

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IMPACT STRATEGIC

Nr. 3[56]/2015

Revistă științifică trimestrială, cu acces liber
și prestigiu recunoscut de CNATDCU, indexată în baze de date
internaționale (BDI): CEEOL, EBSCO, ProQuest, IndexCopernicus

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

CONSILIUL EDITORIAL

Prof. univ. dr. Gabriel-Florin MOISESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
președintele Consiliului editorial
Prof. univ. dr. Gheorghe CALOPĂREANU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Ion ROCEANU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Vasile BUCINSCHI, Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”
Conf. univ. dr. Florin DIACONU, Universitatea din București
Lect. univ. dr. Stan ANTON, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Mircea TĂNASE, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale
Prof. univ. dr. ing. Pavel NECAS, Reprezentanța permanentă a Republicii Slovacia pe lângă
Uniunea Europeană, Belgia
Prof. univ. dr. Bohuslav PRIKRYL, Universitatea Națională de Apărare, Cehia
Prof. univ. dr. John L. CLARKE, Centrul European pentru Studii de Securitate „George C.
Marshall”, Germania
Prof. univ. dr. Ilias ILIOPOULOS, Colegiul de Război al Forțelor Navale, Republica Elenă
Prof. univ. dr. ing. Adrian GHEORGHE, Universitatea „Old Dominion”, SUA
Conf. univ. dr. Georgi DIMOV, Academia Națională de Apărare, Bulgaria
Dr. Dana PERKINS, Universitatea de Științe ale Sănătății, SUA
Dr. Gábor BOLDIZSÁR, Universitatea Națională pentru Servicii Publice, Ungaria
Dr. Dario MATIKA, Institutul de Cercetare și Dezvoltare a Sistemelor de Apărare, Croația

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

CS III dr. Mirela ATANASIU	CS II dr. Alexandra SARCINSCHI
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU	Lect. univ. dr. Alexandru STOICA
CS III dr. Cristina BOGZEANU	Conf. univ. dr. Marius ȘERBESZKI
Prof. univ. dr. Ion CĂLIN	Conf. univ. dr. Elena ȘUȘNEA
Prof. univ. dr. Constantin IORDACHE	CS dr. Iuliana-Simona ȚUȚUIANU
CS I dr. Constantin MOȘTOFLEI	Lect. univ. dr. Eduard VITALIS
Prof. univ. dr. Visarion NEAGOE	ACS dr. Mihai ZODIAN
Lect. dr. Marius PĂUNESCU	

CONSILIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: dr. Stan ANTON
Redactor-șef adjunct: Daniela RĂPAN
Redactor: dr. Mihai ZODIAN,
responsabil suplimentul „Colocviu strategic”

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București, România

Telefon: (021) 319.56.49; (021) 319.57.80

E-mail: impactstrategic@unap.ro

Adrese web: <http://cssas.unap.ro>

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr.

206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a sursei.

Opiniile exprimate în materialele publicate aparțin strict autorilor și nu reprezintă poziția CSSAS/UNAp.

ISSN 1842-810X (on-line); ISSN-L 1582-6511

CUPRINS

CUVÂNTUL EDITORULUI..... 5

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Adecvarea acoperirii strategice la mediul de securitate actual

Dr. Stan ANTON

Dr. Gheorghe VĂDUVA..... 7

Războiul hibrid. Noua formă de conflict a începutului de secol

Răzvan MUNTEANU 19

*Aspecte privind operațiile informaționale în mediile operaționale
în care se utilizează dispozitive explozive improvizate*

Dr. Teodora ZECHERU

Cătălin SĂRACU 28

*Analiza multicriterială a platformelor de comunicații aeriene
în contextul mediului operațional hibrid*

Dr. Cătălin CIOACĂ

Daniel ȘTEFĂNESCU 37

GEPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII: TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE

Evoluții recente ale puterii navale a Chinei

Dr. Florin DIACONU 46

Regionalismul sud-asiatic în super-complexul tripolar asiatic.

Un dublu scenariu

Dr. Ioana-Bianca BERNA 54

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Comunitatea națională de informații în confruntarea informațională modernă

Petrișor BĂDICĂ 68

Economia, parte integrantă a securității naționale

Dr. Irina TĂTARU 78

*Noi drepturi ale omului legate de nevoia de combatere a stresului
negativ excesiv (generația a IV-a de drepturi ale omului)*

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU 84

Factori-cheie care conduc la reducerea personalului în organizația militară modernă

Dr. Ilksen GORKEM
Dr. Pilar PAZOS
Dr. Resit UNAL
Dr. Adrian GHEORGHE
Dr. Gokay SURSAL 96

Atacurile teroriste sinucigașe în Africa

Dr. János BESENYŐ 110

AGENDA CSSAS

***Activități ale Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate,
iulie-septembrie 2015***

122

NOTE DE LECTURĂ

***Strategii și arhitecturi acționale antiteroriste*, autor dr. Nicolae Radu**

Irina TĂTARU 123

GHID PENTRU AUTORI 125

CUVÂNTUL EDITORULUI

Ediția cu numărul 56 aduce în atenția cititorilor articole realizate de ofițeri, cadre didactice și cercetători cu experiență, dar și materiale semnate de tineri doctoranzi.

În deschidere, la rubrica **Securitate și strategie militară**, am inclus patru materiale ce abordează diverse aspecte ale domeniilor amintite. Pentru început, vă supun atenției o analiză realizată în co-autorat cu domnul gl.-bg. (r) CS I dr. Gheorghe Văduva, despre *adecvarea acoperirii strategice la mediul de securitate actual*. Al doilea material, realizat de domnul Răzvan Munteanu, reprezintă un studiu despre *războiul hibrid*, văzut ca *noua formă de conflict a începutului de secol*. În continuare, doamna căpitan CS dr. ing. Teodora Zecheru și domnul maior ing. Cătălin Săracu ne prezintă *aspecte privind operațiile informaționale în mediile operaționale în care se utilizează dispozitive explozive improvizate*. În încheierea rubricii, maior dr. Cătălin Cioacă și maior Daniel Ștefănescu semnează o *analiză multi-criterială a platformelor de comunicații aeriene în contextul mediului operațional hibrid*.

La rubrica **Geopolitici și geostrategii: tendințe și perspective**, am încadrat două materiale referitoare la spațiul asiatic, primul tratând despre *evoluții recente ale puterii navale a Chinei*, aparținând domnului conf.univ.dr. Florin Diaconu, un colaborator constant și apropiat al publicației și al CSSAS, iar al doilea, doamnei lector dr. Ioana-Bianca Berna, care și-a propus să abordeze *Regionalismul sud-asiatic în super-complexul tripolar asiatic*, avansând un *dublu scenariu*.

Sub titlul **Analize, sinteze, evaluări**, am inclus cinci articole ce abordează tematici diverse, dar interesante, deopotrivă. Astfel, rubrica se deschide cu materialul domnului Petrișor Bădică, dumnealui realizând un studiu minuțios despre *comunitatea națională de informații în confruntarea informațională modernă*. Îi urmează colega noastră, dr. Irina Tătaru, care a tratat subiectul *economiei, ca parte integrantă a securității naționale*. O colaboratoare constantă a revistei, CS dr. Mădălina Virginia Antonescu, a abordat un subiect inedit din sfera *generației a IV-a de drepturi ale omului – noi drepturi ale omului legate de nevoia de combatere a stresului negativ excesiv*.

În continuare, am inclus două materiale aparținând unor colaboratori de peste hotare. Astfel, un prim articol analizează *factori-cheie care conduc la reducerea personalului în organizația militară modernă*. Complexitatea studiului care stă la baza acestui articol este redată și de colectivul internațional de autori: dr. Ilksen Gorkem, dr. Pilar Pazos, dr. Resit Unal, dr. Adrian Gheorghe și dr. Gokay Sursal. Al doilea articol aparține domnului dr. János Besenyő, colaboratorul nostru constant din Republica Ungaria, care continuă seria de studii privind terorismul, de data aceasta aducând în atenție *atacurile teroriste sinucigașe în Africa*.

Doamna Irina Tătaru vă prezintă, în **Agenda CSSAS**, activitățile pe care le avem în pregătire pentru ultima parte a anului, iar la rubrica **Note de lectură**, semnaleză apariția unei cărți ce adresează tematica deosebit de actuală a terorismului, intitulată *Strategii și arhitecturi acționale anti-teroriste*, semnată de domnul prof. univ. dr. Nicolae Radu.

În încheierea ediției se regăsește **Ghidul pentru autori**, material util celor care doresc să disemineze rezultatele cercetării în revista noastră.

Pentru cei care descoperă pentru prima dată *Impact strategic*, revista este editată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” și

se prezintă ca *revistă științifică cu prestigiu recunoscut din domeniul științe militare, informații și ordine publică*, conform Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU).

Publicația apare de cincisprezece ani în limba română și de unsprezece ani în limba engleză și abordează o arie tematică complexă – actualitatea politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, problematica păcii și a războiului viitorului, societatea informațională, elemente și aspecte privind comunitatea de informații. Cititorii găsesc în paginile publicației analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere în care se studiază impactul dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

În ceea ce privește vizibilitatea pe plan internațional – obiectiv primordial al publicației –, recunoașterea calității științifice a revistei este confirmată prin indexarea în bazele de date internaționale CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Germania), EBSCO (SUA), ProQuest (SUA) și Index Copernicus International (Polonia), dar și prin prezența în cataloagele virtuale ale bibliotecilor din instituții prestigioase de peste hotare, precum NATO și ale unor universități cu profil militar din Bulgaria, Polonia, Republica Cehă, Ungaria, Estonia etc.

Impact strategic se tipărește trimestrial, în două ediții distincte: una în limba română și alta în limba engleză. Revista este difuzată gratuit în principalele instituții din sfera securității și apărării, în mediul științific și în cel academic din țară și din străinătate – în Europa, Asia, America.

În încheiere, îi încurajăm pe cei interesați să publice în paginile revistei să prospecteze și să evalueze cu rigoare dinamica mediului de securitate. Totodată, lansez invitația către studenții, masteranzii și doctoranzii interesați să trimită articole spre publicare în suplimentul lunar al revistei, *Colocviu strategic*, disponibil pe internet la <http://cssas.unap.ro/ro/cs.htm> și aflat sub coordonarea ACS dr. Mihai Zodian.

Redactor-șef, colonel dr. Stan ANTON
Directorul Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

ADECVAREA ACOPERIRII STRATEGICE LA MEDIUL DE SECURITATE ACTUAL

*Dr. Stan ANTON**
*Dr. Gheorghe VĂDUVA***

Procesul transformator parcurs de organismul militar, cu valențele sale multiple și caracterul său multidimensional a creat, prin obiectivele, rezultatele și efectele sale, cadrul necesar orchestrării unui răspuns coerent la provocările mediului internațional de securitate și amenințărilor la adresa securității naționale a României, manifestate sub diferite forme – amenințări convenționale, neconvenționale, asimetrice, hibride etc., în cadrul unui tip de conflict ce deviază de la norme, legități și principii.

În acest context, măsurile de siguranță strategică, în cadrul cărora se înscrie și acoperirea strategică, au nevoie de o reconceptualizare adaptivă, care să permită îndeplinirea scopurilor strategice și obiectivelor militare naționale, proces deosebit de complex, care va trebui să identifice și să formuleze corelația dintre acest instrument strategic – acoperire strategică și manifestarea conflictualității atipice contemporane – războaie asimetrice, hibride, neregulate, neconvenționale etc., să stabilească cât mai exact determinările impuse de adecvarea doctrinară a elementelor artei militare, ca urmare a învățămintelor rezultate din participarea armatei române în diferite teatre de operații, precum și implicațiile acestor determinări.

Cuvinte-cheie: *strategie, concept strategic, apărare strategică, acoperire strategică, principii strategice.*

Introducere

Mediul de securitate actual este dominat de o conflictualitate multidimensională, de confruntări multiple, asimetrice, atipice, care constituie cadrul de manifestare tot mai pregnantă a opozițiilor economice, politice, sociale, doctrinar-ideologice, teologice și culturale între actorii statali în cadrul raporturilor de putere stabilite în plan regional sau global, între actorii statali și cei nonstatali sau între diversele grupuri de interese, fie ele politice sau economice, în procesul globalizării. Aceste caracteristici marchează sensul evoluției omenirii și dezvoltarea socială a națiunilor.

Din această perspectivă, a unei conflictualități de tip asimetric și atipic, rolul organismului militar va suferi transformări, forțele armate având nevoie de o adaptare conceptuală, restructurare operațională și flexibilitate acțională care să permită un răspuns ferm, pe diferite paliere și la toate nivelurile acțiunii militare, aceste caracteristici constituind premise sau factori de succes în îndeplinirea misiunilor.

În cadrul paletei largi a măsurilor strategice

* *Colonel dr. Stan ANTON este directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: anton.stan@unap.ro*

** *General de brigadă (r) CS I dr. Gheorghe VĂDUVA este director adjunct la Institutul Internațional pentru Drepturile Omului din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București și redactor-șef al revistelor „Univers Strategic” și „Orizont Cultural XXI”. E-mail: vaduvageorge@yahoo.fr*

de apărare se regăsește și acoperirea strategică, acțiune care influențează în mod fundamental succesul și riposta strategică în ansamblul său.

Acoperirea strategică, așa cum a fost definită la începuturile sale în teoria și știința militară românească, izvorâtă din experiența de luptă a Armatei României în diferite momente istorice, și mai cu seamă în timpul și după Războiul de Independență sau al celor două conflagrații mondiale, a confirmat valabilitatea și viabilitatea acestui concept strategic ce a contribuit la realizarea scopurilor generale ale apărării strategice.¹

În fața teoreticienilor militari ai prezentului, se pune însă întrebarea, în ce măsură, în epoca globalizării și interdependențelor, a granițelor deschise liberei circulații, a granițelor permeabile unor mișcări de masă ale populațiilor un asemenea concept este actual și adecvat în îndeplinirea scopurilor strategice și protejării intereselor naționale, așa cum reies din Constituția României.

Această întrebare este legitimă, având în vedere complexitatea conflictualității și degradarea continuă a mediului internațional de securitate. Pericolele și amenințările sunt atât de mari, atât de complexe și atât de diversificate, încât, la ora actuală, nici un stat din lume nu-și

mai poate asigura securitatea și, cu atât mai puțin, apărarea de unul singur, în mod izolat, fără implicarea comunității internaționale. Cu alte cuvinte, vulnerabilitățile statelor sunt atât de mari, iar amenințările atât de numeroase, încât riscul (politic, economic, militar, social și cultural) tinde către manifestări extreme violente.

În acest context, tezele neoliberalismului vehiculează tot mai mult ideea că statul reprezintă o frână în dezvoltarea societății omenești și chiar un pericol la adresa securității internaționale, mai ales datorită existenței unor state eșuate. Pe fundalul globalizării, entități de ordin politic, militar, cultural-religios, economico-financiar etc. creează un nou context de exercitare formală și informală a puterii naționale. Instituțiile regionale și internaționale, guvernele și actorii nonstatali, în mod particular marile corporații transnaționale, unele organizații neguvernamentale, grupuri religioase, firme private de securitate etc. fac uz de instrumentele globalizării și diminuează monopolul statului asupra puterii.

Deocamdată, sistemul internațional se bazează pe state suverane și independente, dar interdependente în acțiunea politică și dezvoltarea socioeconomică. Această interdependență tinde să înlocuiască tot mai mult noțiunea de *independență*, de unde și concluzia că noțiunea de suveranitate ar fi nu numai desuetă, ci și periculoasă.

Desigur, toate aceste considerații și multe altele, impuse, în general, de manifestarea economiilor transnaționale, interdependența informațională, mediatică și cognitivă, generează presiuni justificate, dar, dincolo de ele, există realități care nu s-au schimbat de-a lungul secolelor.

Statele nu sunt doar teritorii închise în frontiere politice, ci și entități și identități naționale, culturale, civilizaționale, care individualizează și particularizează comunitățile umane și le mențin, chiar și în epoca universalizării, informației și cunoașterii, specificitatea, valoarea și autenticitatea. De aceea, statele se vor apăra, în mod firesc, de entitățile care atentează la identitatea lor.

În opinia noastră, toate fenomenele care se produc în societate poartă amprenta dinamicii, flexibilității și ubicuității societății. Și, întrucât

¹ O serie de lucrări care descriu și definesc acest concept au început să apară după Primul Război Mondial, în anul 1927 colonelul Dumitru B. Popescu elaborând lucrarea „Acoperirea frontierelor și tactica trupelor de acoperire”. Câțiva ani mai târziu, Gl.div. Virgil Economu și Mr. Vasile Chițu au publicat un studiu cu titlul „Manevra în retragere la trupele de acoperire”, urmat fiind de lucrarea Lt.col. Ioan Cernăianu „Tactica trupelor de acoperire”, publicată în anul 1934. După cel de-al Doilea Război Mondial, preocupările privind rezolvarea problemelor strategice și tactic-operative, precum și de fundamentare științifică, au fost abordate în diverse lucrări, inclusiv o analiză a operației române de acoperire din septembrie 1944, elaborată de Eugen Bantea, sau lucrarea Gl.lt. Iulian Topliceanu „Acoperirea strategică”, elaborată în anul 1987. După anul 1989, preocupările privind aplicarea acestui concept au fost concretizate în diferite studii de cercetare, articole științifice sau teze de doctorat care au indicat modalități noi de abordare a acoperirii strategice ca element al siguranței strategice, ținând cont de evoluțiile politico-militare concrete, între care amintim articolul elaborat de Gl.mr. Radu Vlăsceanu și Lt.col. Mihai Miron „Unele considerații cu privire la conceptul de acoperire strategică”, din anul 1992, sau studiul „Acoperirea strategică. Perspective operaționale”, având ca autori pe Gl.C.A. Dumitru Cioflină și Gl.bg. Liviu Habian, din anul 1997.

raporturile între state și între alte identități nonstatale sau interstatale (inclusiv suprastatale) sunt departe de a fi doar de colaborare, încredere, armonie și respect reciproc, continuând să fie foarte complicate, complexe, concurențiale și chiar conflictuale, deci pe linii de forță, problematica acoperirii strategice este și va fi încă multă vreme de actualitate. Iar războiul, ca fenomen extrem, ca trecere la limită, nu face excepție de la această regulă care se confirmă din ce în ce mai mult.

Războiul se prezintă ca un fenomen continuu, cu amploare și intensitate variabile, îmbrăcând o gamă largă de forme și acțiuni, de la confruntarea militară violentă, care a culminat cu cele două războaie mondiale, la confruntările politice, economice, sociale, cultural-religioase, identitare, informaționale, mediatice și, din ce în ce mai mult și mai profund, cognitive. Realitatea actuală, a unui sistem politic internațional și național în care actorii nonstatali sunt la fel de importanți ca actorii statali, reliefează diferențe și diferențe, salturi tehnologice, dispute filozofico-ideologice și culturale ce este posibil să creeze efecte majore în comportamentul indivizilor și societăților. În consecință, apreciem că schimbările de paradigmă în diferite domenii, induse în principal de societatea informațională, de lupta dintre modernitate și tradițional sau de alte elemente ce se fundamentează mai puțin pe evoluție și mai mult pe revoluție vor deveni surse majore ale conflictualității la nivel regional sau global.²

Oamenii se războiesc în orice: în idei, concepte, acțiuni. La fel și entitățile sociale în care trăiesc. *Nici un om nu renunță la interesele, scopurile, obiectivele și acțiunile sale decât dacă este nevoit să o facă.* Și nici atunci. Le schimbă doar forma și, uneori, mijloacele de realizare.

De aceea, oamenii și comunitățile în care trăiesc au nevoie, în afară de idei, concepte, planuri, resurse și acțiuni, și de un mediu de securitate, *de un spațiu de siguranță, de o acoperire* care, pe de o parte, să-i adăpostească și, pe de altă parte, să le permită să se pregătească, în afara văzului celorlalți, ai posibililor lor inamici, pentru a face față unei confruntări,

² Pentru detalii, a se vedea Stan Anton, „Delimitări conceptuale privind șocul strategic și surprinderea strategic”, în *Impact Strategic* nr. 1/2013.

mai exact, unui conflict deschis, unui război și oricărei alte situații complicate care ar pune în pericol comunitatea, statul, arealul.

În aceste condiții, conceptul de *acoperire strategică* își menține nu doar importanța sa vitală pentru situațiile complexe, care pot duce la război, ci și actualitatea, reconstruită și ea, ca însuși *modus-ul vivendi* al statului, ca însăși noțiunea de suveranitate, pe o relație de interdependență. Acoperirea strategică rămâne, totuși, o acțiune a statului pe care o exercită atât individual, ca atribut al suveranității sale, cât și în context aliat, ca efect al faptului că însăși noțiunea de suveranitate se bazează din ce în ce mai mult pe interdependențe.

În cele ce urmează, vom analiza conceptul de *acoperire strategică* în noile condiții ale mediului internațional de securitate, în care statele, organizațiile internaționale, alianțele, coalițiile și, mai ales, interdependențele dintre acestea reprezintă nu doar realități în care trăim, ci și determinări esențiale ale modului nostru de viață în epoca societății cunoașterii.

1. Către o reconceptualizare a acoperirii strategice

Acoperirea strategică are un conținut extrem de complex și numeroase nuanțe. Deși conceptul pare foarte clar, nu toți specialiștii, teoreticienii sau practicienii, și nu totdeauna cei interesați înțeleg, prin acoperire strategică, același lucru. Cvasi-majoritatea autorilor consideră acoperirea strategică într-o viziune predominant militară, legată strict de operația de nivel strategic, îndeosebi de operația de apărare³, alții apreciază că acoperirea ține de fenomenul război ca atare, realizându-se nu doar ca acțiune cu caracter preemptiv sau ca măsură de siguranță strategică în faza de pregătire a apărării strategice, uneori în etapa ofensivei strategice⁴ (atunci când este vorba de un război care are scopuri ofensive), ci în toate etapele, fazele și acțiunile specifice războiului, chiar și după terminarea operațiilor de apărare și

³ Gl. mr. Radu Vlăsceanu, Lt. col. Mihai Miron, „Unele considerații cu privire la conceptul de acoperire strategică”, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/1992, p. 58

⁴ Gl. C.A. Dumitru Cioflină, Gl. bg. Liviu Habian, „Acoperirea strategică. Perspective operaționale”, *Buletinul Academiei de Înalte Studii Militare* nr. 3/1997, p. 106.

ofensive strategice.

În general, acoperirea este un concept cu multe componente și cu semnificații multiple, chiar vizând asigurarea, camuflarea, ascunderea, mimarea, înșelarea, disimularea, contracararea atenției, influențarea etc., dar și îndeplinirea tuturor condițiilor pentru ca dispozitivul să funcționeze, acțiunea să se desfășoare, iar efectul dorit, planificat sau estimat să fie produs, cu alte cuvinte, să reprezinte o condiție de realizare a siguranței strategice.

În acord cu evoluția, dezvoltarea cunoașterii și analizei acțiunii militare, a războiului și conflictualității, apreciem că este necesară o nouă abordare în explicarea și aplicarea acestui concept strategic, sprijinită de raționamente strategice și judecăți care să considere evoluția tehnologică și dinamica societății umane în procesele de interdependență pe diferitele paliere ale dezvoltării economice, sociale sau culturale. Ieșirea din paradigma clausewitziană a războiului este dificilă, dar așa cum au demonstrat evenimentele, crizele și conflictele ultimilor 10-15 ani, este necesară o nouă înțelegere a logicii violenței armate promovate și provocate nu numai de state, dar și de actori sau beligeranți transnaționali. Dar și aici, raționamentele și judecățile trebuie elaborate nu în dimensiuni categorice și apodictice, ci mai ales în evaluări relative, complexe și dinamice.

În gândirea militară tradițională românească, prin acoperire strategică se înțelegea, în general, *acoperirea frontierelor*, mai ales în zonele în care erau posibile atacuri din exterior împotriva țării. Și cum România sau formele statale precursoare statului românesc modern, în toate etapele istorice, începând cu cele din antichitate și până astăzi, au fost înconjurate de mari imperii sau de țări care au avut pretenții și intenții de cuceriri teritoriale pe seama acestui spațiu geografic, problema siguranței strategice la frontiere era și a rămas, tot timpul, una de tip vital. În special în epoca modernă, pentru realizarea acestui deziderat, a fost adoptată ca modalitate de îndeplinire a scopurilor siguranței strategice dislocarea încă din timp de pace a unităților și formațiunilor de luptă pe direcțiile probabile de acțiune ale unui agresor probabil, eșalonate în adâncime. Această pre-dislocare a

forțelor armate era strâns legată de dispozitivele prevăzute în planurile de apărare strategică, ținându-se cont și de scenariile probabile în care agresiunea se putea produce, într-o singură zonă de operații sau simultan pe mai multe direcții strategice.

Cu totul altfel stau lucrurile astăzi. În condițiile actuale ale mediului de securitate, al rolului și responsabilităților României în cadrul diferitelor formate ale organizațiilor de securitate, apreciem că *acoperirea strategică* este un atribut al statului suveran, pe care-l exercită continuu, flexibil, ponderat și suficient, atât pe plan național, cât și în cooperare cu aliații și partenerii, astfel încât să se prevină surprinderea strategică din partea unui posibil adversar (dar nu numai) și să se creeze toate condițiile necesare exercitării în mod eficient a manevrei strategice fundamentale.⁵

În opinia noastră, *acoperirea strategică* în condițiile de securitate actuale poate constitui un concept strategic în sine, ce poate fi inclus în *instrumentarul strategic de materializare a conceptului de securitate națională extinsă*. Astfel, adecvarea sub forma *acoperirii strategice extinse*, ar reprezenta un răspuns flexibil la provocările de securitate contemporane, integrând armonios întregul set de capacități și capabilități ale statului român pentru o acțiune eficientă în îndeplinirea scopurilor politice și strategice ale decidenților conform prevederilor Constituției României, în plan național, iar în plan NATO și UE, poate și ca o formă de implementare a prevederilor conceptului strategic de abordare cuprinzătoare.

Desigur, acoperirea strategică se realizează și la nivelul unei alianțe, unei coaliții, unor grupări de forțe și mijloace constituite în vederea unor acțiuni, de regulă de mare risc (militar, în primul rând, dar și economic, îndeosebi energetic, financiar, informațional, cognitiv etc.) și ea vizează nu doar aspectele care țin de ascunderea, protecția, siguranța, conținutul și consistența acțiunii respective, ci și toate celelalte aspecte

⁵ *Manevra strategică fundamentală* este un termen generic care include toate tipurile de manevră (politică, militară, economică, energetică, financiară, mediatică, info-strategică, cognitivă, din spectrul siguranței și ordinii publice, dar mai ales manevra strategică de tip militar), planificarea acesteia și toate formele și formulele de management strategic și operațional.

care includ pregătirea, resursele, scopurile, obiectivele, forțele, mijloacele, efectele. Faptul că România face parte din NATO și din Uniunea Europeană avantajează realizarea unui astfel de concept, dar, în niciun caz, nu substituie responsabilitatea națională privind conceperea și punerea lui în operă.

În plan aliat, o importanță definitorie o au strategiile ce reflectă dinamica și capacitățile nu doar ale aliaților și partenerilor, dar și ale potențialilor adversari. Astfel, strategiile de descurajare și asigurare sunt importante pentru abordarea provocărilor regionale specifice și pentru a asigura cea mai bună utilizare a unor resurse de apărare care întotdeauna sunt limitate. Adicional, structurarea unor procese colaborative la nivel aliat și cu partenerii, sau în cadrul parteneriatelor strategice bilaterale, pot contribui la o integrare mai bună a capacităților militare specifice sau pot oferi acces la informații și date operative complementare. Spre exemplu, ca urmare a crizei din Ucraina și a creării unor puternice opoziții Est-Vest pe falia Marea Neagră – Marea Caspică, Alianța Nord-Atlantică și-a reactivat dispozitivul pe flancul estic. Astfel, se poate afirma că România beneficiază, în cadrul conceptului de acoperire strategică națională, de elemente ale acoperirii strategice de alianță, realizate în cadrul NATO.

Plecând de la aceste premise, putem afirma că *acoperirea strategică extinsă* constă într-un ansamblu diversificat de politici, strategii, măsuri, proiecte și acțiuni din întreg spectrul de siguranță, ordine publică și apărare, deci de securitate și apărare, prin care se urmărește, deopotrivă, planificarea, crearea, menținerea și funcționarea unor dispozitive acoperitoare preventive, preemptive și de acțiune (reacție) de regulă cu obiectiv limitat, prin care se creează, se susțin și se întrețin condițiile acoperitoare necesare realizării *siguranței strategice, mascării strategice și manevrei strategice fundamentale*, în toate componentele și în toate variantele acțiunii strategice eficiente, atât în condiții de normalitate (pace) și de anormalitate (criză, conflict și război).

Scopurile politicilor, strategiilor și acțiunilor de acoperire sunt multiple, fiind subsecvente

scopurilor și obiectivelor strategice naționale, prioritar fiind zonele de vulnerabilitate.

În raport cu evoluția fenomenului militar, „scopurile acoperirii strategice s-au diversificat și complicat, răspunzând mutațiilor profunde produse în arta militară, în ansamblu: extinderea spațiului acțiunilor, sporirea cantităților de forțe și mijloace prin apariția armatelor de masă, creșterea complexității fenomenelor politico-militare”⁶.

Ele pot fi împărțite (pentru analiză), considerăm noi, în trei categorii mari:

- *scopuri care presupun acțiuni acoperitoare continue și permanente* adaptate la dinamica raporturilor dintre amenințări și vulnerabilități care privesc managementul de risc și evitarea surprinderii strategice, cum ar fi mobilizarea și executarea desfășurării strategice;

- *scopuri care presupun acțiuni acoperitoare cu funcții predominant disuasive* (deci, într-o formă sau alta, vizibile), care sunt concepute, planificate și desfășurate în așa fel încât să transmită un mesaj, cum ar fi demonstrațiile de forță sau exercițiile și manevrele militare;

- *scopuri care presupun acțiuni acoperitoare pentru manevra strategică fundamentală*, cum ar fi asigurarea spațiului necesar angajării forțelor principale pe timpul apărării strategice.

De fapt, toate aceste trei categorii de scopuri generează și *funcțiile de bază ale acoperirii strategice*, astfel:

- asigurarea continuității conducerii și managementului strategic în întregul spectru al conflictualității;

- evitarea surprinderii strategice și prevenirea producerii de șocuri strategice;

- descurajarea;

- angajarea inițială a adversarului în spațiul de conflict (informațional, cognitiv, cibernetic, terestru, aerian, maritim etc.);

- mascarea sau camuflarea manevrei strategice fundamentale și a componentelor acesteia;

- asigurarea funcționalității neîntrerupte a sistemelor de infrastructură strategică;

Acoperirea strategică presupune, deci, totdeauna, indiferent de specificul și de scopurile

⁶ Gl.It. Iulian Topliceanu, *Acoperirea strategică*, Editura Militară, București, 1987, p. 90.

ei efective, un triptic coerent și consistent de **politici, strategii și dispozitive**. La acestea se adaugă, desigur, și **acțiunile adecvate**.

Politicele rezultă din interesul național vital – acela de a supraviețui într-un mediu ostil, anarhic, iar acest interes vital, indiferent cum a fost el formulat și exprimat, a reprezentat totdeauna un pilon de bază în politica românească a tuturor timpurilor.

Rolul și rostul **strategiilor** este de a pune în operă deciziile politice – în acest caz, decizia de a se asigura totdeauna un minim de forțe, mijloace, resurse, planuri și acțiuni acoperitoare, îndeosebi pentru manevra strategică fundamentală –, într-o manieră coerentă, consistentă și rezonabilă, fără a crea suspiciuni care ar putea fi luate drept provocări sau pregătiri pentru acțiuni ofensive asupra teritoriului apropiat.

Dispozitivele sunt amplasări de forțe, mijloace și resurse în vederea unor acțiuni care echipează conceptul de acoperire strategică așa cum este el conceput, definit și precizat de către decidentul politic și strategic. În acoperirea strategică, problema dispozitivelor este esențială. Aceste dispozitive sunt și pot fi, pe de o parte, specializate pentru anumite tipuri de acțiuni (cibernetice, informative, cognitive, financiare, politice, geopolitice, militare etc.) și, pe de altă parte, indiferent de rolul și specialitatea lor, integrate nu numai în același concept, ci și în același plan strategic, în același sistem dinamic și procesual complex.

Acțiunile de acoperire sunt acțiuni specifice și vizează:

- inducerea în eroare a posibilului adversar asupra intențiilor forțelor proprii principale, pregătirilor, etapelor și celorlalte măsuri care se iau într-o situație strategică foarte complexă sau într-o situație strategică obișnuită, dar care vizează unele evoluții complexe, ce pot constitui pericole și chiar amenințări la adresa securității naționale și, mai ales, la adresa suveranității țării și care impun măsuri de apărare a teritoriului și tuturor spațiilor de interes strategic pentru România și pentru aliații săi, definind un anumit nivel de risc⁷;

⁷ Nivelul de risc, R, se definește pe intersecția dintre nivelul amenințării, A, care are valori între 0 și 1 și nivelul

- descurajarea posibililor adversari, prin transmiterea, prin mijloace specifice, a unui mesaj în termeni de potențial, de hotărâre, de fermitate și de credibilitate în ceea ce privește reacția în cazul oricărui fel de atac asupra țării și aliaților săi;

- mascarea strategică a manevrei strategice fundamentale și, legat de aceasta, a manevrelor operative și tactice.

Dintre numeroasele **acțiuni specifice acoperirii strategice** (cu manifestarea lor la nivel operativ și tactic) fac parte, în opinia noastră, și următoarele:

- acțiunile de asigurare a supravegherii continue a spațiilor și zonelor de interes strategic, imediat și pe termen lung (este vorba de spațiile și zonele ce țin de domeniile politic, economic, informațional, cognitiv, cibernetic, militar etc.), pentru România și pentru aliații săi;

- acțiunile și demersurile diplomatice;

- acțiuni interne și externe de protecție a suveranității statului;

- acțiunile pentru asigurarea condițiilor necesare protecției informațiilor de valoare strategică;

- acțiunile din spațiul cibernetic, de protecție și combatere a agresiunilor specifice;

- acțiunile informative strategice;

- acțiuni de comunicare strategică;

- acțiunile din spațiul economic și din cel financiar;

- acțiunile de protecție și menținere funcțională a infrastructurii critice/strategice;

- acțiunile civil-militare la nivel central, local și al comunităților;

- acțiunile militare specifice de dislocare strategică și angajare a adversarului;

- alte acțiuni.

2. Principii ale acoperirii strategice

Implementarea unor principii în acoperirea strategică (valabile și la nivelurile operativ și tactic) asigură consistență conceptului de acoperire strategică, continuitate și coerență

vulnerabilității, care poate avea, de asemenea, valori între 0 și 1. Deci $R = A \cap V$.

în punerea în operă a deciziilor care se iau în acest sens, precum și expertizarea substanțială a proceselor de elaborare a acestor decizii.

De la început, trebuie să subliniem că, în concepția noastră, rezultată din analiza temeinică a parametrilor și realităților acestui concept, acoperirea strategică nu este pur și simplu doar o etapă a războiului sau a unor operații ale acestuia, ci un concept intrinsec confruntării de orice tip, o condiție esențială și necesară a aplicării *principiilor luptei armate* (în cazul războiului dus cu mijloace militare) și a *principiilor concurenței și confruntării* (în cazul celorlalte forme de ducere a conflictului/războiului continuu). Printre principiile de bază ale conceptului de acoperire strategică și acțiunilor rezultate din acesta, considerăm că pot fi avute în vedere și următoarele: permanența (omniprezența); multifuncționalitatea; coerența; suficiența; complementaritatea (completitudinea); oportunitatea (manevra oportună); surprinderea strategică; principiul flexibilității; principiul eficienței.

Principiul permanenței (omniprezenței) este unul dintre principiile de bază ale acoperirii strategice. Dat fiind faptul că acoperirea strategică nu este și nu poate fi vremelnică, nici conjuncturală, ci doar continuă, bine structurată și foarte bine adaptată (ca amploare, intensitate, forțe, mijloace, resurse, politici, strategii, tactici, tehnici și proceduri) la condițiile concrete ale situației, este necesar să se definească și să se întrețină tot timpul parametrii conceptului de *permanență* a acoperirii strategice și limitele acesteia.

Principiul multifuncționalității presupune răspunsul coerent, integrat și coordonat al tuturor componentelor active în aplicarea măsurilor de acoperire strategică, fiind complementar principiului coerenței.

Principiul coerenței este strâns legat de cel al permanenței și constă în realizarea unei înlănțuiri optimale și a unei interoperabilități funcționale, în cadrul mării diversități de forțe, mijloace, resurse și acțiuni, a tuturor noțiunilor, conceptelor, acțiunilor și procedurilor, astfel încât acoperirea strategică, în toate componentele ei,

să funcționeze discret, coerent și eficient.

Principiul suficienței resurselor constă în stabilirea și asigurarea unui minim de forțe, mijloace și resurse, printr-o planificare consistentă și coerentă, astfel încât să se prevină risipa sau insuficiența acestora. Acest principiu este strâns legat de cel al *rațiunii suficiente*, prin care se înțelege analiza temeinică a mediului de securitate de interes strategic, a caracteristicilor amenințărilor și vulnerabilităților la acestea, deci a nivelului de risc, expertizarea corespunzătoare a deciziei politico-militare, economice, de siguranță și ordine publică etc., cunoașterea exactă a *interesului național strategic vital* și adoptarea, în deplină cunoștință de cauză, a tuturor măsurilor ce se impun.

Principiul complementarității constă în conceperea și chiar în planificarea consistentă a modalităților prin care se asigură asamblarea, în cadrul conceptului de acoperire strategică, a tuturor forțelor participante într-un cadru interinstituțional (politice, diplomatice, economice, academice, de informații, de siguranță și ordine publică, militare etc.), astfel încât fiecare să acționeze în mod specific, dar complementar cu toți ceilalți, potrivit competențelor în domeniu. În acest sens, este necesară o *matrice a competențelor forțelor participante la acoperirea strategică*, parte componentă a procesului de interoperabilitate, cooperare și coordonare interinstituțională a tuturor componentelor sistemului național de apărare. Dar, întrucât acoperirea strategică este un concept care se aplică în permanență, în toate domeniile și în toate spațiile (politico-strategic, militar, economic, geografic, cibernetic etc.), trebuie ca o astfel de matrice să fie întocmită și actualizată cu prioritate.

Principiul oportunității (manevrei oportune). În pofida caracterului permanent al acoperirii strategice, este stringent ca măsurile prevăzute prin planuri să fie aplicate la timp, să corespundă nevoilor și necesității de adaptare anticipativă, corelate condițiilor concrete ale situației, să aibă, totodată, un caracter preventiv sau preemptiv, după caz. Acest principiu presupune analiza temeinică a fluxurilor posibilelor amenințări și a

vulnerabilităților la aceste și crearea unei umbrele care, pe de o parte, să „acopere” vulnerabilitățile, să protejeze sistemul și să anihileze amenințarea și, pe de altă parte, să „orbească” adversarul și să creeze acea zonă invizibilă sau de penumbră, care să permită libertatea de acțiune în cadrul manevrei strategice fundamentale și realizarea surprinderii strategice.

Principiul surprinderii strategice este un principiu de bază în acțiunea militară, aplicat în mod creativ și adaptat obiectivelor acoperirii strategice, surprinderea contribuind la îndeplinirea scopului general strategic printr-o serie de efecte care, însumate, pot induce chiar și efecte de paralizie cognitivă a adversarului. Cheia succesului rezidă în acțiuni neașteptate și rapide în întregul spectru de manifestare a conflictualității, începând cu starea de pace și până la cea de război, iar în aplicarea măsurilor de acoperire strategică contează, în măsură egală, evitarea surprinderii, dar și surprinderea adversarului. Surprinderea a avut un rol hotărâtor în obținerea victoriei în toate perioadele istorice „toți marii căpitani căutând să realizeze surprinderea atât în manevra strategică, cât și pe câmpul de bătălie”⁸.

Principiul flexibilității este, dintr-o anumită perspectivă, principiul operațional al acoperirii strategice. Deși are coordonate și repere clare, acoperirea strategică nu este o umbrelă rigidă, ci un sistem flexibil de concepte, politici, strategii, dispozitive, acțiuni și efecte care interacționează și se modelează pe principiul preîntâmpinării (preemptiv), în funcție de prognozele referitoare la evoluția situației strategice și de realitățile efective ale acesteia.

Principiul eficienței constă în anticiparea efectului și în modelarea acțiunii în funcție de ceea ce se așteaptă de la aceasta. De aceea, fiecare tip de acoperire strategică este concepută și desfășurată în acei parametri care să-i asigure eficiență maximă.

3. O taxonomie a acoperirii strategice extinse

În condițiile mediului de securitate contemporan, acoperirea strategică, așa cum

⁸ Ioan Sichițiu, Alexandru Ioanițiu, *Elemente de strategie*, Atelierele Cartea Românească, București, 1936, p. 66.

am descris anterior, nu se mai reduce doar la o acoperire a frontierelor. Și chiar dacă nici acest tip de acoperire strategică nu este desuet, ci, dimpotrivă, devine foarte activ (mai ales că frontiera, azi, îndeosebi în spațiul comunitar european, nu mai este o linie care separă și opune, ci una care identifică și, într-un fel, unește), tipologia acoperirii de tip strategic, ca și cea operațională și cea tactică, își lărgește mult sfera de cuprindere.

Teoretic, tipurile de acoperire strategică pot fi reduse la câteva; practic, ele sunt numeroase și depind, în mare măsură, de geopolitica zonei, de dinamica pericolelor, provocărilor și amenințărilor, de vulnerabilitățile la acestea, adică de nivelul de risc, de diplomație, de specificul relațiilor internaționale și zonale, de condiția efectivă a statului, de tradiții, de caracteristicile zonei de interes strategic pentru statul respectiv și pentru alte state, de noile provocări etc.

Tipologia este necesară pentru înțelegerea completă a conceptului de acoperire strategică și de elaborarea corespunzătoare a politicilor, strategiilor și acțiunilor efective care-l pun în practică. Acoperirea strategică este parte componentă a unei politici, a unei strategii și a unui dispozitiv, ea însăși fiind un complex de politici (generale și specifice), de strategii (ale forțelor, mijloacelor, resurselor și acțiunilor), de dispozitive (strategice, operative și tactice), de operații și de acțiuni coordonate interinstituțional.

Există mai multe criterii de analiză și de încadrare a tipurilor de acțiuni și proceduri ce țin de acoperirea strategică, reliefând atât caracterul general cât și specificul individual, între acestea înscriindu-se: *scopul și funcțiile îndeplinite; obiectul acoperirii strategice; conținutul acoperirii strategice.*

Astfel, după *scopul și funcțiile îndeplinite*, acoperirea strategică poate lua următoarele forme:

- *Acoperirea strategică în folosul managementului strategic vital* este cea mai amplă, cea mai complexă, cea mai diversificată și cea mai dificilă, întrucât cuprinde tot ce este de interes pentru un astfel de management. Această

acoperire poate fi, la rândul ei, de *rutină*, de *siguranță*, de *descurajare* și de *înșelare*.

- *Acoperirea strategică de descurajare (disuasivă)* este un tip de descurajare prin acoperire strategică vizibilă (sau planificată în așa fel încât să fie vizibilă) și se folosește atunci când se dorește descurajarea unor acțiuni (externe sau interne) care afectează sau pot afecta grav integritatea teritorială și securitatea statului român și care trebuie să se manifeste pe toate planurile.

- *Acoperirea strategică de mascare a manevrei strategice fundamentale* nu este esențialmente diferită de celelalte, ci face parte din pachetul disuasiv conceput de către un stat. Desigur, nu numai manevra strategică fundamentală (care reprezintă mai mult un concept decât o formă concretă a manevrei strategice) se cere acoperită, ci toate tipurile de manevră, la toate nivelurile (politic-decizional, strategic, operativ și tactic). Un exemplu elocvent este dat de mascarea intrării în dispozitiv a marilor unități și unităților și ascunderea deplasării trupelor destinate acoperirii strategice, măsură de o importanță vitală din punct de vedere militar⁹.

Când vorbim de acoperire strategică ne referim, evident, la nivelul strategic. Ea are un scop și, desigur, un obiect. Obiectul acoperirii strategice constă în ceea ce trebuie acoperit. Acest obiect poate fi un spațiu, un dispozitiv sau o acțiune.

De aceea, *după obiect*, acoperirea strategică poate fi de mai multe tipuri:

- *Acoperirea strategică a frontierelor* este un concept foarte vechi, ce datează din epoca linearității conflictelor și a apărut o dată cu primele forme de organizare a comunităților umane, obligate de împrejurări și de mediul nesigur, să-și asigure limitele teritoriale (hotarul) și să-și străjuiască arealul. Desigur, acoperirea strategică a frontierelor nu se reduce la paza sau securitatea frontierelor, ci este o acțiune mult mai largă și mult mai amplă. În România, spre exemplu, acoperirea strategică a frontierelor s-a realizat, de-a lungul timpurilor, prin amplasarea unor mari unități ale armatei, dar și a altor forțe

⁹ Gl.lt. Iulian Topliceanu, *Acoperirea strategică*, Editura Militară, București, 1987, p. 195.

în așa fel încât intervenția lor la frontieră să se realizeze în cel mai scurt timp.

- *Acoperirea strategică a teritoriului* presupune amplasarea forțelor, mijloacelor și resurselor de securitate și apărare în așa fel încât toate obiectivele și toate zonele, îndeosebi cele importante, ale teritoriului național să fie acoperite, supravegheate și apărate în timp real împotriva oricărei amenințări, de orice tip ar fi aceasta. Conceptul modern de acoperire strategică vizează întregul teritoriu. Aceasta înseamnă că, în fiecare zonă importantă din teritoriul național, trebuie să existe elemente care să participe la realizarea și materializarea acestui concept. Frontiera este, desigur, importantă, dar în epoca modernă, mai ales după apariția și operaționalizarea rețelelor, a economiei transnaționale și a spațiului cibernetic, contează foarte mult conceptul de *teritoriu integral*.

- *Acoperirea strategică a spațiilor de interes strategic* nu reprezintă același lucru cu acoperirea strategică a teritoriului. Considerăm că spațiile de interes strategic care se cer acoperite sunt următoarele: spațiul cibernetic, spațiul fizic, spațiul cognitiv.

- *Acoperirea strategică a operațiilor și acțiunilor* este una de tip dinamic și se realizează totdeauna, în toate acțiunile, chiar și în cele care sunt vizibile, descoperite, spre exemplu, în cadrul exercițiilor demonstrative sau demonstrațiilor de forță, și vizează, pe de o parte, mascarea strategică (atunci când și acolo unde este nevoie), crearea unei anumite percepții și a anumitor sentimente (de încredere, de simpatie, de încurajare sau descurajare, transmiterea anumitor semnale etc.), dar și asigurarea unor condiții ca vulnerabilitățile să nu se distingă, iar punctele forte să fie extrem de vizibile.

- *Acoperirea strategică integrală* nu este o simplă însumare a acoperirii strategice a spațiilor cibernetic, fizic și cognitiv, ci o modalitate de asamblare a acestora în același concept. De fapt, acoperirea strategică reală a acestor spații este una bazată pe interconexiune și complementaritate, întrucât fiecare dintre aceste spații se regăsește, într-o formă sau alta, în celălalt. Astăzi – și, cu atât mai mult, în viitor –, nu se poate și nu se va

mai putea vorbi de spațiu virtual fără a se avea în vedere suporturile sale fizice, infrastructurile sale. Nu se poate vorbi nici de spațiul fizic, la modul izolat, întrucât, pe lângă faptul că el este un suport pentru orice, este, în același timp, și un beneficiar al funcțiilor și efectelor spațiului virtual și spațiului cognitiv. Același lucru se poate spune și despre spațiul cognitiv, deși acesta din urmă aparține gândirii oamenilor, fiind forma superioară de existență a societății omenești.

Fiecare tip de acoperire are un obiect, iar totalitatea acestor tipuri cere un management unitar, tocmai pentru a se realiza conectivitatea, ubicuitatea și integralitatea.

Conceptul de acoperire strategică trebuie să cuprindă însă, nu doar în formă, ci și în conținut, toate domeniile activității umane, pentru că individual, societatea, statul au nevoie de protecție, acoperire în tot ceea ce înfăptuiesc.

Astfel, *după conținut*, acoperirea strategică se poate manifesta în una din formele pe care le explicităm în continuare.

- *Acoperirea juridică* face parte din arsenalul acoperirii strategice generale și trebuie înțeleasă ca o modalitate de *reglementare și legitimare* a acestei acțiuni strategice.

- *Acoperirea strategică economică și financiară* face parte, de asemenea, din arsenalul acoperirii strategice generale sau integrate. Este, poate, una dintre cele mai importante și mai dificile componente ale acoperirii strategice naționale. O astfel de acoperire constă într-un sistem de politici și strategii economice și financiare prin care se asigură condițiile economice și financiare necesare și suficiente efectuării manevrei strategice fundamentale, în orice situații ale mediului de securitate. Acoperirea strategică economică și financiară constă, în primul rând, în existența și funcționarea corectă a unui sistem economic și financiar coerent, consistent, flexibil și ușor adaptabil la evoluțiile și involuțiile mediului economico-financiar, dar și celui strategic de securitate.

- *Acoperirea strategică informațională (info-strategică)* face parte dintr-un ansamblu care dă consistență și coerență tuturor politicilor, strategiilor, operațiilor și acțiunilor din acoperirea

strategică și tuturor dispozitivelor care se realizează în acest sens.

- *Acoperirea strategică cognitivă* este, de fapt, esența acoperirii strategice de orice fel. Ea presupune o foarte bună cunoaștere a tuturor domeniilor, a tuturor spațiilor, dispozitivelor, acțiunilor și, mai ales, a rațiunilor care le generează. Acoperirea strategică cognitivă este un fel de principiu al rațiunii suficiente care trebuie să adăpostească și să protejeze atât patrimoniul cognitiv, cât și demersul cognitiv, specific tuturor epocilor, dar trecut în prim-plan în epoca societății cunoașterii.

- *Acoperirea strategică politică* este esențială în actul guvernării, legislației și deciziei strategice. Acoperirea strategică politică are cel puțin două dimensiuni vitale pentru securitatea și apărarea unui stat: acoperirea corespunzătoare, inteligentă și flexibilă a arealului politic, adică a politicilor de securitate și apărare și a celor de conexiune cu acestea și acoperirea strategică politică a acțiunii strategice.

- *Acoperirea strategică de siguranță și ordine publică* are foarte multe particularități și specificități, ținând cont că siguranța și ordinea publică reprezintă domenii care sunt active în permanență. Propriu-zis, la prima vedere, s-ar părea că ordinea publică nu ar trebui să fie acoperită din punct de vedere strategic, ci doar asigurată. Iar siguranța națională este, ea însăși, un domeniu de acoperire pentru celelalte domenii și pentru desfășurarea în liniște și siguranță a vieții și activității de către oameni, companii economice, instituții și stat. În realizarea ei, sunt angrenate nu numai serviciile de informații, poliția, jandarmeria, inspectoratul pentru situații de urgență și toate componentele sale, serviciile medicale, ambulanța și toate celelalte, ci și conducerea politică, structurile statului, societatea civilă, și chiar mediul economic privat.

- *Acoperirea strategică militară* pare o formulare pleonastică, întrucât, din cele mai vechi timpuri, acoperirea strategică a fost predominant, dacă nu chiar exclusiv, militară. Când se pronunță sintagma *acoperire strategică*, se înțelege că o astfel de acoperire este, în primul rând, una de tip militar. Toate țările, indiferent de

cum ar fi din punct de vedere politic, economic și militar, realizează și mențin în permanență forțe, mijloace, dispozitive și acțiuni de acoperire, iar această acoperire este, în primul rând, de ordin militar. Și în țara noastră, amplasarea forțelor, mijloacelor, resurselor și dispozitivelor s-a făcut totdeauna în așa fel încât să permită reacția și acțiunea forțelor de apărare a țării, îndeosebi pentru apărarea frontierelor și interzicerea pătrunderii unui agresor pe teritoriul național.

- *Acoperirea strategică integrată* presupune realizarea unei concepții unitare de acoperire a tuturor domeniilor, spațiilor și acțiunilor, la toate nivelurile (politic, strategic, operativ și tactic), evident, în limita resurselor alocate, astfel încât, pe cât posibil, toate funcțiile ei (de asigurare, de mascare, de facilitare a manevrei strategice fundamentale) să fie îndeplinite, fără a se lăsa domenii, spații, dispozitive, operații și acțiuni neacoperite. Acoperirea strategică este și trebuie să fie un concept integrat. Conducerea strategică trebuie să aibă în vedere integrarea iscusită a tuturor politicilor, strategiilor, operațiilor, acțiunilor, resurselor și dispozitivelor, trebuie să asigure din timp planificarea riguroasă a realizării, actualizării și punerii în operă a unui asemenea concept de importanță vitală pentru apărarea țării și pentru securitatea națională. *Acoperirea strategică integrată* cere ca toate formele și formulele acoperii strategice să țină seama atât de conceptul general de acoperire strategică a frontierelor, a teritoriului, a spațiilor, operațiilor, dispozitivelor și acțiunilor, cât și de specificitatea fiecărui tip de acoperire.

Concluzii

Fiind vorba de scopurile și obiectivele extrem de numeroase și de complexe ale acoperirii strategice, este absolut necesar ca toate componentele de securitate și apărare ale statului (politice, economice, sociale, societale, informaționale, ecologice, culturale și, mai ales, militare etc.) să participe la acest efort. Dar ultima lui rațiune este pregătirea continuă a țării pentru a nu fi surprinsă în niciuna din formele conflictualității contemporane, fie ea atipică,

asimetrică sau hibridă sau de formulele de aplicare a strategiilor, tacticilor și procedurilor războiului modern.

În definirea acestei acțiuni strategice, trebuie realizată o schimbare de paradigmă, în sensul că nu mai trebuie considerată o acțiune pur militară, ci o formă de acțiune strategică la nivel național, fiind subliniat caracterul interinstituțional.

Este necesară acoperirea nu doar a spațiilor, din punct de vedere geografic, a infrastructurii etc. dar și a domeniilor de manifestare a vieții social economice, domeniului cognitiv și moralului, protecția/apărarea cibernetică etc. Avem nevoie de menținerea conceptului prin adaptarea acestuia la fenomenul militar contemporan.

Complexitatea situației politice și strategice, precum și a fenomenului militar contemporan presupune flexibilitate și adaptare doctrinară, precum și extragerea unor concluzii cu valențe atât pentru teoria strategică, dar și în practica strategică, după cum urmează:

a. necesitatea reconsiderării conceptuale și adecvarea acoperirii strategice la mediul de securitate actual în acord cu conceptul de securitate națională extinsă;

b. recunoașterea caracterului de permanență a acoperirii strategice, materializată încă din timp de pace, manifestare a siguranței strategice;

c. element important de descurajare strategică;

d. proces complex cu valențe multiple și manifestare la nivelul întregii țări;

e. cooperarea interinstituțională capătă o importanță covârșitoare în răspunsul coordonat și integrat la amenințările asimetrice, hibride și conflictele atipice;

f. comanda și controlul de nivel strategic presupune existența unor structuri de conducere care să răspundă necesității cooperării și coordonării interinstituționale.

Acoperirea strategică extinsă nu este un nou tip de acoperire, nici o simplă însumare a tuturor tipurilor de acoperire strategică, ci o modalitate de realizare a acoperirii totale a frontierelor, teritoriului, spațiilor, dispozitivelor și acțiunilor, holistică, astfel încât fiecare dintre formele de acoperire să beneficieze de avantajele celorlalte

și fiecare să aducă un plus de eficiență pentru sistem în ansamblul său. Acoperirea strategică extinsă este una de tip permanent. Ea se asigură în orice condiții și ține de siguranța și securitatea națională, fiind, în același timp, și o formă importantă de manifestare a apărării strategice.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. ANTON, Stan, „Delimitări conceptuale privind șocul strategic și surprinderea strategică”, *Impact Strategic* nr. 1/2013.

2. CHIMERCIUC, Nicolae, *Adecvarea acoperirii la prima operație strategică defensivă*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.

3. CIOFLINĂ, Dumitru; HABIAN, Liviu, „Acoperirea strategică. Perspective operaționale”, *Buletinul Academiei de Înalte Studii Militare* nr. 3/1997.

4. ONIȘOR, Constantin, *Strategia militară în lupta armată modernă*. Vol. III, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1998.

5. ONIȘOR, Constantin, *Teoria strategiei militare. Realitatea XX. Perspective XXI*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999.

6. SICHITIU, Ioan; IOANIȚIU, Alexandru, *Elemente de strategie*, Atelierele Cartea Românească, București, 1936.

7. TOPLICEANU, Iulian, *Acoperirea strategică*, Editura Militară, București, 1987.

8. VLĂSCEANU, Radu; MIRON, Mihai, „Unele considerații cu privire la conceptul de acoperire strategică”, *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/1992.

RĂZBOIUL HIBRID. NOUA FORMĂ DE CONFLICT A ÎNCEPUTULUI DE SECOL

Răzvan MUNTEANU*

Evenimentele recente din Ucraina au scos din mediul de specialitate termenul „război hibrid”, aducându-l în discursul public. Războiul hibrid se află acum, pentru prima dată, la granițele Europei și NATO, riscând a exporta insecuritatea în rândul acestora, motiv pentru care articolul de față își propune să identifice caracteristicile sale fundamentale.

Revoluțiile din domeniul tehnologic au condus către transformarea războiului, făcând ca acesta să capete valențe noi, cu atât mai mult cu cât granița dintre civil și militar tinde a deveni, uneori, din ce în ce mai incertă. Drept urmare, în analizele de specialitate, războiul este folosit concomitent cu termenul „conflict”, ca și în cazul de față. Mijloacele convenționale și nonconvenționale de luptă, dar și măsurile politice, economice, sociale, umanitare, diplomatice și informaționale, coroborate cu implicarea populației autohtone, sunt câteva dintre elementele definitorii ale războiului hibrid pe care actorii statali și nonstatali le folosesc.

Cuvinte-cheie: război hibrid, amenințări asimetrice, securitate, război proxy, gândire strategică, criză, actori non statali, relații internaționale, geopolitică.

Cadru introductiv

La mai bine de un deceniu distanță, un nou tip de conflict ia naștere la granița NATO și Uniunii Europene. Anexarea Crimeei de către Federația Rusă după ce forțe paramilitare pro-ruse au ocupat clădirile administrative și au supravegheat desfășurarea referendumului privind intrarea peninsulei în componența statului rus, dar și mișcările secesioniste apărute în estul Ucrainei nu s-au înscris în categoria conflictelor armate clasice desfășurate în Europa. Folosirea unor trupe militare fără însemne naționale, a unor tactici de luptă asimetrice, dar și a acțiunilor de natură psihologică și mediatică sunt doar câteva dintre caracteristicile specifice acestei forme de conflict, denumită de strategii militare drept război hibrid, special sau non liniar. Deși intens mediatizat în presa occidentală odată cu izbucnirea crizei ucrainene, războiul hibrid nu reprezintă un termen tocmai nou în analiza de specialitate, el fiind folosit pentru prima dată în 2006 ca urmare a conflictului dintre Israel și Hezbollah.

Toate aceste evenimente nu numai că amenință securitatea UE și NATO, dar ridică serioase semne de întrebare privind validitatea tratatelor internaționale în dauna intereselor naționale, însăși Moscova, alături de Washington și Londra

* Răzvan MUNTEANU este doctorand în domeniul Științelor Politice la Școala Națională de Studii Politice și Administrative din București, cercetător în cadrul Middle East Political and Economic Institute și editorialist la publicația „Adevărul”. E-mail: razvan.munteanu@newsint.ro

fiind garanții integrității teritoriale ucrainene, ca urmare a Memorandumului semnat la Budapesta în 1994.

Gruparea paramilitară šiită a folosit celule separate specifice trupelor de gherilă aflate în coordonare cu trupe regulate de luptă, utilizând rachete cu rază medie și lungă de acțiune, doborând avioane și distrugând tancuri de luptă Merkava IV. În tot acest timp, Hezbollah a reușit să folosească noile tehnologii media, încercând în spațiul virtual materiale foto și video și câștigând simpatia comunității musulmane, precum și sprijinul acesteia pe tot parcursul conflictului.¹ Toate acestea, prin surprinderea tactică creată, au transformat Hezbollah într-un simbol al rezistenței arabe în fața statului Israel.

Precum și în cazul terorismului spre exemplu, nu există o definiție unanim acceptată în ceea ce privește războiul hibrid, acesta rămânând încă un concept ce așteaptă completări. În 2010, NATO Military Working Group a oferit următoarea definiție: „o amenințare hibridă este reprezentată de către orice adversar sau potențial adversar, fie că este vorba atât de un actor statal, non-statal sau grupare teroristă, ce ar deține posibilitatea de a folosi simultan mijloace convenționale și non-convenționale în scopul atingerii obiectivelor proprii²”, pentru ca în luna mai a anului 2015, Secretarul General al NATO, Jens Stoltenberg, să definească acest concept drept „utilizarea concomitentă a mai multor metode de luptă printre care cele convenționale, subversive sau cibernetice³”. La rândul său, Parlamentul European a elaborat, în luna iunie 2015, un document analitic care concluzionează astfel: „Războiul hibrid este o situație în care o țară alege să utilizeze fățiș forțele armate împotriva unei alte țări sau unui alt actor non-statal, pe

¹ Alex Deep, „Hybrid War: Old Concept, New Techniques”, *Small Wars Journal*, March 2, 2015.

² Andis Kudors, *Hybrid War - A New Security Challenge for Europe*, Centre for East European Policy Studies, disponibil la <http://www.parleu2015.lv/files/cfsp-csdp/wg3-hybrid-war-background-notes-en.pdf>, accesat 23.08.2015.

³ Tom Porter, *EU and Nato to step up cooperation to counter Russian 'hybrid warfare'*, *International Business Times*, May 15, 2015, disponibil la <http://www.ibtimes.co.uk/eu-nato-step-cooperation-counter-russian-hybrid-warfare-1501485>, accesat 23.08.2015.

lângă folosirea unei combinații de alte mijloace (economice, politice, diplomatice, ș.a.m.d.)⁴”.

1. Nevoia de conceptualizare

În ciuda caracteristicilor sale post moderne, există analiști precum strategul militar Colin Gray⁵, ce susțin că, în realitate, războiul rămâne același, iar războiul hibrid nu este nimic altceva decât folosirea continuă a tacticilor clasice, întrucât, încă din cele mai vechi timpuri, lupta armată s-a axat pe utilizarea formelor asimetrice ce speculau vulnerabilitățile adversarului⁶. Astfel, unii autori consideră că orice formă de conflict poate fi hibridă, atât timp cât nu implică doar mijloace convenționale de luptă⁷, fapt pentru care, spre exemplu, am putea înțelege acțiuni precum incendierea clădirilor și otrăvirea fântânilor drept elemente medievale ale războiului hibrid, însă acestea nu sunt nimic altceva decât simple metode neconvenționale de ducere a luptei, fără a individualiza un anumit tip de război. O asemenea catalogare nu poate fi satisfăcătoare, riscând a induce în eroare orice încercare de prevenție și contracarare a războiului hibrid, care se dovedește a fi mult mai complex. În cele din urmă, întotdeauna, de-a lungul istoriei, părțile beligerante au recurs la orice tip de metodă și mijloc de luptă pentru a-și atinge obiectivele, neezitând, implicit, a folosi în mod combinat elemente de luptă convenționale și, respectiv, neconvenționale⁸.

⁴ Patryk Pawlak, *Understanding hybrid threats*, European Parliamentary Research Service, June 2015, disponibil la http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/564355/EPRS_ATA%282015%29564355_EN.pdf, accesat 23.08.2015.

⁵ Dr. Colin Gray este profesor al Universității Reading, unde conduce Centrul de Studii Strategice. A deținut funcția de consilier pe probleme de securitate, atât pentru administrațiile guvernamentale britanice, cât și americane, fiind, printre altele, autorul cărții *Modern Strategy* (Oxford University Press, 1999).

⁶ Van David Puyvelde, „Hybrid war – does it even exist?”, *NATO Review* (2015), disponibil la <http://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/>, accesat 23.08.2015.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Petre Dușu, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității*

Pentru Bill Nemeth, un ofițer cu rezultate notabile în marina americană, războiul hibrid este „forma contemporană a războiului de gherilă care utilizează concomitent tehnologia și metodele de mobilizare moderne”⁹, în timp ce Frank Hoffman definea în 2007 acest tip de conflict ca fiind „războiul ce folosește capacități convenționale, tactici de luptă neregulate și acte teroriste incluzând violență generalizată, coerciție și activități criminale”¹⁰.

Tot Frank Hoffman publica, alături de James N. Mattis, în 2005, celebrul articol intitulat *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, în care cei doi teoreticieni prefațau noile tipuri de conflicte de care Statele Unite se vor lovi în viitorul apropiat. În concepția lor, războiul hibrid reprezintă un melanj de acțiuni non-militare și militare, în care atacurile cibernetice, războiul informațional sau tacticile specifice terorismului și războiului de gherilă nu vor lipsi¹¹.

Toate aceste definiții prezentate până acum evidențiază complexitatea războiului hibrid, care implică multe alte elemente decât folosirea formelor convenționale și non-convenționale de luptă. Războiul nu mai este demult doar o artă, el devenind, concomitent, o adevărată știință a gândirii strategice, motiv pentru care, de-a lungul timpului, a evoluat, căpătând noi valențe.

2. De la proxy la hibrid. Ascensiunea noului tip de conflict

Evenimentele din Ucraina au adus în discuție delimitările conceptuale dintre războiul hibrid și cel proxy¹², cel din urmă fiind dezvoltat în

și apărării naționale, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013, p. 46.

⁹ „Hybrid vs. compound war”, *Armed Forces Journal*, October 1, 2009, disponibil la <http://www.armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>, accesat 24.08.2015.

¹⁰ Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, December 2007, p. 8, disponibil la http://www.projectwhitehorse.com/pdfs/HybridWar_0108.pdf, accesat 23.08.2015.

¹¹ Valerică Cruțeru, „On Contemporary Warfare: Short Review Of Specific Concepts”, *Revista Academiei Forțelor Terestre*, nr. 3 /2014, pp. 231-237.

¹² război purtat prin terți.

perioada războiului rece, ca o constantă a unei lumi bipolare marcate de paradigma realistă în care marile puteri urmăreau stoparea avansului geostrategic al celor ce le amenințau statul pe scena internațională.

Conform politologului Karl Deutsch, războaiele proxy se definesc ca fiind „un conflict internațional între două puteri străine, desfășurat pe teritoriul unei țări terțe, deghizat ca un conflict în legătură cu o problemă internă a acestei țări; se utilizează capitalul uman al acestei țări terțe, precum și resursele și teritoriile ei ca mijloace pentru a se atinge preponderent scopuri și strategii străine”¹³, în timp ce Andrew Mumford argumentează că războaiele proxy sunt „conflicte în care o terță parte intervine indirect pentru a influența rezultatul strategic în favoarea facțiunii pe care o susține”¹⁴.

Actorii nonstatali, reprezentați de obicei de grupările paramilitare sau teroriste, devin un paravan al actorilor statali care le oferă armament, bani și chiar sprijin politic în dorința atingerii unor obiective strategice. În acest context, statul A încearcă prin intermediul unui terț să își impună interesul național într-un stat B¹⁵, așa cum Statele Unite au procedat în Afganistan în perioada 1979-1989, atunci când au sprijinit logistic și financiar grupările de mujahedini ce se opuneau invaziei sovietice.

În Orientul Mijlociu, una dintre cele mai complexe regiuni la nivel global, războaiele proxy sunt prezente des, actorii nonstatali fiind sprijiniți de puterile regionale în scopul atingerii intereselor geopolitice ale acestora.

În Siria, spre exemplu, Qatar și Arabia Saudită susțin facțiunile wahabbiste, în timp ce Iran nu a ezitat să sprijine actualul regim de la Damasc, prin intermediul Hezbollah și al altor grupări paramilitare șiite. Dar dacă Riyad și Doha duc

¹³ Frederic Wehrey, „Is Libya a proxy war?”, *The Washington Post*, October 24, disponibil la <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/10/24/is-libya-a-proxy-war/>, accesat 23.08.2015.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Andrew Mumford, „Proxy Warfare and the Future of Conflict”, *The RUSI Journal*, Volume 158, Issue 2, disponibil la <http://iisonline.net/proxy-warfare-and-the-future-of-conflict/>, accesat 23.08.2015.

o politică comună în privința limitării influenței Teheranului, nu același lucru s-a întâmplat și în Egipt, acolo unde Qatarul a sprijinit gruparea Fraților Musulmani, spre deosebire de saudiți, care sunt partenerii regimului militar al actualului președinte¹⁶. Yemenul este, la rândul său, un alt exemplu relevant, Sana'a, Washington sau Riyad acuzând de nenumărate ori Teheranul pentru sprijinul acordat rebelilor Houthi. Un Yemen controlat de acești rebeli șiiți ce aparțin triburilor Zaidi intrat în sfera de influență iraniană ar permite Teheranului controlul indirect al Golfului Aden și strâmtorii Bab el Mandeb, două puncte strategice ale comerțului maritim, dar mai ales al transportului de hidrocarburi din Golful Persic către Marea Mediterană. Totodată, Iranul ar obține cu ușurință accesul în Marea Roșie, de unde ar putea înarma mult mai ușor grupări precum Hamas, erijându-se în liderul cauzei palestiniene, ceea ce i-ar oferi posibilitatea exportului revoluției islamiste în întregul Orient Mijlociu.

Federația Rusă definește, în conformitate cu propriile interese, evenimentele din Ucraina ca fiind un război proxy, acolo unde atât Occidentul cât și Moscova sprijină taberele pe care le consideră legitime.

Ca și în cazul Yemenului pentru Iran, Crimeea are o importanță geopolitică pentru Federația Rusă și nu una economică, oferindu-i acesteia capacitatea de proiecție a puterii în zona Mării Negre¹⁷. În cele din urmă, Ucraina reprezintă în termeni geopolitici *spațiul vital* pentru Rusia, extrem de important în asigurarea propriei securități, iar intrarea acestui stat în sfera Vestică de influență este imposibil de acceptat pentru un sistem ce privește scena relațiilor internaționale printr-o viziune modernă, bazată pe balanța de putere, și nicidecum printr-o viziune post modernă, asemenea statelor membre ale Uniunii Europene, ce renunță la o parte din suveranitatea

națională în dorința construirii unei noi arhitecturi politico-economice.

Însă un război proxy în Ucraina ar poziționa Moscova doar ca pe un susținător al rebelilor separatiști, lucru pe care îl și acceptă, nu și ca pe un stat agresor care, prin manevre subversive, duce un nou tip de conflict armat pe teritoriul unui alt actor statal. Acesta este însă în realitate războiul hibrid, care înglobează caracteristicile războiului proxy, prin posibilitatea folosirii unor actori terți (așa cum este cazul *omuleților verzi* sau al rebelilor separatiști) în scopul păstrării clandestinității și mascării agresiunii, aducând elemente noi, precum tehnologia informației, sisteme de luptă avansate dar, mai ales, componente ale războiului cibernetic, informațional și psihologic.

Urmărind evenimentele din Ucraina, James Sherr, analist al think tank-ului britanic Chatham House, constată că războiul hibrid urmărește a slăbi structurile statului agresat fără ca acesta să conștientizeze în timp real agresiunea la care este supus¹⁸. În acest sens, cel mai bun exemplu este oferit de către propaganda și războiul informațional purtate de Federația Rusă în Crimeea și estul Ucrainei, acolo unde, de mai bine de 20 de ani, posturile de radio și TV controlate de Moscova au fost principalele medii de informare pentru populația locală.

În consecință, propagarea treptată a ideii conform căreia etnicii ruși vor deveni cetățeni de rangul al doilea odată cu semnarea Acordului de Asociere dintre Ucraina și Uniunea Europeană au făcut ca locuitorii din Crimeea să accepte, într-o proporție covârșitoare, anexarea peninsulei de către Federația Rusă în data de 18 martie 2014.

Un studiu realizat de către profesorii John Laughlin și Gerard Toal în primăvara anului 2015 concluzionează că 84% dintre etnicii ruși și ucrainenii din Crimeea susțin încă această politică, în timp ce 85% dintre respondenți nu se identifică drept cetățeni europeni¹⁹. Sondajele

¹⁶ Jon B. Alterman, „The Age of Proxy Wars”, Center for Strategic and International Studies, *Policy Brief*, May 2013, disponibil la http://csis.org/files/publication/0513_MENC.pdf, accesat 23.08.2015.

¹⁷ Gheorghe Văduva, „Război hibrid sau conflict geopolitic cu geometrie perversă?”, *Univers Strategic*, an V nr. 3(19), p. 18.

¹⁸ James Sherr, *NATO Allies Brace for Russia's Hybrid Warfare*, Defense News, disponibil la <http://www.defense-news.com/story/defense/international/europe/2015/03/18/nato-allies-brace-for-russias-hybrid-warfare/24979545/>, accesat 23.08.2015.

¹⁹ Michael Kofman, Matthew Rajansky, „A Closer look at Russia's «Hybrid War»”, Wilson Center, *Policy Paper*, no. 7, April 2015.

demonstrează succesul aparatului de propagandă rus ce a condus către situația în care punctul de vedere moscovit a fost singurul ce a stat la baza formării opiniei publice din regiune.

3. Delimitările dintre conflictele de tip inter și intrastatal

Prezența unui presupus război proxy și nu hibrid este speculată de Federația Rusă prin catalogarea crizei ucrainene drept un război civil, intrastatal, și nicidecum unul interstatal ce ar poziționa Moscova ca parte beligerantă. Dar acest lucru s-ar limita cel mult la sprijinul militar și logistic oferit separatiștilor, ceea ce nu este deloc adevărat.

În primul rând, anexarea Crimeei reprezintă un conflict interstatal conform normelor dreptului internațional, ca urmare a încălcării suveranității unui stat național și folosirea forței armate.

Blocarea porturilor prin mijloace militare, utilizarea soldaților ruși staționați într-un stat străin împotriva acestuia și operațiunile de ocupare și anexare sunt acțiuni care, conform Rezoluției 3314 a Adunării Generale ONU demonstrează agresiunea la care este supus statul ucrainean²⁰.

Mai mult, privind către o perioadă de timp mult mai apropiată, observăm cum, odată cu invazia URSS din Afganistan, în 1979, Moscova a folosit un număr de 700 de soldați musulmani îmbrăcați în uniforme specifice armatei afgane pentru a ocupa baze militare, instituții media sau clădiri guvernamentale, printre care și palatul prezidențial²¹. Toate acestea seamănă izbitor de mult cu acțiunile întreprinse de „omuleții verzi” premergătoare anexării Crimeei de către Moscova, ceea ce denotă un modus operandi al structurilor speciale ruse.

²⁰ Serghei Velenciuc, *Conflictul din Ucraina: între conflict intrastatal și război interstatal*, Fundația Universitară a Mării Negre, 13 noiembrie 2014, disponibil la <http://fumn.eu/conflictul-din-ucraina-intre-conflict-intrastatal-si-razboi-interstatal/>.

²¹ Nicu Popescu, *Hybrid tactics: neither new nor only Russian*, European Union Institute for Security Studies, January (4) 2015, disponibil la http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_4_hybrid_warfare.pdf.

Evident, și evenimentele din estul separatist ucrainean confirmă existența unui conflict interstatal de natură hibridă, întrucât luptătorii separatiști, fără implicarea directă a unei puteri străine, nu ar avea capacitățile necesare de a folosi concomitent cu lupta armată elemente ce țin de războiul informațional, cibernetic, economic, spionaj s.a.m.d. Dacă numeroasele atacuri teroriste din Harkov, Mariopol sau cele peste 200 de acțiuni similare dejucate în Kiev de către serviciile de informații ucrainene pot fi efectuate fără o implicare puternică a Moscovei, nu același lucru poate fi considerat și în cazul atacurilor cibernetice. Spre exemplu, o versiune nouă a virusului BlackEnergy a fost folosită în vara lui 2015 pentru a fura informații secrete ale guvernului ucrainean. Mai mult, alte atacuri de acest tip au fost realizate pentru a prezenta în mod eronat rezultatul ultimelor alegeri prezidențiale acolo unde liderul ultranaționalist Dmitry Yarosh a fost dat drept câștigător, cu un procent de aproximativ 35% din sufragii, în timp ce Petro Poroshenko, adevăratul învingător, a fost plasat pe locul secund, cu doar 29% din totalul voturilor. Scopul a fost acela de a slăbi încrederea populației în noua clasă politică, crescând sentimentele conform cărora Ucraina se îndreaptă către un regim fascist, așa cum susține propaganda rusă.

Într-un final, existența armamentului greu în folosința separatiștilor care, conform mai multor experți militari, provine din baza militară rusă situată în Rostov, prezența unor foști ofițeri din serviciile de intelligence rusești în grupurile de comandă rebele din Lugansk și Donețk, precum Igor Strelkov sau Alexandr Borodai, sau prezentarea de către NATO a mai multor imagini satelit (după cum rezultă și din Figura nr. 1) ce demonstrează că armata rusă a trecut în mod ilegal granița cu Ucraina și s-a implicat în luptele armate din statul vecin sunt alte dovezi incontestabile ale conflictului hibrid pe care Moscova l-a orchestrat în Ucraina²².

Acest război devine o provocare pentru securitatea NATO și UE, care au acum posibilitatea de a gestiona, pentru prima dată,

²² Serghei Velenciuc, *op. cit.*

o criză de un imens interes, după ce aceste două mari organizații internaționale au devenit parteneri strategici, cu ocazia Summitului din Țara Galilor. Deja oficialii statelor baltice acuză prezența războiului informațional realizat atât de posturile TV, cât și de ziarele și publicațiile online pro ruse ce transmit mesaje considerate a conduce către escaladarea tensiunilor sociale prin creșterea sentimentelor de nemulțumire și anti-naționale în rândul populației rusofile. Conform

reducerea potențialului de conflict), descurajarea (descurajarea producerii unei agresiuni), angajarea (folosirea componentelor diplomatice și militare pentru soluționarea conflictului), stabilizarea (punerea în practică a unui program care să stabilizeze și să securizeze zona de conflict)²⁵.

Inovarea și adaptarea continuă vor marca acest război al viitorului, în schimb, ca urmare a lanțului decizional destul de complicat, adaptabilitatea

Figura nr. 1: Imagini satelit oferite de NATO ce demonstrează trecerea graniței cu Ucraina de către armata rusă²³

datelor²⁴, dacă în Lituania întâlnim un procent de 8% al etnicilor ruși, ceea ce înseamnă un număr de 304,000 locuitori din totalul de 3,7 milioane, situația este mult mai complicată în celelalte două state baltice. Astfel, în Estonia se regăsesc 409,111 etnici ruși, reprezentând un procent de 28% din totalul populației de 1,5 milioane de locuitori, în timp ce în Lituania minoritatea rusă numără 900.000 de locuitori, adică 36% din totalul unei populații de 2,5 milioane de locuitori.

În replică, forțele NATO se văd nevoite a gândi o formă de răspuns care nu numai să contracareze, ci și să prevină acest tip de conflict, acționând în baza a patru paliere: construcția (identificarea și

este un proces extrem de greu de realizat și, cu atât mai mult, dificil a fi unul continuu pentru structurile militare clasice. În consecință, acestea se văd nevoite a crea structuri mult mai flexibile de comandă, tocmai pentru a crește rapiditatea procesului decizional²⁶.

Concluzii

Conflictele de mâine nu vor mai putea fi cu ușurință catalogate ca fiind convenționale sau neregulate, granița dintre cele două, precum și cea dintre combatanți și necombatanți, devenind din ce în ce mai complexă. Fiind un produs al creativității umane, războiul hibrid se află într-o

²³ www.nato.int

²⁴ Mercator, *Minority languages in the Baltics: a delicate matter*, disponibil la <http://www.mercator-research.eu/minority-languages/language-factsheets/minority-languages-in-education-in-the-baltics/>, accesat 25.08.2015.

²⁵ Gabriel Anghel, „Particularitățile conflictelor viitoare. Amenințările hibride. Război/Conflict hibrid”, *Infosfera*, nr. 1/2011, pp. 56-64.

²⁶ *Idem*.

continuă dezvoltare, nefiind exclusă folosirea armamentului biologic, chimic sau a unor programe antisatelit de distrugere a punctelor de comandă și control, lista putând continua. Acesta se întinde pe o perioadă de timp nelimitată, nefiind însă o formă spontană de conflict. În ciuda multor aparențe, el este pregătit în laboratoarele de gândire strategică cu mult timp înainte de a fi pus în practică.

Specific formelor asimetrice, adversarul este unul lipsit de contur, fără a avea un comandament central, acțiunile fiind planificate și organizate în mod descentralizat, făcând aproape imposibil de detectat elementele de legătură.

Chiar dacă reprezintă un concept ce așteaptă completări, putem identifica o serie de caracteristici, care în marea lor parte folosite concomitent, sunt specifice războiului hibrid:

- combinarea formelor convenționale și non-convenționale de luptă;
- desfășurarea concomitentă pe mai multe planuri: politic, economic, social, societal, diplomatic, subversiv;
- combinarea acțiunilor militare și non-militare;
- accent pus pe războiul cibernetic și informațional;
- lupta pentru câștigarea încrederii populației civile din zona de conflict;
- destabilizarea unui stat prin polarizarea societății sale;
- folosirea acțiunilor clandestine sau ale unor actori terți pentru a masca agresiunea armată;
- nedeclararea stării de război;
- capacitatea de a fi utilizat de actori statali, non-statali sau grupări teroriste;
- recurgerea la acțiuni teroriste sau de crimă organizată;
- folosirea războiului psihologic.

Dezvoltarea tehnologică nu va fi suficientă câștigării războiului viitorului. Asigurarea securității cibernetice și consolidarea sistemelor de intelligence, care să identifice din timp vulnerabilitățile de securitate trebuie să fie acțiuni prioritare, specifice unui tip prevenție

și răspuns adecvat. În acest sens, dorim să menționăm corupția și lipsa bunei guvernări ca fiind principalele disfuncții de sistem ce pot vulnerabiliza orice stat în fața noilor tipuri de amenințări, în timp ce o atenție deosebită trebuie acordată și securității societale, palier ce constituie unul dintre pilonii securității interne. De altfel, s-a dovedit cum Rusia a profitat de slaba coeziune socială din Ucraina, un stat divizat din punct de vedere identitar între Est și Vest.

În ceea ce privește modalitatea de contracarare a războiului informațional, considerăm oportună viziunea colonelului american în rezervă John McCuen, care propune crearea unor contra-organizații care, asemenea unor structuri contra-teroriste spre exemplu, trebuie să identifice și să prevină orice posibilitate și inițiativă a inamicului de a manipula opinia populației civile aflate în arealul câmpului de luptă²⁷ Sigur, o astfel de strategie trebuie să ia în calcul identificarea liderilor, elitelor locale și transformarea acestora în contra-agenți de influență, care să mențină coeziunea socială. Cu toate acestea, pentru a eficientiza lupta împotriva dezinformării și manipulării este nevoie, implicit, de o dezvoltare a gândirii critice a cetățenilor prin dezvoltarea unor programe speciale în școli, licee și universități.

Controlul infrastructurilor critice și al nodurilor de comunicație și transport (porturi, aeroporturi etc.) va reprezenta o prioritate a noului tip de conflict, oferind un important avantaj strategic. În același timp, orașele, marile metropole devin un nou tip de front, unde rebelii, componenți ai forțelor neregulate, se vor infiltra, în scopul păstrării clandestinității, și de unde vor organiza noi atacuri, implicit de natură teroristă. Granița dintre insurgenți și civili devine deseori greu identificabilă, complicând modalitatea de reacție. Un bun exemplu îl regăsim în Yemen, acolo unde trupele SUA luptă împotriva teroriștilor Al Qaeda din Peninsula Arabă. Ascunși de multe ori în rândul populației autohtone, jihadiștii sunt greu identificabili, ceea

²⁷ John J McCuen, „Hybrid Wars”, *Military Review*, mar/apr 2008, vol. 88, issue 2, p. 111.

ce face ca, nu de puține ori, atacurile cu dronă coordonate de către americani să se soldeze și cu victime civile, producând un efect de bumerang, ce conduce către escaladarea sentimentelor anti-americane în rândul populației, și chiar către sprijinul grupărilor teroriste.

Consolidarea imaginii, proiectarea puterii în fața adversarului și câștigarea încrederii populației autohtone devin condiții pentru câștigarea acestui tip de conflict, fapt pentru care binomul format din componenta militară și cea civilă reprezintă fundamentul securității oricărui stat național.

BIBLIOGRAFIE:

1. ANGHEL, Gabriel, „Particularitățile conflictelor viitoare. Amenințările hibride. Război /Conflict hibrid”, *Infoșfera*, nr. 1/2011.
2. ALTERMAN, Jon B, „The Age of Proxy Wars”, Center for Strategic and International Studies, *Policy Brief*, May 2013, disponibil la http://csis.org/files/publication/0513_MENC.pdf.
3. CATHALA, Henri-Pierre, *Epoca dezinformării*, București, Antet, 2000.
4. CRUCERU, Valerică, „On Contemporary Warfare: Short Review Of Specific Concepts”, *Revista Academiei Forțelor Terestre*, nr. 3 /2014, pp. 231-237.
5. DEEP, Alex, „Hybrid War: Old Concept, New Techniques”, *Small Wars Journal*, March 2, 2015.
6. DUȚU, Petre, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013.
7. EDWARD, Lucas, „Putin’s Hybrid War Against Europe”, *National Review* 5/18/2015, Vol. 67 Issue 9, pp. 22-24.
8. GRAY, Colin S., *Războiul, pacea și relațiile internaționale*, Iași, Polirom, 2010.
9. HOFFMAN, Frank G., „Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars”, *Potomac Institute for Policy Studies*, December 2007, p. 20, disponibil la http://www.projectwhitehorse.com/pdfs/HybridWar_0108.pdf.
10. KOFMAN, Michael, ROJANSKY, Matthew, „A Closer look at Russia’s Hybrid War”, *Wilson Center*, Policy Paper, no. 7, April 2015.
11. KUDORS, Andis, „Hybrid War - A New Security Challenge for Europe”, *Centre for East European Policy Studies*, disponibil la <http://www.parleu2015.lv/files/cfsp-csdp/wg3-hybrid-war-background-notes-en.pdf>.
12. McCUEN, John J., „Hybrid Wars”, *Military Review*, Mar/Apr2008, vol. 88, issue 2.
13. MATTIS, James, HOFFMAN, Frank, „Future Warfare: The Rise Of Hybrid Wars”, *U.S. Naval Institute Proceedings*, Nov 2005, Vol. 131 Issue 11, p. 18-19.
14. MUMFORD, Andrew, „Proxy Warfare and the Future of Conflict”, *The RUSI Journal* – Volume 158, issue no. 2, disponibil la <http://iisonline.net/proxy-warfare-and-the-future-of-conflict/>.
15. PAWLAK, Patryk, „Understanding hybrid threats”, *European Parliamentary Research Service*, June 2015, disponibil la http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/564355/EPRS_ATA%282015%29564355_EN.pdf.
16. POPESCU, Nicu, „Hybrid tactics: neither new nor only Russian”, *European Union Institute for Security Studies*, January (4) 2015, disponibil la http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_4_hybrid_warfare.pdf.
17. PORTER, Tom, „EU and Nato to step up cooperation to counter Russian hybrid warfare”, *International Business Times*, May 15, 2015, disponibil la <http://www.ibtimes.co.uk/eu-nato-step-cooperation-counter-russian-hybrid-warfare-1501485>.
18. PUYVELDE, Van David, „Hybrid war – does it even exist?”, *NATO Review* (2015), disponibil la <http://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/>.
19. SHERR, James, „NATO Allies Brace for Russia’s Hybrid Warfare”, *Defense News*,

disponibil la <http://www.defensenews.com/story/defense/international/europe/2015/03/18/nato-allies-brace-for-russias-hybrid-warfare/24979545/>.

20. STANCIUGELU, Ștefan, *Logica Manipulării*, București, C.H. Beck, 2010.

21. VĂDUVA, Gheorghe, „Război hibrid sau conflict geopolitic cu geometrie perversă?”, *Univers Strategic*, an V, nr. 3(19), pp. 19-35.

22. VĂDUVA, Gheorghe, *Război și Cunoaștere*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008.

23. VELENCIUC, Serghei, „Conflictul din Ucraina: între conflict intrastatal și război interstatal”, *Fundația Universitară a Mării Negre*, 13 noiembrie 2014, disponibil la <http://fumn.eu/conflictul-din-ucraina-intre-conflict-intrastatal-si-razboi-interstatal/>.

24. WEHREY, Frederic, „Is Libya a proxy war?”, *The Washington Post*, October 24, disponibil la <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/10/24/is-libya-a-proxy-war/>.

ASPECTE PRIVIND OPERAȚIILE INFORMAȚIONALE ÎN MEDIILE OPERAȚIONALE ÎN CARE SE UTILIZEAZĂ DISPOZITIVE EXPLOZIVE IMPROVIZATE

*Dr. Teodora ZECHERU**
*Cătălin SĂRACU***

Urmare a evenimentelor și conflictelor din ultima perioadă, se poate afirma faptul că, indiferent de amploarea și actorii participanți, dispozitivele explozive improvizate (IED) constituie o reală amenințare. Din punct de vedere al caracteristicilor politico-militare, sociale sau economice, nu există un tipar aplicabil tuturor teatrelor de operații, elementele definitorii, specifice utilizării IED-urilor, fiind cu atât mai mult dependente de natura conflictului, actorii implicați și resursele existente.

În acest context, INFO OPS au ca ținte principale atât informațiile, procesul sau ciclul informațional al adversarului, cât și sistemul informațional propriu. Totalitatea capacităților de resortul INFO OPS trebuie să fie conduse prin prisma unei concepții unitare, care să urmărească obiectivele misiunii, în vederea reducerii sau chiar a eliminării amenințărilor generate de

utilizarea IED. Având în vedere tendințele de dezvoltare a „armelor cibernetice” pentru utilizare ofensivă, INFO OPS trebuie să fie pregătite pentru puternicul avantaj pe care îl pot dobândi față de organizațiile teroriste: atacurile cibernetice se pot adăuga capacităților convenționale (cinetice) și de intelligence existente la dispoziția guvernelor, crescându-le astfel impactul.

***Cuvinte-cheie:** operații cinetice, amenințări cibernetice, dispozitive explozive improvizate (IED), INFO OPS, avantaj tactic.*

Introducere

Evaluând principiile aplicate în cadrul conflictelor recente, se poate afirma că, indiferent de amploarea și actorii participanți, dispozitivele explozive improvizate (IED) constituie o amenințare reală, în unele cazuri reprezentând chiar principala cauză a pierderilor

** Cpt. dr. ing. Teodora ZECHERU este cercetător științific și șef laborator analiză, sinteză și încercări explozivi și mijloace exploziv-incendiare la Centrul de Cercetare Științifică pentru Apărare CBRN și Ecologie, postdoctorand în cadrul Academiei Tehnice Militare din București. E-mail: teodora.zecheru@nbce.ro*

*** Mr.ing. Cătălin SĂRACU este instructor superior la Catedra Cursuri C-IED din cadrul Bazei de Instruire pentru EOD din Râmnicu Vâlcea. E-mail: saracu.catalin@forter.ro*

suferite de către Forțele Coalіției¹ implicate în misiuni de impunere, de menținere a păcii sau de reconstrucție a zonelor afectate de conflict.

Operațiile cinetice, de tipul operațiilor ofensive sau defensive de artilerie, de infanterie sau de aviație, impun aplicarea forței în vederea obținerii unui efect direct și imediat. Operațiile non-cinetice sunt acele operații care urmăresc să influențeze un grup țintă prin intermediul mass-media, al CNO², al EW³, al asistenței administrative sau umanitare. Este important de notat că multe dintre aceste operații nu se încadrează perfect în niciuna dintre aceste categorii.

Din punct de vedere al caracteristicilor politico-militare, sociale sau economice, nu există un tipar aplicabil tuturor teatrelor de operații, elementele definitorii, specifice utilizării IED-urilor, fiind cu atât mai mult dependente de natura conflictului, actorii implicați și resursele existente. IED-urile reprezintă mijloace de atac folosite la nivel tactic. În marea majoritate a atacurilor, țintele sunt reprezentate de structuri mici, de nivel pluton; patrulare de rutină, convoaie logistice sau chiar elicoptere MEDEVAC sosite să preia răniții au fost victimele atacurilor cu IED. Iar implicațiile acestor atacuri se regăsesc la nivel operațional sau chiar strategic. Pe lângă pierderile suferite, crește nivelul de insecuritate al trupelor și scade gradul de încredere și de acceptare.

Aceleași conflicte au demonstrat că este extrem de important modul în care se reflectă conflictul în ochii populației civile din zona de interes, un asemenea eveniment având efecte asupra forței din zona respectivă, existând posibilitatea discreditării Forțelor de Securitate, atât ale coalіției, cât și ale națiunii gazdă. Expunerea situației existente la un moment dat, modul cum este prezentat evenimentul opiniei publice internaționale, modalitățile de motivare a forțelor de securitate ale națiunii gazdă și a

militarilor Forțelor Coalіției reprezintă atributul principal al INFO OPS⁴.

INFO OPS sunt activități/acțiuni complexe, uneori de durată, alteori executate extrem de rapid pentru neutralizarea unor efecte sau exploatarea unui succes din cadrul misiunilor. INFO OPS nu este atributul unei singure structuri, ci implică, prin proceduri și metode specifice, participarea tuturor forțelor la crearea unei imagini pozitive și a unui climat sigur. De gradul de succes al acestor acțiuni depinde, în foarte mare măsură, atât succesul misiunilor, cât și modul în care opinia publică internațională, dar mai ales populația națiunii gazdă privește conflictul la un moment dat în timpul desfășurării acestuia.

Prin prisma evenimentelor din ultima perioadă, articolul de față își propune să prezinte doar câteva aspecte specifice INFO OPS care sunt relevante pentru lupta împotriva IED. Teatrele de operații din Afganistan, Bosnia sau Irak – toate reprezintă lecții învățate din punct de vedere al INFO OPS în domeniul C-IED⁵.

1. Structura INFO OPS în contextul activităților C-IED

INFO OPS au ca ținte principale atât informațiile, procesul sau ciclul informațional al adversarului, cât și sistemul informațional propriu. INFO OPS presupune integrarea capacităților de bază ale EW, CNO, PSYOPs⁶, MILDEC⁷ și OPSEC⁸, împreună cu alte capacități specifice, în vederea influențării și a deconcertării părții adverse, pentru a proteja propriile forțe.

Există posibilitatea ca unele din obiectivele INFO OPS să fie obținute prin distrugerea unor ținte importante (lideri cheie, obiective de infrastructură etc.). Sunt însă și o serie de capacități specifice, care au un rol deosebit în atingerea obiectivelor generale ale misiunii.

PSYOPs reprezintă principala metodă de

¹ Forțele Coalіției – termen generic dat forțelor militare de impunere/menținere a păcii, de reconstrucție etc. Ex.: Iraqi Freedom, ISAF, SFOR / KFOR, Resolute Support etc.

² CNO = Computer Network Operations (operații informatice).

³ EW = Electronic Warfare (război electronic).

⁴ INFO OPS = Information Operations (operații informaționale)

⁵ C-IED = Counter-Improvised Explosives Devices (contracararea dispozitivelor explozive improvizate)

⁶ PSYOPs = Psychological Operations (operații psihologice)

⁷ MILDEC = Military Deception (operații de diversiune)

⁸ OPSEC = Operations Security (securitatea operațiilor)

influențare a inamicului. În cazul conflictelor asimetrice, unde operațiile de contrainsurgență reprezintă una din principalele metode de câștigare a încrederii populației civile (efortul principal al COIN⁹), PSYOPs este o unealtă eficientă dacă se cunosc toate detaliile privind ținta, iar acțiunea se angajează prin metode corespunzătoare. PSYOPs trebuie pregătite și executate în funcție de grupul țintă și obiectivele stabilite. Un succes deosebit îl poate avea cooptarea în astfel de acțiuni a unor lideri locali cu o mare influență asupra populației. Un exemplu în acest sens îl reprezintă alegerile organizate la începutul anului 2005 în Irak, când sondajele arătau că nici un sfert din populație nu va veni la vot. După cooptarea unor lideri religioși importanți, care au acceptat să transmită un mesaj de genul „Allah a spus că e bine să mergeți la vot!”, participarea la urne în ziua alegerilor a fost de peste 80%.

La fel de bine se pot implementa mesaje de tipul „*IED-urile nu fac diferențe între militari și civili! Respingeți folosirea acestora! Informații autoritățile despre orice activitate suspectă ce poate avea legătură cu IED!*”. Prin astfel de acțiuni se ating două obiective: se influențează populația astfel încât să nu se implice în activitățile rețelelor care utilizează IED, în același timp ajutând la conștientizarea pericolului reprezentat de aceste dispozitive. De asemenea, se pot transmite mesaje prin intermediari umani (iscoade), prin care liderii organizațiilor teroriste să fie informați asupra faptului că locațiile sau mijloacele de atac le-au fost depistate.

O altă metodă specifică este influențarea prin *Prezență, Postură și Profil (PPP)*¹⁰. Toate forțele participante la misiune trebuie să înțeleagă importanța modului în care se manifestă prezența în zonele de responsabilitate. Un PPP corect (un comportament și o atitudine corespunzătoare) va prezenta capacitatea Forțelor Coaliției de a crea un climat sigur în zona de responsabilitate și va influența foarte mult poziția populației locale vis-à-vis de acțiunile militare ale Forțelor Coaliției.

⁹ COIN = Counterinsurgency (Contrainsurgență).

¹⁰ Andrew Sullivan, „Some considerations in developing effective messaging. The SUCCEs framework and military influence activities”, *DRDC CORA CR 2011-004*, 2011.

Pentru a se putea obține un PPP corect, fiecare militar care interacționează cu populația trebuie să înțeleagă foarte bine obiectivele misiunii, intenția comandantului Forței și rolul comandanților de la nivelul tactic în transmiterea mesajelor.

Acțiunile de tip *OPSEC* și *INFOSEC*¹¹ protejează acțiunile forțelor proprii împotriva atacurilor inamicului. Rareori au avut loc scăpări de informații, care, deși nu erau esențiale în domeniul OPSEC sau al INFOSEC, au avut ca rezultat oferirea unor oportunități importante pentru inamic, de exemplu în cazul folosirii mass-media pentru propagandă (imagini și filme denigratoare pentru anumite religii¹²) sau instigare. Din păcate, numai în ultima lună (iunie-iulie 2015) au avut loc două atacuri cibernetice asupra rețelelor existente la Pentagon, dintre care unul, referitor la trecerea offline a unui sistem de email neclasificat, ar fi atribuit Rusiei, eveniment care a afectat cca. 4000 de angajați ai Joint Chiefs of Staff¹³, iar celălalt creând cea mai mare breșă de până acum în date digitale guvernamentale, în departamentul de personal al Casei Albe existând informații despre peste 20 milioane de persoane (dintre care peste 4 milioane fiind agenți federali), acest atac fiind atribuit Chinei¹⁴.

*KLE*¹⁵ reprezintă o oportunitate importantă pentru a obține informații esențiale referitoare la modul cum populația locală privește acțiunile Forțelor Coaliției și la procedurile de urmat pentru influențarea populației. Pe lângă aspectul oficial al întâlnirii, aici se pot afla, câteodată în detaliu, nevoile și problemele populației și, implicit, căile

¹¹ INFOSEC = Information Security (securitatea informațiilor).

¹² Teodora Zecheru, „Provocările NATO în contextul evoluției amenințărilor hibride”, *Impact Strategic*, vol. 55, nr. 2, 2015.

¹³ Barbara Starr, „Official: Russia suspected in Joint Chiefs email server intrusion”, *CNN*, <http://edition.cnn.com/2015/08/05/politics/joint-staff-email-hack-vulnerability/>, accesat la 06.08.2015.

¹⁴ Lisa Rein, „What federal employees really need to worry about after the Chinese hack”, *Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/blogs/federal-eye/wp/2015/07/29/stolen-fingerprints-blown-spy-covers-the-risks-to-national-security-from-the-chinese-employee-hack/>, accesat la 30.07.2015.

¹⁵ KLE = Key Leaders Engagement (angajarea liderilor cheie).

de acțiune (proiecte de resortul CIMIC¹⁶), dar și informații despre activitatea rețelelor IED în zona respectivă (trafic și depozitare materiale necesare confecționării IED, pregătirea unor atacuri, apariția unor persoane necunoscute în zonă etc.). Au fost cazuri în care militari ai Forțele Coaliției au fost avertizați de existența unor câmpuri de mine vechi, din conflicte anterioare, dar cu atât mai periculoase cu cât nu existau pe hărțile folosite de Forțele Coaliției. Sunt, de asemenea, și situații în care o parte din informații sunt diseminate, dar pe o scară restrânsă, pentru a se atinge un anumit obiectiv: pentru un KLE executat cu succes este necesar ca la întâlnire să participe toți liderii vizați, așadar nu se pot secretiza total informații referitoare la data și locația când are loc o angajare a liderilor cheie.

EW are un rol major în special în două domenii: bruiajul electronic și înșelarea electronică. Bruiajul electronic realizat în cadrul ECM¹⁷ a devenit în foarte scurt timp un mijloc eficient de protecție împotriva RCIED¹⁸. Sistemele de bruiaj portabile sau staționare, instalate pe vehicule, au salvat multe vieți, dar sunt și un mijloc important pentru transmiterea mesajului referitor la superioritatea tehnologică versus limitările capabilităților adversarului. Tehnologia a fost dezvoltată și folosită atât de mult încât s-a ajuns la situații în care sistemele de bruiaj afectau chiar și sistemele proprii (de exemplu, sistemul de comandă prin radio al roboților de intervenție EOD¹⁹). Astfel de situații au fost rezolvate printr-un management al frecvențelor corespunzător, flexibil, în același timp ținând cont de nevoile de comunicare proprii, dar și de amenințările reprezentate de RCIED.

Structurile **CIMIC**, prin misiunile specifice, pot oferi informații relevante asupra poziției populației civile. Deși nu trebuie privit niciodată

ca o sursă de informații de genul HUMINT²⁰, CIMIC-ul reușește de multe ori să schimbe percepția și atitudinea populației civile. Proiectele CIMIC care reușesc să acopere nevoi importante ale populației sunt extrem de bine primite și pot chiar să schimbe poziția populației din neutră sau ostilă în favorabilă, iar Forțele Coaliției să obțină informații deosebit de prețioase despre insurgenți.

Desigur, toate aceste capabilități trebuie conduse prin prisma unei concepții unitare, care să urmărească obiectivele misiunii și directivele tactice și operaționale. Toate elementele și capabilitățile enumerate aici nu sunt decât angrenaje în mașinăria denumită INFO OPS, și care, implementate corect, reușesc să reducă și câteodată să elimine amenințarea generată de folosirea IED.

2. Analiza mediului operațional în care se utilizează IED

Mediul operațional se poate defini ca totalitatea domeniilor de interes care influențează modul de executare al operațiilor și succesul acestora. Pentru planificarea și executarea INFO OPS, de un interes deosebit sunt următoarele domenii: social, cognitiv, fizic, virtual și informațional, cu un accent deosebit pe dimensiunile interdependente cognitive, fizice și informaționale²¹. Aceste domenii nu se pot trata independent, ci prin prisma relațiilor dintre acestea.

Mediul social este definitoriu pentru stabilirea obiectivelor finale ale operațiilor și a metodelor aplicate pentru atingerea acestora. În cazul operațiilor de stabilitate, obiectivul principal al Forțelor Coaliției îl reprezintă crearea unui climat sigur, care să permită forțelor de securitate și autorităților națiunii gazdă să gestioneze singure situația din zona respectivă și, bineînțeles, crearea premiselor pentru dezvoltarea economică ulterioară. Astfel se iau în calcul prioritățile referitoare la amenințările existente asupra populației civile și problemele cu care

¹⁶ CIMIC = Civil Military Cooperation (cooperare civil militară).

¹⁷ ECM = Electronic Counter Measures (contramăsuri electronice).

¹⁸ RCIED = Radio Controlled IED (IED comandat prin radio).

¹⁹ EOD = Explosive Ordnance Disposal (distrugerea munițiilor explozive).

²⁰ HUMINT = Human Intelligence (departamentul de intelligence).

²¹ Joint Publication 3-13 – Information operations 2012 incorporating Change 1 2014.

acestea se confruntă, de la lipsa apei potabile și gradul scăzut de alfabetizare până la lipsa infrastructurii și pericolele generate de muniția rămasă neexplodată în timpul conflictului. În plus, trebuie studiate în detaliu și alte aspecte ce definesc mediul operațional, în special în cazul conflictelor asimetrice: obiceiurile și influențele sociale regionale și religioase, istoria și demografia teritoriului respectiv, componența și influența scenei politice, gradul de dezvoltare al economiei, gradul de implicare al agențiilor guvernamentale sau non-guvernamentale etc. O analiză atentă a acestor detalii relevă încă o dată faptul că nici un teatru de operații nu seamănă cu altul, și, mai mult, în cadrul aceluiași teatru, fiecare regiune are particularitățile ei. De exemplu, gradul de alfabetizare nu a reprezentat o problemă în Irak, dar a pus mari probleme în Afganistan. Tot în Afganistan s-a observat o diferență majoră în ceea ce privește compunerea demografică și gradul de dezvoltare al societății, nordul țării fiind relativ dezvoltat față de sud, sărac și lipsit de resurse.

Strâns legat de mediul social este *mediul cognitiv*. Modul cum populația locală înțelege rolul prezenței Forțelor Coalitiei este determinant în planificarea și executarea INFO OPS. Gradul de evaluare a soluțiilor optime de rezolvare a problemelor populației este punctul de plecare pentru crearea unui climat sigur și prosper. Aceste elemente, specifice mediului cognitiv, stabilesc și modalitățile de acțiune în cadrul INFO OPS. De exemplu, publicarea de postere și documente tipărite este inefficientă într-o zonă cu populație analfabetă, în schimb înmânarea de radiouri care emit pe frecvențele folosite special de către structuri PSYOPs poate avea un succes ridicat.

Mediul fizic reprezintă, de asemenea, un element important în analiza mediului operațional. O analiză a resurselor existente și a posibilităților de exploatare a acestora poate conduce la direcții de acțiune viitoare pentru guvernul națiunii gazdă în vederea dezvoltării economice. Unele proiecte CIMIC sau ale agențiilor non-guvernamentale pot ajuta în acest sens (construcția sau refacerea drumurilor, a căilor ferate etc.). Analiza reliefului este foarte importantă în stabilirea detaliilor

mediului operațional, nu neapărat prin prisma libertății de manevră a structurilor militare, dar poate evidenția și, uneori, explica existența unor comunități izolate sau lipsa unei infrastructuri adecvate.

Mediul virtual reprezintă o provocare prin prisma INFO OPS. Deși, spre deosebire de sistemele de armament convenționale, dezvoltate și utilizate de secole, internetul a apărut de numai câteva zeci de ani, acesta este considerat a fi în prezent mijlocul de atac potențial cu cea mai mare răspândire la nivel mondial. Societatea actuală este o societate dependentă în proporție de peste 98% de web²², de la tranzacții bancare, la informații personale, asigurări medicale și comunicarea cu ceilalți. Economia se bazează pe informații transmise prin intermediul internetului, prin tranzacții și conexiuni la nivel mondial. Deși nu la fel de terifiante ca un război nuclear, atacurile cibernetice pot conduce la avarierea infrastructurii fizice, pot cauza pierderi de vieți omenești, pot provoca frică și panică, astfel conducând la destabilizarea rapidă a societăților dezvoltate.

Ca și în cazul sistemelor de armament, și în ceea ce privește internetul au apărut opinii pro și contra referitoare la oportunitățile și amenințările utilizării, demonstrându-se probabilitatea de a deveni o platformă importantă pentru activități ilegale și/sau teroriste. Dacă la început discuția se referea la utilizarea rețelelor de internet de către organizațiile teroriste pentru atacuri împotriva infrastructurilor critice (sisteme de transport, livrare de energie etc.) – terorism cibernetic, iar utilizarea tehnologiei informaționale în conflictele armate – război cibernetic, nu era luată în discuție, viziunea asupra utilizării internetului s-a schimbat complet după atacurile din 2001 din S.U.A., când s-a raportat faptul că teroriștii au utilizat acest sistem de comunicații în pregătirea atacului. Cu această ocazie s-au descoperit și alte utilizări ale internetului în scopuri teroriste²³: atacuri cibernetice financiare,

²² Jaak Aaviksoo, „Cyberattacks against Estonia raised awareness of cyberthreats”, *Defence Against Terrorism Review*, vol. 3, no. 2, 2010.

²³ ***, *The use of the Internet for terrorist purposes*, United Nations Office for Drugs and Crime, New York, 2012.

racolare de adepți, străngeri de fonduri pentru finanțarea diverselor acțiuni teroriste, instruire în domeniul fabricației de IED-uri și de sisteme de inițiere IED, comunicații secrete, modificări în baze de date cu caracter personal/secretizate sau propagandă antiguvernamentală.

Operațiunile teroriste la nivel cibernetic vizează obiective de mare amploare, se desfășoară la nivel global (persoane ce locuiesc în diferite state ale lumii și care s-au alăturat ISIS²⁴ - în Fig. nr. 1 este exemplificat cazul Siriei²⁵), necesită finanțare și personal specializat.

acestor amenințări întâlnește aceleași dificultăți ca și prevenirea crimelor cibernetice în general, dar utilizarea rețelelor virtuale în sine aduce provocări unice INFO OPS. Astfel, un număr important de site-uri care arătau cum se pot obține diverse substanțe explozive și combinații pentru fabricația de IED numai din substanțe care se pot achiziționa de pe piață, despre cum se pot comite crime atât online cât și offline, precum și site-uri cu motoare de căutare pentru termeni-cheie sau hărți detaliate pentru locații strategice au fost blocate.

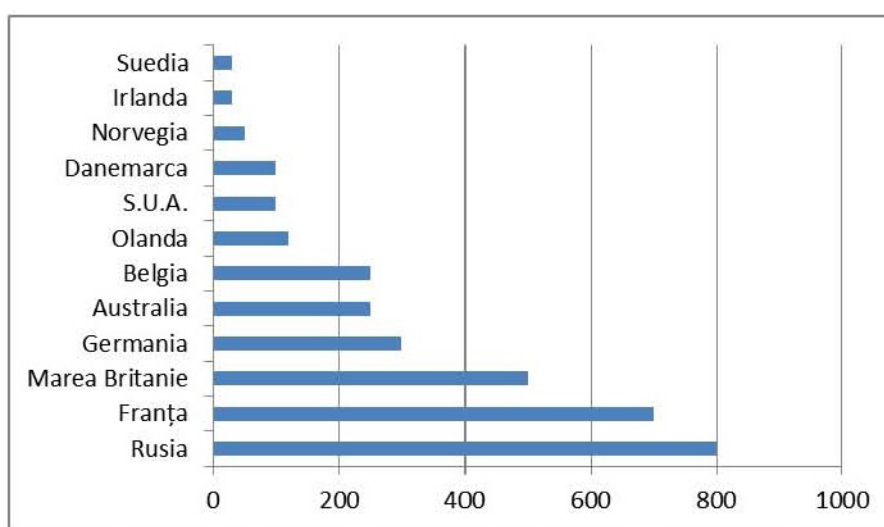

Figura nr. 1: Numărul aproximativ de jihadiști proveniți din diverse state ale lumii aflați în Siria în anul 2014²⁶

Este extrem de ușor să se publice și să se prezinte diferite aspecte ale operațiilor, derularea lor sau aspecte privind finalizarea diferitelor proiecte, dar este foarte dificil, datorită gradului mare de accesibilitate la internet, să se stabilească un anumit grup țintă. Devine astfel evident faptul că, în situațiile în care teatrul de operații se află într-o zonă unde internetul este aproape inaccesibil pentru populația locală, ținte sunt opinia publică internațională și liderii națiunii gazdă care au acces la internet sau locuiesc în afara zonei de conflict.

Deloc de neglijat sunt acțiunile de contracarare a INFO OPS efectuate de inamic. Contracararea

Din păcate, odată cu atacul lui Anders Breivik din Norvegia (2011)²⁷, al talibanilor membri TTP²⁸ din Pakistan (2014)²⁹ sau al mult mai recentelor atacuri sinucigașe din Turcia (2015)³⁰ s-a putut observa cât de importantă este existența și prelucrarea continuă a informațiilor la nivel

²⁷ Jonathan Nackstrand, „A look back at the Norway massacre”, CBS, <http://www.cbsnews.com/news/a-look-back-at-the-norway-massacre/>, accesat la 17.04.2015.

²⁸ TTP = Tehreek-e Taliban Pakistan (Taliban Movement of Pakistan).

²⁹ Sophia Saifi, Greg Botelho, „In Pakistan school attack, Taliban terrorists kill 145, mostly children”, CNN, <http://edition.cnn.com/2014/12/16/world/asia/pakistan-peshawar-school-attack/>, accesat la 17.07.2015.

³⁰ Michael Pearson, Gul Tuysuz, Nimet Kirac, „Dozens dead after terror attack in Turkish border city”, CNN, <http://edition.cnn.com/2015/07/20/world/turkey-suruc-explosion/>, accesat la 01.08.2015.

²⁴ ISIS = Islamic State of Iraq and Syria.

²⁵ www.infoopshq.com, accesat la 02.08.2015.

²⁶ *Ibidem*.

INFO OPS, în vederea prevenirii atentatelor. Astfel, în primul caz – achiziția de substanțe fertilizante ar fi trebuit raportată, indiferent de cantitatea în care a fost cumpărată; în cel de-al doilea caz, incidentul a avut loc într-o școală militară, observându-se aici probabilitatea ca teroristii să fi beneficiat de aportul de informații din partea unor persoane din interior; în cel de-al treilea caz, populația localității Suruç ar fi trebuit monitorizată permanent, având în vedere apropierea de granița cu Siria și conflictele în derulare.

Mediul informațional este principalul câmp de luptă pentru INFO OPS. Tot ce înseamnă informație obținută despre inamic trebuie să fie prelucrată pentru a se putea obține efectele maxime și a se atinge obiectivele stabilite. Fie că sunt informații obținute de structurile specializate de informații, fie că sunt obținute din „*open sources*”, acestea reprezintă de multe ori puncte de plecare sau de regândire/recalibrare a INFO OPS. În anumite cazuri pot exista „atacuri” în mediul informațional, de regulă prin mass-media și internet. Regula adoptată este de a răspunde prompt acestor atacuri, prin orice mijloace, cu scopul de a discredita/compromite informațiile lansate de inamic, de autorii publicării acelor informații, sau, în unele cazuri, de a arăta opiniei publice internaționale că greșeala făcută de Forțele Coalitiei a fost doar un caz izolat, regretabil, care nu se va mai repeta. În astfel de cazuri, factorul de timp este extrem de important, deoarece un răspuns rapid arată că situația se cunoaște și se gestionează corespunzător. Un răspuns bine structurat, dar lansat în media cu întârziere, nu va putea avea impactul așteptat.

Regulile sociale și cele de natură religioasă reprezintă limitările INFO OPS, devenind restrictive atunci când grupul țintă este populația civilă. Acestea sunt aspecte de care trebuie să se țină cont în permanență, nu puține fiind situațiile în care nerespectarea acestor reguli a dus la incidente serioase, care au periclitat acțiunile Forțelor Coalitiei. Cheia desfășurării de operațiuni cu respectarea acestor norme constă în înțelegerea cât mai detaliată, de către toți participanții la acțiunile militare, a modului

de viață al populației locale și a principiilor ce călăuzesc societatea în zona respectivă.

Implicarea altor agenții și organizații este, de asemenea, foarte importantă pentru INFO OPS, pentru că toate aceste structuri interacționează, de regulă, direct cu populația civilă. Chiar dacă în anumite situații acestea cooperează cu Forțele Coalitiei, efectele pe care activitatea lor le produce sunt de cele mai multe ori pozitive și evidențiază unitatea efortului depus în zona respectivă pentru crearea unui climat sigur și prosper.

Pe lângă înțelegerea detaliată a societății și, implicit, găsirea celor mai eficiente metode de acțiune pentru specialiștii INFO OPS, efectele generate de un PPP corect vor demonstra în primul rând respect pentru valorile națiunii gazdă, iar respectul este apreciat oriunde în lume, indiferent de structura și/sau scara de valori a societății respective. Oferind respect, se obține încredere, iar din încredere rezultă cooperare – de o importanță deosebită în atingerea obiectivelor operaționale în domeniul C-IED.

3. Concepte și metode pentru scăderea riscului generat de IED

Pentru a identifica activitățile optime și procedurile specifice INFO OPS pentru scăderea pericolului generat de IED, acestea trebuie analizate prin prisma celor trei piloni ai C-IED: AtN³¹, DtD³² și TtF³³.

AtN presupune acțiuni și activități pentru identificarea și angajarea, letală sau non-letală a membrilor rețelelor IED, având ca obiectiv final disruperea acestor rețele. Rolul INFO OPS este extrem de important, în special în gestionarea informațiilor referitoare la rețelele IED, dar și în promovarea succesului neutralizării rețelelor IED și în determinarea populației locale de a ajuta la neutralizarea acestor rețele. Campaniile de tip *HARVEST*, pentru colectarea munițiilor și a armamentului de la populația locală au avut succes și în Bosnia, dar și în Irak sau Afganistan, obținându-se o scădere a nivelului de asigurare

³¹ AtN = Attack the Network (atacarea rețelelor IED).

³² DtD = Defeat the Device (înfrângerea dispozitivului).

³³ TtF = Train the Force (instruirea forțelor).

cu resurse a rețelelor insurgente. De asemenea, INFO OPS au un rol important în procesul de targeting.

DtD reprezintă reacția de răspuns a Forțelor Coaliției la descoperirea unui IED sau atacul cu IED. Funcțiile INFO OPS sunt multiple în cadrul acestui pilon: folosirea sistemelor de bruijaj, obținerea de informații referitoare la dispozitivele amplasate sau care urmează a fi amplasate (și, implicit, distrugerea/neutralizarea acestora), cu ajutorul structurilor CIMIC, PSYOPs sau în cadrul KLE. Prin proceduri PPP corecte se poate obține inclusiv o mai bună protecție a forței pe timpul executării misiunilor.

Aici trebuie urmărit și domeniul internetului: teroriștii de nouă generație utilizează spațiul virtual ca pe un veritabil teren de luptă, cu arme și explozivi. Amenințările cibernetice sunt *per se* asimetrice: sunt ieftine și ușor de dezvoltat, neutralizează superioritatea militară convențională și poziția sigură a statelor dezvoltate din punct de vedere tehnologic, lăsându-le vulnerabile.

În cadrul pilonului **TtF**, principalul obiectiv al INFO OPS este cel de conștientizare a pericolului generat de IED și reamintirea tuturor participanților la operații despre procedurile de răspuns / reacție în cazul unui incident cu IED. De asemenea, orice nouă procedură sau metodă utilizată de inamic sau orice tip nou de IED folosit în teatrul de operații ajunge, grație INFO OPS, la toți cei interesați, obiectivul acestor informații fiind de a salva vieți.

În curând se prevede o adevărată militarizare a spațiului virtual. Un număr important de state și-a asumat dezvoltarea de „arme cibernetice” pentru utilizare ofensivă. La acest nivel de dezvoltare, există un puternic avantaj ofensiv de care INFO OPS poate beneficia, cu foarte puține șanse de a fi contracarat: atacurile cibernetice asupra organizațiilor teroriste se pot combina cu capacități convenționale (cinetice) și de intelligence existente la dispoziția guvernelor, crescându-le astfel impactul.

Concluzii

Ca și în alte domenii specifice acțiunilor militare, și în cadrul INFO OPS este esențială

coordonarea activităților, sincronizarea acțiunilor executate și, mai ales, unitatea efortului pentru atingerea obiectivelor propuse. Toate structurile specializate, dar și unitățile de manevră de la nivel tactic sunt responsabile, într-un fel sau altul, de modul în care populația locală sau opinia publică internațională reacționează la acțiunile Forțelor Coaliției. Într-o lume în care imaginea contează enorm în dinamica oricărei activități, INFO OPS participă decisiv la succesul operațiilor militare, indiferent de natura acestora.

INFO OPS reprezintă un instrument foarte valoros care, de cele mai multe ori, acționează lent, cu efecte pe termen lung. Succesul acestor tipuri de operații este câteodată dificil de cuantificat, parte din obiectivele INFO OPS schimbându-se în funcție de evoluția societății în țara gazdă sau de evoluția și succesul operațiilor militare.

INFO OPS nu va schimba niciodată realitatea sau faptele petrecute. Este în schimb un mijloc de a „personaliza” realitatea pentru grupurile țintă, grupuri care de multe ori au un rol decisiv în atingerea obiectivelor misiunii (populația locală, liderii din zonă, opinia publică internațională care poate veni în sprijinul acțiunilor militare etc.).

Așadar, contracararea acțiunilor IED și a IED controlate și comandate prin internet se poate efectua și cu ajutorul INFO OPS, rolul acestora fiind:

- obținerea sprijinului comunității, prin educație și conștientizare, prin crearea unei legături permanente între Forțele Coaliției și populația civilă și obținerea unui dialog deschis și continuu;
- monitorizarea și asigurarea granițelor, prin intervenții prompte în situații limită și colaborări internaționale la nivel informațional, tactic și operațional;
- menținerea suveranității statale, prin finanțarea adecvată a sistemelor informaționale și operaționale pentru securitate națională;
- menținerea unui nivel înalt al capacităților la nivel tactic, tehnic, tehnologic și procedural.

BIBLIOGRAFIE:

1. AAVIKSOO, Jaak, „Cyberattacks against Estonia raised awareness of cyberthreats”, *Defence Against Terrorism Review*, vol. 3, no. 2, 2010.

2. CORDESMAN, Anthony, „Military Intelligence in Countering Terrorism”, *Defence Against Terrorism Review*, vol. 3, no. 1, 2010.

3. SULLIVAN, Andrew, „Some considerations in developing effective messaging. The SUCCEsS framework and military influence activities”, *DRDC CORA CR* 2011-004, 2011.

4. ZECHERU, Teodora, „Provocările NATO în contextul evoluției amenințărilor hibride”, *Impact Strategic*, vol. 55, no. 2, 2015.

5. ZIMMERMAN, Carson, „Ten strategies of a world-class cybersecurity operations center”, *MITRE Corporation report release*, U.S.A., 2014.

6. Pagina oficială a NATO, www.nato.int.

Această lucrare a fost realizată cu sprijinul finanțării obținute în cadrul proiectului de studii doctorale și postdoctorale: **„Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească” Contract POSDRU/159/1.5/S/140106.**

ANALIZA MULTICRITERIALĂ A PLATFORMELOR DE COMUNICAȚII AERIENE ÎN CONTEXTUL MEDIULUI OPERAȚIONAL HIBRID

*Cătălin CIOACĂ**
*Daniel ȘTEFĂNESCU***

Platformele de comunicații aeriene, beneficiind de progresul tehnologic accelerat, cu efecte spectaculoase în domeniul performanțelor dezvoltate, capătă un rol important în asigurarea conectivității informaționale în mediul operațional hibrid. Cerințele pe care trebuie să le îndeplinească sistemele de comunicații din domeniul militar sunt formulate în legătură cu obiectivele misiunii. Cuantificarea utilității platformelor aeriene de comunicații prin folosirea binomului analiză multicriterială și proces analitic ierarhic oferă factorilor decizionali suportul de cunoștințe necesar creșterii capacităților operaționale ale forțelor. Procesul de planificare trebuie să integreze cerința de a asigura comunicații continue, sigure și la distanță în orice condiții. Modelul dezvoltat oferă posibilitatea identificării celei mai bune soluții privind maximizarea utilității platformelor aeriene de comunicații (sateliți tactici, platforme aeriene de mare altitudine și platforme de altitudine mică și medie) în diferite situații/ scenarii de acțiune.

Cuvinte-cheie: platforme de comunicații aeriene, conflict hibrid, analiza multi-criterială, proces ierarhic analitic, decizie strategică.

Introducere

Progresul tehnologic accelerat, războiul informațional și amenințările hibride sunt doar câteva dintre provocările la care organizația militară trebuie să ofere un răspuns rapid în încercarea de a îndeplini cu succes cerințele dificile ale misiunilor. În condițiile solicitărilor/ cerințelor de întrebuințare a forțelor NATO pe un areal tot mai mare (de la Golful Aden la Marea Baltică sau din Afganistan până în Islanda), extinderea capacităților comunicaționale devine un factor esențial.

Una dintre caracteristicile acțiunilor militare moderne este precizia, iar pentru aceasta este necesară proiectarea unei arhitecturi de comunicații extrem de sofisticate¹. Tehnologiile de comunicații dezvoltate pentru domeniul militar sunt sisteme complexe necesare asigurării interoperabilității tehnice și operaționale a structurilor militare în aer/spațiu, pe uscat și pe mare. Fluxul comunicațional parcurge toate nivelurile ierarhice (de la soldat la factorii

¹ Saeed H. Alsamhi, N. S. Rajput, „An Intelligent HAP for Broadband Wireless Communications: Developments, QoS and Applications”, *International Journal of Electronics and Electrical Engineering*, Vol. 3, No. 2, April, 2015.

* *Maior dr. Cătălin CIOACĂ este lector universitar la Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, România. E-mail: catalin.cioaca@afahc.ro*

** *Maior Daniel ȘTEFĂNESCU este doctorand în domeniul Științe Militare la Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, București, România. E-mail: stefanescu_d@yahoo.com*

decizionali strategici din centrele de comandă), permițând interpretarea informației colectate în concordanță cu realitatea din zona de acțiune.

Managementul spectrului de frecvențe, reprezentat în principal de alocarea lățimilor de bandă, reprezintă o altă cerință a sistemului militar, în contextul solicitărilor în creștere din partea sectorului civil (public și privat).

Network-in-a-box poate reprezenta o soluție pentru o parte din aceste provocări datorită flexibilității și adaptabilității la cerințele comunicaționale de voce, date și trafic video.

În funcție de specificul operațiunilor militare, nu întotdeauna infrastructura de rețea fixă – prin cablu – este posibil de realizat (Tabelul nr. 1). În aceste condiții, cerințele comunicaționale sunt satisfăcute de infrastructura de rețea mobilă – fără fir, care, de obicei, există, dar cu unele limitări de acoperire radio.

Cerințele pe care trebuie să le îndeplinească

de acțiune.

În acest context, obiectivele pe care ni le-am propus în acest articol sunt (1) de a determina cea mai bună soluție de tehnologie de comunicații aeriene dintr-un grup de alternative, utilizând binomul teoretic Analiza Multi-Criterială (AMC) și Procesul Ierarhic Analitic (PIA); și (2) de a confirma că binomul AMC-PIA poate fi aplicat ca un instrument eficient pentru a determina configurația corespunzătoare scenariului acțional.

1. Platformele de comunicații aeriene

Platformele aeriene de comunicații oferă noi posibilități aplicative atât pentru domeniul civil, cât și militar. Evoluția cronologică a acestor sisteme a început în anii '80, cuprinzând, într-o primă etapă, amplasarea pe aeronave a platformelor de mare altitudine (High Altitude

Tabelul nr. 1: Avantaje și dezavantaje ale sistemelor de comunicații³

Avantaje	Dezavantaje
COMUNICAȚII FĂRĂ FIR	
<ul style="list-style-type: none">- flexibilitate și modularitate;- eficiență a costurilor;- mobilitate.	<ul style="list-style-type: none">- sensibilitate la bruij;- vulnerabilitate la interceptare.
REȚELE OPTICE	
<ul style="list-style-type: none">- bandă largă;- calitate transmisie;- reziliență la interceptare și bruij.	<ul style="list-style-type: none">- flexibilitate și mobilitate redusă;- costuri ridicate (pentru rețele noi)

sistemele de comunicații din domeniul militar sunt formulate în legătură cu obiectivele misiunii²:

- capacitate de a furniza informații corecte, la locul și timpul potrivite, în format util;
- capacitate de adaptare rapidă la noi solicitări;
- capacitate de protejare la interceptare și exploatare;
- capacitate de interoperabilitate și agilitate;
- capacitate de conectivitate în întreaga zonă

² JCS (Joint Chief of Staff), Joint Communications System. Joint Publication 6-0. 2010.

Platform - HAP), cu o altitudine operațională cuprinsă între 17 și 25 km⁴. Platformele de joasă și medie altitudine (Low and Medium Altitude Platform – LMAP) au fost dezvoltate pe diferite tipuri de aeronave ca un element intermediar între sateliți și sistemele de comunicații terestre, a

³ Vamsi Paruchuri, Arjan Durresi, Sriram Chellappan, „Secure Communications Over Hybrid Military Networks”, *Military Communications Conference*, San Diego, 2008.

⁴ D. Grace, M. Mohorčić, *Broadband Communications via High-Altitude Platforms*, Ed. John Wiley and Sons, Ltd., United Kingdoms, 2010.

căror altitudine operațională nu depășește 4 km⁵. Sistemele de sateliți tactici de comunicații sunt considerate coloana vertebrală pentru rețelele de comunicații militare, asigurând conectivitatea forțelor, fie că se află pe uscat, pe mare sau în aer⁶.

Sateliții tactici de comunicații (TacSatCom), spre deosebire de sateliții mari, s-au impus în arhitectura de comunicații aeriene prin costuri reduse de producție și întreținere, simplitate constructivă și ușurință în lansare. Comunicațiile prin satelit reprezintă soluții atractive pentru domeniul militar datorită flexibilității operaționale și capacității de a oferi legături directe cu utilizatorii finali de la sol fără întrebuițarea releelor radio.

Sateliții tactici sunt percepuți în rețeaua de comunicații militare ca fiind sisteme capabile a reduce vulnerabilitățile de apărare din spațiul aerian, realizând fluxul comunicațional în zone geografice cu suprafețe de peste 100.000 km² și puțin utilizate⁷. Dimensiunea acestora este un factor care, în funcție de tipul misiunii, poate constitui un avantaj.

Prin integrarea rețelelor radio locale cu rețeaua strategică globală se permite comanda și controlul forțelor în orice punct de pe glob. Utilizarea tehnologiei în bandă Ka și terminale capabile de performanțe de trafic continuu de 1 Mbps permit comanda în mișcare a forțelor⁸, oferind simultan interconectivitate voce, date și comunicații mobile⁹.

⁵ Laurent Reynaud, Tinku Rasheed, „Deployable aerial communication networks: challenges for futuristic applications”, *Proceedings of the 9th ACM symposium on Performance evaluation of wireless ad hoc, sensor, and ubiquitous networks*, Cyprus, 2012.

⁶ HUGHES NETWORK SYSTEMS, Defense Competencies, White Paper, 2010.

⁷ Corey M. Collier, Jeffrey C. Kacala, „A cost-effectiveness analysis of tactical satellites, high-altitude long-endurance airships, and high and medium altitude unmanned aerial systems for isr and communication missions”, *Thesis Naval Postgraduate School*, 2008.

⁸ *** „Tactical Satellite Communications Networks”, în *Defense Update*, nr. 1, 2005, disponibil la <http://defense-update.com/features/du-1-05/c4-satcom.htm>

⁹ John Eduards, „Satellites and secure wireless evolve to meet new demands”, *Defense Systems: Information Technology and Net-Centric Warfare*, disponibil la <http://>

Platformele de mare altitudine (HAP) oferă servicii mobile de comunicații din stratosferă în diferite topologii¹⁰: sisteme independente (eficiente și economice pentru solicitări reduse de trafic la distanță în zone izolate); conectate cu rețeaua terestră; elemente intermediare satelit-rețeaua terestră. Infrastructura acestor sisteme cuprinde: baloane, dirijabile, sisteme aeriene fără pilot uman la bord, aeronave¹¹. De la altitudinea de 21 km, un HAP poate asigura servicii de comunicații pe un areal de aproximativ 31.000 km² la suprafața Pământului¹².

Prin dezvoltarea platformelor de mare altitudine s-a urmărit atât păstrarea avantajelor oferite de sistemele de comunicații terestre și sateliți (arie mare de acoperire, capacitate de bandă largă, flexibilitate în răspuns la cerințele de trafic), dar și obținerea unor caracteristici unice (implementare rapidă, costuri scăzute, distanțe de transmisie mai scurte pentru releele de comunicații de la sol).

Din punct de vedere al frecvențelor operaționale utilizate, platformele de mare altitudine au alocate patru game de bandă de frecvență: 1.8 ÷ 2.1 GHz (alocată pentru susținerea diferitelor tehnologii radio 3G); 6.44 ÷ 6.46 GHz (două benzi de 80 MHz pentru legături la interfața de ieșire), 28 ÷ 31 GHz (două benzi de 300 MHz pentru legătura cu solul și de la sol); 47 ÷ 48 GHz (o lățime de bandă global, de asemenea cu două benzi de 300 MHz)¹³.

Chiar dacă pot fi considerate sateliți surogat, HAP aduc, față de sateliții geostaționari, o

defensesystems.com/Articles/2012/09/06/C4ISR-1-military-satcom.aspx?Page=1, accesat la 03.05.2015.

¹⁰ Tarulata H. Chauhan, Sudhir Agarwal, Suchit Purohit, Amit Kumar, „Wireless Communications from High Altitude Platforms”, *International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering*, Volume 3, Issue 4, 2013, 220-223.

¹¹ Tim C. Tozer, David Grace, „High-altitude platforms for wireless communications”, *Electronics & Communication Engineering Journal*, June 2001.

¹² William Webb, *Wireless Communications: The Future*, John Wiley and Sons Ltd., 2007.

¹³ Laurent Reynaud, Tinku Rasheed, „Deployable aerial communication networks: challenges for futuristic applications”, *Proceedings of the 9th ACM symposium on Performance evaluation of wireless ad hoc, sensor, and ubiquitous networks*, Cyprus, 2012.

creștere a sensibilității limită cu efecte asupra scăderii probabilității de interceptare de la sol a comunicațiilor¹⁴, pe când, în comparație cu LMAP, oferă acoperire și autonomie mai mare. Astfel, în contextul creșterii solicitărilor de servicii de conectivitate aeriene peste posibilitățile tehnice oferite de sateliți, HAP devin o opțiune rentabilă și eficientă. Pe lângă performanțele comunicaționale, HAP pot fi utilizate și pentru alte tipuri de misiuni: supravegherea și controlul spațiului aerian și maritim; recunoaștere, supraveghere și achiziție țintă; operațiuni antirachetă¹⁵.

Principalele provocări pentru aceste platforme de comunicații sunt: tehnice (dezvoltarea de

mai mari) și operaționale (sistemele de apărare aeriană ale adversarului, condițiile meteorologice la lansare și coborâre)¹⁶.

Platformele aeriene de mică și medie altitudine (LMAP) au o largă aplicabilitate în domeniul comunicațiilor militare, în special datorită faptului că sunt greu detectabile. Tipologia acestor platforme este diversificată și cuprinde atât aerostate, cât și aeronave, cu sau fără pilot uman la bord, cu sau fără motorizare.

Provocări precum autonomia, sarcina utilă de comunicații sau dimensiunea au fost rezolvate prin dezvoltarea platformelor de tip vehicule aeriene fără pilot (Unmanned Aerial Vehicle – UAV).

Tabelul nr. 2: Elaborarea matricei caracteristicilor și evaluarea performanțelor

Indicatori de performanță	LMAP	HAP	TacSat
Calitatea serviciilor			
Performanța comunicațiilor	bună	foarte bună	foarte bună
Accesul în zona de operații	2,8%	7,3%	100%
Distanța la țintă	25 km	57 km	15429 km
Autonomie în zona de operații	7,56 ore/zi	24 ore/zi	7 ore/zi
Versatilitate	medie	mare	mică
Securitatea datelor			
Vulnerabilitate	ridicată	scăzută	scăzută
Probabilitatea de avariere	ridicată	rară	extrem de rară
Probabilitatea de bruiaj	ridicată	scăzută	extrem de scăzută
Fiabilitatea sistemelor			
Siguranța în funcționare	medie	bună	foarte bună
Implementare	facilă	rapidă	dificilă
Durata de viață	aprox. 15 ani	aprox. 5 ani	aprox. 14 ani

antene ultra-ușoare și tehnologii de calibrare, redimensionare pentru susținerea unor antene

¹⁴ Corey M. Collier, Jeffrey C. Kacala, „A cost-effectiveness analysis of tactical satellites, high-altitude long-endurance airships, and high and medium altitude unmanned aerial systems for isr and communication missions”, *Thesis Naval Postgraduate School*, 2008.

¹⁵ Lewis Jamison, Isaac Porche, Geoffrey Sommer, *High-Altitude Airships for the Future Force Army*, Santa Monica, CA: Rand, 2005.

Sistemele de comunicații disponibile pe aceste platforme (tehnologii 3G, LTE, WiMAX sau WiFi) pot fi utilizate independent sau în arhitecturi combinate¹⁷.

¹⁶ DARPA Microsystems Technology Office, Integrated Sensor Is Structure (ISIS), 2008, disponibil la <http://www.darpa.mil/mto/programs/isis/index.html>, accesat la 12.05.2015.

¹⁷ Saeed Halsamhi, N.S. Rajput, „An intelligent HAP for broadband wireless communications: Developments, QoS

Sistematizarea performanțelor de comunicații pentru cele trei alternative (sateliți tactici, platforme de mare altitudine și platforme de mică și medie altitudine) este realizată în funcție de următorii indicatori: calitatea serviciilor de comunicații, securitatea datelor și fiabilitatea sistemelor (Tabelul nr. 2).

Deoarece indicatorii selectați evaluează capacități multiple, au fost definite o serie de criterii de performanță asociate.

2. Model de evaluare multicriterială a performanțelor

Analiza Multicriterială (AMC) reprezintă o abordare structurată pentru îndeplinirea unuia sau

importantă (nivelul de mijloc) și alternativele sau opțiunile (nivelul de la bază).

PIA se utilizează pentru stabilirea ponderii fiecărui indicator care descrie importanța contribuției la scopul demersului cel puțin din două considerente: se pot gestiona eficient discrepanțele dintre judecățile relative și este eficient în condițiile existenței criteriilor calitative¹⁹. Ierarhizarea componentelor deciziei se realizează prin construirea unei matrici încrucișate care compară indicatorii de performanță C_i între ei. Dacă indicatorii de performanță sunt detaliați pe criterii, comparațiile pereche se repetă pentru fiecare dintre nivelurile acestei ierarhii, iar intensitatea importanței este evaluată cu ajutorul unei scale Saaty.

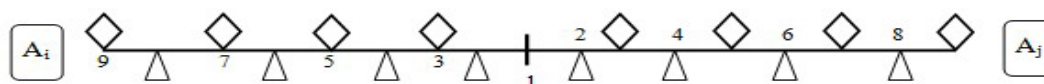

Figura nr. 1: Scala Saaty

mai multor obiective, oferind diferite tehnici de realizare a comparațiilor și ierarhizării diferitelor alternative. În cazul AMC, se pot considera simultan mai multe criterii care descriu o situație complexă, iar alternativele reprezintă modul în care sunt îndeplinite obiectivele.

Odată definită și structurată problema, următoarea etapă este stabilirea importanței relative a criteriilor în funcție de condițiile stabilite, iar pentru aceasta este utilizat Procesul Ierarhic Analitic (PIA).

Procesul Ierarhic Analitic este proiectat pentru a face față atât intrărilor raționale, cât și celor intuitive specifice procesului decizional, pentru a selecta cea mai bună soluție dintr-un număr de alternative evaluate în raport cu mai multe criterii¹⁸.

Ierarhia corespunzătoare problemei decizionale este formată din trei niveluri: obiectivul general (nivel de top), criteriile de

Această scală este structurată pe nouă niveluri: de bază (1 - la fel de important; 3 – mai important; 5 – mult mai important; 7 – foarte important; 9 – extrem de important) și intermediare (2, 4, 6, 8 – când este nevoie de un compromis) (Figura nr. 1).

Selecția indicatorilor de performanță a fost influențată de disponibilitatea datelor (cantitative și calitative) în concordanță cu obiectivul de a asigura suficiența necesară determinării nivelului de îndeplinire a cerințelor de către fiecare dintre alternativele analizate.

Matricea pătratică corespunzătoare comparațiilor pe perechi este notată cu A (n linii și n coloane), iar diagonala principală conține numai elemente cu valoarea 1, corespunzător afirmației (evidente) că fiecare criteriu este la fel de important cu el însuși. În situația în care

valoarea atribuită ($a_{i,i+p} \in \overline{1,9}$) este în partea

and applications”, *International Journal of Electronics and Electrical Engineering*, Vol. 3, No. 2, 2015.

¹⁸ Suthipun Thanesuen, Seiichi Kagaya, Kenetsu Uchida, „Application of Analytic Hierarchy Process on Preferable Speed Limit for Logistics Company: A Case Study on Hokkaido Roads”, *Canadian Journal of Transportation* 1(2), disponibil la <http://journals.hil.unb.ca/index.php/CJT/article/view/654/4739>, accesat la 02.06.2015.

¹⁹ Gissel Goldbach, Leleur Steen, „Cost-Benefit Analysis and alternative approaches from the Centre for Logistics and Goodds. Study of evaluation techniques”, 2004, disponibil la http://www.systemicplanning.dk/Cost-Benefit%20Analysis%20_CBA_%20and%20alternative%20approaches%20from%20the%20Centre%20for%20Logistics%20and%20Goodds%20_CLG_%20study%20of%20evaluation%20techniques,%202004.pdf, accesat la 04.06.2015.

stângă a lui 1, aceasta înseamnă că C_i este superior lui C_{i+p} și se completează această valoare în matrice, altfel C_{i+p} este superior lui C_i iar în

matrice se completează valoarea $\frac{1}{a_{i,i+p}}$ (relația 1).

$$A = \begin{matrix} & C_1 & \dots & C_n \\ C_1 & a_1 / a_1 & \dots & a_1 / a_n \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ C_n & a_n / a_1 & \dots & a_n / a_n \end{matrix} \quad (1)$$

Algoritmul pentru determinarea ponderilor indicatorilor de performanță, respectiv criteriilor de importanță, cuprinde²⁰:

- determinarea mediei geometrice a valorilor pe fiecare rând al matricei;
- însumarea mediilor geometrice pe coloană;
- normalizarea fiecărei medii geometrice prin împărțirea la totalul obținut.

În următoarea etapă, se determină scorul alternativ (SA) al fiecărei variante m cu ajutorul modelului liniar cumulativ (ec. 2), unde c_{nm} reprezintă nivelul de scală al performanței alternativei m pentru criteriul n .

$$SA_m = c_{1m} \cdot w_1 + c_{2m} \cdot w_2 + \dots + c_{nm} \cdot w_n \quad (2)$$

Tabelul nr. 3: Scala de performanță a alternativelor platformelor de comunicații

Nivel de performanță	Scalare
Nu se aplică	0,0
Limitat	0,25
Acceptat	0,5
Semnificativ	0,75
Remarcabil	1

²⁰ Monica Roman, *Analiza Multi-criterială. Manual*, Proiectul „Dezvoltarea capacității pentru Analiza Cost-Beneficiu”, 2012.

Pentru realizarea omogenității criteriilor (care pot fi descrise atât calitativ, cât și cantitativ), se construiește o scală de performanță pe cinci niveluri (Tabelul nr. 3).

Opțiunea care răspunde cel mai bine obiectivului analizei este cea corespunzătoare scorului alternativ cel mai mare.

3. Studiu de caz:

Scenariul specific războiului hibrid

Războiul hibrid combină letalitatea războaielor clasice cu intensitatea conflictelor asimetrice²¹ prin acțiuni concertate pe arii extinse executate cu mijloace specifice (politice, economice, sociale, informaționale și militare) cu scopul obținerii unor avantaje strategice²².

În astfel de operații, efortul informațional este total: *misiunea este mesajul*.

Îmbunătățirea capacităților comunicaționale la nivel strategic a condus la înlocuirea conceptului de *comunicații strategice* cu *comunicații sincronizate*²³.

Realizarea conectivității centrelor de date (din considerente de eficiență și eficacitate) a transformat aceste facilități tip rețea în potențiale ținte pentru actorii războiului hibrid (ex. atacul electronic împotriva sateliților de comunicații).

Mediul operațional asociat conflictelor hibride este caracterizat prin: capabilități multiple ale adversarului (tehnologice, informaționale, acționale); zonă extinsă de confruntare (geografică, economică, politică, socială, culturală, religioasă etc.); integrează operații informaționale; adversarul este dificil de descoperit și identificat; operațiunile de mică intensitate alternează cu cele de intensitate mare și scurtă durată.

Prin configurarea caracteristicilor mediului operațional asociat conflictelor hibride, se

²¹ Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington – Virginia, December, 2007, pp. 27-29.

²² Vasile Cruțeru, „On Hybrid War Concept As Presented in The American Military Thinking”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, septembrie 2014, pp. 29-33.

²³ http://www.dtic.mil/doctrine/notes/jdn2_13.pdf, accesată la 03.06.2015.

Tabelul nr. 4: Matricea ponderii criteriilor

Indicatori/ Criterii		C_i											w_i	
		C_1	C_2	C_3	C_4	C_5	C_6	C_7	C_8	C_9	C_{10}	C_{11}		
<i>Calitatea serviciilor</i>	Performanța comunicațiilor (C_1)	1	$\frac{1}{3}$	5	$\frac{1}{5}$	3								0,13
	Accesul în zona de operații (C_2)	3	1	7	$\frac{1}{3}$	5								0,26
	Distanța la țintă (C_3)	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{7}$	1	$\frac{1}{9}$	$\frac{1}{3}$								0,03
	Autonomie în zona de operații (C_4)	5	3	9	1	7								0,51
	Versatilitate (C_5)	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{5}$	3	$\frac{1}{7}$	1								0,06
<i>Securitatea datelor</i>	Vulnerabilitate (C_6)						1	3	5					0,63
	Probabilitatea de avariere (C_7)						$\frac{1}{3}$	1	4					0,28
	Probabilitatea de bruiaj (C_8)						$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{4}$	1					0,09
<i>Fiabilitatea sistemelor</i>	Siguranța în funcționare (C_9)									1	$\frac{1}{2}$	4		0,33
	Implementare (C_{10})									2	1	5		0,57
	Durata de viață (C_{11})									$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{5}$	1		0,1

construiește matricea pătratică a indicatorilor/ criteriilor de performanță (Tabelul nr. 4). Odată determinată ponderea criteriilor, se parcurge același algoritm pentru stabilirea ponderii indicatorilor de performanță.

Pentru determinarea scorului alternativ, este necesară evaluarea performanțelor cu ajutorul scalei valorice (Tabelul nr. 3) și

integrarea acestora cu ponderile calculate la etapa precedentă (Tabelul nr. 5).

Rezultatele obținute indică faptul că, pentru asigurarea cerințelor comunicaționale în zona de operații asociată conflictelor hibride, soluția cea mai indicată o reprezintă platformele aeriene de mare altitudine. Acestea sunt în măsură să acționeze deasupra zonei de interes în lipsa

Tabelul nr. 5: Evaluarea și integrarea indicatorilor și criteriilor de performanță pentru platformele de comunicații aeriene

Indicatori/criterii de performanță	w_i	Alternative		
		LMAP	HAP	TacSat
<i>Calitatea serviciilor</i>	0,74			
Performanța comunicațiilor	0,13	0,5	0,75	0,75
Accesul în zona de operații	0,26	0,25	0,5	1
Distanța la țintă	0,03	0,25	0,5	1
Autonomie în zona de operații	0,51	0,5	1	0,5
Versatilitate	0,06	0,75	1	0,25
<i>Securitatea datelor</i>	0,19			
Vulnerabilitate	0,63	0,5	0,75	0,75
Probabilitatea de avariere	0,28	0,25	0,75	1
Probabilitatea de bruiaj	0,09	0,25	0,75	1
<i>Fiabilitatea sistemelor</i>	0,07			
Siguranța în funcționare	0,33	0,5	0,75	1
Implementare	0,57	0,75	1	0,25
Durata de viață	0,1	1	0,5	1
SCORUL ALTERNATIV		0,45	0,81	0,69

superiorității aeriene. În caz de superioritate aeriană, cerințele de acces în zona de interes sunt îndeplinite de către toate platformele.

De asemenea, pot evolua la diferite altitudini, astfel încât sunt dificil de combătut cu rachetele sol-aer. HAP au capacitate sporită de schimbare a sarcinii utile (versatilitate) în funcție de noile cerințe ale misiunii, chiar dacă pentru aceasta este posibil să necesite vizita la sol pentru reconfigurare.

Prin evaluarea capacității de răspuns a platformelor aeriene la cerințele de comunicații (continue, sigure și la distanță) asociate diferitelor scenarii de acțiune se configurează arhitectura de cunoștințe necesară factorilor decizionali de la nivelul strategic.

Concluzii

Menținerea în permanență a comunicațiilor mobile (pe verticală și pe orizontală) pe distanțe cât mai mari reprezintă cerința principală a structurilor operaționale și decizionale militare pentru platformele de comunicații aeriene. Rezultatele oferite de modelul AMC-PIA indică cea mai bună soluție privind utilitatea platformelor aeriene de comunicații în diferite situații/scenarii de acțiune.

Nu există o tehnologie de comunicații care să răspundă tuturor provocărilor specifice domeniului militar (tipologia operațiilor – război, criză, impunere/menținere pace, intervenție situații de urgență; nivelul de dezvoltare – state dezvoltate, emergente, în curs de dezvoltare, sărace; condiții de mediu – precipitații, descărcări electrice, temperaturi extreme) ci, mai degrabă, o completare reciprocă de abordări într-o rețea multi-strat (prin integrarea capacităților terestre și aeriene) în funcție de contextul acțional.

Beneficiarii unui astfel de studiu sunt, în primul rând, cele trei categorii de forțe (aeriene, terestre și navale) la nivel de stat major, dar pot fi identificați cu ușurință și alți posibili beneficiari, precum: serviciile de informații, serviciile de transmisiuni speciale, instituțiile de învățământ superior militar.

Pentru dezvoltarea analizei comparative s-a considerat următoarea ipoteză simplificatoare: evaluarea platformelor aeriene de comunicații în mod individual. Proiectarea și evaluarea unor posibile arhitecturi comunicaționale integrate, precum și o analiză a costurilor, constituie

obiectivul unor cercetări viitoare.

BIBLIOGRAFIE:

1. ALSAMHI Saeed, RAJPUT N.S., „An Intelligent HAP for Broadband Wireless Communications: Developments, QoS and Applications”, *International Journal of Electronics and Electrical Engineering*, Vol. 3, No. 2, April, 2015.
2. CHAUHAN Tarulata, AGARWAL Sudhir, PUROHIT Suchit, KUMAR Amit, „Wireless Communications from High Altitude Platforms”, *International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering*, Volume 3, Issue 4, 2013, 220-223.
3. COLLIER Corey, KACALA Jeffrey, „A cost-effectiveness analysis of tactical satellites, high-altitude long-endurance airships, and high and medium altitude unmanned aerial systems for isr and communication missions”, *Thesis Naval Postgraduate School*, 2008.
4. CRUCERU Vasile, „On Hybrid Warr Concept As Presented in The American Military Thinking”, *Buletinul Universității Naționale de apărare „Carol I”*, septembrie 2014.
5. DARPA Microsystems Technology Office, Integrated Sensor Is Structure (ISIS), 2008, disponibil la <http://www.darpa.mil/mto/programs/isis/index.html>, accesat la 12.05.2015.
6. EDWARDS John, „Satellites and secure wireless evolve to meet new demands”, *Defense Systems: Information Technology and Net-Centric Warfare*, disponibil la <http://defensesystems.com/Articles/2012/09/06/C4ISR-1-military-satcom.aspx?Page=1>, accesat la 03.05.2015.
7. GOLDBACH Gissel, LELEUR Steen, „Cost-Benefit Analysis and alternative approaches from the Centre for Logistics and Goodds. Study of evaluation techniques”, 2004, disponibil la [http://www.systemicplanning.dk/CostBenefit %20Analysis%20CBA_%20and%20alternative%20approaches%20from%20the%20Centre%20for%20Logistics%20and%20Goodds%20_CLG_%20study%20of%20evaluation%20techniques,%202004.pdf](http://www.systemicplanning.dk/CostBenefit%20Analysis%20CBA_%20and%20alternative%20approaches%20from%20the%20Centre%20for%20Logistics%20and%20Goodds%20_CLG_%20study%20of%20evaluation%20techniques,%202004.pdf), accesat la 04.06.2015.
8. GRACE David, MOHORČIČ Michael, *Broadband Communications via High-Altitude Platforms*, Ed. John Wiley and Sons, Ltd., United Kingdoms, 2010.

9. HOFFMAN Frank, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington – Virginia, December, 2007, p. 27-29.
10. HUGHES NETWORK SYSTEMS, Defense Competencies. White Paper, 2010. disponibil la <http://www.hughes.com/resources/defense-competencies-one-joint-mobile-satcom-system/download>.
11. JAMISON Lewis, PORCHE Isaac, SOMMER Geoffrey, *High-Altitude Airships for the Future Force Army*, Santa Monica, CA: Rand, 2005.
12. JCS (Joint Chief of Staff), Joint Communications System. Joint Publication 6-0. 2010.
13. JOINT DOCTRINE NOTE (JDN) 2-13, „Commander’s Communication Synchronization” December 2013, disponibil la http://www.dtic.mil/doctrine/notes/jdn2_13.pdf, accesat la 03.06.2015.
14. PARUCHURI Vamsi, DURRESI Arjan, CHELLAPPAN Sriram, „Secure Communications Over Hybrid Military Networks”, *Military Communications Conference*, San Diego, 2008.
15. REYNAUD Laurent, RASHEED Tinku, „Deployable aerial communication networks: challenges for futuristic applications”, *Proceedings of the 9th ACM symposium on Performance evaluation of wireless ad hoc, sensor, and ubiquitous networks*, Cyprus, 2012, disponibilă la http://www.researchgate.net/publication/257843751_Deployable_aerial_communication_networks_challenges_for_futuristic_applications, accesat la 23.04.2015.
16. ROMAN Monica, *Analiza Multicriterială. Manual*, Proiectul „Dezvoltarea capacității pentru Analiza Cost-Beneficiu”, disponibil la [http://www.fonduri-ue.ro/res/filepicker_users/cd25a597fd-62/Documente Suport/Studii/0_Studii_Instrumente_Structurale/Pag.3_ACB/19_Analiza_Multicriteriala.pdf](http://www.fonduri-ue.ro/res/filepicker_users/cd25a597fd-62/Documente_Suport/Studii/0_Studii_Instrumente_Structurale/Pag.3_ACB/19_Analiza_Multicriteriala.pdf), accesat la 28.05.2015.
17. THANESUEN Suthipun, KAGAYA Seiichi, UCHIDA Kenetsu, „Application of Analytic Hierarchy Process on Preferable Speed Limit for Logistics Company: A Case Study on Hokkaido Roads”, *Canadian Journal of Transportation* 1(2), disponibil la <http://journals.hil.unb.ca/index.php/CJT/article/view/654/4739>, accesat la 02.06.2015.
18. TOZER Tim, GRACE David, „High-altitude platforms for wireless communications”, *Electronics and Comm. Engineering Journal*, June 2001.
19. WEBB Wiliam, *Wireless Communications: The Future*, John Wiley and Sons Ltd., 2007.
20. *** „Tactical Satellite Communications Networks”, în *Defense Update*, nr. 1, 2005, disponibil la <http://defense-update.com/features/du-1-05/c4-satcom.htm>, accesat la 12.05.2015.

EVOLUȚII RECENTE ALE PUTERII NAVALE A CHINEI

*Dr. Florin DIACONU**

China încearcă, în mod clar, să dobândească un statut pe deplin funcțional de putere mondială. Un astfel de obiectiv major al mării strategii a Chinei cere, în mod imperios, o dezvoltare masivă și rapidă a puterii navale, unul dintre instrumentele care pot permite unei mari puteri continentale să devină din ce în ce mai aptă de acțiuni globale, în sensul geostrategic cel mai larg cu putință. De-a lungul ultimilor ani, ritmul dezvoltării forțelor navale ale Chinei a fost într-adevăr impresionant și importante opinii profesionale din lumea occidentală (și în mod special din SUA) indică foarte clar cât de semnificativ este, în Pacific, precum și pe arena mondială, impactul unor forțe navale chinezești tot mai ambițioase și tot mai capabile să acționeze în largul oceanului. Pentru a înțelege mai bine semnificația evoluției rapide și masive a forțelor navale ale Chinei, autorul articolului de față compară acest trend cu evoluția forțelor navale ale Germaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea.

Cuvinte-cheie: putere continentală; mare putere; putere mondială; China; Germania; forțe navale (marina militară); marea strategie.

Introducere

Practic, de-a lungul întregii istorii universale se manifestă o corelație pozitivă și evidentă între statutul de putere a unui stat și puterea militară generală a acestuia, incluzând aici și ambițiile,

planurile și acțiunile statului respectiv. Iar dacă vorbim despre actori politici preocupați să dobândească statutul de putere mondială¹ (ceea ce înseamnă interese globale, responsabilități globale, precum și nevoia clară de a dezvolta și utiliza instrumente strategice cu rază de acțiune globală), puterea navală constituie, în mod obligatoriu, o preocupare importantă. Și cel mai evident motiv care explică acest fapt, important atât pentru geografie cât și pentru geopolitică, e rezumat de următoarele proporții: 71 de procente din suprafața totală a Pământului sunt acoperite de mări și oceane, în timp ce suprafața totală a continentelor, insulelor izolate și arhipelagurilor constituie doar 29% din întreaga suprafața planetară².

1. Analiză din perspectivă istorică a corelației putere navală – statut de mare putere

Un bun exemplu care arată cât de importante sunt diferențele care separă statutul de mare putere continentală de statutul de putere mondială/globală este constituit, la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, de elemente centrale ale istoriei Germaniei. După ce

¹ Pentru ceea ce numim puteri mondiale, ca și pentru trăsăturile și istoria lor, vezi, de exemplu, Martin Wight, *Politica de putere*, Chișinău, Ed. Arc, 1998, pp. 62-68 (și în special p. 64).

² Gérard Chaliand and Jean-Pierre Rageau, *A Strategic Atlas. Comparative Geopolitics of the World's Powers*, New York, Harper & Row, Publishers, 1985, p. 51.

** Dr. Florin DIACONU este conferențiar la Facultatea de Științe Politice a Universității din București (FSPUB), director al CIESPRISS (un centru de cercetare în cadrul FSPUB) și director al Centrului Hans J. Morgenthau. E-mail florin.diaconu@fspub.unibuc.ro*

a înfrânt *în mod decisiv*, într-un interval de doar câțiva ani, două puteri europene majore (mai întâi Imperiul Austriac, la 1866, iar apoi Al Doilea Imperiu Francez, la 1870), Germania a devenit o putere cu statut hegemonic de facto, capabilă să domine partea vestică a Eurasiei.

Însă, *în absența unei puteri navale capabile să sprijine ambiții globale (care priveau un orizont geostrategic cu mult mai vast decât limitele continentului european), Germania nu avea nici o șansă reală de a dobândi și menține statutul de putere globală.* Într-un asemenea context, decidenții politici de la Berlin, susținuți de consilieri și comandanți militari, au conceput și implementat un plan ambițios – și în mod evident extrem de costisitor – menit să transforme Germania într-un jucător major pe Oceanul Mondial (dominat, începând cu 1805, de Marea Britanie). Acest plan a dus la o creștere pronunțată a numărului total de nave militare ale Germaniei, ca și la creșterea eficienței generale a forțelor navale ale Berlinului.

În 1882, la doar un deceniu de la sfârșitul încununat de succes al unificării naționale, Germania avea încă forțe navale de dimensiuni relativ modeste: 12 nave cuirasate mari, un monitor de pază a coastei, 11 nave blindate mai mici, 18 crucișătoare și fregate de diverse tipuri, 17 canoniere, 11 torpiloare și 14 nave auxiliare. Deplasamentul însumat al acestor nave era de 172.000 tone, în timp ce deplasamentul total al bastimentelor din Royal Navy era de 676.000 tone, iar al celor din forțele navale franceze – de 522.000 tone.

Un sfert de secol mai târziu, în 1908, Germania avea deja 24 de nave de linie, 8 monitoare maritime puternic blindate pentru paza coastelor, 8 crucișătoare cuirasate, 30 de crucișătoare mai ușoare, 15 canoniere, 128 de torpiloare de diverse tipuri, două submarine și 20 de nave auxiliare, toate acestea având un deplasament însumat de 610.000 tone (de aproape 4 ori mai mult decât în 1882). La acel moment, deplasamentul total al Royal Navy era de 1,9 milioane tone, iar al marinei franceze – de 650.000 tone³.

³ Helmut Pemsel, *Von Salamis bis Okinawa. Eine Chronik zur Seekriegsgeschichte*, Munchen, J. F. Lehmanns Verlag, 1975, pp. 316-317.

În anii imediat următori, Germania s-a pregătit încă și mai intens pentru o confruntare majoră pe mări și oceane. Drept urmare, *în 1914, atunci când a început Primul Război Mondial, marina de război germană era, în termeni cantitativi, a doua din lume.* Ea avea la dispoziție 15 dreadnought-uri noi, 22 de nave de linie ceva mai vechi, 5 crucișătoare de bătlie, 11 crucișătoare cuirasate, 33 crucișătoare medii și ușoare, 90 de distrugătoare și torpiloare mari⁴, precum și „ceva mai puțin de 50 de submarine”⁵. În plus, *eficiența în luptă a Marinei germane s-a dovedit a fi extraordinar de înaltă.* Un exemplu ar putea fi, credem, suficient pentru a dovedi aceasta. Bătălia Jutlandei (sa de la Skaggerak), cea mai mare confruntare navală din Primul Război Mondial, a fost dusă de forțe navale britanice cu un deplasament total de 1.250.000 tone împotriva unor forțe navale germane (așa-numita Hochseeflotte) cu un deplasament total de două ori mai mic – doar 660.000 tone. În ciuda faptului că erau serios inferiori din punct de vedere al tonajului total, ca și al greutateii salvei, germanii au reușit, în final, să scufunde 14 nave britanice cu un deplasament însumat de 115.000 tone, în timp ce ei înșiși au pierdut doar 11 nave, cu un deplasament total de doar 61.000 tone⁶. Aceste cifre înseamnă, de fapt, că fiecare tonă de navă de luptă germană s-a dovedit a fi, din perspectiva rezultatelor tactice imediate, de aproape 4 ori mai eficientă decât fiecare tonă din Royal Navy. Și, pentru discuția noastră, merită mai ales să luăm în calcul faptul că, așa cum subliniază Paul Kennedy într-o lucrare notorie și foarte influentă, Germania a utilizat puterea navală pentru a „modifica” masiv „status quo-ul” geo-strategic la nivel global; practic, vorbim despre „o rapidă creștere a forțelor navale germane după 1889, ele transformându-se, sub Tirpitz, din a șasea marină a lumii în a doua forță navală din întreaga lume, depășită doar de Royal Navy”⁷.

⁴ Helmut Pemsel, *op. cit.*, p. 198.

⁵ E. B. Potter, *Sea Power. A Naval History*, second edition, Annapolis, Maryland, Naval Institute Press, 1981, p. 199.

⁶ Helmut Pemsel, *op. cit.*, p. 212.

⁷ Paul Kennedy, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic change and military conflict from 1500 to 2000*,

2. Elemente majore ale evoluțiilor navale din China în perioada 2003-2015

În 2003, forțele navale ale Chinei aveau în dotare 69 de submarine (unul strategic, 67 tactice, și încă unul, din clasa *Golf*, aflat în plină testare a sistemelor de lansare din imersiune a rachetelor balistice), 21 de distrugătoare, „în jur de 42” de fregate, aproximativ 368 de bastimente mici, un puitor de mine, 37 de dragoare, 56 de nave de desant și debarcare, precum și 163 de nave de sprijin și auxiliare. Forțele navale ale Chinei aveau la dispoziție și unități de aviație cu 700 de avioane și 45 de elicoptere), o flotă de nave comerciale alcătuită din 1.957 de bastimente cu un deplasament de cel puțin 1.000 tone, și aproximativ 10.000 de oameni în unitățile de infanterie marină (două brigăzi, cu două batalioane de tancuri, două batalioane de artilerie, un batalion antiaerian, două batalioane de recunoaștere); și trei divizii ale trupelor terestre „aveau rolul de trupe de desant maritim”. La momentul respectiv, cantitatea totală de resurse umane aflată la dispoziția forțelor navale ale Chinei era, conform datelor consultate, de aproximativ 250.000 oameni, incluzând aici efectivele Forțelor Regionale de Pază a Coastei, pe cei 26.000 de militari din Aviația Navală, pe cei 10.000 de infanteriști marini, precum și aproximativ 40.000 de recruți⁸. Toate aceste efective reprezentau aproximativ 9% din totalul forțelor armate ale Republicii Populare Chineze⁹.

Zece ani mai târziu, în 2013-2014, forțele navale ale Chinei (și în special acele elemente capabile să opereze departe de țărmurile proprii, practic oriunde pe Oceanul Mondial) erau deja semnificativ mai mari, mai puternice și mai moderne: 4 submarine strategice cu propulsie nucleară, înarmate cu rachete balistice ce pot fi lansate din imersiune, 66 alte submarine

(inclusiv 5 cu propulsie nucleară), 70 de nave de luptă de suprafață mari (inclusiv un portavion, 15 distrugătoare moderne, 54 de fregate), mai bine de 216 nave de patrulare și de luptă în zona de coastă (inclusiv 8 corvete), 53 de nave puitoare de mine și dragoare, trei nave mari de desant și debarcare, 85 de alte nave de debarcare, 152 de ambarcațiuni de debarcare ceva mai mici, precum și 212 nave auxiliare și de sprijin logistic. Aviația navală avea la dispoziție 332 de avioane, ca și peste 100 de elicoptere de luptă și de transport. Menționăm aici și faptul că posibilitățile de acțiune globală ale forțelor navale ale Chinei sunt serios susținute acum de 17 sateliți de navigație și poziționare. Forțele navale continuă să înglobeze și 10.000 de oameni în infanteria marină, cu armament mult mai modern decât cu 10 ani în urmă¹⁰.

Vorbind despre mijloacele tehnice tot mai eficiente pe care forțele navale ale Chinei le au la dispoziție, amintim aici că, în 2013, Marina Militară a Beijingului „a primit prima navă dintr-o nouă clasă de fregate *stealth*, într-un moment în care tensiunile legate de frontierele maritime continuă în relațiile cu țările vecine”, relatează *BBC*. Conform aceleiași surse, în 2012 președintele Hu Jintao spunea că „țara trebuie să se transforme într-o putere maritimă”, precum și că noua fregată *stealth* „din clasa Tip 056 poate evita identificarea radar și are nevoie de un echipaj cu două treimi mai mic decât navele din tipurile anterioare”. În plus, conform agenției *Xinhua*, „noul tip de navă a fost lansat la apă la Shanghai”, iar „autoritățile chineze afirmă că noul bastiment reprezintă o parte din modernizarea și perfecționarea sistematică a tehnicii aflate la dispoziția forțelor navale”. Surse oficiale chinezești afirmă și că „fregata – una din cele 20 aflate în construcție – va fi folosită în special în misiuni de escortă și pentru operațiuni anti-submarin”, iar agenția *Xinhua* preciza că noul tip de navă „va consolida capacitatea țării de a proteja securitatea națională și de a apăra suveranitatea maritimă”. *BBC* sublinia că intrarea în serviciu a noului tip de navă de luptă „se produce într-un moment în care China se află în dispută cu

New York, Vintage Books, 1989, pp. 211-212.

⁸ Colonel Christopher Langton (editor), *The Military Balance 2003-2004*, London, Oxford University Press/The International Institute for Strategic Studies (IISS), October 2003, pp. 153-154.

⁹ Pentru efectivele militare totale ale Chinei în 2003 vezi *Ibidem*, p. 152.

¹⁰ *Military Balance 2014*, London, Routledge/IISS, 2014, pp. 231, 233-235.

mai multe țări vecine în ceea ce privește granițele naționale în Marea Chinei de Est și Marea Chinei de Sud”, că „Beijingul se află în plin program de consolidare a puterii sale navale” lansând primul portavion în 2011, precum și că recent, „Beijingul și Tokyo s-au aflat în dispută deschisă pentru Insulele Senkaku – sau Diaoyu, în chineză – controlate de Japonia, dar revendicate și de China”¹¹.

Spre sfârșitul lunii mai 2015, surse deschise occidentale relatau că un recent publicat „document privitor la strategia” Chinei afirma, în mod clar, că forțele navale ale Beijingului își vor „muta atenția înspre protejarea mărilor deschise”, noua orientare urmând să înlocuiască accentul prioritar pus până acum pe „apărarea apelor din largul coastelor”. La acestea, se adaugă că „în ultimii ani, China s-a concentrat pe dezvoltarea forțelor sale navale. A lansat un portavion și a investit masiv în submarine și alte nave militare”, și că „recenta politică navală” a Chinei „a iscat multe controverse”. Un document oficial chinezesc citat de *BBC* atrage atenția asupra unor „amenințări la adresa drepturilor și intereselor maritime ale Chinei”. Documentul în cauză afirmă: „China nu va ataca dacă nu e ea însăși atacată, dar va contraataca” și menționează ceea ce Beijingul numește „acțiuni provocatoare ale unor vecini”, precum și „puteri din afara regiunii care se amestecă în evoluțiile din Marea Chinei de Sud”. *BBC* subliniază, de asemenea, că „exact în ziua în care documentul strategic în cauză a fost făcut public, agenția de presă oficială Xinhua anunța că două faruri, fiecare înalt de 50 de metri, urmează să fie construite pe câte un recif din zona Insulelor Spratly, care sunt revendicate și de Vietnam și Filipine”¹².

Tot în mai 2015, nave militare ale Chinei s-au deplasat înspre Marea Mediterană, unde au luat parte la un exercițiu naval de amploare, împreună cu bastimente din forțele navale ale Rusiei. Surse deschise relatează: „China, spre

deosebire de Rusia, nu a considerat Mediterana, în mod tradițional, ca fiind o regiune în care Beijingul să aibă preocupări strategice. Dar, în ultimii ani, importanța regiunii pentru China a crescut în mod substanțial”. Sursa din care cităm mai spune că „rolul economic crescând al Chinei în regiune și importanța securizării rutelor maritime au generat un plus de atenție” față de Mediterana, dar și că „în două ocazii de-a lungul ultimilor ani, China a fost nevoită să își utilizeze forțele navale pentru a-și evacua cetățenii prinși în tulburările din regiune”. Autorul textului citat afirmă că „la începutul acestui an, nave chinezești au evacuat mai multe sute de muncitori chinezi din Yemen, și o operațiune similară a fost întreprinsă în Libia în 2011, când au fost evacuați mii de cetățeni chinezi”. Conform surselor deschise, două fregate din clasa *054A/Jiangkai II* înarmate cu rachete – respectiv navele *Linyi* și *Weifang* – au participat, împreună cu nava de sprijin logistic *Weishanhu* la deja amintita aplicație navală din Marea Mediterană. Mai știm și că acțiunea navală comună ruso-chineză a presupus „exerciții de siguranță, aprovizionare în larg, misiuni de escortă”, precum și „exerciții de tragere cu muniție de luptă”¹³.

Spre sfârșitul primăverii lui 2015, alte două episoade completează tabloul unor forțe navale ale Chinei care joacă un *rol global crescând*. În mai, „Djibouti, pe țărmul de Est al Africii, a anunțat intenția Chinei de a înființa o mică bază navală în regiune, alături de bazele utilizate de SUA, Franța și chiar Japonia”; și, tot în mai 2015, nave de luptă chinezești au vizitat, pentru prima oară în istoria forțelor navale ale Chinei, „portul rusesc Novorosiisk de la Marea Neagră”¹⁴.

Desigur, *atunci când vorbim despre consolidarea capacităților militare sau strategice cu relevanță globală ale Chinei, evoluțiile navale nu sunt singurul subiect de interes*. Spre sfârșitul anului trecut, conform unor surse care citează masiv „raportul din 2014 înaintat Congresului SUA de către *US China*

¹¹ „China navy launches new stealth frigate”, *BBC*, 26 februarie 2013, la adresa <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-21590331>.

¹² „Chinese navy to focus on ‘open seas’, paper says”, *BBC*, 26 mai 2015, la adresa <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-32880477>.

¹³ Jonathan Marcus, diplomatic correspondent, „China-Russia drills in Med show shifting strategies”, *BBC*, 11 mai 2015, la <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-32686956>.

¹⁴ *Ibidem*.

Economic and Security Review Commission” – forțele balistice strategice (ce pot lovi ținte aflate la mii de mile depărtare de Beijing) se dezvoltă rapid. La momentul respectiv, China avea „între 50 și 75 de rachete balistice intercontinentale ce pot transporta focoase nucleare și sunt capabile să atingă teritoriul SUA”. În următorii 15 ani, China va avea însă în jur de 100 astfel de rachete balistice (ceea ce reprezintă o creștere de 33 până la 100% față de capacitatea racheto-nucleară actuală). Aceeași sursă deschisă afirmă și despre China că aceasta a devenit acum o putere „spațială proeminentă”, și că, „drept urmare a dezvoltării de către China a capacității de a lovi ținte în spațiu, țara va fi, probabil, capabilă să genereze riscuri pentru sateliții americani din sistemul de securitate națională, pe toate tipurile de orbite, în următorii cinci până la zece ani”. Cel mai probabil, „Beijingul va avea în curând capacitatea de a distruge, oricând dorește, orice satelit al SUA”, iar sursa pe care o cităm aici afirmă că „această capacitate de a ținti sateliții lansați de SUA va constitui o amenințare serioasă la adresa puterii militare americane, fiindcă va putea afecta grav capacitatea de a utiliza tehnica GPS și comunicațiile prin satelit”¹⁵. Acest fapt ar putea lovi, amenința sau limita unele dintre capacitățile strategice *globale* ale SUA, care sunt esențiale pentru menținerea unei distribuții stabile a puterii la nivel global, într-o manieră care să corespundă intereselor geostrategice ale lumii occidentale, inclusiv ale României.

Un document oficial american publicat în aprilie 2015¹⁶ afirmă, cu toate detaliile necesare, că militarii chinezi au întreprins „mai multe operațiuni globale în 2014”. Aceste episoade includ „patrulă maritime împotriva piraților, asistență umanitară, ajutor în caz de dezastre,

¹⁵ Jeremy Bender, „China’s Nuclear Weapons Are Getting Bigger And More Destructive”, *Business Insider*, 20 noiembrie 2014, at adresa <http://www.businessinsider.com/chinas-nuclear-capabilities-increasing-2014-11>.

¹⁶ „Executive Summary”, în Office of the Secretary of Defense, *Annual Report to the Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2015. A Report to Congress Pursuant to the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2000*, la adresa www.defense.gov/pubs/2015_China_Military_Power_Report.pdf, p. ii.

exerciții militare și misiuni de securizare a rutelor maritime”. Documentul la care facem trimitere amintește „trimiterea grupărilor navale de escortă nr. 17 și nr. 18 în zona Golfului Aden, prezența unor fregate ale Marinei Militare chineze ca bastimente de escortă a unor nave comerciale care transportau arme chimice scoase din Siria, ca și sprijin pentru misiunile de salvare a aeronavei Malaysia Airlines MH370, participarea în misiuni ONU de menținere a păcii, ocolul pe mare al întregului continent african, precum și prima ocazie în care un submarin chinezesc, unul nuclear din clasa SHANG și unul diesel-electric din clasa SONG, au fost trimise în misiune în Oceanul Indian”. Cele mai multe dintre misiunile și acțiunile listate în rândurile anterioare constituie elemente semnificative și foarte recente din cadrul procesului de dezvoltare a Forțelor Navale ale Chinei, deja capabile să opereze, la nevoie, la mare depărtare de țărmurile teritoriului național. *Iar a dezvolta și a testa capacitatea crescută a forțelor navale de a opera departe de teritoriul național, în diverse zone ale Oceanului Mondial constituie, credem, un semn clar al unor tehnologii navale perfecționate, ca și al unor ambiții politico-strategice mai ample decât în perioade anterioare.*

Un alt document oficial recent din SUA¹⁷ afirmă că, potrivit opiniei principalilor planificatori strategici din cadrul forțelor armate americane, China este unul dintre statele „care încearcă să modifice aspecte-cheie ale ordinii internaționale și acționează într-o manieră care amenință” interesele naționale de securitate ale SUA. Același document afirmă că, la momentul actual, „acțiunile Chinei adaugă tensiuni la situația din regiunea Asia-Pacific. Așa de exemplu, pretențiile legate de aproape toată Marea Chinei de Sud nu corespund normelor de drept internaționale. Comunitatea internațională continuă să solicite Chinei să rezolve astfel de dispute prin cooperare și fără să recurgă la constrângere. China a răspuns însă printr-un

¹⁷ Joint Chiefs of Staff, *The National Military Strategy of the United States of America 2015: The United States Military’s Contribution To National Security*, iunie 2015, text accesat la adresa de internet www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/National_Military_Strategy_2015.pdf, p. 2.

efort agresiv de mărire artificială a unor insule, ceea ce îi va îngădui să poziționeze forțe militare de-a curmezișul unor rute maritime internaționale vitale”. Într-o astfel de situație, afirmă același document redactat de către Comitetul Întrunit al Șefilor de State Majore (Joint Chiefs of Staff – JCS), „vom continua procesul de rebalansare spre Asia-Pacific, amplasând cele mai avansate capacități ale noastre și capacități mai mari în acel teatru vital. Vom consolida alianțele noastre cu Australia, Japonia, Republica Coreea, Filipinele și Thailanda. Vom continua să dezvoltăm relația noastră de securitate cu India și vom continua să edificăm parteneriate cu Noua Zeelandă, Malaezia, Vietnam și Bangladesh”¹⁸. *Un astfel de comportament strategic indică foarte clar – credem – că SUA încearcă să descurajeze – și, până la un punct, să și îndiguiască – o Chină cu mult mai ambițioasă decât în trecut și care își folosește în mod deliberat forțele navale pentru a-și extinde masiv și rapid sfera de influență în întreaga zonă a Pacificului.*

Pentru viitorul previzibil, planurile navale ale Chinei – cu semnificații și consecințe geostrategice evidente și majore – sunt încă și mai ambițioase. O sursă deschisă serioasă¹⁹ afirma recent: „China intenționează să își mărească forțele navale până la un număr total de 351 nave în 2020, în condițiile în care chinezii continuă să își dezvolte capacitatea militară de a lovi ținte oriunde în lume, conform unui nou raport”. Într-o astfel de conjunctură, US-China Economic and Security Review Commission a recomandat în 2014 Congresului SUA ca Forțele Navale americane „să răspundă construind mai multe nave și mărindu-și prezența în regiunea Pacificului – o strategie pe care militarii americani au demarat-o deja”. În termeni practici, Comisia în cauză „a cerut Congresului să mărească numărul de nave militare din Pacific până la 67 și să procedeze astfel încât, până în 2012, 60% din forțele navale să aibă portul de bază în această

¹⁸ *Ibidem*, p. 9.

¹⁹ Kris Osborn (Military.com), „The Chinese Navy Will Be Bigger Than America’s By 2020”, *Business Insider*, 13 decembrie 2014, la <http://www.businessinsider.com/the-chinese-navy-will-be-bigger-than-americas-by-2020-2014-12>.

regiune”. Sursa deschisă pe care o folosim aici mai afirmă și că „recomandările comisiei... sunt pe aceeași linie cu planurile deja adoptate de Pentagon pentru regiunea” Pacificului²⁰.

La începutul verii lui 2015, Oficiul de informații navale (U.S. Office of Naval Intelligence ONI) a publicat, la rândul său, un foarte detaliat raport care tratează ritmul accelerat în care are loc evoluția Forțelor Navale ale Chinei. Documentul american începe prin a-l cita pe președintele Hu Jintao, care spunea, în urmă cu doar câțiva ani: „ar trebui să consolidăm capacitatea noastră de a exploata resursele marine..., de a proteja cu hotărâre drepturile și interesele maritime ale Chinei și ar trebui să facem din China o putere maritimă”. Același document oficial american afirmă și că „de la ultimul nostru raport public din 2009, Forțele Navale ale Armatei Populare de Eliberare (PLA) au înregistrat un avans puternic în plan operațional și în acela al modernizării forțelor. Deși preocuparea principală a forțelor navale ale Chinei este cea pentru zona Asiei de Est, unde China e implicată în multiple dispute legate de suveranitatea asupra unor regiuni maritime și de drepturile maritime corelate, în ultimii ani, forțele militare navale ale Chinei s-au orientat de manieră progresivă către dezvoltarea capacității de a acționa oriunde pe oceane. Pe termen lung, China intenționează să întreprindă misiuni ale forțelor navale la mare depărtare de țărmurile proprii”²¹. Același document de analiză strategică publicat de ONI mai afirmă în mod clar că „liderii Chinei au îmbrățișat ideea conform căreia puterea maritimă este esențială pentru a dobândi statutul de mare putere. Începând de prin 1980, strategia navală a Chinei a evoluat de la o orientare limitată, centrată pe zonele din apropierea țărmurilor, către una

²⁰ Kris Osborn (Military.com), „The Chinese Navy Will Be Bigger Than America’s By 2020”, *Business Insider*, 13 decembrie 2014, la <http://www.businessinsider.com/the-chinese-navy-will-be-bigger-than-americas-by-2020-2014-12>.

²¹ Office of Naval Intelligence (ONI), *The PLA Navy: New Capabilities and Missions for the 21st Century*, 2015, la adresa de internet www.oni.navy.mil/Intelligence_Community/china_media/2015_PLA_NAVY_PUB_Interactive.pdf, p. 4.

care este centrată pe misiuni, și care, în mod progresiv, nu mai este constrânsă și limitată de geografie”²². Tot documentul la care facem aici trimitere afirmă, clar, și că „R.P. Chineză a dezvoltat și prima rachetă balistică anti-navă din lume (ASBM), un sistem special proiectat pentru a lovi portavioanele inamice”²³ (să nu uităm că în Pacific, la momentul actual, doar China și SUA au portavioane în dotarea forțelor lor navale), precum și că „pe parcursul deceniului următor, China va duce la bun sfârșit tranziția de la forțe navale capabile să acționeze în preajma țărmurilor proprii la forțe navale capabile de multiple misiuni oriunde în lume. Liderii Chinei văd evoluția strategiei navale ca fiind necesară pentru a proteja interesele Chinei, precum și în acord cu rolul său de putere mondială majoră emergentă”²⁴.

Concluzii

Toate aceste elemente, luate împreună, descriu cu suficiente detalii și nuanțe *ritmul rapid în care se dezvoltă puterea navală a Chinei, pe care o privim ca fiind un instrument strategic major al ambițiilor și capacităților globale crescânde ale Beijingului*. Obligată să se bazeze pe importul unor cantități mari de materii prime vitale (venite în special din Orientul Mijlociu și Africa), în mod natural tot mai preocupată de dorința de a proteja rute de transport maritim la fel de vitale, cel mai probabil serios interesată de menținerea capacității de a proteja minorități de limbă și cultură chineză, foarte consistente numeric, în mai multe din țările Asiei de Sud și de Sud-Est²⁵, *China alocă din ce în ce mai multe resurse pentru a dezvolta forțe navale capabile să opereze oriunde pe întinderea Oceanului*

²² *Ibidem*, p. 5.

²³ *Ibidem*, p. 7.

²⁴ *Ibidem*, p. 9.

²⁵ Comunitățile de etnici chinezi vorbitori de limbă chineză din alte țări asiatice sunt, în multe situații, de mari dimensiuni: peste 7,5 milioane persoane în Indonezia; 7,1 milioane în Thailanda; 7 milioane în Malaezia; 3,5 milioane în Singapore (unde chinezii „sunt majoritari”); 1,7 milioane în Myanmar; 1,2 milioane în Vietnam; 1,15 milioane în Filipine – pentru toate aceste cifre, vezi Martin Jacques, *When China rules the world*, ediția a doua, London, New York, Penguin Books, 2012, p. 638.

Mondial. O astfel de evoluție a forțelor navale e o parte constitutivă importantă a unui scenariu care conduce China către statutul de putere mondială și, în plus, accentuează semnificativ competiția la nivel geostrategic, cel puțin în Pacific (și mai ales în Pacificul de Vest).

Într-un fel sau altul, evoluțiile actuale ale puterii navale a Chinei ne aduc aminte de unii dintre pașii esențiali pe care și Germania imperială i-a făcut, acum mai bine de un secol, cu țelul explicit de a dobândi un statut solid conturat de putere mondială. În ambele cazuri, corelația între puterea navală crescândă și planurile geostrategice tot mai ambițioase e foarte clară și cât se poate de relevantă.

BIBLIOGRAFIE:

1. CHALIAND, Gérard and RAGEAU, Jean-Pierre, *A Strategic Atlas. Comparative Geopolitics of the World's Powers*, New York, Harper & Row, Publishers, 1985.

2. JACQUES, Martin, *When China rules the world*, second edition, London, New York, Penguin Books, 2012.

3. KENNEDY, Paul, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic change and military conflict from 1500 to 2000*, New York, Vintage Books, 1989.

4. LANGTON, Christopher, Colonel (editor), *The Military Balance 2003-2004*, London, Oxford University Press / The International Institute for Strategic Studies (IISS), October 2003.

5. *Military Balance 2014*, London, Routledge/IISS, 2014.

6. Office of the Secretary of Defense, *Annual Report to the Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2015. A Report to Congress Pursuant to the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2000*, la adresa de internet www.defense.gov/pubs/2015_China_Military_Power_Report.pdf.

7. PEMSEL, Helmut, *Von Salamis bis Okinawa. Eine Chronik zur Seekriegsgeschichte*, Munchen, J. F. Lehmanns Verlag, 1975.

8. POTTER, E. B. (editor), *Sea Power. A Naval History*, ediția a doua, Annapolis, Maryland, Naval Institute Press, 1981.

9. U.S. Joint Chiefs of Staff, *The National Military Strategy of the United States of America 2015: The United States Military's Contribution To National Security*, iunie 2015, la adresa de internet www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/National_Military_Strategy_2015.pdf.

10. U.S. Office of Naval Intelligence, *The PLA Navy: New Capabilities and Missions for the 21st Century*, 2015, text accesibil la www.oni.navy.mil/Intelligence_Community/china_media/2015_PLA_NAVY_PUB_Interactive.pdf.

11. WIGHT, Martin, *Politica de putere*, Chișinău, Editura Arc, 1998.

REGIONALISMUL SUD-ASIATIC ÎN SUPER-COMPLEXUL TRIPOLAR ASIATIC. UN DUBLU SCENARIU

*Dr. Ioana-Bianca BERNA**

Definind regruparea tuturor aspectelor caracteristice unei regiuni, regionalismul a fost consemnat ca unul dintre principalele obiecte de studiu ale Relațiilor Internaționale, încă din epoca post-belică. Cu toate acestea, Asia de Sud a început să definească forma sa specifică de regionalism abia la mijlocul anilor '80, prin înființarea Asociației Sud-Asiatică de Cooperare Regională (ASACR). În Asia de Est, proiectul regional a fost demarat, încă din anii '60, odată cu inaugurarea Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est (ANASE).

Articolul de față pornește de la perspectiva unui super-complex tripolar asiatic, creat prin interacțiunile din ce în ce mai consecvente între Asia de Sud și Asia de Est. Acest super-complex tripolar, intuit în 2012 de Barry Buzan, devenea o realitate pe fondul amenințării Chinei, care determina țările Asiei de Sud și Asiei de Est să interacționeze sporit. Plecând de la aceste premise, lucrarea își propune să illustreze rolul pe care regionalismul sud-asiatic (prin intermediul ASACR) îl poate juca în conturarea super-complexului tripolar asiatic. În acest sens, vom prezenta, pe parcursul articolului, două scenarii: primul, în care regionalismul sud-asiatic potențează întreținerea unui super-complex asiatic tripolar iar al doilea, în care regionalismul sud-asiatic poate determina o reconsiderare a condițiilor generatoare ale acestui super-complex.

***Cuvinte-cheie:** regionalism sud-asiatic, Asia de Sud, Asia de Est, super-complex tripolar asiatic, Asociația Sud-Asiatică pentru Cooperare Regională (ASACR), India, China.*

Considerații preliminare

Realizarea acestui articol are la bază ideile reliefate de Barry Buzan în articolul *Asia – o reconfigurare geopolitică*¹, în care autorul abordează conceptul de *complex regional de securitate* cu posibilitatea manifestării unui *super-complex tripolar de securitate*, în care China să își facă demonstrată prezența, alături de țările Asiei de Sud, precum și de țările spațiului Asiei Orientale și în care ascensiunea Indiei și Chinei să fie permanentizată, pe fondul descreșterii puterii americane. La momentul redactării articolului, în anul 2012, Barry Buzan remarca deja existența acestui *super-complex de securitate*.

Manifestarea concretă a acestui *super-complex de securitate* era legată de factorii politici responsabili din Asia de Sud și de Sud-Est, precum și de modul în care fiecare dintre tradițiile politice și de securitate regionale² ar fi

¹ Barry Buzan, *Asia – o reconfigurare geopolitică*, consultat în limba franceză: *Asie – une reconfiguration géopolitique* în *Politique étrangère* (tradus de Claire Despréaux), vol. 77, no. 2, Été 2012, 2012, www.diploweb.com, accesat la 27.08.2015,

² Ne referim aici la fondul de valori și de norme, transmis prin socializare, de cele două organizații de cooperare

** Dr. Ioana-Bianca BERNA este cercetător post-doctoral în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, București. E-mail: bianca.berna@yahoo.it*

putut să conveargă spre o acomodare în acești termeni. Ascensiunea pașnică a Chinei, potrivit opiniei lui Barry Buzan, devenea, în momentul redactării articolului, irealizabilă din punct de vedere factual.

Imaginea unei Chine care să nu deranjeze status quo-ul creat, cel puțin în vecinătatea sa geopolitică dobânda accentuare de utopism, în virtutea unui mediu de securitate din ce în ce mai volatil în Asia de Sud-Est, precum și a incapacității accelerării dezvoltării regionale în Asia de Sud³. Imaginea unei Chine conflictuale, nu cea a unei Chine non-conflictuale, rămânea principalul ingredient al formării acestui *super-complex de securitate asiatic*. Ideea unei Chine resurgente și nehibzuite în tentativele sale de a-și recupera incontestabila dominație în super-continutul asiatic va duce, probabil, la reconfigurarea geopolitică a continentului asiatic. Declinul politicilor occidentale⁴ în Asia creează un vid, pe care Barry Buzan îl vede ca fiind acoperit doar

regională: Asociația Sud-Asiatică de Cooperare Regională (pentru Asia de Sud), precum și de Asociația Națiunilor Sud-Est Asiatice (pentru Asia de Sud-Est). Exportul normativ, via China, în cadrul ambelor tipuri de organizații, vizează, printre altele, și o hegemonie chineză controlată.

Cel puțin, pentru ASACR, experiența detașării Indiei de la urmărirea unei dominații neîntrerupte sub-regionale a funcționat. Pentru țările sud-asiatice, crearea unei organizații de cooperare regională trebuie să obțină girul indian, pentru consacrarea (cel puțin pe durată medie) a existenței sale, dar și pentru cuprinderea intențiilor Indiei într-un cadru instituționalizat.

Includerea Pakistanului ar fi însemnat, din perspectiva țărilor sud-asiatice, o realizare certă a dezideratelor de nesupunere față de posibilitatea unei supremații nefaste a gigantului chinez. Pakistanul, la rândul-i, considera că menținerea opoziției față de India se poate desfășura și într-un cadru instituționalizat. Mai mult decât atât, orice formulă regională, bazată pe excluderea pakistaneză consolidă factorul indian ca fiind prevalent, în ceea ce privește puterea de a influența afacerile regionale.

³ De ce India s-ar fi reorientat spre Estul său geopolitic dacă situația cooperării regionale în Asia de Sud ar fi complinit așteptările sale? Lansarea politicii *Viziunii Estice a Indiei* în 1991, sub egida premierului P.V. Narasimha Rao, crez politic preluat în mandatele premierului Mammohan Singh, denota o slăbirea a interesului, precum și a încrederii în proiectul propriu de cooperare regională: *Asociația Sud-Asiatică de Cooperare Regională* nu mai putea livra rezultate politice, în conformitate cu indicatorii prevăzuți inițial.

⁴ În speță ale Statelor Unite ale Americii – actorul vizat de articolul lui Barry Buzan.

de China. Reconfigurarea geopolitică a Asiei se va derula, în contextul abordării ascensiunii Chinei, de către țările sud- și est-asiatice. Toate cele trei categorii de actori sunt implicate în reconfigurarea continentului asiatic, potrivit lui Barry Buzan. Ideile care se desprind din articolul menționat invită la dezbateri, puțin zis incisive.

Favoritele narațiunilor despre ascensiune, precum și despre efectele acesteia, în planurile reconfigurării geopolitice, au fost, pentru continentul asiatic, India și China. Emergența acestora devenea semnificativă, atât global cât și regional, ambii actori putând să energizeze forme de regionalism considerate vetuste, să „reconecteze”⁵ țările asiatice și să demonstreze forțe regăsite de reprezentare. Rata de eficiență, în acest caz, era verificată de modul în care contextele de actualitate ale globalizării erau menținute, în formule consistente, pentru cele regionale⁶.

Dacă ar fi să sintetizăm în concluzii și judecăți unitare ceea ce poate să pară o stare de lucruri fragilă, prin auto-evidența sa, atunci, într-adevăr, China nu s-a inclus în forme de regionalism auto-generante, ci a preferat să achieseze o poziție de asociere față de forme de regionalism deja consacrate⁷. Spre exemplu, pentru Asia de Nord-Est, China nu a tutelat organizații de cooperare regională care să coordoneze, cu frâie mult mai atente și acceptante, traiectoria ascensiunii sale. India, pentru Asia de Sud, a reușit să devină un actor magistral al formei de regionalism, pe care o regăsim astăzi în forma Asociației Sud-Asiatice pentru Cooperare Regională (ASACR).

⁵ Folosim această terminologie cu substratul de a conexasă în forme de organizare instituționalizată țările asiatice, în virtutea demarării unor proiecte politice, dar și de securitate comune. În documentele specifice *regionalismului sud-asiatic*, termenul este folosit cu înțelesul de a facilita structura de transport între țările adiacente ariei geopolitice sud-asiatice.

⁶ Puterile emergente au fost cele care au înlesnit întrepătrunderea între contextul regional provenient, precum și cel global – China a reușit acest lucru pentru Asia de Est, iar India pentru Asia de Sud.

⁷ Referința pe care o facem aici vizează *regionalismul* propulsat de organizația regională ANASE, forumul regional pentru țările Asiei de Sud-Est, creată încă din 1967, reunind țările aparținente acestei sub-regiuni, cu excepția Timorului Oriental.

Considerentul esențial pentru demararea proiectului regionalist se referă la faptul că acesta este, sau poate reprezenta, unul dintre conductorii principali pentru responsabilizare⁸, precum și pentru asocierea de stimulente și, deopotrivă, de presiuni asupra comportamentelor intra-organizaționale.

Vom încheia secțiunea mențiunilor introductive prin detalierea aparatului conceptual pe care îl utilizează acest articol. Înainte de toate, în virtutea scopului menționat, acest articol este dator să redea explicarea noțiunii de *regionalism*.

Regionalismul s-a întrepătruns ariilor esențiale ale politicii internaționale, făcând parte din macro-procesele schimbării structurale, atât în plan politic și de securitate, precum și în plan economic. *Stricto sensu*, *regionalismul* este atât un proiect, cât și un proces. *Abordat ca un proiect*, *regionalismul* trebuie văzut ca pe o reunire a intențiilor de construire a loialităților față de o regiune, față de toți parametrii care i-au constituit coeziunea, precum și față de elementele care îi marchează simbolistica (identitate, convergență). *Abordat ca un proces*, *regionalismul* denotă o serie de demersuri spre integrare, pe care mai mulți (sau toți!) actori dintr-o anumită regiune, îl întreprind, la nivel multi-dimensional. Procesul declanșat, astfel, este unul endogen și, mai cu seamă, este unul voluntar, sau, mai bine, zis de participare voluntară.

⁸ *Principiul non-interferenței în afacerile interne unor alte state* – unul dintre principiile nucleice ale *regionalismului sud-asiatic* – face ca responsabilizarea despre care vorbeam să fie limitată. Neputându-se pronunța asupra modului în care un stat regional își dirijează afacerile interne, o organizație regională se mărginește la un areal restrâns de intervenție în ceea ce privește comportamentul membrilor săi. Cu toate acestea, chiar și în cadrul unor astfel de organisme, esența practică a socializării actorilor componenți poate să redea, în chip asemănător cu aspectul coercitiv, rezultatul unei constante raportări la preferințele, valorile și interesele altor actori. Astfel, deschiderea unui capitol contondent, sau chiar adoptarea unor poziții deosebit de asertive, se poate lăsa așteptată, dacă nu chiar poate fi anulată din opțiunile și alternativele curente și viitoare ale țărilor participante la producerea formelor de regionalism, precum și ale partenerilor acestora (ce pot fi reprezentați de membrii observatori sau aliniați unor formule partenoriale, sub forma unor dialoguri cu terțe părți).

În continuare, pentru a înțelege modul în care *super-complexul tripolar asiatic* este construit, este nevoie să explicităm conceptul-pilon al Școlii de la Copenhaga, respectiv, cel de *complex regional de securitate*. Barry Buzan a definit necesitatea introducerii acestui concept prin intenția de a scoate din penumbra importanței nivelul regional de analiză al securității. Potrivit lui, acest concept face referire la ansamblul aspectelor de securitate, care se condiționează la nivelul unei regiuni, respectiv la „formule stereotipe de amicitie și de inamicitate, care iau forma unor structuri sub-globale, identificate geografic, de interdependență de securitate”⁹.

În situația în care statele din două complexe diferite – în cazul de față, cele din Asia de Sud și din Asia de Est – se atașează în formule de interdependență de securitate – sunt create condițiile pentru ca un *super-complex de securitate* să prindă formă: „observăm acest lucru în cadrul modelelor de adeziune față de organizațiile asiatice de interguvernamentale, precum și în ceea ce privește apariția politicilor de contracarare a Chinei, în special în India”¹⁰.

Acest *super-complex de securitate* devine unul *tripolar*, pe fondul poziției importante pe care o ocupă formele concertate de reprezentare a statelor din Asia de Est și de Sud – adică: organizațiile de cooperare regională din aceste spații. La ora actuală, cele mai importante astfel de forme sunt desemnate de cele două organizații regionale: Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ANASE), precum și Asociația Sud-Asiatică de Cooperare Regională (ASACR). Cele două organizații reprezentative pentru cele două complexe de securitate¹¹ devin polii acestui super-complex, alături de China. China este considerată singular, ca actor separat, deși este circumscrisă complexului de securitate din Asia de Est, grație ascensiunii sale cu totul speciale în arealul asiatic, dar și datorită faptului că nu

⁹ Barry Buzan, Ole Wæver, *Regions and Powers – The Structure of International Security*, Cambridge University Press, New York, 2003, p. 45.

¹⁰ Barry Buzan, „Asie: une reconfiguration géopolitique”, *Politique étrangère*, vol. 77, no. 2, Été 2012, p. 331.

¹¹ Pentru complexul de securitate din Asia de Sud și pentru cel din Asia de Est.

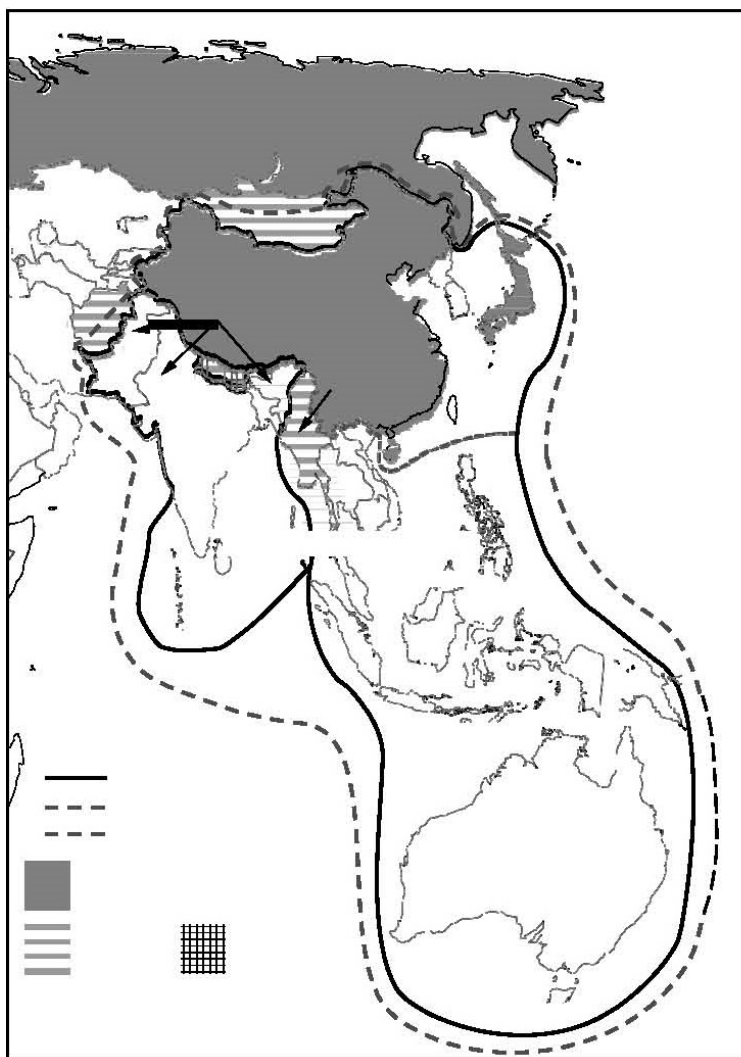

Figura nr. 1: Asia de Sud și Asia de Est în Super-Complexul Tripolar Asiatic¹³

exercită calitatea de membru în nici una din astfel organizații¹². În continuare, vom oferi o prezentare amănunțită a modalității în care Barry Buzan observă condițiile create ale *super-complexului tripolar asiatic*.

2. Asia de Sud și Asia de Est în Arhitectura Super-Complexului Tripolar Asiatic – Perspectiva lui Barry Buzan

În accepțiunea lui Buzan, India și China au o dominație desăvârșită în cadrul celor două complexe de securitate – ale Asiei de Sud și, respectiv, ale Asiei de Est.

¹² Bucurându-se doar de calitatea de partener sau de membru-observator.

Nu există nicio provocare consistentă față de autoritatea absolută a acestora în cadrul regiunilor rezidente: niciun stat asiatic nu poate fi o provocare imperativă la adresa influenței nemărginite a Indiei în Asia de Sud, sau a Chinei

¹³ Harta este preluată din: Barry Buzan, Ole Wæver, *Regions and Powers – The Structure of International Security*, Cambridge University Press, New York, 2003, p.99. În cadrul hărții preluate, Buzan prezenta ceea ce numea atunci complexul de securitate asiatic, format prin reunirea celor două sub-complexe: est-asiatic și sud-asiatic.

Buzan delimita încă din 2003 Asia de Nord-Est (gravată în culoarea gri pe hartă) de Asia de Sud-Est, în conformitate cu dinamica post-Război Rece din Asia. Asia de Sud-Est deținea toate atributele generatoare a unui sub-complex de securitate. Ulterior, Buzan a intervenit în 2012 asupra conceptului, ilustrat grafic prin harta din 2012, și a declarat formarea unui *super-complex tripolar de securitate*.

în Asia de Est¹⁴. În schimb, atât India, cât și China, își pot limita reciproc preemțiunea în cadrul Oceanului Indian. Pentru India, în opinia lui Buzan, Oceanul Indian, rămâne un spațiu de control pe care aceasta nu trebuie să riște să îl piardă, în parcursul său de a câștiga recognoscibilitate globală de mare putere. Atributul de *mare putere* – pe care India poate să îl aibă – trebuie conservat în delimitările sale. India își poate exercita acest statut asupra unei delimitări certe.

De aceea, Buzan respinge viabilitatea macro-regiunilor ca etalon de identificare geopolitică. Pentru Buzan, ideea de *regiune indo-pacifică* face irelevant conținutul ideatic al însuși *conceptului de regiune*¹⁵. Pentru administrațiile americane, acest element, precum și uzul lui, în discursurile oficiale, garantează acreditarea ideii că Statele Unite pot transmite, sau nu, consimțământul lor asupra eficacității și credibilității organizațiilor de integrare regională, care au apărut în acest spațiu extins (cel indo-pacific), în funcție de acordarea sau dezaprobară calității de membru pentru actorul american¹⁶.

Argumentul exprimă o funcție de relație¹⁷, pe care Statele Unite doresc să o dețină

¹⁴ Dominația acestora nu se transcrie doar în indicatorii structurali ai măsurării influenței și supremației. Există și o *dominație a geniului* – pe care atât India, cât și China – o exercită în spațiul reprezentant și provenient. Prin această expresie, dorim să subliniem influențele culturale și civilizaționale, care, în Asia, devin îmbinate cu factorii politici și de securitate, mai mult decât în alte spații geopolitice.

¹⁵ Trebuie să menționăm, așa cum conținutul ideilor prezentate de Buzan relevă, faptul că noțiunea de *regiune* presupune o atenție specializată asupra unui spațiu geografic, care își demonstrează individualitatea, în raport cu alte spații, atât din punct de vedere politic, de securitate, social, civilizațional, economic, cât și din punctul de vedere al unui proces de formare identitară. În timp ce nu negăm consangvinitatea unor elemente ante-menționate, care pot fi probate, în cazul macro-regiunii indo-pacifice, considerăm improprie alăturarea celor două terminologii: *regiune* și *indo-pacific*, pe motivul unei relații de asociere paradoxală (se anulează ideea de atenție specializată).

¹⁶ *Organizația Pentru Cooperare de la Shanghai* – sub protectorat sino-rus – exclude implicarea americană sub formă de selecționare a unui grup exclusivist de membri (reunește puterile garante, precum și republicile foste satelitare Moscovei din Asia Centrală).

¹⁷ Sub o formă de asimilare, de încorporare.

în organizațiile de integrare regională din spațiul indo-pacific, considerate suficient de reprezentative în sens geopolitic. Dar *super-complexul asiatic tripolar* pe care Buzan îl vede în curs de formare nu reprezintă o anomalie de viziune geopolitică. Asia de Sud și Asia de Est nu creează, prin cuprinderea lor într-un sistem unic de observație, un super-continent, ci un *super-complex de securitate*. Acest super-complex are rădăcini adânci în timp, din momentul începutului afirmării Chinei și Indiei, la scară globală. Din această prismă atât relațiile de adversitate, cât și relațiile de conjuncție între India și China au fost mecanismele esențiale, care au procurat actuala stare de fapt pentru *super-complexul asiatic tripolar*. Atât competiția, cât și îngemănarea dintre India și China vor marca viitorul super-complexului, întocmai ca și trecutul: „Putem, de-acum încolo, discerne premisele unei interacțiuni strategice, limitate dar reale, între India și China, adversari, mai degrabă decât inamici”¹⁸.

Și totuși, apreciem că un revanșardism surd este un aspect marcant din profilul geopolitic al Chinei, capabil să genereze existența *super-complexului asiatic tripolar*. Pe de altă parte, un profil benign al Chinei nu ar face decât să aplatizeze liniile de forță din plan geopolitic și să diminueze condițiile de realizare ale acestui super-complex. În mod cert, Asia de Sud și Asia de Est nu au fost entități geopolitice separate de istorie – nici în epoca pre-colonială, nici în epoca post-colonială. *Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est*¹⁹ a creat o formă de regionalism, considerată ofertantă, ca structură, și pentru Asia de Sud.

Formele de *regionalism* din Asia de Sud și din Asia de Est se înscriu în registrul unui *regionalism post-colonial*²⁰, în funcție de perioada

¹⁸ Barry Buzan, „Asie: une reconfiguration géopolitique”, *Politique étrangère*, vol. 77, no. 2, Été 2012, pp. 331-344.

¹⁹ Mai precis, referința noastră vizează tot *Asociația Națiunilor Sud-Est Asiatice* – singura formă de *regionalism* existentă în Asia de Est. O localizare mai bună ar intui sub-regiunea sud-est asiatică. Cu toate acestea, întrucât explicațiile avansate de Barry Buzan fac referire clară la dinamica de securitate a Asiei de Est, precum și la relațiile sale cu Asia de Sud, am considerat potrivit să recurg la această determinare mai generoasă.

²⁰ Acesta luând avânt în cele două mari perioade de separare

de timp în care statele din cele două regiuni s-au emancipat de sub domnia colonială și au devenit independente. Asia de Est, prin comparație, deține un regionalism cu o croială mult mai bogată față de Asia de Sud. Și Barry Buzan, în articolul citat, face referire la numărul mare de organizații și instituții prin care Asia de Est a devenit renumită pe plan global.

O cu totul altă discuție o reprezintă faptul dacă acest experiment instituțional devine unul cu adevărat redutabil, prin concursul atâtor instituții și organizații intra-regionale. Este un element de pură oportunitate sarcina coordonării acestor organizații, sau mecanismele intra-regionale sunt mult mai bine gresate în acest mod? Un răspuns convingător la această întrebare ar urmări modalitățile de funcționare ale celor două organizații regionale reprezentative pentru Asia de Sud și pentru Asia de Est. Însă aspectul nu face obiectul acestei lucrări. Nu ne ocupăm, aici, de modele de regionalism, și nici de modul de concepere al acestora²¹. Ne vom limita la a sublinia, aici, evidența unei trepte superioare a *regionalismului sud-est asiatic*. Pentru Asia de Sud, forța vitală nu este forma de regionalism pe care o propagă această regiune. Dimpotrivă, interesul special este dat de evoluția relațiilor inter-statale.

China este forța care face ca echilibrul dintre cele trei părți componente la crearea *super-complexului asiatic tripolar* să fie unul determinant și să varieze direcțional²², în funcție istorică a genezei și dezvoltării acestui concept. Astfel, putem vorbi fie de anii '60 - '70 – perioadă demarcatoare a celei de-a doua etape în *dezvoltarea regionalismului*, precum și de perioada târzie a anilor '80 – care surprinde apariția celei de-a treia forme de *regionalism*. În ambele categorii istorice, putem găsi exemple de *regionalism post-colonial*, în funcție de celeritatea lansării proiectului regional.

²¹ Există suprapuneri în ceea ce privește sarcinile, rolurile și atribuțiile acestor organisme? Poate deveni *regionalismul* nefuncțional datorită acestor suprapuneri? Sunt identificabile și alte disfuncționalități? – vorbim aici de un alt demers și de un studiu cu totul diferit față de ceea ce dorim să abordăm în cadrul acestui articol.

²² Ideea este sugerată implicit. Pe fondul amenințării chineze, actorii din Asia de Sud și de Est vor angrena instituțiile regionale în interacțiuni care să își mențină constanța pe perioade îndelungate de timp. Țările sud-

de o serie de aspecte: care element constitutiv va înclina balanța către restructurarea super-complexului, care parte este mai importantă, dar și care va deveni dominantă, cum se vor cristaliza trăsăturile esențiale ale acestui super-complex, precum și cum vor fi ele afectate de noile formațiuni politico-instituționale, care vor fi create, ca urmare a dezvoltării canalelor de interacțiune strategică între Asia de Est și Asia de Sud²³.

Prestabilind într-un fel mersul lucrurilor, China, reprezintă un punct de interes major față de ceilalți actori în construcția *super-complexului tripolar asiatic*. În orice combinație tripolară, este nevoie și de un parametru care să păstreze în condiții de stabilitate o asociere de acest gen. China este agentul cauzator – o ipoteză care nu va mai face rostul unei demonstrații – în configurarea super-complexului, China, având capacitatea de a „revizui” sau influența condițiile de manifestare ale acestui super-complex de securitate .

Vom pleca, în următoarea secțiune a acestui articol, de la ipoteza detectării condițiilor de cauzalitate ale ascensiunii Chinei pentru *super-complexul tripolar asiatic*, luând în considerare două scenarii. Declanșarea schimbării configurării tripolare, în cazul ambelor categorii de state, se va face în condițiile maximizării capabilităților de putere relativă²⁴. Durabilitatea unei organizări tripolare este mereu pusă sub semnul întrebării. Este complicat ca un alt actor să promită devansarea totală a celorlalți doi, în termeni de capabilități, de expunere, precum și de utilizare a acestora.

Poate, unul dintre cei trei actori va fi capabil să surclaseze pe unul dintre cei doi rămași, sau, poate, va fi devansat de un alt actor dintre

asiatice și est-asiatice sunt predestinate să își sprijine succesiv propriile forme de regionalism, cea mai importantă atenție fiind, în schimb, acordată factorului chinez. Centrul de interacțiune, potrivit lui Buzan, rămâne cel al dinamicii de securitate, precum și a problematicilor de securitate, în ciuda echilibrului avantajos pe care l-ar produce includerea factorului economic.

²³ În absența unei mențiuni propriu-zise, ne așteptăm ca, în ecuația acestor analize, China să treneze cu titlul regent.

²⁴ După cum documentarea teoretică subliniază. În tripolaritate, stabilirea unei ierarhii evidente a capabilităților de putere relativă are o arhitectură dificil de realizat.

aceștia. La fel de bine, există posibilitatea să fie devansat de amândoi. *Tripolaritatea* înseamnă, printre altele, și o coalizare a intereselor. În cazul de față, intimidarea dominației Chinei în Asia a determinat o creștere a interacțiunilor dintre statele Asiei de Sud și cele ale Asiei de Est.

Vorbind de state mici și medii, cu excepțiile notabile ale Indiei și Pakistanului pentru Asia de Sud, vom analiza formele de reprezentare colectivă a acestora, respectiv, prin *regionalism*. Pentru țările est asiatice, niciun alt actor nu ajunge nici măcar aproape la talia exorbitantă a Chinei, în materie de capacități de putere relativă²⁵. Singular, nici un alt actor sud sau est asiatic nu deține o marjă de contracarare a Chinei suficient de solidă.

Obiectul de analiză al acestui articol se va îndrepta către forma de regionalism mai puțin evoluată: *regionalismul sud-asiatic*. Probabil, alegerea poate fi considerată de unii cititori ca fiind neașteptată. *Regionalismul sud-est asiatic*, ca formă cu o serie de calități excepționale, ar putea fi considerat factorul care să creeze presiuni similare cu cele ale unei influențe asupra *reconfigurării geopolitice*²⁶ a Asiei de Sud și de Est sub forma unui *super-complex*.

Vorbim, în cazul Asiei de Sud-Est, de o densitate instituțională mai mare, de practici regionale, probate cu succes, precum și de cea mai competitivă formă de regionalism, după cel degajat din spațiul european. În ciuda unui regionalism regresiv, în comparație cu cel al Asiei de Est, gradul de instituționalizare, precum și treptele actuale ale cooperării regionale din cadrul regionalismului sud-asiatic, sunt depășite ca importanță de dinamica relațiilor inter-statale din această regiune.

Vom analiza în următoarea secțiune a acestui articol cele două scenarii: *regionalismul sud-asiatic – ca element de menținere a reconfigurării geopolitice a Asiei*, așa cum aceasta este dezvăluită de perspectiva lui Barry Buzan, dar și

²⁵ Fără a începe o incursiune teoretică mult mai extinsă, ne vom referi, prin utilizarea expresiei de *capacități de putere relativă*, la beneficiile relative aduse de exercitarea puterii naționale.

²⁶ Pentru a folosi expresia omonimă a articolului lui Buzan.

cea de-a doua imagine, a unui *regionalism sud-asiatic – care poate avea drept scop revizuirea acestei reconfigurări în plină desfășurare*.

Primul scenariu va avea în vedere instrumentalizarea *regionalismului sud-asiatic* pentru ca țările din Asia de Sud și din Asia de Est să interacționeze frecvent și constant, determinate de ascensiunea amenințătoare a Chinei, dar și de dorința de a stabili punți de comunicare cu aceasta, pentru a-i îngrași traseul spre o hegemonie totală și malignă.

Al doilea scenariu se referă la orientările pe care ar putea să le adopte *regionalismul sud-asiatic* pentru ca interacțiunea cu China și cu țările est-asiatice să nu mai fie principala opțiune pentru țările sud-asiatice. În sens strict, al doilea scenariu relevă modul în care *regionalismul sud-asiatic* poate participa la descompunerea super-complexului tripolar asiatic.

3. ASACR – în galeria status-quo-ului sau a revizuirii super-complexului tripolar asiatic?

Scenariul sub care se scrie prima condiție este cel observat de Barry Buzan: *Asia de Sud este unul dintre elementele constitutive ale super-complexului tripolar asiatic, în cadrul căruia China și amenințarea pe care această o reverberează la adresa mediului regional de securitate reprezintă piatra unghiulară a dinamicii de securitate și unde o interdependență crescută cu țările est asiatice este căutată*. Evident, dorința pentru ca această interdependență să dobândească o exprimare constantă este împărtășită atât de statele est-asiatice, cât și de cele sud-asiatice. Se poate aprecia că ASACR acționează în calitate de agent unificator al intențiilor statelor regionale, având ca obiectiv realizarea apropierei și colaborarea în plan regional.

Într-o simplă examinare factuală, ASACR produce regionalism din 1985, incorporând Bangladesh, Bhutan, India, Pakistan, Maldive, Nepal, Pakistan și Sri Lanka, dar și Afganistan²⁷. Disparitățile dintre aceste state sunt foarte mari, atât din perspectiva influenței politice, întinderii

²⁷ Stat care a dobândit calitatea de membru în cadrul ASACR în 2007.

geografice, densității populației, gradului de dezvoltare, precum și din perspectiva gradului de asigurare a unui indice decent de dezvoltare umană în cadrul populației. Disponibilitatea geografică a acestor state presupune o stare de vecinătate obligatorie, fiecare dintre aceste state împărțându-și granițele cu alte state.

O temă dominantă în analizele despre ASACR a fost faptul că aceasta a obținut un palmares de rezultate, de proporții mici. Prisma politică, economică și de securitate, prin intermediul căreia este privită această organizație este una egală cu cea geografică. Cu alte cuvinte, tonul afacerilor regionale, din perspectivă economică, politică și de securitate, îl dă India. Din punct de vedere geografic, sub-continentul indian reprezintă cea mai vastă porțiune rigidă din Asia de Sud. Departe de a fi un model de emulare pentru alte sub-regiuni, *Asociația Sud-Asiatică de Cooperare Regională* nu trădează originalitate, conceptul său fiind similar cu cel al altor organizații sub-regionale, atât din Asia, cât și din Africa.

Faptul că, pentru Asia de Sud-Est, Asociația Națiunilor Sud-Est Asiatice (ANSEA) a reușit o gestionare aproape temeinică²⁸ a ordinii regionale²⁹ a fost remarcată de președintele statului Bangladesh, Ziaur Rahman. Ideea creării unui proiect asemănător s-a înfiripat încă din

²⁸ Nici pentru ANSE, o performanță a *regionalismului* nu este reținută în întregime. Nu detaliem, aici, cazurile în care necesitatea de schimbare s-a impus. Dar *principiul neamestecului în treburile interne ale unui stat* – consacrat în cadrul unor documente constitutive, precum și în *Carta ANSA* – mărește considerabil dificultatea evoluției în etape ulterioare.

²⁹ Ținând seama de faptul că regiunea a fost străbătută de conflicte intraregionale cu efecte imediate și vizibile (conflictele indo-chineze), contrapuneri regionale de pretenții de suveranitate în Marea Chinei de Sud, precum și de conflicte bilaterale de mici amploare, cu privire la stabilirea granițelor statelor-națiune, în condițiile tulburărilor de percepție teritorială, determinate de prăbușirea imperiilor coloniale. ANSEA a reușit să se sustragă parțial nebulozității caracterului interguvernamental – unde oficiile întâlnirilor la nivel înalt reprezentau singura oportunitate de negociere multilaterală a deciziilor, făcând opace alte variante, precum și irelevanței proiectului de dezvoltare instituțională. Pentru a elimina orice echivoc, ANSEA rămâne o organizație regională interguvernamentală, dar atrage toate condițiile unui *regionalism* neobstaculat de interguvernamentalism. Fără părținare, și în cazul ANSEA, necesitatea înfăptuirii unor pași către reformă se acutizează.

1977, fiind enunțată cu prilejul unor diverse întâlniri oficiale ale statelor Asiei de Sud³⁰, dar a dobândit concretețe oficială în 1980. Proiectul regionalist în Asia de Sud avea să se întâlnească cu multe piedici naturale: neîncrederea că formula de cooperare regională poate schimba situația economică deplorabilă a statelor sud-asiatice, serios afectate de criza petrolului de la sfârșitul anilor '70, deopotrivă exigenta și ingrata includere a Pakistanului, dar și a Indiei, într-o organizație de proporții regionale, incomoda dezvoltare a tentativelor de colaborare, odată incluse aceste state.

Cuprinderea tuturor statelor sud-asiatice într-un forum care să producă beneficii mutuale era greu de întâmpinat și, totuși, aceasta s-a realizat, nu datorită faptului că aceste piedici au fost, ulterior, deformate, ci prin presiuni globale din ce în ce mai nocive: semi-deschiderea economiilor Nordului Global față de Asia de Sud, lipsa unor parteneri politici și economici extra-regionali, care să considere țările sud-asiatice apte pentru investiții, incursiunea sovietică din Afganistan din 1979³¹. Intervenția sovietică din Afganistan din 1979 a contribuit la deteriorarea dinamicii de securitate din Asia de Sud. Ulterior, sprijinul militar acordat de Statele Unite Pakistanului, întâmpinat de opoziția Indiei, a arătat adâncimile clivajului India-Pakistan, dar și necesitatea constituirii unui spațiu neutru de reunire a intereselor statelor sud-asiatice. Până la crearea unui sistem tehnic care să exprime ritmul unui *regionalism instituționalizat*, aparatele administrative ale țărilor membre au pregătit terenul pentru organizarea întâlnirilor de înalt calibrul, putând distinge între următoarele perioade de proiectare și ulterioară evoluție: „*faza de concepție (1977-1980)*”, perioada întâlnirilor *Secretariatelor Afacerilor Externe ale țărilor sud-asiatice (1981-1983)*, faza întâlnirilor dintre *Miniștrii Afacerilor Externe (1983-1985)*, *perioada summiturilor (1985-2004)*³².

³⁰ Spre exemplu, în cadrul Summitului Commonwealth, sau în cadrul Mișcării Non-Aliniaților.

³¹ Eveniment care a arătat fenomenul lipsei grave de solidaritate din Asia de Sud, subliniind faptul că regiunea poate fi oricând supusă influențelor balanței de putere globale.

³² Muhammad Jamshed Iqbal, „SAARC: Origins, Growth, Potential and Achievements”, *Pakistan journal of history and culture*, 2006, 27 (2), pp. 127-140.

Primul scenariu pe care îl supunem atenției, în cadrul acestei secțiuni, este cel în care *regionalismul sud-asiatic* își remontează potențialitatea ca factor de înlesnire a structurării unui *supercomplex de securitate tripolar asiatic*.

Dacă, în epoca post-belică, China s-a alăturat Statelor Unite, Canadei și Japoniei, în expunerea intenționată a unei lipse de preocupare față de formele de regionalism existente în Asia, în epoca post-Război Rece, poziția Chinei față de aceste forme de *regionalism* este diferită. Răspunsul pozitiv la întrebarea: *este China interesată de regionalism?*, nu atrage un răspuns corespondent cu privire la întrebarea: *este China interesată de regionalismul sud-asiatic?*. Vexarea intereselor indiene de către China nu trebuie să reprezinte un singur ingredient al ecuației, pentru a putea califica potențialitatea despre care vorbeam, în ceea ce privește *regionalismul sud-asiatic*. *Regionalismul sud-asiatic* nu fructifică rezultate politice într-un mediu propice. În Asia de Sud, statele regionale nu au putut depăși divizările politice. În ciuda acestei evidențe, statele acestei regiuni prospectează încontinuu arii de interes. Dacă punctele de plecare ale unei interdependențe între China și Asia de Sud ar crea un astfel de deznodământ, atunci interdependența s-ar transla în linii de asimetrie.

Există o dorință clară a țărilor sud-asiatice de a interacționa cu China³³. Există și temerea ca avantajele unei astfel de interacțiuni să nu fie într-un tot reciproc. Țările sud-asiatice au nevoie de China pentru a nu fi marginalizate în comerțul global. Cifrele raportate la nivelul anului 2014 arătau un raport procentual de doar 5% pentru comerțul desfășurat între țările sud-asiatice³⁴. O interacțiune economică cu China ar scoate aceste țări din obscuritatea economică obișnuită. Pentru mai multă corectitudine, regionalismul sud-asiatic s-a „zbătut” între normalitatea unei abordări incrementale și lansarea unor mari planuri de dezvoltare. Abordarea incrementală era soluția comună pentru un regionalism mai rezistent. Primul summit al forumului regional pentru Asia

³³ Din orice punct de vedere am privi: economic, politic și de securitate.

³⁴ ***, Regional Integration in South Asia, <http://www.worldbank.org/en/region/sar/brief/south-asia-regional-integration>, accesat la 23 iulie 2015.

de Sud a avut loc în 1985. Conformarea anuală pentru desfășurarea summiturilor *ASACR* nu a fost respectată. Deși prognozate a se organiza anual, întâlnirile șefilor de stat și de guvern – ca organism suprem al forumului³⁵ – între anii 1989-2001, reuniunile nu s-au desfășurat cu regularitate.

Anul 1999 a fost o adevărată piatră de încercare pentru *regionalismul sud-asiatic*, reprezentând anul inițierii unei noi dispute indo-pakistaneze asupra Kashmirului. Asociația se află, ca și alte forumuri regionale, într-un blocaj normativ de intervenție, datorită principiului neamestecului în treburile interne ale statelor membre.

Pentru China, magnetismul față de *regionalismul sud-asiatic* rămâne pătrunzător, în ceea ce privește aria de problematici corelate domeniului *low politics*³⁶, care înglobează o arie de conexiuni inter-statale, ce nu afectează intențiile de cooperare (acestea dobândind cea mai mare suprafață) sau orgoliile naționale și unde contradictorialitățile sunt mai dificil de găsit. Mai mult decât atât, apariția *regionalismului sud-asiatic*, precum și cronologia etapelor prin care acesta a trecut, în virtutea stabilirii unui fond propriu de creație normativă, nu arată certitudinea trecerii prin diferite faze de dezvoltare.

Expunerea amănunțită la o analiză critică a *regionalismului asiatic* revelează faptul că, spre deosebire de *regionalismul sud-est asiatic*, cel dintâi nu s-a extins, dobândind largi proporții normative. În ciuda *alurii anti-legaliste a regionalismului sud-est asiatic*, acesta a reușit construirea de paliere informale pe care se poate sprijini: unul dintre paliere îl reprezintă grupurile comune de lucru – un

³⁵ Atât de decizie cât și de negociere. Summiturile sunt pregătite de o serie de întâlniri de culise, din rațiuni organizatorice, dar și cu scopul eliminării incidentelor controverselor în momentele decizionale.

³⁶ Spre exemplu: proiecte regionale pentru îmbunătățirea conectivității printr-o infrastructură modernizată de transport (cunoscut fiind faptul că Asia de Sud se distinge prin zone muntoase cvasi-impenetrabile, de aceea, pentru o coeziune economică intra-regională cât mai înalt calificată, s-a examinat necesitatea introducerii unor proiecte regionale de transport), combaterea criminalității transfrontaliere, combaterea problemelor structurale precum sărăcia (în 2005 fiind decisă și înființarea unui *Fond Regional pentru Combaterea Sărăciei* – ca instrument derivat din *Fondul Regional Pentru Dezvoltare*).

mecanism activat, spre exemplu, în timpul discuțiilor și negocierilor cu China în cadrul problematicii Mării Chinei de Sud³⁷, sau în ceea ce privește dezbateră implementării unui organism însărcinat cu asigurarea respectării drepturilor omului³⁸. Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ANASE) a folosit acest tip de mecanism și pentru a-și asuma revendicări privind managementul ordinii regionale într-un registru superior – respectiv pentru a găsi soluții regionale pentru conflicte care aveau să dobândească o scală mai mare de cuprindere³⁹, sau pentru conflicte bilaterale, care trebuiau edificate prin concursul unor părți, cu responsabilități de neutralitate în specificitatea disputei în vedere. Pentru *regionalismul sud-asiatic*, adoptarea unor prerogative care să determine o specializare dorită în materia gestionării ordinii regionale nu a fost un element obligatoriu de bifat. Cooperarea regională este un antidot al conflictelor regionale – sau, cel puțin, aceasta este ceea ce ne spune teoria.

Marile obstrucții pe care le-a întâlnit *regionalismul sud-asiatic* nu sunt tributare doar timpului actual: „Majoritatea conflictelor regiunii sunt produse ale epocii coloniale, exacerbate fiind de politicile pe termen scurt ale statelor. Tocmai datorită acestei naturi inflamatoare, una dintre condițiile care au prescris activitatea ASACR, a fost eliminarea problematicilor care formau obiectul controverselor de pe agenda discuțiilor”⁴⁰. *Regionalismul sud-asiatic* însemna o eludare intenționată a sursei celei mai grave categorii de conflicte: „Miniștrii de Afaceri Externe ai țărilor sud-asiatice au agreeat la Colombo, în 1981, să discute asupra problematicii cooperării regionale și, de asemenea, au convenit asupra

principiilor unanimității decizionale, precum și eludării intenționate a conflictelor bilaterale din cadrul structurii de cooperare regională”⁴¹. Aceeași optică urma, fără îndoială, să fie preluată și în cazul conflictelor bilaterale cu actorii extra-regionali. Procedeele diplomatice în ceea ce privește eliminarea divergențelor care au condus la conflictul armat din 1962, continuă între India și China.

Între 1993 și 1996, semnificația justă a încercării menținerii unei atmosfere lipsite de agresivitate s-a soldat cu semnarea *Acordurilor Sino-Indiene pentru Pace Bilaterală și Stare de Bună Înțelegere*. După confruntarea armată din 1962, India și China continuă seria de schimburi armate în 1967 în zona Sikkim. Relaxarea tensiunii sino-indiene are ecouri familiare. India și China au utilizat în cadrul tratativelor diplomatice purtate formula salutară a grupurilor de lucru. Desigur, în momentul purtării conflictului sino-indian, *regionalismul sud-asiatic* nu își organizase încă o temelie instituțională. Dar acum, contextul regional impune o reacție mult mai convenabilă din perspectiva implicării și reacției forumului regional al Asiei de Sud. Incidența principiului non-interferenței nu trebuie să respingă continuitatea unor soluții intermediare privind cadrul juridic și normativ⁴² de care putea beneficia ASACR. Nu este surprinzător faptul că „încă din 1985, aceasta a fost criticată pentru eșecul său de a încheia o identitate regională efectivă”⁴³.

China devine membru observator ale ASACR în 2007, alături de Statele Unite ale Americii, Japonia și Uniunea Europeană. În ceea ce privește rolul *Asociației de înlesnire a existenței super-complexului tripolar asiatic*, se poate vorbi despre necesitatea neatingerii capacității de rezistență

³⁷ Respectiv, în momentul discutării condițiilor de implementare a *Declarației Părților din Marea Chinei de Sud*. În acest sens un grup de discuție, cu acest scop, a fost înființat în 2004.

³⁸ Organizat în 2003.

³⁹ Referitor la cel de-al Treilea Conflict al Indochinei.

⁴⁰ Kripa Sridharan, „Regional Organisations and Conflict Management: Comparing ASEAN and SAARC”, Destin – Development Studies Institute, National University of Singapore, Working Paper 33 – Regional and Global Axes of Conflict, Crisis States Working Paper Series, No.2, ISSN 1749-1800, 2008.

⁴¹ Smruti S. Pattanaik, Medha Bisht, Kartik Bommakanti, „FACT SHEET - SAARC: A Journey Through History”, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, 29th of April 2010, URL: <http://www.idsa.in/contactus.html>, accesat la: 31 august 2015.

⁴² Chiar și informală – întocmai ca ANSEA (care a demonstrat un rezervor de norme deosebit de creativ, neaducând atingere *principiului non-interferenței în afacerile interne ale unui alt stat*).

⁴³ Zahid Shahab Ahmed, Stuti Bhatnagar, „Interstate Conflicts and Regionalism in South Asia: Prospects and Challenges”, *Perceptions*, Spring-Summer 2008.

a sistemului tehnic normativ pe care este clădit *regionalismul sud-asiatic*. Cu cât acesta rămâne la fel, cu atât sunt mai multe șansele ca el să se degradeze prin inacțiune. Întreaga situație creată scoate din evidențele unui acerb interes motivele pentru care China este atent reținută de dinamica de securitate sud-asiatică. Cooperarea regională în Asia de Sud nu redă, nici pe de parte, funcțiile vitale ale unui format verosimil de cooperare. Posibilitățile și condițiile stării actuale a *regionalismului sud-asiatic* servesc inserării unor breșe proprii pentru China, respectiv, dezvoltării unor relații bilaterale cu țările regionale care să suprimă interferențe regionaliste. *Regionalismul sud-asiatic* conferă, și așa, mult prea puține restricții pentru opțiunile de interacțiune ale statelor membre. Altfel spus, *regionalismul sud-asiatic* încalcă regulile „de respirație naturală”, pe care este conceput și edificat *regionalismul*: „*regionalismul și multilateralismul se află la originea abordărilor complementare, care nu sunt contradictorii sau concurente*”⁴⁴.

China a preferat să își dezvolte prezența regională pe calea bilateralismului, folosit ca rețetă universală de acest actor. Ramificarea relațiilor bilaterale ale Chinei într-o anumită regiune s-a produs fără ca partenerii, între ei, să cunoască detaliile relațiilor dintre un anume stat regional și statul chinez. Nu există niciun indiciu care să arate faptul că Republica Populară Chineză (RPC) nu ar utiliza aceeași preferință pentru opacitate și în cazul Asiei de Sud. Pe de altă parte, țările Asiei de Sud, inclusiv India, doresc o ancorare cât mai temeinică a Chinei în regiune, întrucât RPC este un partener economic deosebit de ofertant: „Între 2003 și 2012, China și-a dublat exporturile către Bangladesh, Bhutan, Maldive, Nepal sau Sri Lanka”⁴⁵. Există un paradox immanent și o

regulă de proporționalitate cel puțin bizară: cu cât *regionalismul sud-asiatic* rămâne la fel, cu atât China și Asia de Sud vor fi mai interesate de ofertele proprii de interacțiune. Asia de Sud vede în RPC o amenințare, în vreme ce țările mici din Asia de Sud și Pakistan văd în India un hegemon cu ambiții ușor contenite. O mai mare amenințare (cel puțin pentru China), în cadrul acestui scenariu poate fi reprezentată de traseele pe care le pot lua procesele de instituționalizare și de formalizare. Țările Asiei de Sud vor prefera să interacționeze cu China în ariile care nu vor deranja obținerea de beneficii mutuale, reducând supra-depedența de India. Astfel, „India trebuie să adopte o strategie prudentă pentru a gestiona influența crescândă a Chinei în Asia de Sud, fără a periclita relațiile sale cu Beijing”⁴⁶. Efectele pe plan regional⁴⁷ ale realizării scenariului ar însemna și menținerea ascensiunii Chinei pe aceeași traiectorie durabilă. O interacțiune strânsă cu țările unei regiuni aflate în proximitatea teritorială a RPC poate stabiliza traiectoria ascendentă pe care se află în continuare China. Nu există, în ceea ce privește Republica Populară Chineză, probleme de acomodare față de regulile de interacțiune trasate de *regionalismul sud-asiatic*. Rolul global pe care China îl joacă, în acest moment, este unul solicitant. Pe de altă parte, pentru China, s-a dovedit destul de dificilă până și menținerea aceluiași ritm de creștere economică. China se confruntă cu o cerere scăzută în sectoarele-cheie, care îi antrenau până acum creșterea. Această stare de lucruri s-a datorat dorinței acestei țări de a schimba structura economiei sale, încercând să depășească ipostaza de economie orientată spre consum, precum și cea de economie dependentă de sectoarele care antrenează o creștere economică, în condițiile unui consumerism necoordonat. China se menține în rata de creștere undeva între 5% și 6%, în ultimii ani⁴⁸. Cu toate acestea, China

⁴⁴ Yann Echinard, Laetitia Guilhot, „Le «Nouveau Régionalisme» – De quoi Parlons-Nous?”, *Note de Travail* No. 22/2007, Laboratoire D’Economie de la Production et de L’Intégration Internationale, UMR 5252 CNRS-UPMF, mai 2007.

⁴⁵ Emily Brunjes, Nicholas Levine, Miriam Palmer, Addison Smith, „China’s Increased Trade and Investment in Asia (Spoiler Alert: It’s The Economy)”, Prepared for U.S. Government Office of South Asia Policy, Workshop in International Public Affairs, Robert M. La Follette School of Public Affairs, University of Wisconsin Madison, Spring 2013, p. 3.

⁴⁶ Sabika Zehra, „South Asian Regionalism: Energizing Engagements for Overcoming Obstructionism”, Issue Brief, Delhi Policy Group, 2015.

⁴⁷ Atât în ceea ce privește Asia de Sud, cât și Asia de Est.

⁴⁸ Cifre menționate în rapoartele Fulcrum Asset Management și Haver Analytics, citate în: Global Growth Shows Clear Signs of Slowdown, <http://blogs.ft.com/gavnyndavies/2015/10/04/global-growth-shows-clear-signs-of-slowdown>.

rămâne un furnizor global de asistență financiară, concretizată atât prin proiecte de dezvoltare, cât și prin investiții directe. Această rețetă poate fi, în continuare, implementată cu succes și în relația cu țările sud-asiatice. Efectul unor astfel de relații economice mai strânse poate fi un element pentru re poziționarea cererii inter-regionale pentru bunurile chineze (întotdeauna competitive ca preț pe piața globală!) pe o traiectorie ascendentă.

Cel de-al doilea scenariu invocă faptul că *regionalismul sud-asiatic* poate participa la dezintegrarea *super-complexului tripolar asiatic*. În mai puține cuvinte, al doilea scenariu rezumă maniera în care țările sud-asiatice nu mai manifestă același interes pentru interacțiune în raport cu China. Forumul regional sud-asiatic a căzut, în evoluția sa cronologică, în propriile capcane, fiind „ostaticul relațiilor indo-pakistaneze”⁴⁹. Antagonismul sino-indian a determinat, în trecut, întârzierea tentativelor de integrare regională. Spre exemplu, la debutul Războiului Rece, demonstrarea incompatibilității între o Indie internaționalistă și un Pakistan redus intereselor înguste naționale, cu o funcție exclusivă a neîncrederii față de India, făceau total nerealizabil proiectul regionalist⁵⁰.

Poate mai mult decât în trecut, India se teme de o îngrădire negativă a scopurilor sale de către puterile minore din Asia de Sud. Fila istoriei crâncene cu Pakistanul are prea multe digresiuni primejdioase și prea adânc implantate, pentru a fi considerată un factor revizuit al *super-complexului tripolar asiatic*, pe când relația Indiei cu celelalte state sud-asiatice s-ar putea transforma în moneda convertibilă a unei instituționalizării mult mai bogate a *regionalismului sud-asiatic*.

Transformarea Indiei într-un hegemon fără grave complicații în mediul de securitate regional poate deturna atenția de la conturul generos al prezenței Chinei. Locomotiva dezvoltării *regionalismului în Asia de Sud* nu poate fi decât India: regiunea sud-asiatică este una indo-

centrică, iar evitarea fragmentării trebuie să plece, fără doar și poate, de la o Indie care să facă *regionalismul sud-asiatic* mai puțin fragmentar. Până acum, acest capitol rămâne unul deficitar: „în orice scrutin al cooperării regionale actuale, Asia de Sud este enunțată ca unul dintre cazurile-problemă”⁵¹.

India este singurul actor care poate să mențină țările din Asia de Sud integrate scopurilor regionale. Semnalele venite din partea Indiei pot determina modificări domestice în cadrul statelor mici din Asia de Sud, chiar și prin utilizarea filonului non-formal al *regionalismului sud-asiatic*, precum: întâlnirile premergătoare summiturilor, frecventarea grupurilor de lucru ca mijloc de exprimare a coordonării metodice a ordinii regionale, investirea Secretariatului forumului regional cu atribute congenere unui organism supra-național. India este singurul actant sud-asiatic care ar putea schimba situația „unor relativ puține succese pentru *Asociația Sud-Asiatică de Cooperare Regională*, din momentul înființării acesteia, în 1985”⁵². Cel mai grav neajuns al *regionalismului sud-asiatic* este reprezentat de discontinuitatea evoluției: „focusul ASACR nu se distinge, pe măsură ce multiple activități sunt concepute, în cadrul unor problematice de mari dimensiuni, dar cărora le lipsește implementarea”⁵³.

Dacă puterile minore ale Asiei de Sud vor converge către India, statutul Chinei, precum și apetența de a interacționa cu China, se vor diminua. Abordarea Indiei trebuie să aibă multe puncte de joncțiune, pe măsură ce și problemele cu care se confruntă puterile minore sud-asiatice

⁴⁹ Alyson J.K. Bailes, „Regionalism and security-building”, în: Alyson J. K. Bailes, John Gooneratne, Mavara Inayat, Jamshed Ayaz Khan, Swaran Singh, „Regionalism in South Asian Diplomacy”, *SIPRI Policy Paper*, No. 15, Stockholm International Peace Research Institute, februarie 2007, p. 1.

⁵² Tomislav Delinić, „SAARC – 25 years of Regional Integration in South Asia”, *KAS International Reports* 2/2011.

⁵³ Sushil R. Pandey, „Towards New Regionalism: Challenges and Stimulus for SAARC”, în Tomislav Delinić, Nishchal N. Pandey, „SAARC: Towards Meaningful Cooperation”, Center for South Asian Studies, Konrad Adenauer Stiftung, Kathmandu, Nepal, June, 2012, p. 21.

⁴⁹ Yahya Faizal, „Pakistan, SAARC and ASEAN Relations”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol.26, No.2, August 2004.

⁵⁰ După cum sugerează și Kishore C. Dash, *Regionalism in South Asia – Negotiating cooperation, institutional structures*, Routledge Contemporary South Asia Series, Routledge, New York, 2008.

sunt multiple. India va trebui să încurajeze schimbări în planul domestic al puterilor minore sud-asiatice, care să nu aducă atingere capitalului social pe plan național, clivajelor etnice sau să stingherească actorii politici din anumite state.

Efectele pe plan regional⁵⁴ ale celui de-al doilea scenariu redau o reimpunere a Indiei în dinamica de securitate a Asiei. În acest scenariu, India ar putea să conteze și prin garantarea unei forme de regionalism care să antreneze o echilibrare a mediului regional de securitate din Asia de Sud, în sensul producerii unor norme care să contribuie la un comportament de consecvență din partea actorilor regionali pentru păstrarea acestora. Dacă ne referim la țările Asiei de Est, o expunere mult mai amănunțită a *regionalismului sud-asiatic* ar putea genera mai mult interes și prin prisma căutării unor interacțiuni mai strânse cu India din partea țărilor est-asiatice. Cu siguranță, un rol global progresiv pentru India nu se întrezărește în cadrul acestui scenariu. Cu toate acestea, reclamarea unei influențe mai accentuate în Asia pentru India poate fi o cale de acțiune.

Cea mai la îndemână modalitate prin care acest deziderat se poate îndeplini rămâne exersarea unui *multilateralism intraregional* de către India, luând în considerare faptul că „un aspect important în momentul înființării ASACR a fost acela că, deși regionalismul era iminent dezirabil, bilateralismul domina în continuare cooperarea între țările Asiei de Sud”⁵⁵. Dacă toate drumurile sud-asiatice duc către India, prin excelența geopoliticii, și nu numai, atunci doar India poate contribui la dezmembrarea *supercomplexului asiatic tripolar*, făcând țările sud-asiatice mai rodite, atât prin intermediul *regionalismului sud-asiatic*, cât și prin relațiile de la nivel regional care s-ar putea consolida. Acest lucru ar însemna o posibilă dezangajare a intereselor statelor din Asia de Sud față de structurile de interacțiune cu țările din Asia de Est⁵⁶, precum și creșterea predilecției pentru a colabora regional.

Concluzii

După 2008, prezența chineză s-a consolidat în Asia de Sud. India încearcă, la rândul ei, de mai bine de un deceniu, să fie un furnizor de opțiuni de interacțiune pentru țările est-asiatice, intenție de bun augur, dar nu și de succes, comparabil cu ceea ce reușește China în Asia de Sud. Aceste proiecte sunt instrucțiuni ale unei competiții strategice între India și China, dar, totodată, fixează Asia de Sud și Asia de Est într-un soi de atașament inflexibil, acesta fiind redat de cei mai puternici actori ai celor două subregiuni. Asia de Sud și Asia de Est nu reprezintă singurele ținte de practicare a competiției sino-indiene.

Și Asia Centrală este o porțiune care poartă pecetea acestei dispute, în special datorită resurselor energetice. Comportarea ulterioară a *supercomplexului asiatic tripolar* este întreținută și de imaginea unei Indii vindicate de strategia desconsiderării intereselor puterilor minore din Asia de Sud. Această poziție din trecut a avut consecințe grave asupra caracterului predominant al reprezentării sale regionale.

Una dintre cele mai serioase problematice cu care se confruntă *regionalismul sud-asiatic* este cea a *suveranității imperfecte*: „Unele state – Afganistan, India, Pakistan, Nepal, Bhutan și Bangladesh – exersează suveranitatea imperfectă asupra frontierelor sau asupra unor părți din teritoriul acestora”⁵⁷. Pentru *regionalismul sud-asiatic*, în gradul cel mai înalt de esență interguvernamentală, acest lucru este o opoziție serioasă în raport cu dezvoltarea sa, opoziție care solicită o rezolvare promptă. Posibilitatea descompunerii *supercomplexului asiatic tripolar* devine un fapt, în condițiile în care *regionalismul sud-asiatic* s-ar grupa în jurul *unilateralismului indian*, unilateralism care, astfel, l-ar fortifica, transformând opțiunile de interacțiune cu țările est-asiatice în preferințe secundare pentru țările sud-asiatice.

⁵⁴ Cu referire la cel sud-asiatic.

⁵⁵ Sheel Kant Sharma, „South Asian Regionalism: Prospects and Challenges”, *Indian Foreign Affairs Journal*, Vol.6, No.3, July-September, 2011, pp. 305-314.

⁵⁶ Neînsemnând neapărat un dezinteres concomitent al țărilor est-asiatice pentru țările Asiei de Sud.

⁵⁷ John E. Peters, James Dickens, at. al., *War and Escalation in South Asia*, Rand, Santa Monica, CA, 2005, pp. 19-52.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Global Growth Shows Clear Signs of Slowdown, <http://blogs.ft.com/gavyndavies/2015/10/04/global-growth-shows-clear-signs-of-slowdown/>, accesat la – 4 octombrie 2015.
2. ***, Regional Integration in South Asia, URL: <http://www.worldbank.org/en/region/sar/brief/south-asia-regional-integration>.
3. ***, *La Revue Géopolitique*, www.diploweb.com.
4. BAILES, Alyson J.K., "Regionalism and security-building", în: Alyson J. K. Bailes, John Gooneratne, Mavara Inayat, Jamshed Ayaz Khan, Swaran Singh, "Regionalism in South Asian Diplomacy", SIPRI Policy Paper, No. 15, Stockholm International Peace Research Institute, February 2007.
5. BRUNJES, Emily, LEVINE, Nicholas, PALMER, Miriam, SMITH, Addison, "China's Increased Trade and Investment in Asia (Spoiler Alert: It's The Economy)", Prepared for U.S. Government Office of South Asia Policy, Workshop in International Public Affairs, Robert M. La Follette School of Public Affairs, University of Wisconsin Madison, Spring 2013.
6. BUZAN, Barry, „Asie: unereconfigurare geopolitică”, *Politique étrangère*, vol. 77, no. 2, Été 2012.
7. DASH, Kishore C., *Regionalism in South Asia – Negotiating cooperation, institutional structures*, Routledge Contemporary South Asia Series, Routledge, New York, 2008.
8. BUZAN, Barry, WÆVER, Ole, *Regions and Powers – The Structure of International Security*, Cambridge University Press, New York, 2003.
9. DELINIĆ, Tomislav, „SAARC – 25 years of Regional Integration in South Asia”, KAS International Reports 2/2011.
10. DELINIĆ, Tomislav, PANDEY, Nishchal N., „SAARC: Towards Meaningful Cooperation”, Center for South Asian Studies, Konrad Adenauer Stiftung, Kathmandu, Nepal, June, 2012.
11. ECHINARD, Yann, GUILHOT, Laetitia, „Le «Nouveau Régionalisme» - De quoi Parlons-Nous?”, Note de Travail No. 22/2007, Laboratoire D'Économie de la Production et de L'Intégration Internationale, UMR 5252 CNRS-UPMF, Mai 2007.
12. FAIZAL, Yahya, „Pakistan, SAARC and ASEAN Relations”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol.26, No.2, August 2004.
13. IQBAL, Muhammad Jamshed, „SAARC: Origins, Growth, Potential and Achievements”, *Pak.J.Hist.Cult.*, 2006, 27 (2).
14. SRIDHARAN, Kripa, „Regional Organisations and Conflict Management: Comparing ASEAN and SAARC”, Destin – Development Studies Institute, National University of Singapore, Working Paper 33 – Regional and Global Axes of Conflict, Crisis States Working Paper Series, No.2, ISSN 1749-1800, 2008.
15. PATTANAIK, Smruti S., BISHT, Medha, BOMMAKANTI, Kartik, „Fact Sheet- SAARC: A Journey Through History”, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, 29th of April 2010, URL: <http://www.idsa.in/contactus.html>, accesat la: 31 august 2015.
16. PETERS, John E., DICKENS, James, at.al., *War and Escalation in South Asia*, Rand, Santa Monica, CA, 2005.
17. SHARMA, Sheel Kant, „South Asian Regionalism: Prospects and Challenges”, *Indian Foreign Affairs Journal*, Vol.6, No.3, July-September, 2011.
18. ZAHID, Shahab Ahmed, STUTI, Bhatnagar, „Interstate Conflicts and Regionalism in South Asia: Prospects and Challenges”, *Perceptions*, Spring-Summer, 2008.
19. ZAKARIA, Fareed, *The Post-American World and the Rise of the Rest*, London, Penguin, 2008.
20. ZEHRA, Sabika, „South Asian Regionalism: Energizing Engagements for Overcoming Obstructionism”, Issue Brief, Delhi Policy Group 2015.

Această lucrare a fost realizată cu sprijinul financiar al Programului Național Sectorial Pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat din Fondul Social European, în cadrul proiectului cu numărul POSDRU/159/1.5/S/134650, cu titlul: „**Burse Doctorale și Post-Doctorale Pentru Tineri Cercetători în Domeniile Științelor Politice, Administrative, Comunicării și Sociologiei**”.

COMUNITATEA NAȚIONALĂ DE INFORMAȚII ÎN CONFRUNTAREA INFORMAȚIONALĂ MODERNĂ

*Petrișor BĂDICĂ**

Cunoașterea și aprofundarea riscurilor și amenințărilor specifice mediului de confruntare al secolului XXI vor contribui la înțelegerea și conștientizarea, într-o măsură suficientă, a rolului intelligence-ului modern în proiectarea noilor strategii sectoriale de prevenire și combatere, prin utilizarea resurselor de securitate, de cooperare și a celor specifice parteneriatelor de securitate. La baza acestui demers, identificăm o dinamică accentuată a relațiilor internaționale în cadrul unui Sistem 2.0, bazat pe acțiunea de rețea și susținut de noile tehnologii informaționale, lucru care se traduce în necesitatea asigurării cadrului necesar manifestării unor noi tipuri de solidaritate internațională în managementul crizelor și extinderea proceselor de democratizare.

Abordarea noilor realități geopolitice la nivel național sau în cadru partenerial/ al organismelor de securitate colectivă, prin efort integrat, creează premisele cunoașterii inteligente susținute de tehnologiile informaționale etc., ca rezultat al analizei informațiilor utilizată în scopul de a da sens și valoare sau pentru a evalua implicațiile pentru operațiunile de intelligence, precum și aprofundarea înțelegerii vechilor amenințări clasice și a noilor riscuri sofisticate (cu valențe hibride, asimetrice, complexe, transnaționale). Pe de altă parte, integrarea și utilizarea principiului sinergiei în activitatea comunităților de informații implică o nouă notă de eficiență în

consolidarea mecanismelor și aranjamentelor de prevenire și combatere, accentuând relevanța cunoașterii strategice și importanța deciziei bazate pe intelligence.

***Cuvinte-cheie:** confruntare informațională, comunitate de informații, cunoaștere strategică, geopolitica 2.0, organizație inteligentă, proces infodecizional.*

Introducere

Înțelegerea și generarea tendințelor de evoluție a mediului de conflictualitate specific secolului XXI, într-o modalitate vizionară (ca bază a procesului de definire a *Organizației moderne de intelligence*), nu o putem realiza fără a itera teza utilizării pe scară largă a instrumentelor tehnologiei informației și comunicațiilor globale în confruntarea informațională prezentă și viitoare (generatoare de noi *amenințări emergente sofisticate*), precum și pe cea a abordării, în relație duală, a conceptelor de securitate națională și securitate umană – într-o omniprezentă dezbatere a multilateralismului (privit ca „aranjamente implicând statele”¹ sau „o formă instituțională care coordonează relațiile între trei sau mai multe state în baza principiilor de conduită generalizate”²)

¹ Keohane, R.O., *Multilateralism: An Agenda for Research*, International Journal, 45 (XLV), 1990, p. 732.

² Ruggie, J.G., *Multilateralism Matters: The Theory and Praxis of an Institutional Form*, New York, Columbia

** Petrișor BĂDICĂ este doctorand în domeniul „Informații și Securitate Națională” la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” din București. E-mail: petrisor_35@yahoo.com*

și multipolarității³ ca perspectivă de edificare a societății viitoare. Înțelegerea acestor concepte, precum și a intercondiționărilor dintre acestea, într-o lume globalizată și aflată într-o continuă dinamică geopolitică 2.0 pot asigura cadrul de sincronizare a demersurilor statelor în (re)definirea și consolidarea competitivă a instituțiilor de intelligence, precum și de implicare activă a cetățenilor în edificarea statului modern inteligent, respectiv a instituțiilor sale.

Medierea susținerii aplicării conceptelor *hard power* și *soft power* în sistemul relațiilor internaționale poate contribui la definirea unui model de securitate de tip 3 „D” (apărare, diplomatie și dezvoltare) care îmbină utilizarea instrumentelor economice și diplomatice (utilizarea forței militare în ocazii esențiale) și care se reflectă în alte două noi concepte: „*putere inteligentă*” (*Smart Power*) și „*securitate durabilă*”⁴.

În acest context, cunoașterea strategică și deciziile strategice naționale, bazate pe intelligence, capătă noi valențe și impun noi exigențe instituțiilor cu responsabilități în domeniul securității naționale. Asigurarea unei diversități conceptuale în domeniul

securității se reflectă în strategiile sectoriale ale acesteia, context în care sunt necesare a fi identificate reperele și fundamentele definirii de noi capacități de intelligence moderne (*flexibile, performante, integrate, colaborative și inovative*), ale dezvoltării ulterioare a acestora, precum și a eficienței abordării pro-active a confruntării informaționale, într-o eră a „incertitudinii și probabilității”.

Organizarea de tip rețea a instituției de intelligence și flexibilitatea procedurală/standardizată a strategiilor și politicilor în domeniu (*legalitate, funcționalitate, managementul activității de realizare a securității naționale, exercitarea rolurilor și competențelor de autoritate națională, politicile comune de planificare integrată* etc.), se răsfrânge asupra competitivității și eficienței operaționale a entităților informative componente și valorifică multitudinea de „-INT-uri” în activitățile curente, favorizate și potențate de evoluția tehnologică accentuată și de implementarea noilor tehnologii în domeniu.

Ipoteza demersului nostru este că instituția de intelligence a începutului de secol XXI se identifică și se definește ca o construcție integrată și colaborativă de intelligence, un actor colectiv inteligent al societății actuale și a celei viitoare, organizată pe fundamentele sistemice ale organizației bazată pe cunoaștere și ale cărei principii de funcționalitate țin de *inovare* – creare de cunoștințe noi, *învățare* – asimilare de cunoștințe noi și *interactivitate partenerială referitoare la cunoaștere*.

Așadar, miza principală a decidenților naționali în noul mediu de conflictualitate o reprezintă definirea unui proiect de intelligence bazat pe principiile integrării, colaborării și inovării, într-un context al aprofundării conceptelor de securitate modernă și al abordării integrate a resurselor de insecuritate actuale. Existența și funcționarea eficientă a unei comunități de informații moderne reprezintă o condiție imperativă pentru furnizarea informațiilor precise, integrate și deconflictualizate necesare adoptării deciziei strategice și susținerii obiectivelor de securitate națională.

University Press, 1993, p. 11.

³ Potrivit Bogdan Prisecaru, „Smart Intelligence in an Interpolar Age of Incertitude”, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 27, 2014, p.336, vizibilitatea lumii actuale este „...de rețea și lume multipolară împletite. Statele rămân principalii promotori ai relațiilor internaționale, iar trecerea la multipolaritate se traduce, în primul rând, prin redistribuirea puterii la nivel global, cu reguli și actori bine organizați, precum și prin implicațiile pe care le generează, între care amintim: diversificarea organizațiilor multilaterale, a organizării și lucrului în rețea a acestora, precum și creșterea/dinamizarea relațiilor politice transnaționale; definirea unor roluri importante a actorilor non-statali de nivel regional, și posibila translatare de la „...o lume a statelor la o lume a regiunilor”; dinamizarea relațiilor dintre nivelurile de guvernare și creșterea interconectivității între domeniile politice sectoriale ale societății.

⁴ Conceptul de „securitate durabilă”, dezvoltat în SUA, presupune o abordare multidisciplinară și depășirea cadrului tradițional conceptual al „securității naționale” prin trei piloni fundamentali: *securitatea națională* – tradusă prin abilitatea de proteja și apăra SUA; *securitatea umană* – axată pe asigurarea bunăstării și protecției persoanei; *securitate colectivă* – concentrată pe interesele comune globale.

1. Confruntarea informațională – riscuri și amenințări sofisticate

Înțelegerea și aprofundarea rolului viitor al Comunității Naționale de Informații (CNI) în noul context de conflictualitate modernă – dominat de confruntarea informațională impune clarificarea și fundamentarea unor repere conceptuale aflate în strânsă interdependență și ale căror conotații, într-o formă ulterioară, justifică nevoia de o nouă viziune în intelligence – bazată pe sinergia capacităților noilor componente organizaționale, utilizarea pe scară largă a noilor tehnologii, precum și valorificarea progresului tehnologic pe toate palierele de cunoaștere, într-o paradigmă care valorizează din ce în ce mai pregnant respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

1.1. Două abordări conceptuale asigură consistența demersului de cercetare și explicitează implicațiile confruntării informaționale în mediul operațional modern:

a) *Amenințările și riscurile sofisticate* - reprezintă un mix de amenințări și riscuri cu implicații și resurse de potențialitate diverse, dificil de identificat, provenind din medii diferite, cu ținte, scopuri și consecințe dificil de prognozat. Acest tip de amenințări reprezintă, de asemenea, modelul de tranziție de la riscurile de generație 1.0 (*clasice, simetrice*) la cele de generație 2.0 - constituite de resursele de conflictualitate bazate pe acțiunea de rețea și valorizarea tehnologiilor informaționale moderne ale căror caracteristici țin de gradul ridicat de interconectare și de interdependență, dinamica și nelinearitatea în incidență, fără constrângeri sau reguli de angajare, greu de cuantificat și prognozat, susținute de diferite categorii umane și operaționalizate prin utilizarea în spațiul de confruntare, în grade diferite de angajare, a tehnologiilor informaționale și de comunicații moderne.

Consistența conceptului se reflectă pe parcursul cercetării în caracterul de specificitate al amenințărilor de securitate prezentate și abordate cuprinzător, în contextul dinamizării acestora și a creșterii gradului de pericol

determinat de utilizarea pe scară largă a noilor tehnologii informaționale și de comunicații sau a altor vectori specifici societății înalt tehnologizate. Așadar, gradul de sofisticare a amenințării este legat, indisolubil, de utilizarea accelerată a tehnologiilor moderne în domeniile de interes pentru securitatea națională și de accesul nelimitat al actorilor implicați în valorizarea potențialităților acestora.

b) *Confruntarea informațională* – este o formă de conflictualitate specifică societății cunoașterii din perspectiva preponderenței acțiunilor derulate în planul influențării/limitării deciziei adversarului și al utilizării informației ca resursă de putere, reprezentând, conceptual, esența „războiului viitorului”. O provocare modernă poate fi cercetarea simetriei/asocierii fundamentelor confruntării informaționale cu cele ale conceptului de „război de generația a IV-a” – o confruntare care folosește sisteme informaționale, acțiunile pe Internet și mediul cibernetic. Abordată într-o formă simplificată, potrivit prof. Onișor Constantin⁵, reprezintă *forma cea mai elevată care trebuie să înlocuiască conceptul de activitate de informații, înscriindu-se în sfera violenței disimulate*, asigurând prin combinarea agresiunilor clasice/asimetrice/hibride cu cele economice, culturale, psihologice, mediatice, religioase, informatice, simbolice, imagologice sau de altă natură operaționalizarea propriilor decizii bazate pe intelligence și îndeplinirea obiectivelor strategice urmărite, inclusiv impunerea unui model de comportament sau a unui nou sistem de valori. Asimetria și profunzimea acestui tip de confruntare ducă la limite extreme, prin toate mijloacele posibile și în urma unor strategii eficiente cost-beneficii, conduce la ideea că, funcție de context și de obiectivele urmărite, spațiului și dimensiunilor tradiționale de confruntare, li se asociază *n-dimensiuni*, imposibil de cuprins, de cunoscut, de înțeles și de gestionat, cu influențe și implicații directe asupra societății civile și opiniei publice internaționale.

Din perspectivă personală, confruntarea

⁵ Constantin Onișor, Mihail Bălan, Cristian Prună, *Intelligence și management strategic modern*, București, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, 2015, pp. 55-57.

informațională va purta amprenta societății viitorului în care tehnologia informației și inteligența vor deveni dominante – ca resurse de putere, iar caracteristicile acestora țin de *temporalitate, spațialitate, forțe, mijloace și proceduri angajate, de management, de colaborare, de resurse, de feed-back și de valorificare a „lecțiilor învățate”*.

1.2. Confruntarea informațională – noi provocări pentru intelligence

Asigurarea cunoașterii trendurilor în domeniul dezvoltării tehnologiei informației va depăși nivelul de analiză individual și va fi validată la nivelul organizațiilor de intelligence, pe coordonatele operaționalizării unor capacități bazate pe rețea⁶, asigurate și pregătite adecvat, apte să exploateze sinergiile organizaționale în cadrul noilor capacități operaționale reformate, interoperabile, și să abordeze performant, bazat pe efecte, confruntările informaționale viitoare.

Asigurate cu tehnologie performantă și susținute de un sistem logistic integrat, organizațiile de intelligence vor face față provocărilor confruntării informaționale viitoare în vederea obținerii succesului⁷, prin utilizarea unor capacități flexibile și adaptabile organizațional, cu sprijinul beneficiarilor legali, autorităților și actorilor societății civile.

Într-o perspectivă apropiată, confruntarea

⁶ Rețeaua – în operațiunile de intelligence, creează mediul pentru partajarea informațiilor și este definită de următoarele caracteristici: reprezintă o rețea a rețelelor, care depășește sfera instituțiilor de securitate, naționale și internaționale; scalabilitate; lărgime de bandă suficientă pentru a satisface nevoile operaționale în tot spectrul de misiuni; o bună capacitate de desfășurare, de reconfigurare rapidă și de sprijin prin avertizare oportună; securitate și fiabilitate.

⁷ Potrivit Cristea Dumitru, „Conceptia NATO privind superioritatea informațională și capacitățile bazate pe rețea”, în *Gândirea Militară Românească* nr. 1/2005, București, p. 21, capacitățile necesare succesului includ: perfecționarea serviciilor de informații, partajarea corectă a informațiilor, precum și dezvoltarea capacității predictive și a celei de reacție; perfecționarea capacității forțelor de a coordona și de a coopera, la toate nivelurile, cu autorități, altele decât cele militare; capacitatea forțelor de a conduce operații altele decât războiul, inclusiv operații postconflict.

informațională va fi centrată pe operațiuni bazate pe efecte și desfășurată la toate nivelurile de conducere, sens în care abordarea transformățională a comunității de informații trebuie privită din trei perspective: *superioritatea decizională; coerența efectelor; sprijin și desfășurare integrată a operațiunilor de intelligence*.

Provocările de securitate în societatea contemporană includ o diversitate de problematici, de o complexitate și interconținere fără precedent, evidențiind un spațiu de confruntare informațională sofisticat ce implică⁸:

- *mișcări politice și convulsii sociale* – dinamizate și amplificate prin utilizarea sistemelor moderne de informații și comunicații și a instrumentelor social-media;

- *dezechilibre economice și sociale* accentuate prin fenomenele de imigrare/emigrare și a schimbărilor demografice masive;

- *amplificarea corupției în mediile decizionale* pe fondul concentrării gradului de influență al rețelelor transnaționale implicate în fraude financiare și spălarea de bani, contrabandă, comercializare ilegală de arme, medicamente sau persoane;

- *exploatarea breșelor de securitate* în rețelele globale sau naționale de comunicații în vederea derulării acțiunilor ilicite și a spionajului electronic;

- *influențe și reacții controversate* privind conflictele cu fundament laic/etnic sau sectar;

- *convulsii cu potențial crescut* de degenerare în conflicte interne cauzate de eșecul politicilor publice, fenomenele economice regresive sau acțiunile în forță ale autorităților.

În contextul acestor abordări, conflictualitatea viitoare, hibridă, neliniară și inconstantă, specifică mediului strategic global conduce la manifestarea amenințărilor omniprezente și emergente asupra cărora instituțiile de intelligence își definesc prioritățile și obiectivele, își concentrează

⁸ INSA - Intelligence and National Security Alliance, *Expectations of Intelligence in the Information Age, Rebalance Task Force*, p. 4, disponibil pe adresa <http://cryptome.org/2014/11/insa-ei-ia.pdf>, accesat în data de 28.08.2015.

resursele și deciziile operaționale, pe un fond de schimbare de mentalitate a potențialilor adversari și a utilizării unei game din ce în ce mai variate și înalt performante de tehnici asimetrice. Paradigma confruntării informaționale presupune translatarea provocărilor viitorului într-un mediu operațional ce impune o înaltă agilitate instituțională.

Pe aceste considerente, într-o abordare globală, considerăm că perspectiva activității de intelligence se va concentra pe gestionarea unor direcții de conflictualitate informațională, între care amintim:

- *amenințarea cibernetică* - definită prin prisma atacurilor cibernetice și spionajului cibernetic, este axată pe sustragerea de informații sensibile și de know-how din domeniile strategice ale statului și actorilor privați, abordând aici și problematica hacktivismului materializat în „rețeaua de atacuri de natură propagandistică sau demonstrativă – baza virtuală a campaniilor de luptă și a inițierii promovării pe segmentul antagonist”⁹. Utilizarea tehnologiilor informaționale favorizează obținerea de avantaje economice și militare substanțiale, induce suficiente elemente de instabilitate, amplifică concurența pentru controlul spațiului digital și induce noi tipuri de amenințări;

- *terorismul transnațional* – prin apariția unui terorism de tip nou de inspirație islamistă radicală¹⁰, s-a realizat în contextul preluării unor instrumente specifice globalizării care i-au asigurat succesul, al armonizării preocupărilor personale ale indivizilor cu marile perspective transnaționale, vădind o predilecție către rețelele interindividuale, recurgerea la mijloace media și instrumente social-media, precum și la mediatizarea acțiunilor și capacităților

⁹ *** Raport privind politica informațiilor de securitate a Republicii Italiene, 2013.

¹⁰ Ideologia terorismului islamist se inspiră din salafism, prezentat ca alternativă la globalizare și care propune întoarcerea la practicile califatului inițial, bazat pe interpretarea puritană a Coranului. Acest „război al civilizațiilor” este asociat, în primă fază, „jihadului” – deformând elementul central al religiei musulmane, urmând o a doua fază, a rupturii între Occident și musulmani, inclusiv prin atacarea locurilor în care aceștia conviețuiesc.

de evoluție. Perspectivele de pericol sunt amplificate astăzi de procesele de migrație către statele europene a unor posibili actori ai mișcărilor jihadiste din Orientul Mijlociu;

- *proliferarea armelor de distrugere în masă (ADM)* – prin preocupările statelor-națiune de a dezvolta, a obține și a prolifera ADM sau materiale și tehnologii ce pot contribui la consolidarea programelor nucleare deja existente, context în care interferează cu intelligence-ul modern din perspectiva eforturilor de cunoaștere și prevenire, îi sunt alocate bugete de timp reduse și cerințe extinse legate de utilizare, tehnologie și expertiză, precum și din perspectiva monitorizării informațiilor menite să identifice rețelele de procurare a acestor arme, circuitelor de finanțare și comerțului cu produse duale către regimuri nedemocratice sau care nu pot furniza suficiente garanții, inclusiv a evaluării permanente a elementelor cuprinse în dosarele internaționale, precum Iranul și Coreea de Nord;

- *contraspionajul* – pe fondul integrării și utilizării agresive de metode și tehnologii care pun la încercare capacitatea autorității statului și a sectorului privat de a proteja securitatea națională, sistemele informaționale și infrastructura critică națională, cu acțiuni în spațiul cibernetic sau amenințări din interior. Contraspionajul trebuie să răspundă agresivității unor actori statali în scopul protejării intereselor economice, științifice și industriale, a proprietății intelectuale și a know-how-ului tehnologic – parte a inteligenței naționale, menținerii competitivității și identificării sectoarelor strategice;

- *apărarea ordinii și valorilor constituționale* – va fi provocată de evoluția tehnologică prin influențarea proceselor de conducere și coordonare în planul dezvoltării societale, alterarea deciziilor autorităților publice și limitarea/îngrădirea accesului cetățenilor la serviciile publice. Securitatea cetățeanului, limitarea actelor de prozeletism pe fond religios sau extremist, precum și apărarea libertăților constituționale împotriva riscurilor generate de utilizarea ilegală a tehnologiei pentru interceptarea comunicațiilor și violarea spațiului vieții private, trebuie să fie atent evaluate și

gestionate de serviciile de informații;

- *criminalitatea organizată transfrontalieră* – a cărei efecte emergente se datorează creșterii economiei globale și dezvoltării fără precedent a tehnologiei informației, acționează pentru extinderea influenței și puterii organizațiilor, erodând și degradând mediul strategic și amenințând viziunea asupra societății stabile și dezirabile. Domeniile de interferență ale crimei organizate vizate (*zona comercial – vamală, zona financiar-bancară, zona economică și socială*) interferează adesea cu obiectivele grupărilor teroriste internaționale;

- *dimensiunile asimetrice ale confruntării informaționale*, obiective ale comunității de informații – reliefând evenimente cu impact major, ce pot induce amenințări, precum criza economică, statele instabile și zonele necontrolate, schimbările climatice și concurența în domeniul energetic, amenințările hibride, schimbările tehnologice, pandemiile etc.

Pe aceste considerente și preocupări, modernizarea și consolidarea comunităților de informații se impun cu celeritate, în scopul fundamentării adecvate a deciziilor de securitate națională bazate pe intelligence privind cunoașterea și contracararea riscurilor și amenințărilor sofisticate ale societății actuale și, deopotrivă, pentru promovarea și susținerea intereselor naționale.

2. CNI în paradigma de securitate a secolului XXI

Societatea viitorului reclamă edificarea Comunității de Informații, integrată și colaborativă, organizație de înaltă fiabilitate care valorifică superior inteligența organizațională și managementul cunoașterii, introduce o revoluție culturală în intelligence și exploatează eficient strategiile inteligente (smart strategies) sectoriale specifice asigurării securității naționale. O abordare integrată a evoluțiilor geopolitice actuale și a celor specifice intelligence-ului modern se impune cu celeritate.

Acționând într-un mediu competitiv în care informația este resursă de putere, iar câștigarea

confruntării informaționale prin operațiuni în rețea, opțiunea sa fundamentală, CNI se edifică drept *Organizație inteligentă de intelligence* și se raportează permanent la politica comunității sociale pe care o apără și o promovează.

2.1. Repere generale privind adaptarea sinergică la procesele informaționale moderne

Abordând triada conceptuală sinergie, management și tehnologia informației – ca paradigmă în sistemele informaționale, CNI se integrează în caracteristicile organizației inteligente, iar adoptarea strategiilor de succes se bazează pe valorificarea sinergiilor create și valorificate din practica curentă și a celor asociate utilizării noilor tehnologii prin:

- coordonarea programelor sectoriale;
- integrarea pe verticală – cu efecte în planul utilizării eficiente a capacităților organizaționale și a know-how-ului tehnologic;
- diseminarea cunoașterii și valorificarea noilor cunoștințe;
- planificarea și programarea resurselor tangibile;
- dezvoltarea sectorială și intersectorială.

Pornind de la provocarea titlului subcapitolului, putem spune că, în societatea modernă contemporană, spațiul și proliferarea tehnologiei informației devin factori critici și conferă confruntării informaționale noi caracteristici.

Din această perspectivă, puterea competitivă a organizației moderne este determinată de:

- implementarea tehnologiei informației și utilizarea capacităților organizaționale în procesele de acces la informații relevante, fiabile și în timp oportun, obținute *ad-hoc* și din diferite surse, necesare fundamentării deciziilor strategice bazate pe informații/intelligence;
- generarea cunoașterii aprofundate a perspectivelor de evoluție organizațională prin selecționarea și exploatarea datelor competitive, precum și analiza tendințelor mediului operațional;
- flexibilitatea organizațională și disponibilitatea pentru reforme structurale oportune;

- valorizarea cunoașterii și predispoziția pentru investiții în oameni și în sisteme informaționale moderne care facilitează obținerea avantajului competitiv;

- gradul de sinergie organizațională obținut prin implementarea și diversificarea bunelor practici și prin calitatea interacțiunilor între indivizi și grupuri, într-o etapă de îmbunătățire a economiei informației, evitării eșecului și a deconflictualizării acesteia;

- implementarea sistemelor moderne de management bazate pe cunoaștere/intelligence în măsură să asigure răspunsuri rapide, decisive și precise, capacități de reacție și de reziliență adecvate, într-un mediu informațional neprietenos și complex, caracterizat de presiuni și constrângeri multiple;

- dezvoltarea abordărilor de tip „cloud”, inspirate din programele dezvoltate de mari companii, precum „Amazon”, „Google” și „Facebook”, precum și a sistemelor de analiză din surse deschise („Hadoop”, „Facebook”, „LinkedIn” și „Twitter”).

La acestea se adaugă apetitul pentru integrarea competitivă a Comunității în mediul operațional actual, prin redefinirea colaborării ca oportunitate de valorizare a potențialului organizațional comun (pe fondul virtualizării acestuia și exploatarea sinergiilor în atingerea obiectivelor strategice), precum și a predispoziției pentru exploatarea sinergiilor intersectoriale și a ideii interdependențelor în sistemele de informații ca transformare cuantică de mentalitate în care autoritatea de conducere, reprezentând nivelul vertical, se întrepătrunde cu acțiunile comune derulate cu partenerii implicați în realizarea scopurilor stabilite, proces în care un rol fundamental revine factorului uman. Acest lucru presupune dependența reciprocă de acces la capacitățile fiecărui partener în scopul îndeplinirii sarcinilor ce le revin. Efortul comun conduce la efecte prin care se constată îmbunătățirea eficienței acțiunilor și compensarea vulnerabilităților identificate în sistemele implicate, la limita sau în jurul acestora, care pot afecta îndeplinirea scopurilor propuse.

Pe acest fond, importanța și relevanța cunoașterii actuale, respectiv înțelegerea fenomenelor caracteristice societății cunoașterii se

bazează pe disponibilitatea accesării unui volum imens de informații publice specifice tuturor domeniilor științelor, tehnologiilor și activităților sociale, competitivitatea fiind asigurată de perspectiva stabilirii diferențelor și relațiilor între sursele de informare și tipul de metodă utilizat pentru generarea unui nou tip de cunoaștere care se raportează la securitatea națională sau la activitatea de intelligence. Apare, astfel, un nou mod de gândire: *gândirea în rețea*.

2.2. (Re)definirea CNI

Edificarea unui proiect modern de intelligence, adaptat realităților societății actuale, ale cărui premise sunt generate de contextul strategic prezent și care trebuie să răspundă provocărilor viitoare și obiectivelor unui nou tip de confruntare informațională reprezintă un demers asumat la nivel național, care răspunde inteligent priorităților naționale în materie de securitate, exigențelor constituționale, legilor aplicabile și prerogativelor de control/supraveghere din partea instituțiilor democratice abilitate și a societății civile.

În previziunile noastre, CNI reprezintă o organizație de intelligence de înaltă fiabilitate, competitivă pe dimensiunile avertizării și previziunii strategice și al susținerii prin intelligence a operațiunilor curente, dinamică, flexibilă și adaptabilă permanent transformărilor mediului de securitate și provocărilor viitoare ale acestuia, integrată și colaborativă, modernă prin procesele de management strategic și operațional derulate, deschisă proceselor de cooperare pentru securitate. Asigurarea performanței organizaționale este generată de valorificarea sinergiilor organizatorice și operaționale în context și parametri de eficiență/eficacitate, precum și de respectarea rigorilor constituționale/legilor naționale și normelor internaționale privind respectarea drepturilor și libertăților cetățenești.

Progresul conceptual și organizațional așază pe noi dimensiuni rolul resursei umane și competențele acesteia în cadrul unor structuri integrate și descentralizate, asumarea lucrului integrat civil – militar, partajarea și schimbul de informații, modalitatea de a asuma riscuri și a angaja inițiative, capacitatea de adaptare la situații noi.

Pe fondul confruntării informaționale actuale, procesele de reformă vin în contextul necesității coagulării eficiente a intelligence-ului național ce determină o remodelare a misiunilor, obiectivelor și capacităților de intelligence, precum și o dinamizare conceptuală a relațiilor cu factorii decidenți naționali într-o nouă paradigmă și într-un nou registru conceptual. În acest context, abordarea pro-activă a provocărilor dinamice din mediul de securitate impune crearea unor capacități de fuziune a intelligence-ului, precum și dezvoltarea de sisteme de tip rețea (*network – centric*), precum și emiterea de Viziune strategică, cu cerințe și așteptări adaptate tendințelor de evoluție ale securității naționale și internaționale, bazate pe noi concepte operaționale care favorizează cunoașterea, între care amintim: *Intelligence 2.0, etica și responsabilitatea publică a intelligence-ului, redefinirea educației sau tranziția la societatea 3.0, influența new – media* în actualul mediu de interconectivitate, intelligence public pentru guvernanta publică, *cultura de intelligence* etc.

Așadar, Comunitatea de informații – organizație de intelligence – reprezintă un profil strategic vizând asigurarea stării de securitate și promovarea intereselor naționale, care se definește ca rezultat al proceselor de transformare și adaptare organizațională la dinamica mediului de securitate, pe fondul integrării înaltei tehnologii (*high-tech*) și al rezultatelor revoluției tehnologiei informației, precum și al predominanței rețelei în proiecția modului de planificare și executare a operațiunilor de intelligence (proiecte de securitate, operațiuni informative). Dintr-o perspectivă primară, CNI integrează structurile informative ale statului democratic, în condițiile legislației speciale, cu funcția strategică de a gestiona în mod unitar, coerent și în condițiile unor procese de cooperare/colaborare bazate pe încredere, informațiile de securitate pentru interesele și obiectivele vitale ale existenței și funcționalității acestuia.

Ca reprezentare a imaginii interne organizației și a aspirațiilor managementului strategic al acesteia, *viziunea strategică* a CNI reprezintă cadrul conceptual de evoluție, prognozată, ideală, a CNI pe termen mediu și lung, într-o paradigmă în care explicitează oficialilor guvernamentali

evoluția scenariului de securitate, cu diferitele sale implicații, iar partenerilor de rețea, că intelligence-ul depășește cadrul funcțional intern al CNI și că realizarea stării de securitate națională presupune un efort conjugat, colectiv. Adaptarea la mediul operațional al secolului XXI impune o aliniere conceptuală, metodologică, strategică și a nevoilor de informare.

Miza constituirii CNI o reprezintă capacitatea conducerii strategice a acesteia de a anticipa mediul în care operează și de a obține de avantaje competitive prin angajamente de rețea. Perspectiva operațională și funcțională a CNI se traduce prin adoptarea și implementarea la nivel organizațional a unui macro-management tip proiect de securitate.

Din această perspectivă, CNI își definește un nou profil de intelligence care promovează deschiderea, eficiența, flexibilitatea decizională și integrarea capacităților pentru realizarea obiectivelor de securitate națională în raport cu evoluția scenariilor de risc, inclusiv prin identificarea unor noi forme de amenințare și la sistematizarea factorilor de risc tradiționali.

2.3. Misiunea strategică a CNI

Misiunea strategică a CNI reprezintă obținerea avantajului decizional, tradusă prin asigurarea serviciilor de securitate – ce este Organizația și ce vrea să facă pentru societate.

Din perspectivă teoretică, obținerea avantajului decizional presupune abilitatea CNI de a elabora și pune la dispoziția decidenților produse informaționale necesare reducerii gradului de incertitudine și risc, respectiv de a facilita adoptarea deciziei în vederea obținerii unui avantaj real și măsurabil în raport cu un competitor aflat în afara sferei sale de control. Acesta reflectă realizarea unei stări optime de securitate și stabilitate în urma abordării interdimensionale a acesteia și este rezultatul câștigării confruntării informaționale – pe fondul utilizării unor capacități multidimensionale destinate obținerii superiorității informaționale. Adaptarea organizațională și doctrinară, formarea și experiența, precum și relevanța mecanismelor de comandă și control constituie fundamente strategice în îndeplinirea misiunilor Organizației.

2.4. CNI – „furnizor de cunoaștere”

În contextul proiecțiilor prezentate, putem spune că devine imperativ, astăzi, pentru CNI, să genereze transformarea culturii serviciilor de informații dintr-una a secretului într-una participativă, iar a dimensiunii securității de la apanajul unor instituții ale statului într-un bun comun. Abordarea de rețea a activității CNI presupune adoptarea conceptelor și expunerea la noile tehnologii informaționale care, în condițiile societății actuale și a celei viitoare, determină modificări ale mentalităților, practicilor și proceselor privind informația și rolul acesteia în dinamica activităților desfășurate, precum și adaptarea, în manieră holistică, a dimensiunilor cheie ale organizației aflate în interdependență deplină. Asigurarea unui plan de progres în procesul de definire/transformare organizațională se impune cu necesitate, impunând timp și efort, context în care este necesar să înțelegem valoarea acestuia în scopul identificării pașilor de urmat și a optimului obținut pe parcurs.

Responsabilitatea îndeplinirii misiunilor revine conducerii și componentelor CNI, uzitând de cele mai bune capacități, în cele mai bune condiții de performanță, precum și de compatibilitatea cu responsabilitățile legilor aplicabile privind drepturile și libertățile cetățenești. Eficacitatea acțiunilor angajate implică puterea disponibilă a CNI în toate circumstanțele, capacitatea autonomă de apreciere a situațiilor și o completă independență de decizie și acțiune.

Concluzii

În consecință, în confruntarea informațională viitoare, CNI va asigura îndeplinirea obiectivelor și priorităților naționale în materie de securitate, în conformitate cu Constituția și legile aplicabile, inclusiv din perspectiva exigențelor în materie de supraveghere și control, într-un cadru strategic integrat care ghidează procesele de planificare, programare, bugetare și evaluare integrată a activității de intelligence.

Pentru abordarea integrată activității de intelligence, la nivelul CNI sunt necesare

clarificări privind definirea și operaționalizarea unor categorii de obiective menite să asigure îndeplinirea scopurilor strategice ale Organizației, precum și reasezări conceptuale referitoare la:

- compatibilizarea conceptuală și acțională a Organizației cu structurile de informații și securitate din spațiul alianței de securitate din care statul modern face parte;

- delimitarea clară a competențelor structurilor componente ale CNI (*misiuni, manageri de programe și funcții*), eliminarea suprapunerilor și paralelismelor structurale și operaționale;

- definirea competențelor operaționale și standardizarea analitică, tehnică/tehnologică, procedurală și acțională;

- creșterea gradului de interoperabilitate internă în domeniul intelligence-ului și eliminarea concurenței neproductive între structurile comunității;

- inițierea și operaționalizarea de parteneriate public-privat pe proiecte de securitate, în interesul și beneficiul structurilor informative membre a comunității;

- instituționalizarea proceselor de evaluare organizațională, de recompensare a performanței, îmbunătățire a proceselor de comunicare internă, cu beneficiarii legali și de cooperare.

În încheiere, dorim să precizăm că ideea fundamentală a acestei prezentări analitice o constituie necesitatea obținerii unor progrese semnificative pe palierele integrării, coordonării, cooperării și schimbului de informații inter-servicii de informații, precum și nevoia fundamentală de consolidare instituțională care să conducă la o mai bună integrare a componentelor vitale ale organizației.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. ***, Joint Vision 2020, *America's Military: Preparing for Tomorrow*, disponibilă pe site-ul <http://mattcegelske.com/joint-vision-2020-americas-military-preparing-for-tomorrow-strategy>

2. ***, *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 – 2019. O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015.
 3. ***, *Viziunea 2011 – 2015 „SRI în era informațională”*, București, 2011.
 4. ***, *Viziunea 2015 a SUA - o organizație globală și integrată de intelligence*, trad., București, 2008.
 5. BORISLAV Jošanov, *Web 2.0 and GIS: between synergy effects and oxymoron*, *Management Information Systems*, Vol. 6, No. 1, Higher Business School of Applied Sciences, Novi Sad, 2011, Serbia.
 6. BORISLAV, Jošanov, *Web 2.0 and GIS: between synergy effects and oxymoron*, *Management Information Systems*, Vol. 6, No. 1, Higher Business School of Applied Sciences, Novi Sad, 2011, Serbia.
 7. *Intelligence and National Security Alliance – Expectations of Intelligence in the Information Age*, Rebalance Task Force, oct.2012.
 8. *Intelligence and National Security Alliance - Intelligence Community Information Technology Enterprise (IC ITE) Task Force*, feb.2013.
 9. KORKISCH, Friedrich W., *NATO Gets Better Intelligence, New Challenges Require New Answers to Satisfy Intelligence Needs for Headquarters and Deployed/Employed Forces*, Centrul de Studii Strategice și de Apărare, Viena, 2010.
 10. LANGENHOVE, Van, *The EU as a global actor in a multipolar world and multilateral 2.0 environment*, Royal Intitute for International Relations, Academia Press, Brussels, 2010, Belgium
 11. ONIȘOR, Constantin; BĂLAN, Mihail; PRUNĂ, Cristian, *Intelligence și management strategic modern*, Ed. Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2012.
- Această lucrare este elaborată și publicată sub auspiciile Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română ca parte din proiectul cofinanțat de Uniunea Europeană prin **Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 în cadrul proiectului Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale Cod Proiect POSDRU/159/1.5/S/141086.**

ECONOMIA, PARTE INTEGRANTĂ A SECURITĂȚII NAȚIONALE

*Dr. Irina TĂȚARU**

Opiniile exprimate în lucrarea de față au în vedere aspecte economice și sociale importante privind securitatea națională, evidențiind unele evoluții recente generate de vulnerabilități și cauze ce subminează și/sau afectează securitatea și stabilitatea statului național.

Desele schimbări ale situației politice, economice și militare petrecute în ultimii ani, ne arată o ușoară încordare a relațiilor internaționale, precum și o creștere masivă a decalajelor economice între state și regiuni, care, ulterior, degenerază în crize economice severe. Demersul nostru științific se concentrează pe analiza economiei, ca parte integrantă a securității naționale și a mediului înconjurător, ca pilon de stabilitate națională și internațională.

Cuvinte-cheie: securitate economie, mediu înconjurător, dezvoltare durabilă.

Introducere

Securitatea națională poate fi realizată doar pe un suport economic foarte bine definit, care are suficiente premise materiale, financiare, științifice, umane s.a. „A discuta despre securitatea națională sau a o proiecta fără a avea în vedere componenta economică a acesteia este ca și cum ai ridica un castel de nisip în apropierea valurilor maritime”¹. Așadar, securitatea economică reprezintă o

¹ Marin Dumitru, *Componenta economică a securității*, Editura UNAP, București, 2004, p. 25.

componentă esențială a securității naționale, vizibilă fiind mai ales când starea economiei poate fi descrisă pe baza unor caracteristici precum: echilibru, legalitate și dezvoltare durabilă. Cei mai importanți factori de risc ce vizează securitatea unui stat au în prim-plan aspecte de natură economică: riscuri ce privesc aprovizionarea cu materii prime, inexistența unor piețe de desfacere sau a unor fonduri necesare pentru investiții, degradarea mediului înconjurător, lipsa de fiabilitate a centralelor nucleare, restricționarea accesului la resursele naturale ș.a.m.d.

Economia pune în operă un concept politic, dezvoltând, pe baza unor strategii elaborate, o politică economică și financiară eficientă și rațională. Totodată, interesele economice și cele financiare reprezintă un suport solid al politicii unui stat. Iar de modul în care se îmbină aceste interese cu responsabilitățile sale militare, sociale, ecologice și culturale depinde însăși calitatea unei politici economice și financiare, capabile să elaboreze decizii favorabile care să conducă la înregistrarea unor evoluții pozitive în domeniul securității economice.

Realizarea securității și a apărării naționale depinde în mod covârșitor de resursele economice de care țara respectivă dispune la un moment dat, cu atât mai mult în condițiile globalizării, când puterea economică este cea mai importantă în desemnarea rolului unei națiuni în plan regional și mondial.

** Dr. Irina TĂȚARU este expert în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București și postdoctorand în proiectul „Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească”. E-mail: tataru.irina@unap.ro*

1. Economia, componentă de bază a securității naționale

În ultimele decenii, asistăm la o nouă ierarhizare a domeniilor securității, în prim plan făcându-și simțite prezența componentele economică, ecologică, politică și, mai apoi, cea militară. Lupta pentru resurse s-a acutizat, iar domeniul economic a devenit un veritabil loc de confruntare în vederea atingerii obiectivelor strategice și politice ale securității statelor. Cu alte cuvinte, pierderea luptei economice s-ar traduce într-o pierdere însemnată de capital politic, acest aspect echivalând cu o înfrângere mult mai grea decât cea militară.

De asemenea, calitatea creșterii economice (a cărei sursă determinantă este reprezentată de consum) are un rol major în dezvoltarea economică. Ce presupune însă îmbunătățirea calității creșterii economice? În primul rând, dezvoltarea industriei și a agriculturii. În România, rata de creștere în industrie, în special a celei prelucrătoare, s-a redus. Restructurarea economiei decurge lent, iar producătorii autohtoni nu pot face față cererii în continuă creștere. În consecință, peste 82% din creșterea cererii interne este satisfăcută cu mărfuri importate². Cererea se mărește datorită faptului că tot mai mulți bani sunt trimiși acasă de către cetățenii noștri de peste hotare, dar și datorită creșterii veniturilor interne. Exporturile sunt descurajate de o sumedenie de factori, iar competitivitatea producției autohtone este în continuă scădere datorită, în principal, creșterii prețurilor la resursele energetice. Pe cale de consecință, mărfurile devin tot mai scumpe, producătorii cheltuind mai mult pentru energia electrică, gaze și alte materii prime. Atât pe piața europeană, cât și pe cea internă, produsele noastre nu pot concura cu cele străine, în condițiile în care producătorilor străini li se acordă subvenții și alte scutiri de taxe de către guvernele țărilor în care aceștia își desfășoară activitatea. Totodată, normele sanitare și fitosanitare la export în țările Uniunii Europene sunt foarte stricte.

² Combaterea schimbărilor climatice și dezvoltarea economică, http://ec.europa.eu/news/energy/080123_1_ro.htm, accesat la data de 10.07.2015.

2. Economia și mediul înconjurător

Referitor la obiectivele de mediu pe care UE și le-a fixat încă din 2007 pentru anul 2020, acestea sunt: reducerea cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră; sporirea eficienței energetice cu 20% și creșterea ponderii resurselor regenerabile de energie până la 20% din consumul energetic total³.

În continuare, sursa citată releva poziția fortului președinte al Comisiei Europene - José Manuel Barroso: „Misiunea noastră, de fapt datorită noastră, este să oferim cadrul politic adecvat pentru a transforma economia europeană într-o economie cu emisii de carbon reduse și pentru a ne menține poziția de lideri în acțiunea internațională de protecție a planetei”.

Pachetul de măsuri privind combaterea schimbărilor climatice își propune să garanteze dezvoltarea durabilă a planetei, să ofere noi oportunități economice întreprinderilor europene și să îmbunătățească securitatea aprovizionării cu energie prin orientarea către resursele regenerabile de energie.

Ținând cont de faptul că dezvoltarea economică și cea socială sunt interdependente și se influențează reciproc, este necesar să se acorde o mai mare importanță dezvoltării coordonate și multilaterale a economiei și societății. Nu se poate urmări doar creșterea economică și ignora rezolvarea unor contradicții sociale, întrucât acestea din urmă se vor adânci și întreaga societate va deveni instabilă.

În acest sens, menționăm inițiativa fostului Secretar General al Națiunilor Unite, Kofi Annan⁴, pentru implementarea unei strategii complexe privind dezvoltarea economică și socială, de natură a favoriza eliminarea sărăciei, crearea mai multor locuri de muncă și construirea unei societăți armonioase.

³ *Idem.*

⁴ Cf. Les Objectifs de L'Onu pour le Développement, http://facultate.regielive.ro/referate/franceza/expose_les_objectifs_de_l%C3%A2_onu_pour_le_developpement-39216.html, accesat la data de 11.07.2015.

3. Dezvoltarea durabilă, premisă a dezvoltării economice

Mediul înconjurător este amenințat tot mai mult de activitățile umane concretizate în poluarea pe scară largă a aerului și a apei, în dorința utilizării excesive a resurselor naturale. În ultimii treizeci de ani, Uniunea Europeană a fost din ce în ce mai activă în acest domeniu, a propus programe și a aprobat politici în vederea protejării mediului natural, stimulând investițiile în crearea de noi mijloace de producție nepoluante („tehnologii curate”) și ajutând la înțelegerea justă, de către opinia publică, a pericolelor asociate poluării.

Modelul UE a fost și continuă să fie împărtășit de majoritatea statelor membre, care au inițiat o serie de măsuri relevante în domeniu, pe bază de cooperare și reciprocitate, în conștientizarea faptului că poluarea nu poate fi îngăduită de frontierele interstatale.

Lipsa resurselor sau accesul diferit la acestea afectează relațiile între state. Dezastrele naturale din ce în ce mai dese, dar și mai intense, resursele energetice aproape epuizabile, creșterea demografică în zonele cu resurse de hrană și apă scăzute, încălzirea globală – toate acestea conduc la diminuarea stabilității și securității statelor, dar și la stagnarea dezvoltării lor economice. Guvernarea ineficientă, problemele sociale, conflictele etnice și religioase, relațiile internaționale fluide și impredictibile au condus la probleme economice de mare anvergură, generând chiar prăbușirea unor state. Aceasta este realitatea actualului mediului de securitate, ce impune crearea și consolidarea unor parteneriate, a unor forme noi de cooperare regională și globală. Economia mondială depinde tot mai mult de resursele energetice, resursa principală fiind petrolul, al cărui deficit reprezintă, în acest moment, cauza a numeroase conflicte pe plan internațional.

La o analiză mai aprofundată, se poate lesne observa că, de cele mai multe ori, zonele de conflict sunt și zonele cu importante resurse naturale, dar cu o economie, în general, slab dezvoltată. Lupta pentru resurse determină geopolitica acestui secol.

4. Securitatea națională, pilon de susținere a dezvoltării economice

Într-un stat cu un mediu de securitate stabil, economia are un trend ascendent. Acest lucru se datorează, în primul rând, faptului că respectivul stat își îngăduie să încheie parteneriate avantajoase și alianțe stabile, poate atrage investiții străine, își dezvoltă infrastructura economică, poate utiliza potențialul turistic, deține piețe de desfacere stabile, are o rată a șomajului scăzută și un nivel de trai ridicat. De asemenea, un stat dezvoltat economic poate să negocieze condiții avantajoase în cadrul schimburilor economice, atrage investițiile străine, are un PIB ridicat și, implicit, un buget pentru apărare consistent, asigură un nivel de trai decent pentru cetățenii săi și alocă fonduri însemnate sectoarelor de sănătate, educație, protecție socială – premisele unui mediu de securitate stabil.

Între cele două componente, anume dezvoltare economică și securitate, există o strânsă dependență. Astfel, cu cât o țară este mai dezvoltată economic, cu atât mediul de securitate este mai stabil. Și reciproca este valabilă: cu cât mediul de securitate este mai stabil, cu atât dezvoltarea economică a unui stat este mai accentuată și, evident, durabilă. Acest lucru se poate observa la o analiză atentă a statelor dezvoltate. Astfel, dacă luăm în considerare primele puteri mondiale, constatăm că acestea sunt state cu un mediu de securitate stabil. Singurele amenințări majore la adresa securității lor naționale sunt terorismul și calamitățile naturale, dar și acestea pot fi controlate într-o măsură mai mare decât în statele în curs de dezvoltare.

Principalele riscuri și vulnerabilități la adresa securității unei națiuni, specifice etapei actuale, la nivel mondial, sunt generate sau pot fi influențate de următoarele aspecte: instabilitatea politică, acerba competiție pentru controlul resurselor strategice, corupția și crima organizată internă și internațională, politizarea etnică și religioasă, migrația legală și ilegală, degradarea mediului natural.

Conceptul de securitate trebuie privit în strânsă corelație cu noțiuni asociate, precum:

interesele naționale, sistemul și instituțiile securității naționale, strategia securității naționale, mijloacele și politicile de securitate, obiectivele politicii de securitate națională, principiile securității naționale⁵. Pe baza acestor corelații, securitatea trebuie abordată ca un sistem, întrucât conceptul implică mai multe dimensiuni – politică, socială, militară, economică și informațională.

În prezent, ne aflăm în pragul unei noi revoluții industriale, care generează o schimbare de structură fundamentală a economiei globale. Modelul tradițional de dezvoltare economică – în care creșterea PIB-ului este asociată unui consum relativ mare de energie și emisiilor de carbon în creștere – nu mai este viabil. În plus, este nesustenabil din punct de vedere energetic și al securității climatice. Pe măsură ce intensificăm emisiile de carbon în atmosferă, accelerăm schimbările climatice. Aceasta nu este o problemă de mediu care să îi îngrijoreze doar pe specialiștii în domeniu. Schimbările climatice au urmări care țin de însăși existența umană. Consecințe precum inundații, foamete și boli amplifică fenomenul migrației, în zone unde există deja tensiuni. La rândul lor, seceta și modificările în culturile agricole generează concurență mai mare pentru alimente, apă și energie în regiunile unde resursele sunt deja reduse.

5. Securitatea internațională, susținător al unui mediu înconjurător sănătos

NATO, cea mai puternică alianță politico-militară internațională, are ca obiectiv strategic asigurarea libertății și securității tuturor membrilor săi prin mijloace politice și militare, în conformitate cu Tratatul Nord-Atlantic și cu principiile Cartei Națiunilor Unite. Alianța se preocupă de reducerea efectelor activităților militare asupra mediului înconjurător. Astfel, aceasta s-a confruntat, încă din 1969, cu provocările majore la adresa unui mediu

înconjurător sănătos, fapt pentru care s-a înființat Comitetul pentru provocările societății moderne.

De-a lungul anilor, țările aliate au stabilit mai multe grupuri NATO pentru abordarea provocărilor legate de mediu. În prezent, activitățile curente ale NATO în materie includ:

- protejarea mediului de efectele dăunătoare ale operațiunilor militare;
- promovarea practicilor de management ecologic în zonele de formare și în timpul operațiunilor;
- adaptarea activă militară la un mediu fizic ostil;
- pregătirea pentru răspuns la dezastrele naturale sau provocate de om;
- abordarea impactului schimbărilor climatice;
- educarea personalului NATO cu privire la toate aspectele legate de mediu;
- sprijinirea țărilor partenere în construirea capacităților locale;
- creșterea eficienței energetice și a independenței de combustibili fosili;
- construirea infrastructurilor ecologice.

Toate aceste activități se încadrează în două mari categorii: protecția mediului, anume protejarea mediului fizic și natural de impactul negativ al activităților militare și securitatea mediului, presupunând o abordare a provocărilor de securitate ce provin din mediul fizic și natural.

Activitățile militare au adesea un efect negativ asupra mediului în care se desfășoară. Deteriorarea mediului din cauza acestor activități poate amenința mijloacele de trai, habitatele și rasa umană, generând astfel instabilitate. Începând din anii 1960, experții de mediu au susținut că armata ar trebui să adopte măsuri pentru a proteja mediul natural de efectele nocive ale activităților sale. Degradarea mediului poate provoca instabilitate socială și economică, precum și noi tensiuni, în timp ce protecția mediului în timpul unei operațiuni militare poate spori stabilitatea și favoriza securitatea durabilă. Prin urmare, reducerea la

⁵ D. Dumitraș, I. Giurcă, *Alianțele și coalițiile politico-militare*, Editura UNAP, București, 2004, p. 29.

minimum a daunelor aduse mediului în timpul antrenamentului și al operațiunilor militare este de mare importanță pentru succesul general al misiunii.

Țările membre NATO sunt conștiente de provocările de mediu în timpul operațiunilor militare și au adoptat reguli și reglementări pentru protecția mediului. Măsurile NATO variază de la protejarea materialelor periculoase (inclusiv combustibili și uleiuri), la tratarea apelor uzate, reducerea consumului de combustibili fosili și gestionarea deșeurilor. În conformitate cu aceste obiective, NATO a facilitat integrarea măsurilor de protecție a mediului la nivelul tuturor activităților militare pe care Alianța le desfășoară.

Pentru a asigura respectarea acestor standarde, forțele trebuie să beneficieze de o formare corespunzătoare de protecție a mediului. În timp ce o astfel de formare este, în primul rând, o responsabilitate națională, este ambiția NATO să ofere protecție și educație comună în problemele de mediu pentru eficientizarea forțelor aliaților. Este necesară conștientizarea protecției mediului în rutina de zi cu zi a personalului militar, precum și creșterea responsabilităților personale în acest domeniu.

Pentru a avansa acest obiectiv, NATO a desemnat ofițeri de stat major pentru punerea în aplicare a protecției mediului la nivel strategic, operațional și tactic. Școala NATO de la Oberammergau și Centrul Militar de Inginerie de Excelență oferă cursuri de protecție a mediului și de instruire în domeniu.

De asemenea, Organizația NATO pentru Știință și Tehnologie (STO) promovează și desfășoară activități de cercetare științifică cu privire la provocările tehnice militare specifice, dintre care unele sunt strict legate de problemele de mediu.

Concluzii

Securitatea națională și puterea economică sunt strâns interconectate. Economia unui stat

este fundamentul puterii sale militare și politice, iar stimularea creșterii economice ajută la scăderea presiunii asupra bugetelor de apărare și afacerilor externe, care reduce capacitatea statelor de a face față evenimentelor de tip „Black Swan” (Lebăda Neagră)⁶.

În urma crizei financiare, statele s-au transformat în interior, s-au concentrat pe crearea de locuri de muncă și reducerea inegalității veniturilor la domiciliu, mai degrabă decât pe trimiterea de ajutoare și de personal în străinătate. Lumea s-a schimbat și au apărut tot mai multe provocări pentru securitatea națională.

Lăsând deoparte problemele referitoare la dimensiunea, componenta și capacitatea militară, economia intră în dezbaterile privind securitatea națională prin trei roluri care se suprapun: primul este economia ca sursă de fonduri materiale și de personal (inclusiv militar); al doilea este economia ca un furnizor de securitate economică și bunăstare pentru populație; al treilea este economia ca fundament pentru interacțiunea dintre țări, pentru a construi în comun sau a avea interese concurente. Economia oferă, de asemenea, un model cultural, precum și alte elemente ale puterii *soft*, deosebit de utilă în câștigarea încrederii oamenilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. BUZAN, Barry; WAEVER, Ole; WILDE, Japp, *Securitatea. Un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011.
2. PETRESCU-MAG, Ruxandra Mălina, *Protecția mediului în contextul dezvoltării durabile. Legislație și instituții*, Editura Bioflux, Cluj-Napoca, 2011.
3. Strategia de dezvoltare durabilă a Uniunii Europene revizuită, Consiliul European, Bruxelles, 26 iunie 2006.

⁶ Metafora evenimentelor de tip „Black Swan” (Lebăda Neagră) a fost prima dată menționată de către Nicholas Taleb și privea exclusiv lumea financiară. Ulterior, autorul a extins sensul metaforei, considerând aproape toate marile descoperiri științifice, evenimentele istorice și realizările artistice ca „lebede negre” - nedirecționate și neprevăzute.

4. Strategia de securitate națională a României, 2007.

5. Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Orizonturi 2013-2020-2030.

6. Versiunea consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 28 mai 2010.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract **POSDRU/159/1.5/S/140106**. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Investește în Oameni!

NOI DREPTURI ALE OMULUI LEGATE DE NEVOIA DE COMBATERE A STRESULUI NEGATIV EXCESIV (GENERAȚIA A IV-A DE DREPTURI ALE OMULUI)

*Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU**

În prezenta lucrare încercăm să conturăm, în raport cu noile provocări ale lumii globale a sec. XXI și cu fenomenul urbanizării și industrializării accentuate, unele forme non-convenționale de agresiune la adresa organismului uman, precum stresul negativ excesiv, care trebuie să beneficieze de o reglementare juridică adecvată pe plan constituțional, regional și internațional. Astfel, propunem un drept al omului de a fi la adăpost de stresul negativ excesiv, ce ar putea fi consacrat în documente juridice internaționale, regionale ca un drept fundamental al omului din generația a IV-a, dar care să fie de asemenea, recunoscut într-un articol distinct și în Constituția României. Secțiuni specifice din articol abordează și o serie de drepturi conexe sau derivate din acest drept, precum și metode de management al stresului, în raport cu securitatea umană.

Cuvinte-cheie: stres, securitate umană, drepturile omului, poluare, managementul stresului.

Introducere

În doctrina de drept internațional (mai precis, în dreptul internațional al mediului) se admite o perspectivă deosebit de novatoare, în opinia noastră, asupra definiției poluării și formelor de

poluare, ce încă nu a fost explorată suficient în doctrina drepturilor omului. Majoritatea autorilor, în materia drepturilor omului, nu consideră stresul ca o formă de poluare tipică societății puternic urbanizate a lumii globale de la începutul sec. XXI. De fapt, stresul este cu totul neglijat în materia drepturilor omului, ca și formă de agresiune (naturală sau artificială) la adresa organismului uman, asupra calității vieții (în special, a vieții din marile orașe), deși este prezent în unele activități, situații și profesii supuse direct sau în mai mare măsură decât altele condițiilor de stres negativ excesiv (situații de privare de libertate, operațiunile militare, situațiile de conflict armat, de dezastre naturale sau produse de om, situații de război, de deplasări masive de persoane, de refugieri din calea unor conflicte sau calamități). Nu putem, totuși, să ignorăm opinia specialiștilor în studierea stresului, anume că a te feri complet și permanent de stres este imposibil, stresul fiind, ca și temperatura corpului, un lucru firesc în viața omului¹. Situația de încetare totală a stresului asupra unui organism uman nu se produce decât prin încetarea existenței aceluia organism.

¹ Hans Selye, „The Nature of Stress”, *International Institute of Stress, University of Montreal, Canada*, www.icnr.com/articles/the-nature-of-stress.html și <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015.

* Mădălina Virginia ANTONESCU este doctor în drept european, cercetător științific în cadrul Institutului Diplomatic Român și cercetător onorific în cadrul Institutului Român pentru Drepturile Omului. E-mail: vam55ro@yahoo.com

În doctrină se admite că *poluarea* poate fi de natură chimică, fizică (radioactivă, termică, fonică, electromagnetică, prin vibrații), biologică, genetică ori estetică². Alți autori vorbesc de alte forme de poluare, precum poluarea culturală sau poluarea morală³. Toate aceste tipuri de poluări pot produce stres negativ excesiv organismului uman.

În ceea ce privește *modalitățile de combatere sau de management al stresului negativ excesiv*, în doctrină se consideră că ar fi potrivită urmărirea unor etape precum⁴:

- *recunoașterea factorilor de stres* (care sunt individuali)⁵;

- *acțiuni pentru gestionarea stresului* (deși nu există o metodă universal valabilă de combatere a sa, deoarece stresul diferă de la persoană la persoană). Totuși, se admite, în literatura de specialitate, că în cadrul acestei strategii intră adoptarea de discuții pe caz, de tehnici de relaxare individuală și colectivă⁶ (la locul de muncă, de ore școlare dedicate exercițiilor de relaxare⁷, interacțiune și dialog copii-dascăli,

studenți-profesori despre problematica stresului și simptomele lui). O societate stresată, care nu este conștientă de *vulnerabilitățile aduse de stres, mai ales de stresul colectiv, care poate merge până la nivelul de popoare*, devine o societate care nu poate crea o cultură valabilă, care este vulnerabilă în fața pericolelor externe, nu își poate oferi soluții de propășire și de prosperitate, fiind concentrată doar pe aspectele negative ale existenței, o societate care este fragmentată și incapabilă să ofere un răspuns colectiv coerent, clar, ferm, unor factori sau agenți ce urmăresc logica dezbinării și interese contrare interesului acelei societăți. De aceea, este foarte important a conștientiza, la nivel de individ și de societate (etnie, comunitate urbană/rurală, popor, colectivitate locală, societate civilă) importanța stresului în procesul de adoptare a deciziilor, în procesul de acțiune în domenii importante sau vitale pentru politica națională, în activitățile cotidiene și în activitățile militare. *A identifica și a gestiona situațiile de stres trebuie să constituie un capitol distinct din strategiile naționale de apărare ale unei țări*, mai ales în *situațiile de război non-convențional* (informatic, imagologic, simbolistic etc.) la care societatea sec. XXI expune indivizii și națiunile. *A gestiona, a combate fie și parțial, a minimiza efectele negative ale stresului* (dar a nu minimaliza stresul ca provocare cu dimensiune militară, aici) trebuie să reprezinte preocuparea constantă și atentă nu doar a angajatorilor din domeniul public și privat civil dar și din domeniul militar, al informațiilor, al mass-media, al apărării drepturilor omului (reprezentanți ai societății civile, jurnaliști, observatori ai organizațiilor internaționale trimiși în misiuni în zone de conflict, confrunțați direct cu încălcări masive ale drepturilor omului, cu situații de dezastre naturale sau calamități produse de mâna omului, cu războaie, epidemii sau cu alte asemenea situații generatoare de traume și de stres negativ excesiv);

² Daniela Marinescu, *Tratat de dreptul mediului*, ed. a IV-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 23.

³ Irina Moroianu Zlătescu, Octavian Popescu, *Mediul și sănătatea*, IRDO, București, 2008, pp. 87-92.

⁴ A se vedea pe larg, Melinda Smith, Robert Segal, Jeanne Segal, February 2015, www.helpguide.org/articles/stress/stress-symptoms-causes-and-effects.htm, accesat la data de 5 martie 2015.

⁵ <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015. A se vedea și <https://www.surveymonkey.com/s/humanrightsimpacts>, accesat la data de 5 martie 2015 și <http://chrgj.org/project/mental-health-impacts-of-human-rights-fact-finding>, accesat la data de 5 martie 2015.

⁶ A se vedea pe larg, Melinda Smith, Robert Segal, Jeanne Segal, February 2015, www.helpguide.org/articles/stress/stress-symptoms-causes-and-effects.htm, accesat la data de 5 martie 2015.

⁷ *Tai chi chuan* (vreme de secole, reprezentând un sistem de exerciții dintre cele mai răspândite în cultura orientală, care se consideră că aduce echilibrul și armonia energiilor yin și yang). *Qigong* (termen aplicat mai multor forme de exerciții având rolul de a spori ki/energia vitală a unui individ) ori *Pranayama* (controlul respirației în yoga), care au ajuns adevărate sporturi naționale în anumite țări, menite asigurării unei bune sănătăți a organismului uman și implicit, combaterii stresului negativ excesiv. A se vedea pe larg, Louise Taylor, Betty Bryant, *Ki.Energia vitală*,

trad. Mihai-Dan Pavelescu, Ed. Teora, București, 2008, pp. 82-83, 123-124. Sunt prezentate, în lucrare, tehnici speciale de reducere a stresului (concepția occidentală asupra combaterii stresului fiind diferită de cea orientală) - pp. 152-176.

- crearea susținerii pentru cauză de stres⁸ (de la formarea unui grup de discuții pe tematica de identificare și apoi de management al stresului, cu aplicație la cazurile concrete ale participanților la grup, până la departamente specializate pe managementul stresului, la locul de muncă și la instituții publice sau private specializate pe metode de combatere a stresului și de gestionare a acestuia, fie din unitățile de muncă, din școli, spitale, unitățile militare etc.);

- instituirea unor norme juridice clare pentru a împiedica în mass media difuzarea de imagini cu conținut violent, vulgar, discriminatoriu, ofensator la adresa unor categorii de persoane (mai ales la adresa femeilor), care produc constant un nivel de stres negativ excesiv (prin producerea constantă de stări de depresie, deznădejde, agresivitate, teroare, frică, panică, ură) la nivelul unor colectivități foarte mari, mergând până la popoare (producând inclusiv sentimentul de distrugere al identității de neam, al identității individuale pozitive). Este dreptul omului de a beneficia de mesaje și informații cu conținut pozitiv, care au un impact pozitiv asupra stării lui fizice și psihice, deoarece o libertate de exprimare nelimitată (așa cum proclamă mass media) produce efecte negative asupra altor drepturi ale omului (lezează dreptul la integritate psihică al publicului, demnitatea și sentimentul de onoare și de respect individual, dreptul la fericire și la avea idealuri pozitive în viață, chiar dreptul la viață, libertatea persoanei etc.). Este important aici să reținem că drepturile omului trebuie privite ca fiind permanent interconectate⁹, astfel încât nu se poate interpreta un drept/ o libertate fundamentală împotriva altor drepturi și libertăți fundamentale sau ca minimizând conținutul și importanța altor drepturi și libertăți fundamentale. Nu se poate admite o ierarhizare a drepturilor omului¹⁰, deci nu se poate admite ca

⁸ <https://www.surveymonkey.com/s/humanrightsimpacts>, accesat la data de 5 martie 2015 și <http://chrgj.org/project/mental-health-impacts-of-human-rights-fact-finding>, accesat la data de 5 martie 2015.

⁹ Raluca Miga-Beșteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All-B, București, 1998, p.204.

¹⁰ Dumitru Mazilu, *Drepturile omului. Concept, exigențe și realități contemporane*, Ed. Lumina Lex, București,

libertatea de exprimare (și de a prezenta orice) de care se prevalează mass-media spre „a face rating” (deci, în interes economic privat și nu în interes civic, comun, al nației respective și nici în interesul de a proteja toate drepturile omului, în mod egal) să fie așezată pe o poziție supremă în raport cu alte drepturi și libertăți ale omului (de exemplu, cu dreptul omului la fericire, cu dreptul omului la demnitate, la libertate – este vorba de libertatea menționată în documentele ONU, cea de a fi la adăpost de teroare, de mizerie și frică)¹¹. *Freedom from want*¹² este una din cele mai importante libertăți fundamentale ale omului care se conectează direct cu demnitatea umană, cu dreptul la pace și siguranță al persoanei, cu dreptul la fericire, cu dreptul la prosperitate al omului (care depășește, ca și conținut juridic, dreptul la un nivel de viață decent sau măsurile de eradicare a sărăciei), cu dreptul la cultură (care reprezintă unul din drepturile fundamentale ale omului din generația a II-a, căruia statul democratic trebuie să îi asigure exercițiul real, mai ales pe fundalul proliferării publicațiilor în mass media reprezentând fie o pseudo-cultură, fie o anti-cultură¹³).

Doctrina de drept internațional al mediului recunoaște însă expres că stresul (definit ca fiind „agresiunea la care este supus organismul din cauza zgomotului, a poluării, a angoasei, a diverselor contradicții, a presiunii locului de muncă¹⁴, precum și consecințele acestora

2000, pp. 84-85. Ion Diaconu, *Drepturile omului*, IRDO, București, 1993, pp. 31-34. Adrian Năstase, *Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol*, Ed. IRDO, București, 1992, pp. 64-65, unde autorul este de părere că ”din punct de vedere strict juridic și ținând seama de prevederile conținute în instrumentele internaționale referitoare la drepturile omului, nu ar putea fi susținută ideea unei astfel de ierarhii, ele trebuind a fi respectate în mod egal”.

¹¹ De exemplu, în preambulul Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată de AG ONU prin rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. În *Principalele Instrumente Internaționale privind drepturile omului la care România este parte*, vol.1, *Instrumente universale*, IRDO, București, 2002.

¹² Preambul, alin.2/ Declarația Universală a Drepturilor Omului.

¹³ Dumitru Mazilu, *op. cit.*, pp. 113-118.

¹⁴ Problema stresului la locul de muncă (deja abordată în literatura de specialitate occidentală, în doctrina de

asupra organismului uman”) este „o altă formă de poluare, mai ales a lumii moderne”¹⁵. Am spune noi că, la începutul sec. XXI, în condițiile urbanizării și globalizării lumii, stresul este o formă de agresiune asupra organismului uman specifică lumii postmoderne, care are efecte inclusiv asupra calității vieții și asupra altor drepturi ale omului, în beneficiul lor concret.

Ceea ce conținuțul „dreptului omului la a fi la adăpost de stres” (pe care îl propunem, în articolul de față, ca drept făcând parte din generația a IV-a de drepturi ale omului) vrea să arate, în opinia noastră, sunt acele drepturi derivate ce pot combate sau efectua un management asupra stresului. Ele pot fi numite și „drepturi de combatere parțială sau de management al stresului”, căci a propune vreun drept de a combate în totalitate stresul este imposibil, dat fiind natura stresului care acționează neconținut asupra organismului uman¹⁶.

Este important să observăm, totodată, că avem în vedere aici doar stresul negativ excesiv și nu alte forme de stres și că, în al doilea rând, propunem aici un drept de a fi la adăpost de stresul negativ excesiv ca drept individual (intuitu personae), rămânând ca, într-un alt articol să discutăm natura dreptului omului la a

drepturile omului din Occident) și inexistența unei legislații adecvate, pe plan regional, național și internațional care să protejeze ființa umană și drepturile sale la locul de muncă în raport cu un mediu de lucru ostil, stresant, tensionant la adresa unei persoane/grup de persoane (dreptul la viață, dreptul la fericire, dreptul la odihnă, dreptul la muncă, dreptul la promovare profesională, dreptul la sănătate, non-discriminarea la locul de muncă, dreptul la liberă exprimare etc.) va face obiectul unui articol special dedicat acestei problematici privind modalitățile de încălcare a drepturilor omului la locul de muncă, prin forme nereglementate suficient actualmente (încălcare care depășesc conceptul juridic de „hărțuire” a unui angajat, producându-i acestuia o stare de stres psihic sau fizic negativ excesiv, cu directe și concrete consecințe negative asupra beneficiului drepturilor sale, între care dreptul la sănătate). A se vedea Australian Human Rights Commission, *Stress*, <https://www.humanrights.gov.au/quick-guide/12100>, accesat la data de 2 martie 2015.

¹⁵ Daniela Marinescu, *op. cit.*, p. 26.

¹⁶ Hans Selye, *The Nature of Stress*, International Institute of Stress, University of Montreal, Canada, www.icnr.com/articles/the-nature-of-stress.html și <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015.

fi la adăpost de stres ca drept colectiv (vizând subiecte de drept colective, precum popoarele), aspect în care, în opinia noastră, se stabilește o corelație importantă cu dreptul la fericire al popoarelor.

1. Dreptul omului de a fi la adăpost de stresul negativ excesiv

Conform doctrinei de drept internațional al mediului, termenul de „stres” se consideră că își are originea în sec. al XIX-lea, fiind inventat de inginerii anglo-saxoni „pentru a desemna forța care, exercitată pe un corp, induce o anumită tensiune”. Ulterior, termenul a fost preluat de medicul canadian Hans Selye, care, în 1936, l-a popularizat pe plan medical¹⁷.

Într-o definiție, stresul reprezintă „sindromul de adaptare al organismului, pe care individul îl realizează în urma solicitărilor mediului – ansamblu cuprinzând încordare, tensiune forță, constrângere, solicitare, mobbing”¹⁸. După Hans Selye, stresul este privit ca „un ansamblu de reacții ale organismului uman față de acțiunea externă a unor agenți cauzali – fizici, chimici, psihici și biologici, constând în modificări morfo-funcționale, cel mai adesea endocrine”¹⁹.

După alți autori, stresul reprezintă „un dezechilibru intens perceput subiectiv de către individ între cerințele organismului și ale mediului și posibilitățile individuale de a răspunde”²⁰. După tipul său, stresul poate fi individual sau colectiv – fizic, psihic, chimic, biologic. În definiția lui Mihai Golu, stresul psihic apare ca „o stare de tensiune, încordare, disconfort, determinată de agenți afectogeni cu semnificație negativă, o stare de frustrare a unor trebuințe, dorințe sau aspirații”²¹.

¹⁷ Daniela Marinescu, *op. cit.*, p. 26.

¹⁸ <http://ro.wikipedia.org/wiki/Stres>, accesat la data de 5 martie 2015.

¹⁹ Hans Selye, *The Nature of Stress*, International Institute of Stress, University of Montreal, Canada, www.icnr.com/articles/the-nature-of-stress.html și <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015.

²⁰ <http://ro.wikipedia.org/wiki/Stres>, accesat la data de 5 martie 2015.

²¹ *Ibidem*.

Este de remarcat că unul și același agent stresor psihic nu produce stres psihic la toți indivizii și nu produce stres psihic de fiecare dată la același individ, ci în funcție de dispoziția de moment a acestuia și de semnificația acordată de acesta, în momentul respectiv, agentului stresor psihic²².

De asemenea, doctrina atenționează că există două forme de stres negativ (distres) și eustres (stres pozitiv, ce presupune agenți stresori – stimuli plăcuți ai ambianței, trăiri plăcute ale individului –, presupunând consecințe plăcute, în majoritatea cazurilor, ale acțiunii agenților stresori)²³.

Stresul cu care oamenii din societățile începutului sec. XXI se confruntă azi (mai ales în marile arii urbane supra-aglomerate) *derivă din* stresul produs de modelul societăților industrializate sau în curs de industrializare, în care anumite forme de poluare (demografică, industrială, chimică, fonică, electromagnetică, termică, radioactivă, prin vibrații, estetică) sunt în directă legătură cu stresul negativ excesiv, realizând asupra organismului uman (ca simplu viețuitor în aceste arii urbane puternic industrializate și aglomerate) efecte negative directe.

La acest stres negativ excesiv ce se produce permanent asupra organismului uman al „metropolitanilor” (trăitorii în marile aglomerații urbane), la care se adaugă și cei din orașele industriale sau miniere care se confruntă cu alte tipuri de stres și de poluare, se alătură și forme de stres negativ excesiv produse ca efect al presiunii la locul de muncă, al lipsei locurilor de agrement (locuri de joacă în aer liber, parcuri, zone verzi, lacuri, piscine și alte zone de agrement nautic, lipsa sau insuficiența prezență a ștrandurilor, a locurilor de odihnă și de relaxare sau costul ridicat al spațiilor de relaxare – concepute după un model mai degrabă exclusivist decât popular –, cost care restrânge accesul oamenilor la relaxare). Nu există strategii la nivel de primării ale cartierelor marilor orașe, de primării generale ale metropolelor sau orașelor puternic supuse

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*. Hans Selye, *The Nature of Stress*, International Institute of Stress, University of Montreal, Canada, www.icnr.com/articles/the-nature-of-stress.html și <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015.

formelor de poluare chimică, industrială, fonică sau stresului negativ excesiv, pentru a oferi *un exercițiu concret drepturilor derivate din* dreptul omului la a fi la adăpost de stresul negativ excesiv, în primul rând pentru că *un asemenea drept nu este încă unul consacrat expres în legislația națională, regională și internațională*. El poate fi respectat (ca și drepturile conexe sau derivate din dreptul omului la a fi la adăpost de stres) *doar pe cale indirectă, deocamdată* prin intermediul consacării constituționale, europene și internaționale ale altor drepturi ale omului.

De asemenea, se poate observa o tensiune juridică *ab initio* între dreptul omului la a fi la adăpost de stres (pe care îl propunem aici) și dreptul la dezvoltare (în virtutea căruia popoarele și statele în curs de dezvoltare sau sub-dezvoltate sunt preocupate de o industrializare masivă, cu prețul degradării ecologice, și de extinderea sau formarea unor orașe pe principii non-ecologice, având efect direct asupra sănătății și calității vieții locuitorilor acestora). Or, noi propunem o perspectivă de *complementaritate* asupra acestor două drepturi ale omului, prin dimensiunea novatoare a *eco-dezvoltării*²⁴.

Astfel, considerăm că dreptul omului la a fi la adăpost de stresul negativ excesiv și drepturile conexe acestuia au o *consacrare juridică implicită* în următoarele articole:

- Dreptul omului la viață și integritate fizică și psihică (art. 22/Constituția României; art. 3, 4, 5/Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO); art. 6, 7/Pactul internațional privind drepturile civile și politice);

- Dreptul la libertate și siguranță (art.23/Constituția României; art. 3.9.10/DUDO; art. 9/Pactul internațional privind drepturile civile și politice);

- Libertatea de exprimare, a gândurilor și opiniilor, libertatea religioasă (art. 29 și art. 30/Constituția României; art. 18, 19/DUDO; art. 18, 19/Pactul internațional privind drepturile civile și politice);

- Dreptul la sănătate (art. 33/Constituția

²⁴ Deși conceptul a avut o istorie agitată, fiind puternic contestat, inițial de țările în curs de dezvoltare, ulterior chiar de țările industrializate, considerăm că nu și-a epuizat sensurile și importanța. Marie Claude Smouts, Dario Battistella, Pascal Vennesson, *Dictionnaire des relations internationales*, Dalloz, Paris, 2006, pp.128-129.

României; art. 25/DUDO; art. 12/Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale);

- Dreptul la demnitate umană (art.1/DUDO, art. 1, alin.3/Constituția României; art. 10/Pactul internațional privind drepturile civile și politice);

- Dreptul la muncă, la măsuri de protecție socială din partea statului și interzicerea muncii forțate (art. 38 și art. 39/Constituția României; art. 22, 23, 25/DUDO; art. 6, 9, 10/Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale);

- Dreptul la un mediu înconjurător sănătos și curat (art. 33/Constituția României; Declarația de la Stockholm/1972, în urma conferinței ONU asupra mediului înconjurător, art. 24/Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor; Protocolul adițional din 14 noiembrie 1998 privind drepturile economice, sociale și culturale al Convenției Americane a Drepturilor Omului, Declarația de la Rio/1992, Agenda 21, Declarația de la Johannesburg privind dezvoltarea durabilă/2002; art. 37/Carta Drepturilor Fundamentale a UE)²⁵;

- Dreptul la pace și securitate (art. 28/DUDO; art. 26/Carta Drepturilor și Îndatoririlor Economice a Statelor²⁶);

- Dreptul la un nivel de viață decent, dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asigurări sociale publice sau private prevăzute de lege (art. 43/Constituția României; art. 25/DUDO);

- Dreptul la protecție specială al copiilor, tinerilor, persoanelor cu handicap (art. 45, art. 46/Constituția României; art. 10/Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale);

- Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică de a obține recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului vătămător și repararea pagubei; dreptul la justiție (art. 48/Constituția României; art. 41/Carta Drepturilor Fundamentale a UE; art. 10/DUDO);

²⁵ A se vedea pe larg Daniela Marinescu, *op. cit.*, pp. 384-386.

²⁶ Rezoluția adoptată de AG ONU 3281(XXIX), 12 decembrie 1974, www.un-documents.net, accesat la data de 20.04.2015.

art. 14/Pactul internațional privind drepturile civile și politice);

- Non-discriminarea și egalitatea cetățenilor în fața legii (art. 16/Constituția României; art. 7/DUDO; art. 2/Pactul internațional privind drepturile civile și politice; art. 26/Pactul internațional privind drepturile civile și politice);

- Dreptul la a își forma propria personalitate și accesul la cultură (împotriva poluării, culturale, morale și fonice (art. 1, alin. 3/Constituția României; art. 27/DUDO; art. 15/Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale).

2. Drepturi derivate sau conexe dreptului omului la a fi la adăpost de stresul negativ excesiv

Dreptul omului la a fi la adăpost de stresul negativ excesiv are în conținutul său juridic o serie de *drepturi derivate sau conexe* destinate să amelioreze parametrii de calitate a vieții, de satisfacție a vieții, de bunăstare și de fericire a omului sec. XXI, după standardele de civilizație ale acestui nou secol, specifice lumii postmoderne puternic urbanizate. Astfel, putem menționa aici *conturarea unor noi drepturi ale omului sau adaptarea unor drepturi deja consacrate sau în curs de consacrare în doctrina de drept internațional*, ce conferă conținut juridic concret dreptului omului la a fi la adăpost de stresul negativ excesiv:

- *Dreptul la un oraș ecologic, sustenabil*²⁷ (conceptul de „eco-oraș” câștigând din ce în ce mai mult teren în fața modelului, deja desuet, de „oraș industrializat”, fără spații verzi, fără un

²⁷ Consacrat deja în documente internaționale, precum *The Habitat Agenda. Istanbul Declaration on Human Settlements*, www.un.org/ga/Istanbul+5/declaration.htm, accesat la 17 aprilie 2015; de asemenea, documentul intitulat the ”World Charter of the Right to the City”, lansat la Forumul Social al Americilor/Quito, iulie 2004 și la World Urban Forum/Barcelona, septembrie 2004. În Europa, mai multe duzini de primari ai orașelor europene au adoptat, în mai 2000, la Saint-Denis/Franța, Carta Europeană a Drepturilor Omului în Oraș. A se vedea Christophe Golay; Melik Ozden, *The Right to Housing. A Fundamental Right Affirmed by the UN and Recognized in Regional Treaties and Numerous National Constitutions*, www.cetim.ch/en/publications_logement.php, accesat la data de 11 dec. 2014.

concept de amenajare ecologică a spațiilor de muncă, a zonelor urbane destinate office-urilor, a zonelor de agrement și a zonelor de locuințe propriu-zise);

- *Dreptul omului la o viață liniștită* (drept derivat din libertatea fundamentală a omului de a fi la adăpost de frică, mizerie și teroare - *freedom from fear*)²⁸;

- *Dreptul omului la a se bucura de spațiu verde în cadrul orașului și al cartierului său*;

- *Dreptul la sport și întreținere fizică* (ceea ce, în planul dreptului muncii se traduce prin obligațiile angajatorului de a introduce săli de sport și de a lăsa un timp liber angajaților pentru a face exerciții sportive și de relaxare în vederea menținerii unei bune stări fizice și psihice de sănătate, necesare desfășurării muncii lor);

- *Dreptul la asistență medicală fizică și psihică gratuită la locul de muncă, în școli și în universități, în unitățile private de libertate, în vederea managementului și combaterii stresului negativ excesiv*;

- *Dreptul la continua îmbunătățire a condițiilor de trai* (care depășește conținutul juridic al dreptului la un nivel de trai decent);

- *Dreptul omului la prosperitate durabilă*;

- *Dreptul la continua îmbunătățire a condițiilor de muncă și a condițiilor de petrecere a timpului liber*;

- *Dreptul omului la relaxare* (derivat din dreptul la odihnă al lucrătorului, dar având o sferă juridică mult mai largă decât acesta care aparține de domeniul dreptului muncii);

- *Dreptul la fericire*²⁹;

- *Dreptul lucrătorului la condiții de muncă relaxate, la un mediu de muncă respectuos, non-discriminatoriu, demn, plăcut și relaxant* (evitarea surmenajului fizic și intelectual, a exploatării forței de muncă a omului, a surmenării sale printr-un climat tensionat, ostil, neprielnic desfășurării activității sale, de hărțuială permanentă, desconsiderare, minimalizare sau marginalizare). Este vorba de un drept al omului trăitor după standardele societății globale a sec. XXI,

²⁸ Preambul, alin.2/Declarația Universală a Drepturilor Omului.

²⁹ Drept considerat în doctrină ca făcând parte din categoria a IV-a de drepturi ale omului. A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Human Rights. A dynamic and evolving process*, Ed. Pro Universitaria, București, 2015, pp. 455-457.

XXI, care se dezvoltă din armonizarea mai multor drepturi deja existente (dreptul omului la odihnă, dreptul la promovare profesională, dreptul la muncă, interdicția muncii forțate, demnitatea umană, dreptul la o remunerație justă pentru munca depusă, dreptul de a își dezvolta propria personalitate³⁰, dreptul la un nivel de trai decent, dreptul la fericire, dreptul la locuință, dreptul la sănătate, dreptul la viață etc.);

- *Dreptul omului la o dezvoltare armonioasă fizică și psihică* (drept conectat cu dreptul omului la a își dezvolta liber propria personalitate³¹, dar care introduce aici conceptul complex și neexplorat juridic în materia drepturilor omului de „dezvoltare armonioasă”).

3. Stresul, din perspectiva securității umane

Efectele negative ale stresului asupra stării de sănătate a individului (înțelegând ca stare de armonie cu sine însuși, cu natura, cu societatea, cu celelalte persoane)³² sunt dezordini (dezechilibre) psihice sau fizice, precum: anxietatea, depresia, atacurile de cord, hipertensiunea, slăbirea sistemului imunitar, răceli, herpesuri, alte forme de boli, artrite reumatoide și altele³³.

Stresul poate produce o largă varietate de efecte asupra emoțiilor individuale, asupra comportamentului uman și asupra stării generale a organismului uman. Efectele stresului fizic dar mai ales psihic (mergând până la surmenaj intelectual, oboseală cronică – întâlnită la persoanele care muncesc mult, uneori până la epuizare³⁴) sunt produse și de un anumit mod de viață specific marilor orașe ale sec. XXI:

³⁰ „Libera dezvoltare a personalității umane” fiind consacrată printre valorile supreme ale statului român, în art. 1, alin. 3/ Constituția României.

³¹ Dumitru Mazilu, *op. cit.*, p.109. Art. 1, alin.3/Constituția României (libera dezvoltare a personalității umane); art. 32¹, alin. 2/Constituția României, unde se consacră expres „libertatea persoanei de a își dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale”, care nu poate fi îngrădită.

³² Irina Moroianu Zlătescu, Octavian Popescu, *Mediul și sănătatea*, *op. cit.*, pp. 17-18.

³³ Louise Taylor, Betty Bryant, *Ki.Energia vitală*, trad. Mihai-Dan Pavelescu, Ed. Teora, București, 2008, pp.148-149. De asemenea, www.stress.org/stress-effects, accesat la data de 5 martie 2015.

³⁴ Louise Taylor, Betty Bryant, *op. cit.*, pp. 148-149.

sedentarism, lucrul excesiv cu calculatorul sau la birou, lipsa exercițiilor fizice și a repausului, lipsa de timp liber și de divertisment, ne-conexiunea cu natura, suportarea formelor de poluare urbană zilnică (fonică, luminoasă, morală, culturală, fizică, chimică, biologică etc.), astfel încât, *pentru omul (urbanizat) al lumii de azi, a trăi într-un continuu stres a devenit un mod de viață.*

Răspunsul la stres, arată doctrina, este un *mod natural* de protejare a organismului uman însă, *dincolo de anumiți parametri*, stresul declanșează efecte negative asupra stării de sănătate a organismului uman care nu mai poate face față acestor provocări, cauzând pagube în relațiile de familie, de serviciu și asupra calității vieții personale, în general³⁵.

În ceea ce privește *răspunsul față de stres*, aceasta presupune mai mulți pași³⁶:

- recunoașterea simptomelor de stres, identificarea nivelului de stres și a felului în care agenții stresori afectează calitatea vieții cotidiene a individului, munca și activitățile sale, percepția sa ca persoană realizată și relațiile cu cei din jur. Este important de remarcat că fiecare persoană *reacționează diferit* la un agent stresor și că fiecare experimentează stresul în mod diferit, dat fiind *personalitatea unică* a fiecăruia dintre noi;

- cunoașterea propriei limite de suportabilitate a stresului. *Percepția asupra stresului diferă de la persoană la persoană*, unii căutând chiar viață plină de adrenalină și un stil de viață la parametrii înalți de stres. Identificarea abilității personale de a recunoaște stresul și de a îl tolera depinde de factori precum concepția generală a individului asupra vieții, relațiile personale, inteligența emoțională etc.;

- dezvoltarea abilității personale de a gestiona emoțiile și a capacității de identificare a simptomelor generale și specifice de stres, precum și exercitarea controlului în gestionarea

³⁵ A se vedea pe larg, Melinda Smith, Robert Segal, Jeanne Segal, February 2015, www.helpguide.org/articles/stress/stress-symptoms-causes-and-effects.htm, accesat la data de 5 martie 2015.

³⁶ *Idem*. A se vedea și www.stress.org/stress-effects, accesat la data de 5 martie 2015; www.surveymonkey.com/s/humanrightsimpact, accesat la data de 5 martie 2015; www.humanrights.gov.au/quick-guide/12100, accesat la data de 2 martie 2015.

stresului (prin dezvoltarea încrederii în propria persoană și în abilitatea personală de a influența evenimentele, perseverența în dezvoltarea calităților personale de optimism, umor, calm, și stăpânirea situațiilor generatoare de stres general și individual³⁷).

Nu există o soluție universal valabilă de gestionare a stresului, nici un răspuns unic la stres, consideră doctrina³⁸, fiind recomandată focalizarea persoanei pe lucrurile și aspectele care o mențin calmă și în control asupra situației. A practica managementul stresului devine, în condițiile globalizării, urbanizării și apariției unei multiple palete de provocări neconvenționale asupra societății sec. XXI, *un lucru necesar*, atât la nivel de individ cât și la nivel instituțional, de autorități publice, în viața militară sau în societatea civilă.

De asemenea, pe plan internațional și regional se impune *adoptarea de declarații, convenții, pacte de identificare a agenților stresori generali și specifici* pentru omul societății globale a sec. XXI, pentru *categoriile speciale de subiecte* confruntate cu situații generatoare de stres negativ excesiv (militari aflați în teatrele de operațiuni, jurnaliști în zone de conflict, persoane deplasate masiv, refugiați, persoane din zone de conflict, apărători ai drepturilor omului, ofițeri ONU, observatori OSCE, persoane confruntate cu situații de sinistru deosebit de grav, calamități naturale sau produse de mâna omului și altele).

Aceste documente juridice ar trebui să *identifice o serie de măsuri de management al stresului, să recunoască stresul ca o formă de poluare a societății globale urbanizate a sec. XXI și de prejudiciere a beneficiului drepturilor omului* (îndeosebi dreptul la viață, la sănătate, la

³⁷ www.actionforhappiness.org, accesat la data de 5 martie 2015; www.nhs.uk/Conditions/stress-anxiety-depression/Pages/reduce-stress.aspx, accesat la data de 5 martie 2015.

³⁸ A se vedea pe larg, Melinda Smith, Robert Segal, Jeanne Segal, February 2015, www.helpguide.org/articles/stress/stress-symptoms-causes-and-effects.htm, accesat la data de 5 martie 2015. De asemenea, a se vedea Hans Selye, *The Nature of Stress*, International Institute of Stress, University of Montreal, Canada, www.icnr.com/articles/the-nature-of-stress.html și <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015.

fericire, la promovare profesională, la muncă, la odihnă, la timp liber, la libertate, la un nivel de trai decent etc.).

Pe plan internațional, România ar trebui să propună o zi internațională de combatere și management al stresului, nerecunoașterea stresului, pe plan juridic și politic de către state ducând la prejudicierea în esență și în exercițiul lor, a altor drepturi ale omului, expuse mai sus.

Tot astfel, ar trebui să se protejeze calitatea vieții, satisfacția vieții, fericirea persoanei, *pe plan regional* (la nivelul UE, Consiliul Europei, OSCE și al altor organizații regionale cu competențe în domeniul protecției drepturilor omului) în documente juridice special destinate acestui subiect (de exemplu, *un Pact al statelor pentru combaterea stresului individual și pentru consacrarea dreptului omului la a fi la adăpost de stres*).

În acest context, trebuie să mai amintim că, *în cadrul ONU*, există un post denumit «*Stress Counselor/UN Department of Safety & Security*», PNUD/ Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, destinat să se ocupe cu probleme precum: gestionarea problemelor de sănătate mintală, a depresiei, a trecerii printr-o criză, a „burnout”-ului, a „cyberbullying”-ului, cu probleme de management al conflictelor, cu probleme de „abordare a unui coleg în nevoie”, precum și probleme „de traumă și urgențe”. De asemenea, există (de exemplu, în cadrul Oficiului ONU la Nairobi) *un Serviciu de consiliere pe probleme de management al stresului, a personalului ONU din zonă, oferit de „un psiholog de consultare calificat profesional”*³⁹.

Oficiul Consilierului de Personal⁴⁰ de la Nairobi se ocupă și de ceea ce terminologic denumește «*critical incident stress*»⁴¹, definit

³⁹ Numit „*The United Nations Staff Stress Management Counselling Service Office*”, localizat în Nairobi. Acest site al ONU oferă și scurte soluții de gestionare a stresului situațional pentru personalul ONU și pentru ajutorul copiilor prinși în dezastre („*dealing with trauma and emergencies*”). www.medical.unon.org/counsellor/php, accesat la data de 5 martie 2015.

⁴⁰ <http://www.un.org/staffdevelopment>, accesat la data de 5 martie 2015.

⁴¹ <http://www.medical.unon.org/docs>, accesat la data de 5 martie 2015.

ca fiind o formă de stres care intervine „când un individ trece printr-un eveniment generator de o reacție emoțională extremă neobișnuită, rezultând o criză ce necesită intervenție”. De asemenea, sunt prezentate activitățile Oficiului pentru Consilierul ONU de personal (o varietate de programe de pregătire și seminarii, cu un focus special pe probleme de management al stresului, al crizelor și situațiilor dificile)⁴². Oficiul se dorește „un prim punct de contact” pentru membrii personalului ONU de a obține, în condiții de confidențialitate, susținere, sprijin, asistență profesională în timpul traversării unei crize ori griji personale, în îmbunătățirea stării de sănătate și în recâștigarea stării personale de bine (*personal well-being*).

În ceea ce privește dreptul omului la a fi la adăpost de stres, considerăm că, *la nivel constituțional*, acesta ar trebui consacrat într-un articol distinct, al unei Constituții revizuite, aduse la nivelul cerințelor și provocărilor societății sec. XXI, *ca un drept fundamental al omului* (omul postmodern, trăitor în condițiile de viață specifice sec. XXI), alături de *recunoașterea stresului ca formă de poluare specifică sec. XXI* și, ulterior, prin legislație adecvată, conturarea de măsuri, strategii și politici pentru gestionarea stresului.

Conceptul de *management al stresului* trebuie, în opinia noastră, să fie *introdus în conceptul extins de „dezvoltare durabilă” și de „dezvoltare umană”* și preluat de organisme precum PNUD pentru a fi detaliate juridic în rapoarte adecvate.

O strategie națională de management al stresului ar presupune recunoașterea agenților stresori generali, a celor specifici pentru activitatea indivizilor (categoriile speciale de persoane care, prin specificul activității sau profesiei lor sau prin anumite situații, ajung să se confrunte cu stres negativ excesiv), metodele de gestionare a stresului general și a stresului specific-profesional sau specific-situațional, spre a se asigura totodată, beneficiul real al drepturilor omului pentru persoanele de sub jurisdicția statului respectiv sau supuse competenței acelor

⁴² Programe precum: Mission Readiness&Wellness Programme, Stress Management Series etc. <http://www.un.org/staffdevelopment>, accesat la 5 martie 2015.

autorități (centrale, locale). Aceste strategii presupun și *înființarea de birouri de gestionare a stresului* la locul de muncă, în unitățile militare, în teatrele de operațiuni militare, în spitale sau în unitățile de învățământ; *înființarea de departamente de studiere la nivel central și local a tipului și nivelului de stres – din acele arii*, precum și *înființarea, în cadrul Ministerului Sănătății și al Ministerului Apărării Naționale – pentru studierea și contracararea stresului colectiv, la nivel de popoare, etnii, colectivități mari, în situații de pace și conflict – a unui departament național dedicat tratării stresului ca o formă de agresiune – individuală sau colectivă, indusă de la distanță în mod conștient și sistematic, sau personală, situațională etc.).*

A considera stresul ca o formă de agresiune asupra organismului uman (formă individuală dar și colectivă) *de tip neconvențional* ce poate fi folosită conștient, sistematic, de la nivel de individ la nivel de colectivități largi, în scopul vulnerabilizării psihice și/sau fizice a acestora, înseamnă o receptare adecvată a provocărilor – multe dintre ele ne-convenționale – ale lumii sec. XXI.

Din această perspectivă, a caracterului non-convențional al agresiunilor la care sunt supuse statele, popoarele și indivizii, în sec. XXI, trebuie să tratăm și stresul negativ excesiv. Astfel, problema numită în doctrină «*trauma and resilience in human rights*⁴³» promite să devină sursa unor noi drepturi ale omului, din generația a IV-a, alături de dreptul la fericire, de «*human rights and bussiness law/social corporate responsibility*» și de alte drepturi din această generație⁴⁴.

Unele concluzii

Dreptul omului la a fi la adăpost de stresul negativ excesiv reprezintă, în opinia noastră, un drept nou, care se înscrie în generația a IV-a de drepturi ale omului, prezentând conexiuni strânse

⁴³ www.frontlinedefenders.org/wellbeing/ideas, accesat la data de 5 martie 2015.

⁴⁴ Irina Moroianu Zlătescu, *Human Rights, op. cit.*, pp. 452-457.

cu drepturile de solidaritate (generația a III-a) dar și cu drepturile din generațiile I și II. Este vorba de o inovație pe care o propunem în doctrina drepturilor omului, având în vedere formele de agresiune neconvențională ce pot privi atât individul cât și colectivități mari, până la popoare, dezvoltate în secolul XXI, datorită trecerii la o societate globalizată și puternic urbanizată. În acest context apare o nevoie permanentă de îmbunătățire și consolidare a corpului de drepturi ale omului întrucât este clar că acestea trebuie aduse la nivelul protecției efective a omului postmodern din societatea sec. XXI și nu mai trebuie lăsate la un nivel de protecție juridică depășit, specific secolului XX.

Cu privire la drepturile unor categorii speciale de persoane la a fi la adăpost de stres, am propune ca, prin documente regionale și internaționale semnate de state, să fie acordată o atenție specială acestora, astfel:

- militarii, avocații drepturilor omului (ONU), jurnaliștii din zonele de conflict trebuie să aibă drepturi speciale, recunoscute prin convenții internaționale, cu introducerea de mecanisme speciale de asigurare a beneficiului acestor drepturi;

- consacrarea unui drept al militarilor din zonele de conflict *la asistență medicală specializată în combaterea/managementul stresului;*

- *dreptul militarilor de a fi dezdăunați pentru activitate în condiții de stres negativ și pentru pagubele aduse drepturilor lor (la viață, la integritate fizică, psihică) datorită situațiilor concrete generatoare de stres negativ excesiv cu care s-au confruntat în teatrul de operațiuni;*

- *dreptul militarilor de a primi un spor la salariu special pentru activitate în condiții de stres negativ excesiv;*

- *dreptul militarilor de a acționa în situații de stres negativ excesiv cu o protecție internațională și regională locală (din partea autorităților locale și/sau internaționale, sub efectul direct al universalității și primordialității drepturilor omului), adecvată pentru combaterea*

situației generatoare de stres negativ excesiv;

- dreptul populațiilor și indivizilor din zonele de conflict, din zone atinse de dezastre naturale sau provocate de mâna omului, de războaie sau conflicte armate, de a primi asistență specială medicală gratuită (internațională, regională și locală) de a primi asistență gratuită de combatere/management al stresului negativ excesiv;

- consacrară și detalierea conținutului juridic al unui drept al deținuților de a beneficia de condiții de trai privativ de libertate care să fie demne și care să nu le crească parametrii de stres negativ excesiv (echivalând cu o dublare de facto a pedepsei lor);

- consacrară a unui drept al deținuților la relaxare, la liniște și la fericire (o serie de drepturi speciale care trebuie să fie recunoscute la nivel internațional și național, la parametrii societății sec. XXI, în efortul de identificare și combatere a unor noi forme de tratament inuman, degradant sau de tortură).

Toate aceste drepturi speciale, conexe sau derivate din dreptul omului la a fi la adăpost de stresul negativ excesiv trebuie să își primească o consacrară juridică promptă și adecvată, atât la nivelul internațional al protecției drepturilor omului cât și pe palierele naționale, regionale și infra-naționale de protecție juridică.

BIBLIOGRAFIE:

1. Australian Human Rights Commission, *Stress*, www.humanrights.gov.au/quick-guide/12100, accesat la data de 2 martie 2015.

2. BEȘTELIU MIGA, Raluca, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All-B, București, 1998.

3. DIACONU, Ion, *Drepturile omului*, IRDO, București, 1993.

4. GOLAY, Christophe; OZDEN, Melik, *The Right to Housing. A Fundamental Right Affirmed by the UN and Recognized in Regional Treaties and Numerous National Constitutions*, www.cetim.ch/en/publications_logement.php, accesat la data de 11 dec. 2014.

5. MARINESCU, Daniela, *Tratat de dreptul mediului*, ed. a IV-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010.

6. MAZILU, Dumitru, *Drepturile omului. Concept, exigențe și realități contemporane*, Ed. Lumina Lex, București, 2000.

7. MOROIANU ZLĂTESCU, Irina; POPESCU Octavian, *Mediul și sănătatea*, IRDO, București, 2008

8. MOROIANU, ZLĂTESCU, Irina, *Human Rights. A dynamic and evolving process*, Ed. Pro Universitaria, București, 2015.

9. NĂSTASE, Adrian, *Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol*, Ed. IRDO, București, 1992.

10. *Principalele Instrumente Internaționale privind drepturile omului la care România este parte*, vol.1, Instrumente universale, IRDO, București, 2002.

11. Resolution adopted by UNGA, 3281(XXIX), 12 december 1974, www.un-documents.net, accesat la data de 20.04.2015.

12. SELYE, Hans, *The Nature of Stress*, International Institute of Stress, University of Montreal, Canada, www.icnr.com/articles/the-nature-of-stress.html și <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015.

13. SMITH Melinda; SEGAL, Robert; SEGAL Jeanne, February 2015, www.helpguide.org/articles/stress/stress-symptoms-causes-and-effects.htm, accesat la data de 5 martie 2015.

14. SMOUTS, Marie Claude; BATTISTELLA, Dario; VENNESSON, Pascal, *Dictionnaire des relations internationales*, Dalloz, Paris, 2006.

15. TAYLOR, Louise; BRYANT, Betty, *Ki.Energia vitală*, trad. Mihai-Dan Pavelescu, Ed. Teora, București, 2008.

16. www.medical.unon.org/counsellor/php, accesat la data de 5 martie 2015.

17. <http://www.un.org/staffdevelopment>, accesat la data de 5 martie 2015.

18. <http://www.medical.unon.org/docs>, accesat la data de 5 martie 2015.

19. www.frontlinedefenders.org/wellbeing/ideas, accesat la data de 5 martie 2015.

20. <http://www.stress.org/stress-effects>, accesat la data de 5 martie 2015.

21. <https://www.surveymonkey.com/s/humanrightsimpacts>, accesat la data de 5 martie 2015.

22. <http://chrgj.org/project/mental-health-impacts-of-human-rights-fact-finding>, accesat la data de 5 martie 2015.

23. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Stres>, accesat la data de 5 martie 2015.

24. www.un.org/ga/Istanbul+5/declaration.htm, accesat la 17 aprilie 2015.

25. www.actionforhappiness.org, accesat la data de 5 martie 2015.

26. www.nhs.uk/Conditions/stress-anxiety-depression/Pages/reduce-stress.aspx, accesat la data de 5 martie 2015.

Disclaimer: Articolul de față reprezintă *opinia personală a autoarei* și nu implică în niciun fel o altă persoană fizică sau vreo persoană juridică.

FACTORI-CHEIE CARE CONDUC LA REDUCEREA PERSONALULUI ÎN ORGANIZAȚIA MILITARĂ MODERNĂ

*Dr. Ilksen GORKEM **

*Dr. Pilar PAZOS ***

*Dr. Resit UNAL ****

*Dr. Adrian GHEORGHE *****

*Dr. Gokay SURSAL ******

Deși reducerea personalului a fost vreme îndelungată un subiect de cercetare în organizațiile tradiționale, există foarte puține studii ale acestui fenomen în contextul militar. Drept urmare, există o cunoaștere limitată a factorilor-cheie care conduc la reducerea personalului în domeniul militar. Acest studiu urmărește să clarifice acest aspect și să analizeze dacă acești factori diferă în cadrul clusterelor culturale din statele membre ale NATO. Fundamentarea teoretică a acestui studiu se bazează pe lucrări care analizează contexte non-militare, adaptate la mediul militar.

În acest sens, am colectat serii cronologice de date referitoare la ultimii 23 de ani din cele 28 de țări membre NATO. Am realizat o serie de analize folosind metoda generalizată a momentelor Arellano-Bond (MGM), desfășurate în două etape. În prima etapă, am elaborat o cercetare a factorilor-cheie care conduc la reducerea personalului folosind estimările «Stata 'xtabond'». Pentru a doua etapă, am realizat o analiză a clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.

Cuvinte-cheie: *reducerea personalului, restructurare militară, cluster culturale, NATO, serii cronologice de date.*

Introducere

Schimbările din mediul extern al organizațiilor militare duc la nevoia de schimbare organizațională și, de multe ori, la reducerea personalului¹. Un număr de forțe armate ale națiunilor NATO se află în descreștere de câteva decenii. De exemplu, personalul militar activ al Canadei a variat de la 88.000 în 1989 la 69.950 în 1999 și 65.700 până la sfârșitul anului 2010. În Franța, cifrele au scăzut de la 554.000 în 1989 la 332.250 în 2011². În acest articol, vom

¹ James W. D. S, *Relationships between airline employee morale, motivation, and leadership communication during organizational restructuring: A correlation study*, University of Phoenix, Ann Arbor, MI, <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/> ProQuest Dissertations & Theses Full Text database, 2008.

² *The World Bank, Armed forces personnel*, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1>, 2014.

** Locotenent-colonel dr. Ilksen GORKEM este cercetător la Old Dominion University (ODU) Norfolk, Virginia (VA), Statele Unite ale Americii (SUA). E-mail: ilksengorkem@gmail.com*

*** Dr. Pilar PAZOS este conf.univ la ODU/Norfolk, VA/SUA, MPazosLa@odu.edu*

**** Dr. Resit UNAL este prof.univ.dr. la ODU/Norfolk, VA/SUA, runal@odu.edu*

***** Dr. Adrian GHEORGHE, este prof.univ.dr la ODU/Norfolk, VA/SUA, agheorgh@odu.edu*

****** Dr. Gokay SURSAL, își desfășoară activitatea în cadrul ODU/Norfolk, VA/SUA, Gsursal@gmail.com*

analiza care sunt acei factori-cheie care conduc la reducerea personalului în organizațiile militare ale țărilor membre NATO.

1. Studiul literaturii de specialitate

Definiția reducerii personalului

Termenul *reducere* este uneori folosit ca sinonim pentru scădere, însă cei doi termeni au sensuri diferite. Reducerea este de obicei aleasă pentru îmbunătățirea eficienței, în timp ce o scădere apare, de obicei, în mod natural și nu are ca scop îmbunătățirea eficienței. Scăderea este rezultatul unei combinații a factorilor organizaționali și de mediu³.

Reducerea personalului militar

În sensul în care organizațiile militare pot deveni mai eficiente și productive, este posibil ca reducerea personalului să fie implementată în aproape același mod în domeniul militar ca și în organizațiile non-militare. Abordările de reducere a personalului sunt menite să crească performanța prin reducerea funcțiilor, schimbarea procesului de lucru sau reducerea nivelurilor ierarhice ale unei organizații militare⁴. Reducerea personalului militar este, în mare măsură, determinată de schimbări ale mediului de securitate⁵.

Reducerea personalului militar este o re-proiectare strategică pentru adaptarea la schimbările mediului de securitate, cu scopul de a crește nivelul de pregătire pentru misiuni previzibile, optimizând întreaga organizație, și de a crește nivelurile de performanță prin reducerea numărului de personal, baze, facilități, sau prin îmbunătățirea organizării ierarhice, a procesului

³ S. J. Freeman, K. S. Cameron, „Organizational Downsizing: A Convergence and Reorientation Framework” în *Organization Science*, 4(1), 10-29, 1993.

⁴ K. S. Cameron, „Strategies for successful organizational downsizing” în *Human Resource Management*, 33(2), 1994, pp. 189-211; R.-L. DeWitt, „The structural consequences of downsizing” în *Organization Science*, 4(1), 30-40, 1993; S. J. Freeman, K. S. Cameron, „Organizational Downsizing: A Convergence and Reorientation Framework” în *Organization Science*, 4(1), 10-29, 1993.

⁵ E. Thomchick, R. R. Young, W. L. Grenoble, „The impact of downsizing on import departments”, în *Transportation Journal* (American Society of Transportation & Logistics Inc), 38(4), 26-35, 1999.

de muncă, echipamentului și sistemelor de arme⁶.

Factori-cheie care conduc la reducerea personalului

Șeful Statului Major General

S-a constatat că trăsăturile de caracter și cunoștințele directorilor generali influențează reducerea numărului de personal⁷. S-a constatat, de asemenea, că nivelul reducerii a fost mai consistent când directorii generali au avut formare în domeniul financiar⁸. Astfel, Șeful Statului Major General ar putea fi un factor-cheie care duce la reducerea personalului în organizațiile militare.

Directiva Strategiei Militare Naționale

Directiva Strategiei Militare Naționale este legată de strategia națională de apărare și de strategia de securitate națională⁹. Orice orientare politică venită prin această conexiune inițiază acțiuni în viața reală în anii de implementare. Pe baza acestor exemple, Directiva Strategiei Militare Naționale ar putea fi un alt factor-cheie.

Cheltuielile militare

În cele mai multe cazuri, numărul total de personal al unei organizații militare, structura de forțe, echipamentul și sistemele de arme afectează

⁶ Cameron, K. S, „Strategies for successful organizational downsizing” în *Human Resource Management*, 33(2), 1994, pp. 189-211; K. S. Cameron, S. J. Freeman, *The downsizing of an army organization: An investigation of downsizing strategies, processes and outcomes*, Alexandria, VA: School of Business Administration, 1994, pp. 1-63; W. F. Cascio, „Downsizing: What do we know? What have we learned?”, în *The Executive*, 7(1), 95-104, 1993; J. T. McCune, R. W. Beatty, R. V. Montagno, „Downsizing: Practices in manufacturing firms”, în *Human Resource Management*, 27(2), 145-161, 1988; W. Mc Kinley, C. M Sanchez, A.G. Schick, „Organizational downsizing: Constraining, Cloning, Learning”, în *Academy of Management Executive*, 9(3), 32-42, 1995; E. Thomchick, R. R. Young, W. L. Grenoble, „The impact of downsizing on import departments”, în *Transportation Journal* (American Society of Transportation & Logistics Inc), 38(4), 26-35, 1999.

⁷ M. Useem, *Executive defense: Shareholder power and corporate reorganization*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1993.

⁸ A. Budros, „A conceptual framework for analyzing why organizations downsize”, în *Organization Science*, 10 (1), 1999, pp. 69-82.

⁹ J. Hesterman, in *National Military Strategy*, 2014, <http://www.comw.org/qdr/archive.html>.

în mod direct cheltuielile militare. De exemplu, în 1994, Statele Unite au estimat o economie de 40% a cheltuielilor militare prin reducerea cu peste 30% a totalului personalului militar activ¹⁰. În organizațiile militare, o reducere a bugetului apărării duce în general la reduceri de personal. Cheltuielile militare ale Statelor Unite au scăzut de la 5,32% la 3,02% din Produsul Intern Brut

caracteristici culturale similare¹². În acest studiu, 28 țări membre NATO sunt grupate în funcție de clusterelor lor culturale, așa cum sunt afișate în *Tabelul nr. 1*. Grupurile clusterelor culturale sunt numite clusterul cultural 1, 2, 3, 4, 5 și 6. Proiectul Conducere Globală și Eficacitate Organizațională (GLOBE) a studiat 62 națiuni din întreaga lume¹⁴. Un studiu ulterior a examinat

Tabel nr. 1: Clustere culturale ale țărilor membre NATO¹³

Clustere culturale	Țări membre NATO (28 națiuni)
1 / englez	SUA, Canada, Marea Britanie (3 națiuni)
2 / Europa Germanică	Germania, Olanda (2 națiuni)
3 / Europa Latină	Italia, Spania, Portugalia, Franța (4 națiuni)
4 / Europa de Est	Polonia, Grecia, Ungaria, Albania, Slovenia (5 națiuni)
5 / Orientul Mijlociu	Turcia (1 națiune)
6 / Europa de Nord	Danemarca (1 națiune)
Nu sunt enumerate	<i>Belgia, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Estonia, Islanda, Letonia, Lituania, Luxemburg, Norvegia, România, Republica Slovacă (12 națiuni)</i>

(PIB) din 1990 până în 1999. În aceeași perioadă, numărul total de personal activ în serviciu a fost redus cu 1,38% (de la 2.180.000 la 1.575.000 de persoane)¹¹. Astfel, cheltuielile militare sunt considerate a fi un factor-cheie care duce la reducerea personalului în organizațiile militare.

Alți factori-cheie posibili

Ar mai putea fi mulți alți factori-cheie care duc la reducerea personalului, cum ar fi imitarea, doctrina, structura/ierarhizarea organizației militare, instruirea personalului și a conducerii, modernizarea, noi sisteme de luptă, și tehnologiile informaționale, închiderea/înființarea/sporirea unor facilități sau baze, dar acest studiu încearcă să determine numai factorii cei mai influenți.

Clustere culturale ale țărilor membre NATO

Un cluster cultural este un grup de țări cu

¹⁰ K. S. Cameron, „Strategic organizational downsizing: An extreme case” în *Research in Organizational Behaviour*, 20, 1998, pp. 185-229.

¹¹ *The World Bank, Armed forces personnel*, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1>, 2014.

25 dintre aceste 62 națiuni¹⁵. Proiectul GLOBE investighează culturile după nouă dimensiuni, inclusiv „distanța puterii, orientarea performanței, evitarea incertitudinii, asertivitate, orientare umană, orientare viitoare, colectivismul în grup, colectivismul instituțional, și egalitarismul

¹² R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, *Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE study of 62 societies*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2004; A. Russo, *The sustainable cultural cluster*, Paper presented at the The 40th Congress Of The European Regional Science Association, Barcelona, Spain, <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/>, 2000.

¹³ J. S. Chhokar, F. C. Brodbeck., R. J., House, „Culture and leadership, across the world: the GLOBE book of in-depth studies of 25 societies” în *Journal of Applied Christian Leadership*, 3(2), 2009, pp. 57-63.

¹⁴ R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, *Culture, Leadership and Organizations : The GLOBE study of 62 societies*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2004.

¹⁵ J. S. Chhokar, F. C. Brodbeck, R. J. House, „Culture and leadership, across the world: the GLOBE book of in-depth studies of 25 societies” in *Journal of Applied Christian Leadership*, 3(2), 2009, pp. 57-63.

genului¹⁶. Cu toate acestea, nici unul dintre cele două studii menționate anterior nu include cele 12 țări membre NATO, și anume Belgia, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Estonia, Islanda, Letonia, Lituania, Luxemburg, Norvegia, România și Republica Slovacă.

Clustere culturale modificate

S-a realizat o cercetare extinsă pentru a determina dacă cele 12 națiuni menționate anterior pot fi asociate cu clusterelor culturale existente așa cum sunt definite în cercetarea prealabilă. Danemarca, Finlanda, Islanda, Norvegia, și Suedia sunt considerate țări nordice¹⁷. Consiliul Nordic a fost fondat de Danemarca, Suedia, Norvegia și Islanda în 1952¹⁸. Prin urmare, Islanda și Norvegia sunt considerate membre ale clusterului Europei de Nord în acest studiu.

Conform sursei citate¹⁹, Polonia, Rusia, Ucraina, Letonia, și Slovenia sunt considerate țări ale Europei central-estice. Un alt studiu a constatat că Bulgaria, Republica Cehă, Grecia, Ungaria, și fosta Iugoslavie sunt considerate țări estice²⁰. Iar conform unei alte lucrări, Croația și Slovenia sunt foste state iugoslave²¹. Mai mult, cultura românească se încadrează în clusterul cultural al Europei Centrale și de Est²². Republica Slovacă (Slovacia) a fost identificată cu caracteristici culturale similare Republicii Cehe și Ungariei²³.

¹⁶ J. S Chhokar, F. C. Brodbeck, R. J. House, „Culture and leadership, across the world: the GLOBE book of in-depth studies of 25 societies” in *Journal of Applied Christian Leadership*, 3(2), 2009, p. 58.

¹⁷ J. S Chhokar, F. C. Brodbeck, R. J. House, R. J., *Culture and leadership across the world*. New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates Taylor & Francis Group, 2013.

¹⁸ ***, „The Nordic countries”, în *Randburg*, <http://www.randburg.is/history.html>, 2014.

¹⁹ G. Bakacsi, T. Sandor, K. Andras, I. Viktor, „Eastern European cluster: Tradition and transition” în *Journal of World Business*, 37, 2002, pp. 69-80.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ J. C. Laurent, *The seven states of the Former Yugoslavia: An evaluation*, <http://www.iwp.edu/>.

²² ***, „The influence of foreign cultures on the slovak history essay”, November, 2013, <http://www.ukessays.com/essays/>.

²³ *Ibidem*.

Prin urmare, Bulgaria, Letonia, Republica Cehă, Croația și România sunt grupate sub clusterul Europei de Est în acest studiu.

Țările Baltice sunt Letonia, Lituania și Estonia, care au culturi foarte similare²⁴. Letonia este în clusterul Europei de Est. Prin urmare, Letonia și Estonia sunt considerate o parte a clusterului Europei de Est.

Potrivit unui studiu ce analizează legăturile culturale pe comportamentele sociale cu privire la utilizarea social media, Olanda și Belgia se află în același cluster cultural.²⁵ Așadar, Belgia este considerată o parte a clusterului Europei germanice. Având în vedere istoria sa comună politică, religioasă și demografică, precum și alte similitudini între Luxemburg și, în special, Belgia – cum ar fi aceeași limbă, tradiții și structură economică – și în vederea unui set comun de valori generale, se poate constata că Luxemburg aparține aceluiași cluster cultural ca Germania, Olanda și Belgia²⁶. Clusterelor culturale modificate ale țărilor membre NATO sunt prezentate în *Tabelul nr. 2*.

2. Metodologie

Proiectarea cercetării și metodologia

Scopul și obiectivele acestui studiu au fost realizate prin aplicarea unei proiectări de cercetare cantitative, prin colectarea de date care să ajute la investigarea factorilor-cheie care conduc la reducerea de personal în organizațiile militare și prin a determina dacă acești factori diferă în clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.

Întrebări de cercetare

Întrebările de cercetare la care se referă studiul au fost:

²⁴ E. V. Bunkse, W. Tietze, „Baltic peoples, Baltic culture, and Europe: Introduction” in *GeoJournal*, 33(1), 5-7, 1994.

²⁵ P. L. Kohl, „Shared social fields: Evolutionary convergence in prehistory and contemporary practice”, în *American Anthropologist*, 110(4), 495-506, 2008.

²⁶ „Luxembourg presents itself”, în *Luxembourg throughout the centuries*, e-Luxembourg, 2007, <http://www.luxembourg.public.lu/>.

Tabel nr. 2: Clusterele culturale modificate ale țărilor membre NATO²⁷

Clustere culturale	Țări membre NATO (28 națiuni)
1 / englez	USA, Canada, Marea Britanie (3 națiuni)
2 / Europa germanică	Germania, Olanda, Belgia, Luxemburg (4 națiuni)
3 / Europa Latină	Italia, Spania, Portugalia, Franța (4 națiuni)
4 / Europa de Est	Polonia, Grecia, Ungaria, Albania, Slovenia, Republica Cehă, Letonia, Croația, Bulgaria, Estonia, Lituania, România, Republica Slovacă (13)
5 / Orientul Mijlociu	Turcia (1 națiune)
6 / Europa de Nord	Danemarca, Islanda, Norvegia (3 națiuni)

Țările scrise cu caractere italice indică țările care nu făceau inițial parte din clusterele culturale în cercetarea *Globe*.²⁸

Întrebarea 1. Care sunt factorii-cheie care conduc la reducerea personalului în organizațiile militare ale țărilor membre NATO?

Întrebarea 2. Acei factori-cheie diferă în clusterele culturale ale țărilor membre NATO?

Ipoteze în formă alternativă

I_A1: Cheltuielile militare (% din PIB) au o legătură statistică semnificativă cu reducerea de personal.

I_A2: Schimbarea Șefului Statului Major General are o legătură statistică semnificativă cu reducerea de personal.

I_A3: Modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale are o legătură statistică semnificativă cu reducerea de personal.

I_A4: Relația dintre cheltuielile militare (% din PIB) și reducerea personalului diferă în clusterele culturale ale țărilor membre NATO.

I_A5: Relația dintre Șefului Statului Major General și reducerea personalului diferă în

clusterele culturale ale țărilor membre NATO.

I_A6: Relația dintre Directiva Strategiei Militare Naționale și reducerea personalului diferă în clusterele culturale ale țărilor membre NATO.

Populația și argumentarea

Această cercetare consideră organizația militară multinațională generală (NATO) ca unitate de analiză și NATO ca unitate de generalizare.

Pentru triangularea datelor au fost folosite o varietate de surse de date. Datele referitoare la numărul total de personal activ și cheltuielile militare (% din PIB) au fost colectate de la Banca Mondială și SIPRI²⁹. Datele legate de Șeful Statului Major General au fost colectate de pe site-ul oficial al NATO și paginile web oficiale ale forțelor armate ale țărilor membre NATO. Datele legate de Directiva Strategiei Militare Naționale

²⁷ J. S. Chhokar; F. C. Brodbeck; R. J. House, *Cultural Clusters of NATO Countries*, 2009.

²⁸ R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, *Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE study of 62 societies*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2004.

²⁹ SIPRI, *Military expenditure*, <http://www.sipri.org/yearbook/2013/03>, 2013; SIPRI, *Defining military expenditure, Armaments, disarmament and international security solna*, <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/>, 2014; The World Bank, *Armed forces personnel*, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1>, 2014.

(DSMN) au fost colectate de la Reprezentanța Națională de Legătură (NLRs) a celor 28 de țări membre NATO ce lucrează în colaborare cu Comandamentul Aliat pentru Transformare (HQ SACT), site-ul oficial al NATO și paginile web oficiale ale forțelor armate ale țărilor membre NATO. Datele legate de clusterelor culturale ale națiunilor membre NATO au fost colectate în principal de pe paginile web oficiale ale țărilor membre NATO și studiul GLOBE³⁰.

Tehnica de analiză transversală a seriilor cronologice

Tehnica de analiză transversală a seriilor cronologice a fost sugerată anterior ca potrivită pentru metoda cercetării longitudinale, care implică măsurători repetate efectuate pe același subiect la intervale de timp regulate³¹. Analiza dinamică a panelului de date conform metodei transversale a seriilor cronologice oferă teorie și tehnici riguroase din punct de vedere matematic. Fiecare națiune poate fi considerată un panel diferit, setul total de date poate fi considerat un panou de date. Deoarece datele au fost colectate pe o perioadă de peste 23 de ani pentru fiecare țară membră NATO, ele constituie seriile statistice de timp (dinamice).

Modelul metodei generalizate a momentelor (MGM) Arellano-Bond

Metoda generalizată a momentelor (MGM) Arellano-Bond este un model de regresie folosit pentru a analiza relația de cauzalitate dintre variabilele dependente și independente care sunt conforme cu date dinamice pe serii cronologice ale panoului transversal. Această metodă statistică poate modela atât neomogenitatea de unitate (între subiect) și heterogenitatea de timp (în cadrul subiectului)³². Modelul MGM Arellano-

Bond sugerează folosirea unui decalaj de două sau mai multe perioade ca instrumente de estimare cu scopul de a obține eficiență³³. Modelul MGM Arellano-Bond presupune că nu există o corelație serială între erorile idiosincratice, dar că acestea sunt dependente pe anumite perioade de timp³⁴.

Unul dintre avantajele folosirii MGM Arellano-Bond în panoul de date dinamice pe serii cronologice transversale a fost că modelul a crescut gradele de libertate datorită cantității mari de observații individuale. Un alt avantaj a fost că modelul a redus colinearitatea între variabilele explicative, ceea ce a oferit o mai bună precizie în estimare. Un alt avantaj al modelului a fost mărirea preciziei de estimare prin eliminarea variantei timp din covariantele individuale. Și un avantaj adițional era că, datorită caracteristicilor modelului, era posibilă investigarea eterogenității prin strângerea de informații cu privire la perioadele de timp anterioare.³⁵

Variabile, indicatori și metrici

Există o variabilă dependentă și trei variabile independente în acest studiu. Numărul total al personalului activ a fost considerat variabilă dependentă. Cheltuielile militare, Șeful Statului Major General și Directiva Strategiei Militare Naționale au fost considerate variabile independente. Anul și națiunea au fost considerate variabile artificiale. Clusterelor culturale au fost considerate o variabilă de tip categorie.

³⁰ J. S. Chhokar; F. C. Brodbeck; R. J. House, *Cultural Clusters of NATO Countries*, 2009; R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, *Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE study of 62 societies*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2004.

³¹ N. Salkind, *Time-series study. Encyclopedia of research design*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2010.

³² J. Alvarez, M. Arellano, *The time series and cross-section asymptotics of dynamic panel data estimators*, Madrid, Spain: CEMFI, 1998.

³³ M. Arellano, *Modelling optimal instrumental variables for dynamic panel data models*, Madrid, Spain: CEMFI, 2003; T. Bilgicir, K. Jedidi, D. R. Lehmann, S. A. Neslin, „The long-term effect of multichannel usage on sales”, în *Customer Needs and Solutions*, 2(1), 41-56, 2014.

³⁴ M. Arellano, S. Bond, „Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations” în *Review of Economic Studies*, no. 58, 1991, pp. 277-297.

³⁵ F. Ejzykowicz, *The impact of adherence to guidelines on the health care expenditures of COPD patients*, University of Southern California, Ann Arbor, MI, ProQuest Dissertations & Theses Full Text database, 2013, <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/>; C. Hsiao, *Analysis of panel data* Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2nd ed. Vol. 34, 2003; J. M. Wooldridge, *Econometric analysis of cross section and panel data*, London, UK: MIT Press, 2010.

Variabilă dependentă, indicator și metrică

Totalul personalului activ: numărul total al personalului de serviciu activ a fost considerat variabilă dependentă. Orice reducere a numărului total al personalului activ a fost considerat un indicator al reducerii de personal, în timp ce o creștere a fost considerată o mărire. Totalul personalului activ arată numerele așa cum au fost pentru fiecare categorie de forțe armate ale țărilor membre NATO (ex. 1.520.100).

Variabile independente, indicatori și metrică

Cheltuieli militare (% din PIB): această variabilă reprezintă cheltuielile militare anuale ale unei țări membre NATO ca procent din PIB-ul țării respective. În setul de date, cheltuielile militare sunt afișate cu 14 zecimale (ex. 1,56352950795231%).

Șeful Statului Major General: această variabilă reprezintă numărul de ani în care Șeful Statului Major General al țării membre NATO a fost în funcție; cu alte cuvinte, mandatul de Șef al Statului Major General. Primul an de mandat a fost codat cu '1', al doilea an a fost codat cu '2', al treilea an a fost codat cu '3' și așa mai departe (ex. 1, 2, 3, 4, 5, 6).

Directiva Strategiei Militare Naționale (DSMN): această variabilă reprezintă numărul de ani în care Directiva Strategiei Militare Naționale a țării membre NATO a fost în vigoare. Cu alte cuvinte, maturitatea DSMN. Primul an al maturității DSMN a fost codat cu '1'; al doilea an a fost codat cu '2' și așa mai departe (ex. 1, 2, 3, 4, 5, 6).

Variabile artificiale, indicatori și metrică

An: au fost luați în considerare anii între 1990 și 2012. Anii au fost codati după numărul lor.

Națiune: 28 țări membre NATO au fost luate în considerare; țările au fost codate după numele lor.

Variabilă fictivă, indicator și metrică

Clusterelor culturale: clusterelor culturale au fost considerate o variabilă categorică. Grupurile de clusterelor culturale au fost codate ca grup '1, 2, 3, 4, 5, și 6' în Tabelul nr. 2.

Măsurare

Setul de date a fost creat în conformitate cu cerințele instrumentelor Stata. Metoda generalizată a momentelor (MGM) Arellano-Bond de tip robust a fost realizată în Stata prin importarea de date din setul de date. Relația dintre personalul total activ și cheltuielile militare (% din PIB), mandatul Șefului Statului Major General și maturitatea Directivei Strategiei Militare Naționale a fost testată în conformitate cu ipotezele.

Dacă valoarea pantei modificării numărului total de personal activ este negativă, atunci este vorba de reducerea personalului; dacă schimbarea este pozitivă, se consideră a fi o creștere. În cazul în care este vorba de reducerea personalului militar activ și panta cheltuielilor militare este negativă, înseamnă că există o corelație pozitivă între ele. Când se constată o creștere progresivă a reducerii de personal de-a lungul mandatului Șefului Statului Major General, înseamnă că există o corelație pozitivă între ele. Când reducerea personalului militar crește pe măsura creșterii maturității DSMN, înseamnă că există o corelație pozitivă între ele.

În analizele generale (Etapa 1 de analiză), datele provenite de la cele 28 țări membre NATO au fost folosite pentru calcule. Când rezultatele au fost semnificative din punct de vedere statistic, a fost indicat faptul că variabila independentă respectivă este un factor-cheie care duce la reducerea personalului în organizațiile militare.

Măsurarea pentru analizele clusterelor culturale

În analizele clusterelor culturale (Etapa 2 de analiză), aceleași analize au fost efectuate în cadrul fiecărui cluster cultural. Rezultatele fiecărui cluster au fost comparate la ieșirea analizelor generale (Etapa 1 de analiză), iar diferența a fost investigată pentru a determina dacă factorii-cheie respectivi au fost diferiți printre clusterelor culturale.

3. Analize și constatări

Descrierea datelor

Unitatea de analiză a fost reprezentată de organizațiile militare ale țărilor. Datele au fost colectate timp de 23 de ani (1990-2012) anual, cu dimensiunea panourilor [$N = 28$ (28 țări membre NATO) și $T = 23$ (23 ani)]. Fiecare punct de date (fiecare linie în setul de date) în acest studiu a reprezentat țara, anul, numărul total al personalului activ, cheltuielile militare (% din PIB), schimbarea Șefului Statului Major General și modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale. Cu excepția grupării și conversiei unor puncte de date sub clusterelor culturale 1, 2, 3, 4, 5, și 6, același set de date a fost folosit în analizele clusterelor culturale.

Dacă acest studiu ar fi fost foarte bine echilibrat, ar fi putut avea un total de 2576 observații; cu toate acestea, din cauza lipsei de date, numărul total de observații a fost de 2423 (doar 153 lipsesc, 5,94%). Numărul de observații pe an a fost de 644 (28 națiuni * 23 ani), pentru numărul total de personal activ a fost de 621, pentru Cheltuieli Militare (% din PIB) a fost de 608, pentru schimbarea Șefului Statului Major General a fost de 622, și pentru modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale a fost de 572. Motivele din spatele lipsei de date au fost că unele țări membre NATO și-au câștigat

independența după 1990, astfel încât nu existau forțe armate stabilite sau date înregistrate pentru unele țări pentru o anumită perioadă de timp.

4. Concluzie

Scopul acestui studiu a fost de a investiga factorii-cheie care conduc la reducerea personalului din organizațiile militare ale țărilor membre NATO și dacă acești factori diferă în clusterelor culturale ale țărilor membre NATO. Acest capitol oferă detalii cu privire la concluziile studiului.

Pentru a răspunde întrebărilor de cercetare, o serie de analize au fost efectuate în două etape. În prima etapă (Etapa 1: analize generale), s-a realizat o analiză a factorilor-cheie care conduc la reducerea personalului în organizațiile militare ale țărilor membre NATO. În a doua etapă (Etapa 2: analiza clusterelor culturale), a fost efectuată o analiză care să determine dacă factorii-cheie din clusterelor culturale ale țărilor membre NATO diferă.

Etapa 1: Analize generale

Tabelul nr. 3 prezintă rezultatele Etapei 1: analize generale.

Schimbarea Șefului Statului Major General s-a dovedit a fi semnificativă, iar un an în plus de mandat al Șefului Statului Major General s-a

Tabel nr. 3: Etapa 1: Rezultatele analizelor generale

$I_A\#$	Ipozeza în formă alternativă	Valoarea coeficientului și deducție	Rezumatul constatărilor și concluziilor
I_{A1}	Cheltuielile militare (% din PIB) au o legătură semnificativă din punct de vedere statistic cu reducerea de personal.	(-6967,631) Schimbarea cu un procent în cheltuielile militare (% din PIB) conduce la reducerea personalului cu 6967 de militari.	($p = 0,102$) Nesemnificativ cu o valoare negativă <i>Nesusținut</i>
I_{A2}	Schimbarea Șefului Statului Major General are o relație semnificativă din punct de vedere statistic cu reducerea personalului.	(-2306,316) O perioadă de un an în plus în mandatul Șefului Statului Major General duce la reducerea personalului militar cu 2306.	($p = 0,039$) Semnificativ cu o valoare negativă <i>Susținut</i>
I_{A3}	Modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale are o legătură semnificativă din punct de vedere statistic cu reducerea personalului.	(1679,392) Un an în plus de maturitate a Directivei Strategiei Militare Naționale duce la creșterea personalului militar cu 1679.	($p = 0,032$) Semnificativ cu o valoare pozitivă <i>Susținut</i>

dovedit că duce la reducerea personalului activ cu 2306 de militari. Această constatare a arătat că schimbarea Șefului Statului Major General este un factor-cheie care duce la reducerea personalului din organizațiile militare din cele 28 de țări membre NATO. Modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale s-a dovedit a fi semnificativă; cu toate acestea, un an în plus de maturitate a Directivei Strategiei Militare Naționale s-a dovedit că duce la creșterea personalului cu 1679. Prin urmare, s-a stabilit că DSMN nu este un factor care duce la reducerea personalului din organizațiile militare.

Oamenii de știință oferă dovezi ale unei relații între bugetul unei organizații și reducerea de personal³⁶. Potrivit lui Gardner, „bugetele și politica au contribuit în mod direct la deciziile de reducere din perioada de după Războiul Rece”³⁷. În 1994, Statele Unite au estimat o economie de 40% a cheltuielilor militare prin reducerea cu peste 30% din personalul militar activ total³⁸. Cheltuielile militare ale Statelor Unite au scăzut de la 5,59% la 3,02% din PIB din 1989 până în 1999. Numărul total al personalului de serviciu activ a scăzut cu 2,97% (de la 2.240.000 la 1.575.000 personal) în aceeași perioadă³⁹. De asemenea, publicațiile cotidiene, de manieră generală, pun reducerea de personal militar în legătură cu reducerile cheltuielilor militare⁴⁰.

³⁶ R. Prindle, *An appreciative case study of downsizing effects on a shore-based department of the navy reserve support organization*, Gonzaga University, Ann Arbor, MI. <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/ProQuestDissertations&ThesesFullTextdatabase,2005>.

³⁷ N. J. Gardner, *Consequences of military downsizing: An analysis of similarities and differences in the United States Army between the post World War I period (1919-1939) and the post Cold War period (1988-1999)*, California State University, Ann Arbor, MI, <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/ProQuestDissertations&ThesesFullTextdatabase,2002,p.41>.

³⁸ K. S. Cameron, „Strategic organizational downsizing: An extreme case” în *Research in Organizational Behaviour*, 20, 1998, pp.185-229.

³⁹ The World Bank, *Armed forces personnel*, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1>, 2014.

⁴⁰ H.Chu, „As Europe cuts military budgets, some worry about its clout” în *Los Angeles Times*, p. 4, <http://proxy.lib.odu.edu/>, 2010, 5 decembrie; S. Thom, D. Christopher, *Army, marines targeted for downsizing; gates' plan*

Chiar dacă faptele menționate anterior fac referire la cheltuielile militare ca la unul dintre factorii care duc la reducerea personalului din organizațiile militare, atunci când vine vorba de țările membre NATO, rezultatele acestui studiu dezaprobă acest lucru. Cheltuieli militare (% din PIB) s-au dovedit a fi neesențiale din punct de vedere statistic ca factor care conduce la reducerea personalului în cadrul studiului. Contrar concepției generale și constatărilor locale, când 28 țări membre NATO au fost luate în considerare în totalitatea lor, cheltuielile militare nu constituiau un factor care conduce la reducerea personalului în organizațiile militare.

Toate aceste constatări îl determină pe cercetător să investigheze dacă rezultatele Etapei 1 diferă de clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.

Etapa 2: Analiza clusterelor culturale

Tabelul nr. 4 prezintă rezultatele celei de-a doua etape: analiza clusterelor culturale.

În Clusterul cultural 3 (Europa Latină), cheltuielile militare au avut o legătură puternică cu numărul total de personal de serviciu activ; cu toate acestea, nu s-a dovedit că acest lucru a dus la reducerea de personal. Dimpotrivă, s-a dovedit că a dus chiar la o creștere de personal. Acest lucru a fost mult mai probabil să se întâmple în cazul în care cheltuielile militare creșteau în clusterul cultural 3, și numărul total de personal activ ar fi crescut, de asemenea, în paralel sau nu s-ar fi modificat în mod semnificativ. În clusterul cultural 2 (Europa Germanică), schimbarea Șefului Statului Major General a fost considerată semnificativă, și un an în plus de mandat al Șefului Statului Major General duce la reducerea personalului activ cu 7379 de militari. Această constatare a arătat că schimbarea Șefului Statului Major General a fost un factor-cheie care a dus la reducerea de personal în organizațiile militare din națiunile clusterului cultural 2 (Europa Germanică). Aceasta a dus la rezultate similare în etapa 1: Analize generale și înseamnă că Șeful Statului Major General ca

indicates Obama looking for broad budget cuts. New York Times, p. 4., 7 ianuarie, <http://proxy.lib.odu.edu/>; T. W. Times-Herald, *President should halt military downsizing*, *The Washington Times-Herald*, p. 1, 2 mai, <http://proxy.lib.odu.edu/>

Tabel nr. 4: Etapa a 2-a: rezultatele analizei clusterelor culturale (CI culturale 1-4)

I _A #	Ipozeza în formă alternativă	Valoarea coeficientului și deducție	Rezumatul constatărilor și concluziilor
I _A 4	Relația dintre cheltuielile militare (% din PIB) și reducerea personalului diferă în clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.	(35330,57) În Cluster Cultural 3 (Europa Latină) Schimbarea unui procent în cheltuielile militare (% din PIB) duce la creșterea personalului militar cu 35330.	($p = 0,037$) Semnificativ cu o valoare pozitivă Susținut
I _A 5	Relația dintre Șeful Statului Major General și reducerea personalului diferă în clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.	În Clusterul Cultural 2 (Europa Germanică) (-7379,043) Un an în plus de mandat pentru Șeful Statului Major General duce la reducerea personalului militar cu 7379.	($p = 0,005$) Semnificativ cu o valoare negativă Nesustținut (Rezultat Similar pentru cele 28 țări membre NATO)
I _A 6	Relația dintre Directiva Strategiei Militare Naționale și reducerea personalului diferă în clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.	În clusterul cultural 1 (englez) (3078,029) Un an în plus de maturitate a Directivei Strategiei Militare Naționale duce la creșterea personalului militar cu 3078.	($p = 0,03$) Nesemnificativ cu o valoare pozitivă Susținut

factor-cheie în 28 țări membre NATO nu a diferit în clusterul Europei Germanice. În Clusterul Cultural 1 (englez), Directiva Strategiei Militare Naționale a avut o legătură puternică cu numărul total de personal activ; cu toate acestea, nu a dus la reducerea de personal. Dimpotrivă, s-a dovedit că a dus chiar la o creștere de personal. În

clusterul cultural 4 (Europa de Est), nu a existat o valoare p semnificativă pentru nici una dintre variabilele independente. O explicație potențială pentru relația inexistentă dintre numărul total de personal activ și variabilele independente a fost că clusterului cultural 4 îi lipseau unele date de identificare sau nu era omogen, având

Tabel nr. 5: Rezultatele generale ale testului HSD ANOVA & Tukey pentru clusterelor 5 și 6

	Numărul Clusterului & Variabila Semnificativă	ANOVA F	ANOVA $Prob > F$	Testul Tukey's HSD	Diferă
cluster cultural 5 (Orientul Mijlociu)	# 3 & Cheltuieli Militare	26,54**	0,0001	9,1552**	Da
	# 2 & Șeful Statului Major General	7,58**	0,0610	4,9927**	Da
	# 1 & Directiva Strategiei Militare Naționale	0,82	0,3644	1,7178	Nu
	# 1 & Personalul de Serviciu Activ Total	0,93	0,3341	1,8128	Nu
cluster cultural 6 (Europa de Nord)	# 3 & Cheltuieli Militare	2,90	0,0893	2,2790	Nu
	# 2 & Șeful Statului Major General	0,16	0,6893	0,5089	Nu
	# 1 & Directiva Strategiei Militare Naționale	0,84	0,3600	1,1821	Nu
	# 4 & Personalul de Serviciu Activ Total	2,64	0,1047	18,6951	Nu

Notă ** Variabilele relate diferă în mod semnificativ.

culturi diferite. Acest cluster ar putea avea mai multe sub-clustere, sau o parte din țări ar putea fi membre ale altor clustere culturale.

În scopul de a face o estimare a clusterelor culturale 5 și 6, au fost efectuate teste ANOVA și Tukey de diferențiere semnificativ onestă, acestea fiind prezentate în *Tabelul nr. 5*. Scopul a fost de a găsi parametri necunoscuți prin compararea parametrilor cunoscuți.

S-a constatat că nu există o diferență semnificativă între clusterul cultural nr. 5 (Orientul Mijlociu) și nr. 1 (englez) în ceea ce privește valorile de modificare ale Directivei Strategiei Militare Naționale și numărul total al personalului activ. Totuși, nu înseamnă neapărat că legătura dintre Directiva Strategiei Militare Naționale și numărul total al personalului activ a fost aproape identic în clusterelor culturale 1 (englez) și 5 (Orientul Mijlociu).

Tendința numărului total al personalului activ a fost foarte similară cu clusterul cultural nr. 6 (Europa de Nord) și clusterul cultural nr. 4 (Europa de Est). Clusterul cultural nr. 6 a fost un cluster divergent, deoarece tendința cheltuielilor sale militare a fost similară cu clusterul nr. 3 (Europa Latină), tendința sa pentru schimbarea Șefului Statului Major General a fost similară cu clusterul 2 (Europa Germanică), și tendința sa pentru modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale a fost similară cu clusterul 1 (englez). Cu toate acestea, tendința numărului total al personalului activ din clusterul cultural nr. 6 a fost diferită de clusterelor culturale 2, 3, 1 și 5. Tendința cheltuielilor militare ale clusterului cultural nr. 6 diferă de clusterelor culturale 1, 4, și 5. S-a anticipat că tendința Șefului Statului Major General din clusterul cultural nr. 6 ar putea fi diferită față de clusterelor culturale 3, 4, și 1. S-a prezis că tendința Directivei Strategiei Militare Naționale a clusterului cultural nr. 6 ar fi diferită față de clusterul cultural nr. 4. Cel mai probabil, acele rezultate erau în funcție de datele care lipseau. Nu a fost posibil de estimat care cluster cultural a fost caracteristic similar cu clusterul cultural nr. 6. În concluzie, rezultatele testului clusterului cultural nr. 6 au dovedit că clusterul cultural nr. 6 a fost diferit de al celor 28 țări membre NATO.

Au fost dovezi suficiente pentru a concluziona că legătura între cheltuielile militare, schimbarea Șefului Statului Major General, modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale și reducerea personalului diferă în clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.

Concluzie

S-a constatat că schimbarea Șeful Statului Major General a fost un factor-cheie care a condus la reducerea personalului în cadrul forțelor armate ale acelor 28 țări membre NATO. În schimb, modificarea Directivei Strategiei Militare Naționale a fost un factor-cheie care a dus la creșterea personalului. Pe de altă parte, reducerea cheltuielilor militare a fost, în general, declarată ca motiv pentru reducerea personalului militar. În acest studiu, s-a constatat că nivelul cheltuielilor militare nu reprezintă un factor care să conducă la reducerea personalului activ; în schimb, Șeful Statului Major General s-a dovedit a fi elementul-cheie, iar cheltuielile militare ar fi putut fi folosite ca justificare pentru deciziile Șefului Statului Major General cu privire la reducerea personalului.

Acest studiu a arătat că elementul principal în implementarea reducerii de personal activ este Șeful Statului Major General și nu cheltuielile militare sau DSMN. Chiar dacă cheltuielile militare pot duce la reduceri de personal într-o organizație militară, Șeful Statului Major General poate amâna sau anula implementarea în fapt. Chiar dacă se pare că există un buget militar suficient pentru a menține întregul personalul activ pentru o anumită perioadă de timp, Șeful Statului Major General poate decide reducerea și din alte motive. Cu toate acestea, concluziile de față se pot modifica atunci când sunt aplicate diferitelor clustere culturale ale țărilor membre NATO. Rezultatele analizelor din Etapa 1 a acestui studiu au analizat grupul NATO ca un întreg. Însă, într-o cultură, când un Șef al Statului Major General își direcționează comanda în vederea reducerii de personal activ, staful său îndeplinește ordinele și se străduiește să ducă la îndeplinire ordinul comandantului cât mai curând

posibil. Pe de altă parte, într-o altă cultură, staful poate solicita să afle argumentele ordinului de a reduce personalul înainte de a pune directiva în aplicare. De Personalul poate solicita să lucreze în vederea determinării posibilelor riscuri, diminuări și oportunități. În cele din urmă, ei pot să sprijine sau nu decizia Șefului Statului Major General oferind un raționament detaliat. Pentru a concluziona, s-a constatat că factorii-cheie care conduc la reducerea de personal diferă în clusterelor culturale ale țărilor membre NATO.

Directiva Strategiei Militare Naționale ar putea reflecta puterea ideală de apărare pe care o națiune și-o dorește să o aibă; cu toate acestea, Șeful Statului Major General, când se confruntă cu realități ale planului de apărare cu resurse limitate, inclusiv de personal, cât și de buget, poate acționa în mod diferit. Acesta ar putea fi motivul pentru care DSMN este un factor-cheie care determină creșterea personalului mai degrabă decât reducerea lui. Șeful Statului Major General ar putea avea nevoie să găsească o justificare pentru deciziile de reducere de personal cu scopul de a nu fi învinuit pentru disponibilizări și ar putea folosi un buget militar în scădere pentru reducerea de personal. În acord cu acest punct de vedere, Scott⁴¹ a anticipat că unele firme ar putea folosi condițiile economice precare ca raționament pentru închiderea departamentelor nesatisfăcătoare ale organizației. În acest studiu, s-a demonstrat că Șeful Statului Major General este un factor-cheie care conduce la reducerea de personal în organizațiile militare ale țărilor membre NATO. Pe de altă parte, știrile anunță frecvent că din cauza bugetului militar în scădere, forțele armate fac în continuare disponibilizări. De exemplu, potrivit unui articol din *Los Angeles Times*, „Nu există aproape nicio îndoială că reducerile de cheltuieli vor degrada armate și arsenale, care ar putea duce la o presiune asupra Statelor Unite.”⁴² Potrivit unui articol din

Agence Presse, „America va trebui să reducă dimensiunea forțelor sale armate pentru a face față masivelor reduceri bugetare”⁴³. Totuși, un alt articol din *New York Times* exprimă următoarele „Casa Albă a transmis Pentagonului să forțeze acea creștere în următorii cinci ani, conform lui Gates, reducând cu \$78 de miliarde suma disponibilă pentru Pentagon, drept urmare, se așteaptă ca în 2015 Armata să înceapă reducerea nivelurilor trupelor de serviciu active cu 27.000 de militari, iar infanteria marină cu până la 20.000 de militari”⁴⁴. Cu toate acestea, în studiul de față, s-a constatat că cheltuielile militare nu reprezintă un factor semnificativ care conduce la reducerea personalului în organizațiile militare. Prin urmare, concluziile acestui studiu sprijină ideea folosirii scăderii cheltuielilor militare ca o justificare pentru reducerea personalului.

BIBLIOGRAFIE:

1. ALVAREZ, J.; ARELLANO, M., *The time series and cross-section asymptotics of dynamic panel data estimators*, Madrid, Spain, CEMFI, 1998.
2. ARELLANO, M., *Modelling optimal instrumental variables for dynamic panel data models*, Madrid, Spain, CEMFI, 2003.
3. ARELLANO, M.; BOND, S., „Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations” în *Review of Economic Studies*, no. 58, 1991, pp. 277-297.
4. BAKACSI, G.; SANDOR, T.; ANDRAS, K.; VIKTOR, I., „Eastern European cluster: Tradition and transition” în *Journal of World Business*, 37, 2002, pp. 69-80.
5. BILGICER, T.; JEDIDI, K.; LEHMANN, D. R.; NESLIN, S. A., „The long-term effect of multichannel usage on sales”, în *Customer Needs and Solutions*, 2(1), 41-56, 2014.

⁴¹ B. G. Scott, *Factors affecting shareholder returns for large firms announcing downsizing actions*, Saint Louis University, Ann Arbor, MI, <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/ProQuestDissertations&ThesesFullTextdatabase,1998>.

⁴² H.Chu, „As Europe cuts military budgets, some worry about its clout” în *Los Angeles Times*, p. 4, <http://proxy.lib.odu.edu/>, 2010, 5 decembrie, p. 1.

⁴³ „Budget cuts will mean leaner US force: Hagel”, în *Agence France-Presse*, <http://proxy.lib.odu.edu/>.

⁴⁴ S. Thom, D. Christopher, „Army, marines targeted for downsizing; gates' plan indicates Obama looking for broad budget cuts”, *New York Times*, p. 4, 7 ianuarie, <http://proxy.lib.odu.edu/>.

6. BUDROS, A., „A conceptual framework for analyzing why organizations downsize”, în *Organization Science*, 10 (1), 1999, pp. 69-82.
7. BUNKŠE, E. V.; TIETZE, W., „Baltic peoples, baltic culture, and Europe: Introduction” în *GeoJournal*, 33(1), 5-7, 1994.
8. CAMERON, K. S., „Strategies for successful organizational downsizing” în *Human Resource Management*, 33(2), 1994, pp. 189-211.
9. CAMERON, K. S., „Strategic organizational downsizing: An extreme case” în *Research in Organizational Behaviour*, 20, 1998, pp.185-229.
10. CAMERON, K. S.; Freeman, S. J., *The downsizing of an army organization: An investigation of downsizing strategies, processes and outcomes*, Alexandria, VA: School of Business Administration, 1994, pp. 1-63.
11. CASCIO, W. F., „Downsizing: What do we know? What have we learned?”, în *The Executive*, 7(1), 95-104, 1993.
12. CHHOKAR, J. S.; BRODBECK, F. C.; HOUSE, R. J., *Culture and leadership across the world*. New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates Taylor & Francis Group, 2013.
13. CHHOKAR, J. S.; BRODBECK, F. C.; HOUSE, R. J., „Culture and leadership, across the world: the GLOBE book of in-depth studies of 25 societies” în *Journal of Applied Christian Leadership*, 3(2), 2009, pp. 57-63.
14. CHU, H., „As Europe cuts military budgets, some worry about its clout” în *Los Angeles Times*, p. 4., disponibil la <http://proxy.lib.odu.edu/>, 2010, December 5.
15. DeWitt, R.-L., „The structural consequences of downsizing” în *Organization Science*, 4(1), 30-40, 1993.
16. „Luxembourg presents itself”, în *Luxembourg throughout the centuries*, e-Luxembourg, 2007, disponibil la <http://www.luxembourg.public.lu/>.
17. EJZYKOWICZ, F., *The impact of adherence to guidelines on the health care expenditures of COPD patients*, University of Southern California, Ann Arbor, MI, ProQuest Dissertations & Theses Full Text database, 2013, disponibil la <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/>.
18. „The influence of foreign cultures on the slovak history essay”, November, 2013, disponibil la <http://www.ukessays.com/essays/>.
19. „Romanian culture and leadership management essay”, disponibil la <http://www.ukessays.com/essays/>.
20. „Budget cuts will mean leaner US force: Hagel”, în *Agence France-Presse*, disponibil la <http://proxy.lib.odu.edu/>.
21. FREEMAN, S. J.; CAMERON, K. S., „Organizational Downsizing: A Convergence and Reorientation Framework” *Organization Science*, 4(1), 10-29, 1993.
22. GARDNER, N. J., *Consequences of military downsizing: An analysis of similarities and differences in the United States Army between the post World War I period (1919-1939) and the post Cold War period (1988-1999)*, California State University, Ann Arbor, MI. disponibil la <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/> ProQuest Dissertations & Theses Full Text database, 2002.
23. HAMPDEN-TURNER, C.; TROMPENNAARS, A., *Building cross-cultural competence: How to create wealth from conflicting values*, New Haven, CT: Yale University Press, 2000.
24. HESTERMAN, J., în *National military strategy*, 2014, disponibil la <http://www.comw.org/qdr/archive.html>.
25. HOUSE, R. J.; HANGES, P. J.; JAVIDAN, M.; DORFMAN, P. W.; GUPTA, V., *Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE study of 62 societies*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2004.
26. HSIAO, C., *Analysis of panel data* Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2nd ed. Vol. 34, 2003.
27. JAMES, W. D. S., *Relationships between airline employee morale, motivation, and leadership communication during organizational restructuring: A correlation study*, University of Phoenix, Ann Arbor, MI. disponibil la <http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/> ProQuest Dissertations & Theses Full Text database, 2008.

28. KOHL, P. L., „Shared social fields: Evolutionary convergence in prehistory and contemporary practice”, în *American Anthropologist*, 110(4), 495-506, 2008.
29. LAURENT, J. C., *The seven states of the Former Yugoslavia: An evaluation*, disponibil la <http://www.iwip.edu/>.
30. McCUNE, J. T.; BEATTY, R. W.; Montagno, R. V., „Downsizing: Practices in manufacturing firms”, în *Human Resource Management*, 27(2), 145-161, 1988.
31. McKINLEY, W.; SANCHEZ, C. M.; SCHICK, A. G., Organizational downsizing: Constraining, Cloning, Learning, în *Academy of Management Executive*, 9(3), 32-42, 1995.
32. PRINDLE, R., *An appreciative case study of downsizing effects on a shore-based department of the navy reserve support organization*, Gonzaga University, Ann Arbor, MI. disponibil la [http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/ProQuestDissertations & Theses Full Text database, 2005](http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/ProQuestDissertations&ThesesFullTextdatabase,2005).
33. „The Nordic countries”, în *Randburg*, disponibil la <http://www.randburg.is/history.html>, 2014.
34. RUSSO, A., *The sustainable cultural cluster*, Paper presented at the The 40th Congress Of The European Regional Science Association, Barcelona, Spain, disponibil la <http://www.sre.wu-wien.ac.at/ersa/>, 2000.
35. SALKIND, N., *Time-series study. Encyclopedia of research design*, Thousand Oaks, CA, SAGE Publications, 2010.
36. SCOTT, B. G., *Factors affecting shareholder returns for large firms announcing downsizing actions*, Saint Louis University, Ann Arbor, MI. disponibil la [http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/ProQuestDissertations & Theses Full Text database, 1998](http://proxy.lib.odu.edu/login?url=http://search.proquest.com/ProQuestDissertations&ThesesFullTextdatabase,1998).
37. SIPRI, *Military expenditure*, disponibil la <http://www.sipri.org/yearbook/2013/03>, 2013.
38. SIPRI, *Defining military expenditure, Armaments, disarmament and international security solna*, disponibil la <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/>, 2014.
39. The World Bank, *Armed forces personnel*, disponibil la <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1>, 2014.
40. THOM, S.; CHRISTOPHER, D., *Army, marines targeted for downsizing; gates' plan indicates obama looking for broad budget cuts*. *New York Times*, p. 4. disponibil la <http://proxy.lib.odu.edu/>.
41. THOMCHICK, E.; YOUNG, R. R.; GRENOBLE, W. L., „The impact of downsizing on import departments”, în *Transportation Journal (American Society of Transportation & Logistics Inc)*, 38(4), 26-35, 1999.
42. TIMES-HERALD, T. W., *President should halt military downsizing*. *The Washington Times-Herald*, p. 1, disponibil la <http://proxy.lib.odu.edu/>.
43. USEEM, M. *Executive defense: Shareholder power and corporate reorganization*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1993.
44. WOOLDRIDGE, J. M., *Econometric analysis of cross section and panel data*, London, UK: MIT Press, 2010.

**Traducerea din limba engleză: Alina Albu
și Daniela Răpan.**

ATACURILE TERORISTE SINUCIGAȘE ÎN AFRICA

*Dr. János BESENYŐ**

Numărul de tentative de atac suicidal a crescut dramatic în Africa după Primăvara Arabă și atacurile Statului Islamic. Astăzi, Nigeria, Somalia și Mali sunt considerate cele mai periculoase zone din Africa de Nord.

Principalele motive ale atacurilor sinucigașe ale diferitelor grupări teroriste sunt, de cele mai multe ori, variate. Unele se opun prezenței străine, altele luptă pentru absolutismul Islamului. Anumite grupări își continuă rivalitatea între ele sau împotriva forțelor guvernamentale, pentru creșterea autorității lor. Actul terorist sinucigaș, instrumentul pentru îndeplinirea obiectivelor acestor grupări, a crescut în mod alarmant în fiecare an.

Întrebările la care prezentul articol încearcă să răspundă sunt: ce fel de tendințe pot fi observate după 2011 din acest punct de vedere, care este motivația autorului și ce fel de caracteristici comune și diferite ar putea fi definite printre actele teroriste singulare.

***Cuvinte-cheie:** atac terorist sinucigaș, Africa, Boko Haram, Taliban, al-Shabaab, Egipt, Afganistan, Nigeria.*

1. Cum definim un atac terorist sinucigaș?

În primul rând, trebuie să facem diferența între termenii *terorism* și *atacul terorist sinucigaș*. Principalul scop al terorismului este de a intimida. Acesta este motivul pentru care îl putem

corela cu acțiuni care intenționează să cauzeze moartea sau vătămări corporale grave civililor și noncombatanților. În majoritatea cazurilor de atac terorist sinucigaș, se poate observa că nu sunt vizați neapărat noncombatanții. Există o dezbatere în curs de desfășurare cu privire la diferența dintre acești termeni. Unii experți sugerează că terorismul este tactic. Ei îl văd ca pe un instrument cu ajutorul căruia autorii pot aduce presiuni pentru atingerea scopurilor lor. Teroriștii păstrează tentativa de sinucidere ca pe ultima și cea mai odioasă manifestare. Dacă vrem să definim noțiunea de terorism sinucigaș, aceasta ar putea fi cea mai bună: „Atacul terorist sinucigaș este un act în care nu există nicio șansă ca autorul să rămână în viață.”¹

2. Arme și metode

Dacă studiem armele și metodele la nivel global, putem afirma că autorii au apelat la diverse instrumente atunci când au comis atacurile sinucigașe. Metoda cea mai des folosită în Africa a fost activarea centurii cu exploziv fixată pe corpul sinucigașului, ca o încărcătură, ascunsă într-o geantă sau într-o valiză. Acest tip de terorism a avut loc în orașul nigerian Potiskum, în noiembrie 2014. Un activist al grupării Boko Haram, îmbrăcat ca un elev, a intrat într-o unitate școlară, unde s-a aruncat în aer. Atacatorul

¹ Ami Pedahzur, *Suicide Terrorism*, Wiley, 2004.

** Colonel dr. János BESENYŐ, lector la Colegiul de Afaceri „Wekerle Sandor” este șef al Grupului de Dezvoltare a Doctrinei și Concepției din cadrul Centrului de Instrucție și Doctrină al Forțelor Armate din Ungaria. E-mail: besenyojanos@gmail.com*

sinucigaș a provocat moartea a 46 de elevi și a rănit alți 79.² „Noul trend” al acestor atacuri este ca autorul să își ucidă victimele cu arme de foc de calibru mic și apoi să se arunce el însuși în aer. Acest tip de terorism produce mai multe victime. Aceasta a fost și calea de atac în Pakistan, care a provocat reacții puternice în întreaga lume. Talibanii au omorât 141 de persoane, printre care 132 de copii cu vârste cuprinse între 12 și 16 ani.³ Același tip de atac a fost executat și în Nigeria împotriva celebrei moschei Kano.⁴ De asemenea, se întâmplă frecvent ca dispozitivul explozibil să fie amplasat într-o mașină sau o dubă și apoi activat, vizând ținte mai mari sau obiective de apărare, pentru creșterea numărului de potențiale victime.

Un alt tip de atac sinucigaș a avut loc împotriva prințului saudit Muhammed bin Nayef, în 2009, când autorul a folosit metodele contrabandiștilor de droguri și a ascuns explozibilul în interiorul corpului său.⁵

O altă metodă preferată în actul terorist este folosirea vehiculelor ca arme. În acest caz, obținerea anumitor dispozitive nu ridică probleme deosebite. Este relativ ușor să furi o bicicletă, o mașină sau o navă și să o folosești ca armament. Acest lucru a fost dovedit de atacurile care au avut loc împotriva președintelui somalez Hassan Sheikh Mohamoud,⁶ a ministrului somalez al

apărării Yusuf Mohammad Siad⁷ și a civililor nevinovați care urmăreau Cupa Mondială în orașul nigerian Damaturu⁸, precum și de atacul împotriva U.S.S. Cole.⁹

Au existat, de asemenea, și câteva cazuri de deturnări și distrugere a unor vehicule mai mari. În 1989, un activist al Jihadului Islamist Palestinian a luat locul șoferului unui autobuz din Israel și l-a răsturnat într-o râpă¹⁰.

În ultimele decenii, mijloacele de transport aerian au devenit o provocare pentru teroriști. Notoriul atac terorist din 11 septembrie 2001 a dovedit, fără nici o îndoială, că amenințarea teroristă pune în pericol nu numai siguranța celor care sunt la bord. Avioanele care au lovit World Trade Center aveau rezervoarele pline cu kerosen și au ucis sute de oameni când au explodat. Prăbușirea celor două turnuri gemene a provocat moartea a sute de oameni care lucrau acolo.

3. Corelarea dintre religie și terorismul suicidal

Teroriștii religioși sunt conduși de identități culturale profunde când își comit actul. Scopul lor este de a-și demonstra demnitatea lor culturală în contrast cu dușmanii lor și cultura acestora. Spre deosebire de alți teroriști, câștigarea simpatiei locuitorilor locali sau a comunității internaționale

² *** „Nigeria School blast in Potiskum kills dozens”, *BBC News*, <http://www.bbc.com/news/world-africa-29985252> accesat la data de 11.06.2015.

³ *** „Pakistan Taliban: Peshawar school attack leaves 141 dead”, *BBC News*, 16 December 2014, <http://www.bbc.com/news/world-asia-30491435>, accesat la 18.06.2015.

⁴ Zacharias Pieri, „Boko Haram Continues Violent Attacks in Kano and Maiduguri”, în *Global Initiative on Civil Society and Conflict*, December 4, 2014, <http://www.usfglobalinitiative.org/boko-haram-continues-violent-attacks-in-kano-and-maiduguri-2/>, accesat la 06.06.2015; Ross, Will, Boko Haram Kano attack: Loss of life on staggering scale, în *BBC News*, November 30, 2014.

⁵ *** „Al Qaeda Bombers Learn from Drug Smugglers”, *CBS News*, <http://www.cbsnews.com/news/al-qaeda-bombers-learn-from-drug-smugglers/>, accesat la 06.06.2015.

⁶ *** „Al-Shabab claim attack on new Somalia leader”, *Al Jazeera*, 13 September 2012, <http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/09/201291211132514648.html>, accesat la 11.06.2015.

⁷ Bill Roggio, *Suicide bomber targets Somali state minister for defence*, http://www.longwarjournal.org/archives/2010/02/suicide_bomber_target_5.phpv, 15, February 2010, accesat la 11.06.2015.

⁸ *** „Nigeria World Cup viewers hit by deadly bomb blast”, *BBC News*, 18 June 2014, <http://www.bbc.com/news/world-africa-27896257> accesat la 11.06.2015.

⁹ Potrivit unor experți, este foarte probabil ca atacatorii sinucigași să țintească navele comerciale și ambarcațiunile, cum a fost atacul sinucigaș împotriva U.S.S. Cole. Motivul alegerii acestei metode este că ei pot executa atacul cu succes, provocând mai multe victime într-un spațiu închis. Mai mult decât atât, câștigă, probabil, o mai mare atenție în mass-media din cauza „singularității” sale, ca în cazul în care atentatorul explodează într-o piață aglomerată somaleză. A se vedea John J. Pitney Jr., John-Clark Levin, *Private Anti-Piracy Navies: How Warships for Hire are Changing Maritime Security*, 2013, p. 207.

¹⁰ Mordecai Dzikansky, Gil Kleiman, Robert Slater, *Terrorist Suicide Bombings: Attack Interdiction, Mitigation, and Response*, 2011, p. 31.

nu reprezintă scopul lor principal. Mai degrabă, ei încearcă să obțină recompense spirituale, așa că ei nu încearcă să reducă numărul de victime. Un alt aspect important este acela că ei luptă împotriva întregii societăți, a comunităților religioase, a statutelor culturale sau politice, în timp ce grupările teroriste se luptă, în cea mai mare parte, cu un anumit guvern. Folosirea violenței înseamnă un fel de acte de purificare pentru ei. Își pot demonstra în mod clar fervoarea și aderarea ideologică la acest tip de act. Prin urmare, ei folosesc atacurile cu sinucidere mai des decât grupările teroriste seculare.¹¹

4. Statistici alarmante

Numărul atentatelor sinucigașe organizate de gruparea Hezbollah din Liban s-au ridicat la aproximativ 200 la nivel mondial, de la începutul anilor 1980 până la începutul secolului al XXI-lea, și în majoritatea cazurilor nu au fost motivate de religie. Însă, începând cu anul 2000, a avut loc o schimbare dramatică și în următorii 15 ani s-au înregistrat peste 3000 de atentate sinucigașe.¹²

Fără îndoială, atacul asupra World Trade Center a jucat un rol semnificativ și a fost un exemplu de urmat pentru organizațiile teroriste identificate ideologic cu al-Qaeda. 85% dintre atentatele sinucigașe care au avut loc până astăzi au fost efectuate de astfel de organizații teroriste care erau, într-un fel sau altul, conectate cu al-Qaeda. În 2013, acest raport a fost de 95%.

Deși acest tip de acțiuni a avut loc rar comparativ cu alte metode folosite de teroriști, ele au avut un impact mai puternic asupra opiniei publice, din cauza numărului mare de decese și efectul lor asupra moralului. Optsprezece țări au avut de suferit de pe urma rezultatelor acestor tipuri de atacuri în 2013: aproximativ 3100 de oameni au murit în 291 de acțiuni. Acest număr arată o creștere de 25% a numărului de atacuri față de anul precedent. Dacă studiem atacurile teroriste din Africa, din anul 2014, putem observa că până în luna septembrie au avut loc 42 de atentate sinucigașe. Aceste acțiuni au dus la decesul a 299 de persoane și la rănirea altor 525.¹³

Tablel nr. 1: Atacurile sinucigașe din Africa de Nord în perioada 1 ianuarie 2011 și 31 iulie 2014¹⁴

Numărul de atacuri	23
Numărul de morți	126
Numărul de răniți	489
Morți/atac	5,5
Răniți/atac	21,3

¹¹ Daniel E. Agbibo, „The Westgate Terrorist Attack and the Transformation of Al-Shabab: A Global Jihadist Perspective”, în *The Davies Papers: Africa Series #3*, March 2014, pp. 5–6.

¹² Yotam-Yogev Rosner, Yoram Einay-Schweitzer, A Report on Suicide Bombings in 2013, în *INSS Insight* No. 507, January 14, 2014, <http://www.inss.org.il/uploadImages/systemFiles/No.%20507%20-%20Yotam,%20Einay,%20and%20Yoram%20for%20web.pdf>, accesat la 04.06.2015.

Africa de Nord

În Africa de Nord, în statele arabe, putem

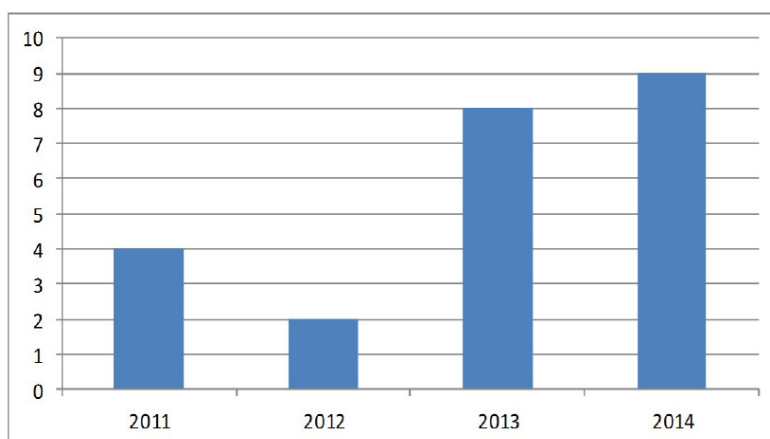
¹³ Chicago Project on Security and Terrorism, http://cpostdata.uchicago.edu/search_results_new.php accesat la 06.06.2015.

¹⁴ Chicago Project on Security and Terrorism, http://cpostdata.uchicago.edu/search_results_new.php, accesat la 06.06.2015.

observa cel mai mare risc de atentate sinucigașe. Instabilitatea politică a apărut după ce Primăvara Arabă a afectat nu numai declinul economic și creșterea migrației¹⁵, dar a dus și la creșterea considerabilă a atentatelor sinucigașe.

zonă din țară este Peninsula Sinai, unde în anul 2013, patru din șase atacuri teroriste au fost atacuri sinucigașe. Acest tip de atacuri s-a intensificat în mod semnificativ și în Libia.¹⁸ Primul atentat sinucigaș a fost gândit și pus în practică de un

Tabelul nr. 2: Proporția atacurilor în perioada 1 ianuarie 2011 și 31 iulie 2014

Tabelul nr. 3: Proporția atacurilor și răniților pe ani¹⁶

An	Numărul de atacuri	Numărul de morți	Numărul de răniți	Atacuri / Morți
2011	4	45	108	11,3
2012	2	1	26	0,5
2013	8	58	244	7,3
2014	9	22	111	2,4

Numărul activităților teroriste a crescut mai ales după eliminarea președintelui Mohamed Morsi din Egipt.¹⁷ În prezent, cea mai periculoasă

infractor singuratic, în decembrie 2013, iar în decursul următoarelor șase luni, au avut loc alte cinci cazuri similare. În același timp, trebuie să subliniem faptul că aceste tipuri de acțiuni nu sunt neapărat rezultatul declinului economic. Astfel,

¹⁵ János Besenyő, „Arab tavasz - politikai rendszerváltás az észak-afrikai arab államokban”, *Kül-Világ*, VIII. évfolyam, 2011/4. – 51-75. o. <http://www.kul-vilag.hu/2011/04/besenyoy.pdf>

¹⁶ Chicago Project on Security and Terrorism, http://cpostdata.uchicago.edu/search_results_new.php, 06.06.2015.

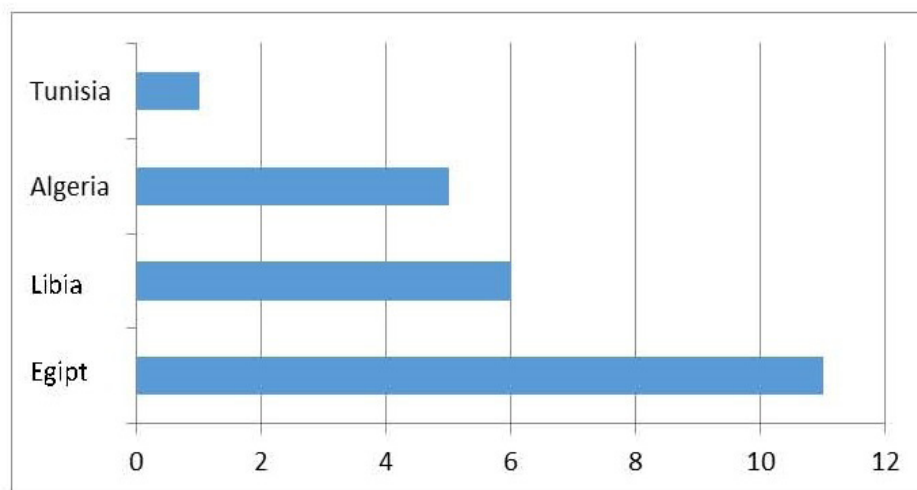
¹⁷ János Besenyő, Péter Miletics, *Országismertető Egyiptom, második bővített kiadás*, pp. 241-243.

¹⁸ János Besenyő, „Poate Primăvara Arabă să prezinte o amenințare reală pentru Europa?”, *Impact Strategic*, nr. 1/2014, CSSAS, Editura UNAp, pp. 32-44; <https://www.scribd.com/doc/241476196/Can-the-Arab-Spring-present-a-real-threat-to-Europe>, accesat la data de 06.12.2014

putem exemplifica situația Tunisiei în zonă. Cu toate că există grave probleme de securitate în state, doar un singur atac sinucigaș a avut loc până acum. În prezent, situația din Algeria pare cea

până la jumătatea lunii octombrie 2014, numărul atacurilor a crescut îngrijorător, ajungând din nou la 33, fiind urmate și de alte atacuri în lunile următoare.

Tabelul nr. 4: Proporția atacurilor pe regiuni¹⁹

Tabelul nr. 5: Proporția atacurilor și răniților pe țări²⁰

Țara	Numărul de atacuri	Numărul de morți	Numărul de răniți	Atacuri / Morți
Algeria	5	21	55	4,2
Egipt	11	80	405	7,3
Libia	6	25	29	4,2
Tunisia	1	0	0	0

mai liniștită: nu a avut loc niciun atac sinucigaș în ultimii doi ani.

Africa Centrală

În contrast cu Orientul Mijlociu, de-a lungul anilor anteriori, numărul atacurilor sinucigașe a rămas relativ stabil în interiorul Africii. Și anume, 33 de atentate sinucigașe au avut loc în 2013, cu patru mai puține decât în 2012. Însă,

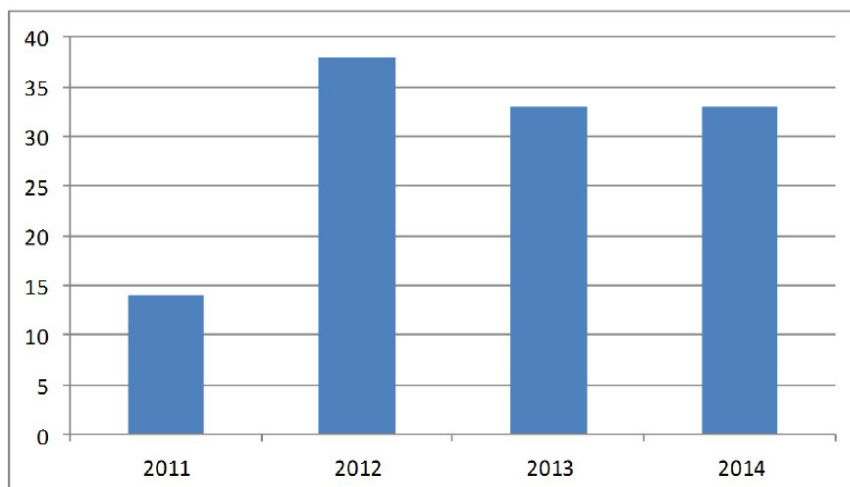
Cea mai vizibilă organizație teroristă din Africa Centrală este al-Shabaab din Somalia. Până la sfârșitul anului 2013, s-au făcut eforturi pentru ca aceasta să fie ținută la distanță de marile orașe ale statului.²¹ Cu toate acestea, în perioada analizată, organizația a efectuat 14 atacuri sinucigașe împotriva trupelor străine și a unor oficiali guvernamentali. Totuși, al-Shabaab nu

la 07.06.2014.

²¹ Álmos Péter Kis, János Besenyő, István Resperger, *Országismertető Szomália, második, bővített kiadás*, pp. 60-61.

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ Chicago Project on Security and Terrorism. http://cpostdata.uchicago.edu/search_results_new.php, accesat

Tabelul nr. 6: Atacurile pe ani**Tabelul nr. 7: Proporția atacurilor și răniților pe ani²²**

An	Numărul de atacuri	Numărul de morți	Numărul de răniți	Atacuri/Morți
2011	14	238	364	17,0
2012	38	289	815	7,6
2013	33	214	327	6,5
2014	33	277	414	8,4

a limitat atacurile doar la zonele somaleze, ci a efectuat câteva și pe teritoriul țărilor vecine. Astfel, putem menționa cazul Uganda, din 2010 (76 de morți), și incidentul din Kenya, executat pe o stradă pietonală (aproximativ 67 de morți).

Mali a devenit o altă zonă periculoasă, unde s-a reușit împiedicarea preluării puterii de către forțele locale jihadiste prin intervenția armatei franceze, la mijlocul lunii ianuarie 2013. Drept răzbunare, au avut loc cincisprezece atacuri sinucigașe, cele mai multe dintre ele revendicate de Mișcarea pentru unitate și Jihad în Africa de Vest, în primul rând în districtele Gao și Kidal,

în principal împotriva soldaților francezi și africani.

Organizația terorii, cum este denumită al-Shabaab, a executat, de asemenea, asasinat și în alte țări. De exemplu, a efectuat un atac în Nigeria, în mai 2013, unde gruparea Boko Haram ar putea fi considerată dominantă în cooperarea cu Batalionul al-Mulathamun. Cu toate acestea, putem observa un declin considerabil al atacurilor în 2013, doar trei, față de cele 21 de atacuri din anul anterior. Totuși, acest declin pare să fie provizoriu. Organizația teroristă a efectuat atacuri suplimentare în piețele aglomerate, în stațiile de benzină sau la anumite moschei șiite din Islam.

²² *Ibidem.*

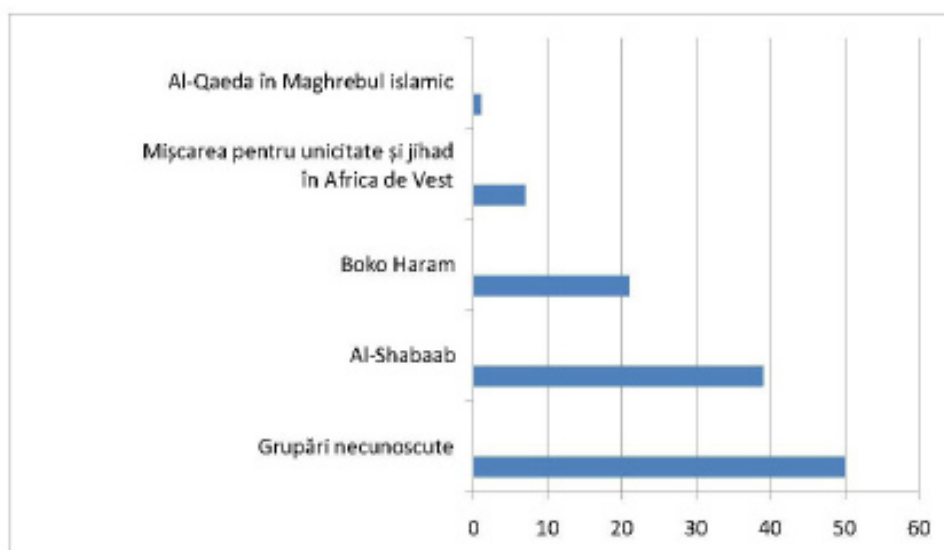
5. Tendințele în anul 2014

Libia

Un atacator sinucigaș s-a aruncat în aer cu mașina lângă unul din punctele de control ale forțelor guvernamentale din Benghazi, pe 18 octombrie 2014. Incidentul, care a cauzat moartea a patru persoane, nu a fost un eveniment singular. Consiliul Shura al Revoluționarilor Benghazi și-a asumat responsabilitatea pentru mai multe atentate sinucigașe care au avut loc pe Aeroportul

remarcabilă de metode pentru atacarea diferitelor obiective. Primul, și probabil cel mai important aspect, este acela că nu ezită să apeleze la femei pentru atentatele sinucigașe.²³ Aceste femei folosesc aceleași instrumente și metode ca și semenele lor din Orientul Mijlociu.²⁴ Primul dintre aceste tipuri de atacuri a avut loc pe 8 iunie 2014 în Gomba Nigeriană de Est. Se poate dovedi că minimum zece femei asasin au desfășurat alte opt atacuri în cea de a doua parte a anului, soldate cu 93 de morți. Printre făptași erau și femeile

Tabel nr. 8: Proporția atacurilor raportat la organizațiile teroriste

Internațional Benina, desfășurate la începutul lunii octombrie. Trupele guvernamentale, loiale generalului Kalifa Haftar, erau țintele atacurilor, deoarece acestea duceau o luptă acerbă împotriva forțelor islamice pentru alungarea lor din oraș. Această metodă este aproape similară cu prima ocazie, din decembrie 2013. Autorul s-a apropiat de un punct de control cu un camion plin cu explozibil și a activat detonatorul când soldații l-au verificat. Pierderile colaterale ale acțiunilor sunt în creștere din cauza punctului de control aglomerat. Acest lucru a fost dovedit de asasinatul din Tobruk, pe 12 noiembrie 2014, când patru soldați au murit și 21 de civili au fost răniți.

Nigeria

Boko Haram folosește o multitudine

care au pus la cale recente bombardamente din aglomerata piață din Maiduguri la sfârșitul lunii noiembrie 2014.²⁵

Metoda în aceste cazuri a fost, în mare parte, similară: atacatoarele au venit la fața locului în perechi, îmbrăcați în hijab care le acoperea întreg corpul, apoi una dintre ele a activat bomba atașată la piept. Cealaltă a așteptat cel puțin zece minute pentru a se folosi de panica creată și apoi

²³ Farou Chothia, *Boko Haram crisis: Nigeria's female bombers strike*, <http://www.bbc.com/news/world-africa-28657085>, accesat la 11.06.2015.

²⁴ János Besenyő, „Női terroristák a radikális iszlámban, új biztonsági kihívások a 21. században”, *Szakmai Szemle*, 2009. 4. szám, pp. 195-205, <http://www.scribd.com/doc/132830221/Szakmai-Szemle-2009-4>.

²⁵ ***, „Nigeria violence: Two suicide attacks near busy Kano market”, *BBC News*, 10 December 2014, <http://www.bbc.com/news/world-africa-30416870>, accessed on 11.07.2014.

s-a aruncat în aer în mulțime.

Autoarele erau adolescente în cele mai multe cazuri. De obicei, vârsta lor era între 10 și 18 ani. Potrivit unor informații neoficiale, ele făceau parte din cele 249 de eleve care au fost răpite de Boko Haram în aprilie 2014. În timpul scurs de la răpire, conform surselor citate, organizația teroristă a reușit să le „spele” creierul și să formeze bombe umane din acestea. Acest lucru a fost dovedit apoi de informațiile conform cărora Boko Haram a recrutat și a instruit 177 de fete cu vârsta sub 15 ani, în cooperare cu Hezbollah, până la sfârșitul lunii iulie 2014. 75 dintre ele erau gata de acțiune în provinciile Katsina, Kano și Abuja.²⁶

Obiectivele preferate ale organizației teroriste sunt acele școli unde studiile coranice sunt limitate. Cel puțin zece atacuri împotriva instituțiilor de învățământ seculare sunt atribuite grupării Boko Haram. Cel mai sângeros atac a avut loc la începutul lunii noiembrie 2014. Atacatorul, îmbrăcat în uniformă de elev, s-a aruncat în aer într-un colegiu din orașul Potiskum. El a omorât aproape cincizeci de elevi și studenți cu vârste cuprinse între 10 și 20 ani.

Liderii religioși proeminenți sunt, la rândul lor, ținte ale atacurilor dacă încurajează comunitatea să lupte împotriva grupării Boko Haram. Acțiunea din luna noiembrie împotriva mării Moschei din Kano s-a dovedit a fi deosebit de brutală: cel puțin 120 de oameni au murit și aproximativ 270 au fost răniți. Atacul a fost similar cu cel din piața din Maiduguri: o pereche de sinucigași s-a aruncat în aer printre cei prezenți la slujba și rugăciunile de vineri și apoi patru persoane înarmate au deschis focul în mulțimea îngrozită.

Mali și Somalia

Atacurile sinucigașe s-au axat, în principal,

²⁶ „We Have 75 Female Suicide Bombers” – Boko Haram Source in 247UREPORTS, July 31, 2014, <http://247ureports.com/we-have-75-female-suicide-bombers-boko-haram-source>, accessed on 30 11 2014; Elisabeth Pearson, „Do Nigeria’s female suicide attackers point to desperation or high ambition for Boko Haram?” în *African Arguments*, November 20, 2014, <http://africanarguments.org/2014/11/20/do-nigerias-female-suicide-attackers-point-to-desperation-or-high-ambition-for-boko-haram-by-elizabeth-pearson/>, accesat la 30.06.2015.

pe forțele ONU aflate pe teritoriul celor două state africane pe parcursul anului 2014. În același timp, trebuie să remarcăm faptul că exista o diferență proeminentă între cele două țări în ceea ce privește numărul de atentate până la mijlocul lunii august: trei au avut loc în Mali, în timp ce 14 au avut loc în Somalia.

Teroriștii au atacat punctele de control militare sau convoaiele ONU în timpul misiunilor, când își îndeplineau îndatoririle. În afară de un singur caz, atacatorii au intrat pe teritoriu cu un vehicul în care era plasată o bombă și pe care apoi au activat-o.

6. Exemplificări

28 noiembrie 2014. Kano, Nigeria

Câteva sute de credincioși musulmani suniti s-au reunit pe 28 noiembrie 2014 în Marea Moschee Kano pentru slujba de vineri. Imamul tocmai terminase predica, moment în care trei bombe au explodat în mulțime. Prima a fost activată în interiorul clădirii, în timp ce celelalte două au explodat la porțile clădirilor învecinate. Cel puțin 120 de oameni au murit și mai mult de 270 au fost răniți.²⁷ Primul atacator sinucigaș a detonat o bombă, fiind ascuns într-o mașină pe care a condus-o în mulțime. O altă bombă a explodat în apropierea palatului emirului din Kano, Muhammadu Sanusi al II-lea.²⁸ Numărul victimelor a crescut atunci când cel puțin trei

²⁷ Aminu Abubakar, *Nigerian mosque attack death toll climbs over 100, scores more hurt*, CNN, November 29, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/11/28/world/africa/nigeria-violence/>, accesat la 07.06.2015.

²⁸ Nigerienii socotesc emirul ca pe al doilea proeminent lider al Islamului. Acesta este motivul pentru care atacul împotriva lui a fost un pas contra-productiv din partea lui Boko Haram. Acest lucru a fost confirmat de faptul că emirul a efectuat doar o parte dintr-un pelerinaj în Arabia Saudită, astfel că nu a fost localizat în interiorul clădirii. Se presupunea că emirul va folosi toată influența sa împotriva extremiștilor islamici în urma atacului. Chiar și așa, Boko Haram a planificat un asasinat împotriva lui Al Haji Ado Bayero în vârstă de 83 de ani, predecesorul emirului. Ei au ucis mulți lideri spirituali și politici nigerieni, cel mai cunoscut dintre ei fiind Emirul Gwoza, Alhaji Idrissa Timta în vârstă de 72 de ani. Motivele pentru aceste atacuri sunt că organizația teroristă privește liderii tradiționali ca pe rămășițe ale regimului feudal și o barieră pentru întemeierea Califatului Islamic. Au fost considerați corupți și trădători ai Islamului pentru că sunt în strânsă legătură cu guvernul secular.

bărbați înarmați au deschis focul asupra mulțimii speriate după detonare. Atacatorii au fost copleșiți de mulțimea furioasă când muniția li s-a terminat. Ei au fost bătuți și apoi arși la locul faptei. Masele furioase au început să strige împotriva situației interne catastrofale și au aruncat cu pietre la sosirea forțelor de securitate. Serviciile de securitate ale statului au arătat că sunt incapabile să protejeze locuitorii de atacurile terorștilor. În cele din urmă, poliția a trebuit să utilizeze gaze lacrimogene pentru a intra în Marea Moschee în care masele de credincioși erau baricadate.²⁹

Din păcate, atacul nu a venit pe neașteptate. Boko Haram a efectuat mai mult de zece atacuri numai în acest oraș, din care trei erau fără echivoc misiuni sinucigașe (împotriva unei baze militare, a unui colegiu și a unei biserici catolice). Motivul acțiunii împotriva Marii Moschei a fost apelul public al emirului în ceea ce privește rezistența împotriva grupării Boko Haram pentru salvarea celor 249 de eleve răpite din Chibok. El s-a arătat și mai categoric împotriva radicalilor într-un ziar local, în luna noiembrie 2014, și a cerut locuitorilor să se apere singuri de insurgenți, având în vedere reacția lentă a forțelor militare.³⁰

8 septembrie 2014. Afgooye, Somalia

Pe 8 septembrie 2014, un activist al-Shabaab și-a aruncat în aer mașina încărcată cu material exploziv când convoiul Uniunii Africane și al guvernului somalez a trecut pe lângă două microbuze. Atacul a avut loc în zona Hawa Abdi, la aproximativ 30 de kilometri nord-vest de capitală, în apropiere de autostrada Mogadishu-Afgooye. În urma acestuia, un alt atacator sinucigaș a folosit haosul creat și a intrat cu mașina în convoi, unde s-a ciocnit cu un vehicul blindat și a explodat. Atacul a dus la

²⁹ Zacharias Pieri, „Boko Haram Continues Violent Attacks in Kano and Maiduguri” în *Global Initiative on Civil Society and Conflict*, December 4, 2014, <http://www.usfglobalinitiative.org/boko-haram-continues-violent-attacks-in-kano-and-maiduguri-2/>, accessed on 07.06.2015; Will Ross, „Boko Haram Kano attack: Loss of life on staggering scale” în *BBC News*, November 30, 2014.

³⁰ Monica Mark, „Dozens killed in series of bombs at Nigeria mosque”, *The Guardian*, 28 November 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/28/nigeria-multiple-bomb-blasts-kano-mosque>, accessed on 07.06.2014.

pierderea a 12 vieți dintr-un microbuz, iar 27 de persoane au fost rănite, inclusiv doi soldați. Toate victimele rănite sau decedate s-au datorat primei explozii, cea de-a doua detonare nu a mai făcut pierderi suplimentare.³¹ Abdulaziz Abu Musab, purtătorul de cuvânt al organizației teroriste, a numit acțiunea un „atac binecuvântat”. Atacul a fost una dintre măsurile represive ale organizației teroriste pentru răzbunarea pierderii lui Ahmed Abdi Godane. Fostul șef al al-Shabaab își pierduse viața într-un atac aerian american cu o săptămână înainte.³²

11 iunie 2014. Aguelhok, Mali

Un atacator sinucigaș și-a detonat vehiculul plin cu material exploziv la poarta taberei de menținere a păcii ONU în apropiere de Aguelhok, în nord-est de Mali, în zona de munte Ifoghas, pe 11 iunie 2014. Teroristul și-a condus mașina cu viteză către cazarma din apropierea intrării fortăreței ONU MINUSMA, unde au fost încartiruite forțele de menținere a păcii, soldații locali și familiile lor. Patru reprezentanți ai menținerii păcii din Ciad au murit și alți zece au fost răniți (șase soldați ONU și patru bărbați înarmați ai forțelor guvernamentale din Mali). Binecunoscutul jihadist din Mali, Sultanul Ould Badi, a revendicat atacul. Potrivit lui, aceasta a fost o pedeapsă aplicată pacificatorilor africani pentru asistența oferită de țările lor în timpul intervenției franceze din 2013 care a dus la scoaterea din țară a majorității extremiștilor

³¹ Sheikh Abdi, Omar Feisal, „Somali Islamists bomb two convoys, killing at least 12”, *Reuters*, Monday, Sep 8, 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/09/08/us-somalia-blast-idUSKBN0H318W20140908>, accessed on 07.06.2014.

³² Se presupune că organizația teroristă a atacat convoiul deoarece Abdikadir Mohamed Sidi, guvernatorul regiunii Shabelle, a călătorit cu el și acesta a fost însoțit de către pacificatorii africani și soldații din Forțe Speciale ale SUA. Potrivit anunțului al-Shabaab, printre victime erau patru soldați americani și un lider mercenar sud-african din guvernul somalez. Guvernatorul somalez a văzut cele trei vehicule atacatoare și a confirmat informația despre rănirea a doi pacificatori africani. Veștile despre pierderile americane nu au fost revendicate de nimeni de atunci. Știrile despre atac se refereau la situația supraviețuitorilor, punând accentul pe cei doi soldați ugandezi răniți ușor care făceau parte din convoiul internațional și afirmând că toate celelalte victime erau persoane civile somaleze.

islamiști.³³ După atacuri, francezii și-au retras majoritatea trupelor lor staționate în țară. Prin urmare, trupele pacificatorilor africani și trupele din Mali au fost și mai puțin capabile să asigure securitatea populației civile, iar pe parcursul lunilor următoare au fost vizați de atacuri și mai severe din partea teroriștilor. Din 2013, pierderile lor au ajuns la 31 de morți și 91 de răniți, fapt ce este considerat semnificativ într-o misiune de menținere a păcii pe parcursul unei perioade de mai puțin de un an. Acesta este motivul pentru care conducerea din Mali a cerut ONU o forță de intervenție rapidă pentru combaterea mai eficientă a extremiștilor islamici.³⁴

Concluzii

Se presupune că numărul atentatelor sinucigașe va crește pe continentul african, conform tendințelor actuale. În legătură cu aceasta, trebuie să subliniem importanța radicalizării ideologice a organizațiilor teroriste și rolul instabilității politice apărute în anumite țări din Africa. Un alt punct de vedere important este acela că organizațiile teroriste care funcționează în aceste țări au multiple conexiuni globale. Din această cauză, suplimentarea instrumentelor și explozibilelor necesare nu reprezintă o problemă deosebită pentru ei. De asemenea, găsierea de voluntari nu ridică nicio problemă. Numeroși solicitanți provin dintre locuitorii care trăiesc sub pragul sărăciei în țările subdezvoltate din punct de vedere economic, dar și cei din țările cu un nivel economic ridicat care nu-și găsesc un rost. Mai presus de toate, soluția ar putea fi eliminarea anarhiei politice și stabilizarea economiei statelor analizate. Pentru aceasta însă, este nevoie de mai mult sprijin din partea lumii occidentale.

³³ „ONU: Car bomb in N. Mali kills peacekeepers”, în *Associated Press*, June 11, 2014; „Suicide bomber kills four Chadian UN peacekeepers in Mali” în *Agence France Presse*, June 11, 2014.

³⁴ Mali islamists, *Africa Journal*, <http://africajournalismtheworld.com/tag/mali-islamists>, accesat la 11.06. 2015.

BIBLIOGRAFIE:

1. ABDI, Sheikh, FEISAL, Omar, „Somali Islamists bomb two convoys, killing at least 12”, *Reuters*, Monday, Sep 8, 2014 <http://www.reuters.com/article/2014/09/08/us-somalia-blast-idUSKBN0H318W20140908>.
2. AGBIBOA, Daniel E., „The Westgate Terrorist Attack and the Transformation of Al-Shabab: A Global Jihadist Perspective”. În: *The Davies Papers: Africa Series #3*, March 2014.
3. AMINU, Abubakar, „Nigerian mosque attack death toll climbs over 100, scores more hurt”, *CNN*, November 29, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/11/28/world/africa/nigeria-violence/>
4. BESENYŐ, János, MILETICS, Péter, *Országismertető Egyiptom, második, bővített kiadás*, MH ÖHP – MH KDK és az MH GEOSZ közös kiadványa, Budapest, 2014, p 294, http://www.kalasznyikov.hu/dokumentumok/orszagismerteto_egyiptom2.pdf
5. BESENYŐ, János, „Can the «Arab Spring» present a real threat to Europe?”, *Strategic Impact* (Romania), No. 50., 1/2014, pp. 32-44, <http://www.scribd.com/doc/241476196/Can-the-Arab-Spring-present-a-real-threat-to-Europe>
6. BESENYŐ, János, *Arab tavasz – politikai rendszerváltás az észak-afrikai arab államokban*, Kül-Világ, a nemzetközi Kapcsolatok Folyóirata, VIII. évfolyam, 2011/4. – p 51-75 <http://www.kul-vilag.hu/2011/04/besenyoy.pdf>
7. BESENYŐ, János, „Női terroristák a radikális iszlámban, új biztonsági kihívások a 21. században”, *Szakmai Szemle*, 4/2009, p 195-205 <http://www.scribd.com/doc/132830221/Szakmai-Szemle-2009-4>
8. ROGGIO Bill, *Suicide bomber targets Somali state minister for defence*, http://www.longwarjournal.org/archives/2010/02/suicide_bomber_targe_5.phpv
9. PIETNEY John J., Jr., LEVIN John-Clark, *Private Anti-Piracy Navies: How Warships for Hire are Changing Maritime Security*, Lexington Books, 2013, p 280.

10. KIS Álmos Péter, BESENYŐ János, RESPERGER István, *Országismertető Szomália, második, bővített kiadás*, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, MH GEOSZ közös kiadványa, Budapest, 2014, p. 189, <https://www.scribd.com/doc/248577664/Szomalia-Orszagismertet%C5%91-2014>.
11. MARK Monica, *Dozens killed in series of bombs at Nigeria mosque*, 28 November 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/28/nigeria-multiple-bomb-blasts-kano-mosque>
12. DZIKANSKY Mordecai, KLEIMAN Gil, SLATER Robert, *Terrorist Suicide Bombings: Attack Interdiction, Mitigation, and Response*, CRC Press, 2011, p. 342.
13. PEARSON Elisabeth, „Do Nigeria’s female suicide attackers point to desperation or high ambition for Boko Haram?” În: *African Arguments*, November 20, 2014. <http://africanarguments.org/2014/11/20/do-nigerias-female-suicide-attackers-point-to-desperation-or-high-ambition-for-boko-haram-by-elizabeth-pearson/>
14. PEDAHZUR, Ami, Ami, *Suicide Terrorism*, Wiley, 2004.
15. PIERI, Zacharias: „Boko Haram Continues Violent Attacks in Kano and Maiduguri”. În: *Global Initiative on Civil Society and Conflict*, December 4, 2014. <http://www.usfglobalinitiative.org/boko-haram-continues-violent-attacks-in-kano-and-maiduguri-2/>
16. YOTAM, Rosner, YOGEV, Einav, SCHWEITZER, Yoram, „A Report on Suicide Bombings in 2013”. În: *INSS Insight* No. 507, January 14, 2014. <http://www.inss.org.il/uploadImages/systemFiles/No.%20507%20%20Yotam,%20Einav,%20and%20Yoram%20for%20web.pdf>
17. ROSS, Will, „Boko Haram Kano attack: Loss of life on staggering scale”. În: *BBC News*, November 30, 2014.
18. ***, Al Jazeera, Al-Shabab claim attack on new Somalia leader, <http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/09/201291211132514648.html>
19. ***, Al Qaeda Bombers Learn from Drug Smugglers, CBS News, September 28, 2009, <http://www.cbsnews.com/news/al-qaeda-bombers-learn-from-drug-smugglers/>
20. ***, BBC News, *Nigeria School blast in Potiskum kills dozens*, 10. November 2014, <http://www.bbc.com/news/world-africa-29985252>
21. ***, BBC News, *Nigeria violence: Two suicide attacks near busy Kano market*, 10. December 2014, <http://www.bbc.com/news/world-africa-30416870>.
22. ***, BBC News, *Nigeria World Cup viewers hit by deadly bomb blast*, 18 June 2014, <http://www.bbc.com/news/world-africa-27896257>
23. ***, BBC News, *Pakistan Taliban: Peshawar school attack leaves 141 dead*, 16 December 2014, <http://www.bbc.com/news/world-asia-30491435>
24. ***, *Chicago Project on Security and Terrorism*. http://cpostdata.uchicago.edu/search_results_new.php
25. ***, „Suicide bomber kills four Chadian UN peacekeepers in Mali”. În: *Agence France Presse*, June 11, 2014.
26. ***, „UN: Car bomb in N. Mali kills peacekeepers”. În: *Associated Press*, June 11, 2014.
27. ***, „WeHave75FemaleSuicideBombers” – Boko Haram Source. În: *247UREPORTS*, July 31, 2014. <http://247ureports.com/we-have-75-female-suicide-bombers-boko-haram-source/>
28. ***, Mali islamists, Africa Journal, <http://africajournalismtheworld.com/tag/mali-islamists/>

**Traducerea din limba engleză:
Alina Albu. Revizie lingvistică: Mariana
Moldoveanu; Daniela Răpan.**

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IULIE - SEPTEMBRIE 2015

Prima jumătate a anului 2015 a fost marcată de numeroase evenimente organizate în cadrul CSSAS, dintre care amintim: Conferința STRATEGII XXI „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”, Atelierul de lucru pentru tinerii strategii „Neproliferarea și dezarmarea” și prelegerile lunare organizate la Cercul Militar Național.

Totodată, în această perioadă, au fost elaborate și publicate o serie de studii de specialitate: „Abordări teoretice și practice asupra obținerii sprijinului populației locale în teatrele de operații”, autor CS II dr. Alexandra Sarcinski; „Rolul Uniunii Europene în gestionarea conflictelor înghețate din vecinătatea granițelor sale”, autor, CSIII dr. Cristina Bogzeanu, „Inițiativa Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) în cadrul relațiilor SUA-Europa”, autori CSII dr. Cristian Băhnăreanu și CS dr. Mihai Zodian, „Acoperirea strategică între tradiție și actualitate”, autori colonel dr. Stan Anton și gl. bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, „Conflictele atipice ale secolului al XXI-lea” autori coordonator colonel dr. Stan Anton, CS II dr. Alexandra Sarcinski și colonel (r) dr. Eugen Siteanu și „Perspective epistemologice și predicții în relațiile internaționale”, CS dr. Mihai Zodian.

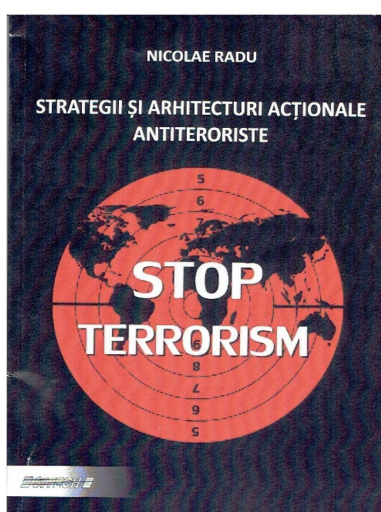
Începând cu luna octombrie, va fi reluată seria prelegerilor publice organizate de către Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, activități lunare de diseminare a rezultatelor cercetării științifice sub titlul: „**Prelegeri la Cercul Militar Național**”, evenimente la care cercetători din cadrul Centrului vor aborda diverse teme, urmate de întrebări și discuții. Astfel, la data de **14.10.2015**, începând cu orele **17.00**, va avea loc prelegerea cu tema: „**Implicații ale extinderii sistemului NATO de apărare antirachetă**”, susținută de CSIII dr. Mirela ATANASIU.

În a doua jumătate a acestui an, CSSAS are pe agendă organizarea celui de al doilea atelier de lucru, care va avea ca temă: „Modernizarea Armatei României. Capabilități, tactici, strategie” și va fi organizat în data de 10 octombrie. Spre sfârșitul anului, va fi organizat un eveniment de înalt nivel științific, Simpozionul cu tema „Conflictele atipice ale secolului XXI”, în data de 8 decembrie 2015, la care sunt așteptați să expună lucrări cercetători, cadre didactice și înalți reprezentanți ai unor instituții cu atribuții în domeniul securității și apărării.

Dr. Irina TĂTARU

STRATEGII ȘI ARHITECTURI ACȚIONALE ANTITERORISTE

Dr. Irina TĂTARU

Cartea *Strategii și arhitecturi acționale antiteroriste*, a domnului comisar-șef profesor universitar dr. Nicolae Radu a apărut la Editura Sitech, Craiova, 2015 și abordează un subiect de o mare actualitate, cu atât mai mult cu cât problema terorismului este mai acută că niciodată. Pe parcursul celor 112 pagini, autorul invită la profunde reflecții. Lucrarea este structurată pe 10 capitole: Un nou război al viitorului, Antiterorismul, Constraterorismul, Măsuri antiteroriste, Acțiuni operative, „Războinicii de nișă”, Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, Structuri antiteroriste, Unități externe specializate în riposta antiteroristă, Sayeret Mat kal (Unitatea 269), precedate de o introducere și finalizate cu o serie de concluzii, la care se adaugă, pe lângă o vastă bibliografie, șapte anexe. Câteva ilustrații accentuează mesajul cărții, iar schemele și graficele din anexe facilitează înțelegerea aspectelor prezentate în lucrare.

În contextul valului de imigranți ce se află deja în Europa, strategiile antiteroriste sunt o necesitate a prezentului, cu atât mai mult cu cât terorismul poate fi considerat „un nou război al viitorului”. Organizațiile teroriste apelează la o largă paletă de tehnici pentru a-și atinge scopurile, de la racolarea de femei și copii pentru atentatele sinucigăse, la cea a specialiștilor în domeniul armamentelor și munițiilor și a instructorilor militari. În mod cert, prevenirea și combaterea terorismului a jucat și joacă un rol important în asigurarea securității naționale și internaționale.

Granița dintre terorism și luptător antiterorist cuprinde inteligență, sânge rece și o desăvârșită pregătire psihică în surmontarea necunoscutului. Teroristul ucide și se sacrifică pentru o cauză de el știută, în timp ce luptătorul antiterorist își asumă riscul pentru o lume mai bună.

Demersul inițiat de autor este unul meritoriu. Pregătirea și preocupările multidisciplinare sunt evidente. Autorul reușește să valorifice surse inedite de informare și să dezvolte posibile direcții de cercetare în domeniul intelligence și securitate națională.

De reținut este și faptul că textul primește contur prin ancorarea realității. Multiple ilustrații transmit mesajul cu o forță emoțională aparte. Volumul se adresează specialiștilor în securitate națională, dar și cititorilor preocupați de viitoare formări în domeniul antiterorismului. A fi terorist nu se află la îndemână oricui, dar a fi luptător antiterorist este un sens de viață.

NOTE DE LECTURĂ

Din păcate, așa cum sublinia autorul, „terorismul în acest secol va reflecta dezvoltările tehnologice, schimbările sociale, transformările statale, regionale și mondiale, precum și dinamica centrelor de greutate ale puterii pe mapamond” în același timp, autorul subliniază faptul că „tacticile acțiunilor teroriste se vor adecva la vulnerabilitățile societății moderne care, prin dezvoltare, nu poate asigura suficient și securitatea necesară.”

În esență, autorul reușește să realizeze o analiză pertinentă a terorismului din secolul XXI și a măsurilor antiteroriste luate la nivel național și internațional, facilitând astfel identificarea riscurilor și amenințărilor ce pot apărea din această direcție într-un context internațional tot mai complex și mai greu predictibil. Cartea este un ghid bun pentru specialiștii în securitate națională, dar se adresează și cititorilor preocupați de o eventuală formare profesională în domeniul antiterorismului.

GHID PENTRU AUTORI

Le mulțumim celor interesați să publice în revista științifică bilingvă *Impact strategic* și le supunem atenției, totodată, aspectele pe care trebuie să le aibă în vedere la redactarea articolelor.

DIMENSIUNILE ARTICOLULUI pot varia între minim 6 – maxim 12 pagini (inclusiv notele de subsol, bibliografia și imaginile). Setări pagină: margini 2 cm, format A 4.

Articolul se va scrie cu **font Times New Roman, dimensiune corp 12, spațiere la 1 rând, cu diacritice**. Salvarea se va face ca document Word 2003 (.doc). Titlul fișierului în limba română trebuie să conțină numele autorului și nu se scrie cu diacritice.

STRUCTURA ARTICOLULUI

- Titlul articolului (centrat, scris cu majuscule, bold, font 24)
- O succintă prezentare de autor, care să cuprindă următoarele elemente (după caz): grad militar, titlu didactic /cercetare, titlu științific, prenume, nume, funcția deținută la principala afiliere instituțională, în cazul doctoranzilor – domeniul cercetării, universitatea–, orașul, țara de reședință, e-mail.

- Un rezumat relevant, de circa 150 de cuvinte (caractere italice)

- 6 - 8 cuvinte-cheie (caractere italice)

- Introducere / Considerații preliminare

- Două-patru capitole, eventual sub-capitole

- Concluzii

- Tabelele / graficele / imaginile se trimit și separat, în format .jpeg / png. / .tiff.

În cazul tabelelor, deasupra se scrie, „**Tabelul nr. X** titlu”, iar în cazul imaginilor eg. hărți, etc., dedesubt se scrie **Figura nr. X: titlu**”. În ambele cazuri, se menționează sursa (dacă este cazul) în notă de subsol.

- NOTE DE SUBSOL: toate sursele bibliografice citate se indică în limba în care au fost consultate; (prenume, nume autor) (la notele de subsol se indică și nr. paginii/paginilor).

Exemplu de carte: Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevenhouse, *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 37 - 45.

Exemplu de articol: Gheorghe Calopăreanu, „Securitate prin educație și instruire în UE”, în *Impact Strategic* nr. 2/2013, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, p. 15.

Sursele electronice se citează cu link-ul întreg, menționând titlul cărții/articolului (între ghilimele) și numele publicației (se indică și data la care a fost accesată).

Exemplu: John N. Nielsen, „Strategic Shock in North Africa”, în *Grand strategy: the View from Oregon*, disponibil la <http://geopoliticraticus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>, accesat la 10.03.2013.

- BIBLIOGRAFIE: se vor menționa toate lucrările studiate. Sursele se ordonează alfabetic, după numele autorului (NUME, prenume autor), și se numerotează.

Exemplu de carte: GOLDSTEIN, Joshua S.; PEVENHOUSE, Jon C., *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007.

Exemplu de articol: CALOPĂREANU, Gheorghe, „Securitate prin educație și instruire în UE” în *Impact Strategic* nr. 2 /2013, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Sursele electronice se citează cu link-ul întreg, menționând titlul cărții/articolului (între ghilimele)

și numele publicației.

Exemplu: NIELSEN, John N., „Strategic Shock in North Africa”, în *Grand strategy: the View from Oregon*, disponibil la <http://geopolicraticus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>, accesat la 10.03.2013.

CRITERIILE DE SELECȚIE a articolelor sunt următoarele: circumscrierea în aria tematică a revistei: actualitatea politico-militară; tendințe și perspective din domeniile securitate, apărare, geopolitică și geostrategie, relații internaționale, societatea informațională; valoarea conținutului științific; originalitatea; caracterul de noutate - să nu mai fi fost publicat anterior; o bibliografie relevantă, care să cuprindă lucrări de prestigiu și surse recente; limba română și limba engleză să corespundă standardelor academice; adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă.

EVALUAREA ȘTIINȚIFICĂ a articolelor se realizează conform procesului *double blind peer review*, de către cadre didactice universitare și cercetători științifici specialiști în domeniul în care se circumscrie articolul. Identitatea autorilor nu este cunoscută de evaluatori, iar numele evaluatorilor nu este dezvăluit autorilor. Concluziile raportului de evaluare sunt aduse la cunoștința autorilor, ele reprezentând argumentul pentru acceptarea/respingerea articolelor. În urma evaluării, există trei posibilități: a) acceptarea articolului spre publicare ca atare sau cu modificări minore; b) acceptarea articolului spre publicare, cu modificări/completări de substanță sau c) respingerea articolului. Aducem la cunoștința autorilor că, anterior evaluării, articolele sunt supuse unui proces de *analiză antiplagiat* (www.sistemantiplagiat.ro).

TERMENE DE PREDARE: articolele vor fi trimise în format electronic la adresa de e-mail a redacției, impactstrategic@unap.ro, până la: 15 decembrie (nr. 1); 15 martie (nr. 2); 15 iunie (nr. 3) și 15 septembrie (nr. 4).

NOTA BENE: Redacția își rezervă dreptul de a face sau de a solicita autorilor modificări ce se impun pe text.

Versiunea în limba engleză a articolului se predă redacției în termenul agreat, și va corespunde formei finale a materialului în limba română. Traducerea în limba engleză (British English sau American English, respectând principiul consecvenței) trebuie să fie completă și corectă, corespunzătoare standardelor academice, întrucât ediția în limba engleză este indexată în prestigioase baze de date internaționale și difuzată comunității științifice internaționale. Citatele din lucrări/documente oficiale (legi, tratate etc.) și din declarațiile existente în limba engleză ale unor personalități trebuie preluate ca atare din original. Ghilimelele se notează în limba română „...”, iar în limba engleză astfel: “...”.

Materialele nu vor conține informații clasificate. Personalul militar și civil angajat al MAPN va trimite materialele destinate publicării însoțite de avizul structurii de securitate al unității în care este încadrat autorul/sunt încadrați autorii.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor, în conformitate cu *Legea nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare*.

Articolele publicate sunt supuse legii copyright. Toate drepturile sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”, indiferent dacă se are în vedere întregul material sau o parte a acestuia, în special drepturile privind traducerea, retipărirea, reutilizarea ilustrațiilor, citatele, difuzarea prin mass-media, reproducerea pe microfilme sau orice alt mod și stocarea în baze de date. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, dacă este precizată sursa.

Nerespectarea acestor instrucțiuni va atrage respingerea articolului. Trimiterea articolului către redacție presupune acordul autorului în privința celor expuse mai sus.

Pentru mai multe detalii despre publicație, puteți accesa site-ul nostru, <http://impactstrategic.unap.ro/index.html>, sau puteți contacta redacția la adresa e-mail: impactstrategic@unap.ro.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Director: Colonel lector univ. dr. Alexandru STOICA

Corector: Mariana MOLDOVEANU

Tehnoredactor: Liliana ILIE

Lucrarea conține 126 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail editura@unap.ro

Tel: 021/319.40.80/215